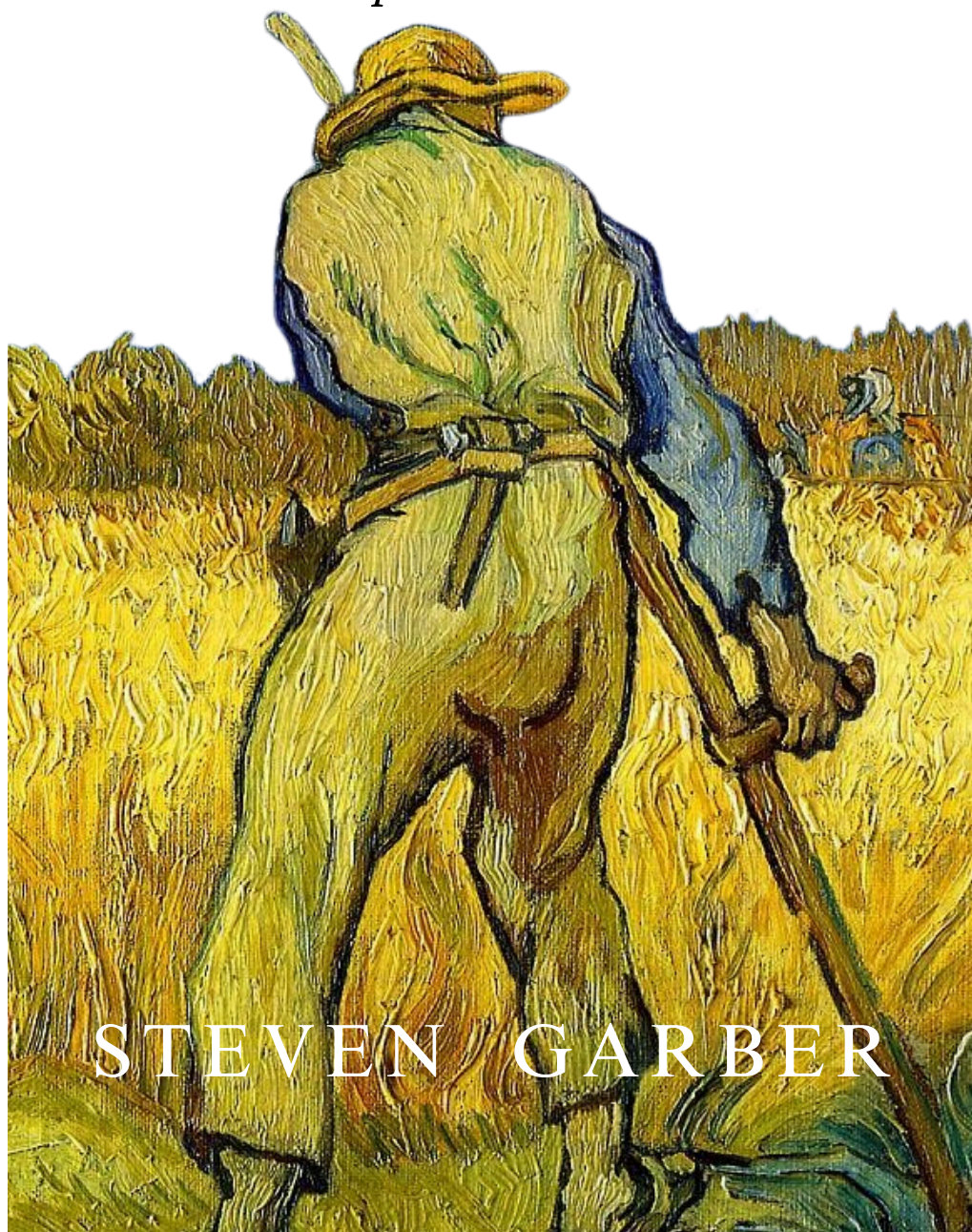

VIZIUNI *despre*
VOCATIE
Har Comun pentru Binele Comun

STEVEN GARBER

VIZIUNI *despre*
VOCATIE

Har comun pentru binele comun

STEVEN GARBER

IVP Books

An imprint of InterVarsity Press
Downers Grove, Illinois

InterVarsity Press
P.O. Box 1400, Downers Grove, IL 60515-1426
Website: www.ivpress.com
Email: email@ivpress.com

© 2014 de Steven Garber
Toate drepturile rezervate.

Imagine: *The Reaper: Le moissonneur* de Vincent van Gogh, colecție privată, Foto © Christie's Images / The Bridgeman Art Library

Lucrare în limba română realizată pentru uz personal și educațional.
Textul original aparține autorului Steven Garber.
Această versiune nu reprezintă o ediție oficială publicată.

Pentru Meg,

*care a arătat că lumea poate fi cunoscută pe deplin
și totuși iubită.*

Cuprins

Introducere: Despre cum învățăm să fim implicați

Capitolul 1 - Să cunoști lumea și totuși să o iubești?

Capitolul 2 - Dacă ai ochi, atunci vezi

Capitolul 3 - Peisajul vieții noastre

Capitolul 4 - A cunoaște înseamnă a face

Capitolul 5 - Vino și vezi

Capitolul 6 - Vocația ca implicare

Capitolul 7 - Marile ispite

Capitolul 8 - A învăța să trăim aproape

Epilog: Dar ești fericit?

Rugăciune pentru vocații

Mulțumiri

Note

Aprecieri pentru *Viziuni despre vocație*

Despre autor

Despre vocație

Cuvântul vocație este unul bogat, care se referă la întregul vieții, la gama relațiilor și responsabilităților noastre. Munca, desigur, dar și familia, și vecinii, și cetățenia – la nivel local și global – toate acestea și încă mai mult sunt cuprinse în vocație, adică în ceea ce sunt chemat să fiu și să trăiesc ca ființă umană, înaintea lui Dumnezeu. Vocația nu este niciodată același lucru cu ocupația, așa cum chemarea nu este niciodată același lucru cu cariera. Uneori, prin har, cuvintele și realitățile pe care le desemnează se suprapun – chiar în mod semnificativ; alteori, în imperfectiunea vieții într-o lume căzută, există foarte puțină suprapunere între ele.

Introducere

Despre cum învățăm să fim implicați

Ori de câte ori m-am confruntat cu o problemă profundă a civilizației, oriunde în lume — fie că a fost vorba despre defrișarea pădurilor tropicale, despre intoleranță etnică sau religioasă ori despre distrugerea brutală a unui peisaj cultural format de-a lungul secolelor — la capătul lungului lanț de evenimente care au dus la acea situație am găsit, de fiecare dată, aceeași cauză: lipsa de responsabilitate față de lume și lipsa asumării pentru ea.

Václav Havel, în Civilization

Totul a început cu un telefon de la Departamentul de Stat. „Ați fi dispus să petreceți o seară împreună cu liderii protestului din Piața Tiananmen? Vor fi la Washington și au câteva întrebări.”¹

Se întâmpla cu cel puțin cincisprezece ani în urmă, dar nu am uitat acea noapte — și nici nu o voi uita vreodată. Uneori întâlnim oameni, avem conversații, care ne schimbă pentru totdeauna.

Întrebările lor se concentrau asupra dorinței de a se întoarce, într-o zi, în China, pentru că — în propriile lor cuvinte — „iubim China”. Declarați persona non grata din punct de vedere politic în propria țară, căutau un motiv suficient de puternic pentru a se întoarce acasă — un motiv care să reziste chiar și în fața suferinței, a închisorii sau a morții. Erau dispuși

să facă orice li s-ar fi cerut, dar aveau nevoie de un temei pentru a continua să le pese de cultura lor.

După multe întrebări, una singură s-a dovedit esențială. În diferite feluri, o formulau astfel: „Am citit filozofii lumii, întrebându-i pe fiecare: «Ai un motiv suficient de bun pentru a-ți asuma responsabilitatea față de istorie? Și este acest motiv sustenabil din punct de vedere filozofic și politic?» Nu am fost mulțumiți de răspunsuri și ne întrebăm dacă viziunea creștină este diferită. Oferă ea un răspuns mai bun? Ce credeți?”

Acea seară a fost urmată de alta, un an mai târziu, iar povara din inima mea nu a făcut decât să crească. Deși o mare parte din viața mea se desfășoară în conversații, rareori am trăit trei ore mai intense decât cele petrecute, în acea a doua întâlnire, cu un singur om. Fusese unul dintre liderii principali ai protestului și reușise să părăsească China abia după doi ani de la Tiananmen, după cum spunea el, „târându-mă din Beijing până la graniță”. Un om profund și articulat, cu întrebări răscolitoare despre vinovăție și har și care își dorea răspunsuri.

De-a lungul anilor, am acceptat de multe ori să mă întâlnesc cu alți bărbați și femei care, la vârste relativ tinere, au dat dovadă de un curaj ieșit din comun. Astăzi ajung să cunosc oameni care se descriu drept „generația post-Tiananmen”. Fiecare dintre ei a învățat din experiența celor de dinainte, iar din câte pot vedea sunt chiar mai devotați Chinei, viitorului ei și, din dragoste, responsabilității pe care o poartă.

Pasiunea lor pentru China m-a mișcat profund, iar eu le-am ascultat dorurile. Astfel că, atunci când am fost invitat din nou să merg mai departe, să mă implic mai profund în relația cu liderii Tiananmen, am spus din nou „da”. De această dată, invitația a venit din partea Academiei de Film din Beijing, principala școală de film din China, care m-a invitat să vorbesc studenților și profesorilor săi.²

A trebuit să semnez mai multe documente înainte de plecare, promițând că nu voi spune nimic „contrarevoluționar”. Dar mi s-a cerut, de asemenea, să aduc cu mine filmul *Amazing Grace*, povestea lui William Wilberforce și a prietenilor săi care și-au dedicat viața pentru abolirea sclav-

viei. Filmul nu fusese încă difuzat în China, iar acești iubitori de cinema doreau să-l vadă. Datorită colaborării mele îndelungate cu Walden Media, compania a fost bucuroasă să-mi ofere mai multe copii pe care să le duc cu mine.

Gândindu-mă la ceea ce urma să spun, am ales să revin la acele seri petrecute, cu zece ani înainte, alături de liderii Tiananmen. Într-un cuvânt, ei iubeau China și tânjeau să facă parte din viitorul ei. Iar acum, mai bine de un deceniu mai târziu, aveam ocazia să mă adresez speranțelor și visurilor unora dintre cei mai talentați povestitori ai Chinei și, având în vedere popularitatea uriașă a cinematografului chinez, viziunile lor aveau să modeleze societatea.

Am vizionat mai întâi *Amazing Grace*, iar stând acolo, printre sute de studenți și profesori, am simțit un fior. Filmul spune povestea unor oameni care, din dragoste pentru Anglia și pentru lume, s-au dedicat schimbării legilor țării lor, de dragul lui Dumnezeu. Erau oameni care se vedeau pe ei înșiși ca fiind implicați în istorie, responsabili pentru istorie, și care și-au dedicat ani din viață pentru transformarea culturii lor. Cu cât priveam mai mult, cu atât eram mai convins că era o poveste profund contrarevoluționară. Singura mea consolare, în timp ce mă gândeam la ce mă aștepta acolo, era că ei fuseseră cei care îmi ceruseră să aduc filmul.

Mi-am intitulat prelegerea „Povești bune, societăți bune”. Fiind atent, de-a lungul anilor, la cinematografia chineză, cunoșteam mulți dintre cei mai buni regizori și filmele lor — toți, de altfel, absolvenți ai Academiei. În prima parte a prezentării, am explicat de ce aceste povești și acești povestitori merită atenția studenților, dar și a oamenilor din întreaga lume.

Le-am prezentat apoi gândirea a doi artiști remarcabili: romancierul american Walker Percy și dramaturgul ceh Václav Havel. Percy descrie romancierul drept „un medic al sufletului societății”, iar în eseul său *Another Message in a Bottle* afirmă: „Cărțile proaste mint întotdeauna. Mint mai ales în privința condiției umane.”³ Această idee a devenit fundamentală pentru mine și rareori trece o zi fără să o invoc în conversații. Havel, dramaturgul devenit deținut, apoi președinte, a reflectat în toate eseurile

și discursurile sale asupra responsabilității umane, în special în raport cu realitățile sociale și culturale. El a înțeles că, după generații de dominație nazistă și comunistă, dacă poporul ceh nu își va asuma responsabilitatea pentru viitor, nu va exista niciun viitor. Studenților și profesorilor le-am oferit aceste cuvinte ale lui: „Secretul omului este secretul responsabilității sale.”⁴

Am împletit astfel argumentele lui Percy și Havel cu exemple din cinematografia lor, arătând cum unele dintre cele mai bune filme reflectă adevăruri despre condiția umană, în special despre natura responsabilității. Am vorbit citind dintr-un manuscris pregătit, în timp ce o persoană de lângă mine traducea, propoziție cu propoziție. Când am terminat, am privit sala, întrebându-mă dacă cineva înțelesese.

Pentru câteva secunde a fost liniște. Apoi o tânără a ridicat mâna și a pus o întrebare foarte pătrunzătoare. Altceva a făcut la fel, și apoi întreaga sală a prins viață. Nu era vorba de jocuri academice; fiecare punea întrebări sincere și căuta răspunsuri sincere. Cât despre mine, pot spune doar atât: i-am iubit pentru seriozitatea cu care priveau lucrurile cu adevărat importante.

Anul trecut am fost invitat din nou în China, de această dată la Shanghai, de către un grup preocupat de mult timp de întrebări esențiale. Am petrecut o săptămână în cel mai populat oraș din lume, un oraș cu de patru ori mai mulți zgârie-nori decât New Yorkul. Nu știam la ce să mă aștept, dar timp de o săptămână am ținut prelegeri, adresându-mă unor oameni nu doar din China, ci din întreaga Asie: Mongolia, Coreea, Japonia, Filipine, Hong Kong, Singapore, India și altele. Și ei voiau să vorbească despre cultură și despre responsabilitatea lor în desfășurarea istoriei propriilor țări. Căutau motive solide pentru a le păsa și aleseseră limbajul poveștii — o metanarațiune care să dea sens întregii realități: lui Dumnezeu, naturii umane și istoriei.

Nu era foarte diferit de acea seară din Washington, cu cincisprezece ani în urmă. Eram din nou alături de oameni cărora le păsa de cultura lor și care căutau motive durabile pentru a continua să le pese.

De ce ne pasă? De ce ne vedem implicați în lume — în felul în care este ea și în felul în care nu este, dar ar trebui să fie? Și de ce pare că unii nu simt acest lucru? M-am gândit la aceste întrebări aproape toată viața mea, iar ele continuă să-mi străbată inima.

Reflectând la motivele pentru care îmi pasă de China, știu că ele sunt complexe. Unele țin de rolul tot mai important al Chinei în economia politică globală a secolului XXI. Dacă suntem atenți la ceea ce se întâmplă în lume, nu putem să nu fim interesați de China. Altele țin de istoria personală a vieții mele și de acele „momente chineze” care s-au ținut, într-un mod ciudat, de-a lungul anilor. În copilărie eram fascinat de Chinatown-ul din San Francisco, pe care îl vizitam adesea din Davis, California. Ca tânăr adult, am locuit într-o comună în zona golfului și am petrecut multe seri în același cartier, aprofundându-mi dragostea pentru oamenii și pentru bucătăria lor. Douăzeci de ani mai târziu, tatăl meu a fost invitat de două ori de Biroul Specialiștilor din Beijing să împărtășească expertiza sa în cultivarea bumbacului sănătos. S-a întors plin de povești și de dragoste pentru poporul chinez.

Dar știu că, în mare măsură, totul are de-a face cu faptul că am auzit inimile unor oameni care își iubesc cultura și care își doresc, mai mult decât orice, să facă parte din viitorul ei. Ei se văd responsabili pentru China — din dragoste. Iar China are nevoie de ei. Viața, însă, pentru cei mai mulți dintre noi, nu poartă povara Tiananmenului. Realitatea este că viețile noastre sunt foarte obișnuite. În felul lor, prietenii mei chinezi își văd și ei viețile la fel. Cum ar putea să nu fie așa?

În afară de cazurile în care suntem copleșiți de orgoliu, nu ne vedem așa cum ne-ar vedea istoria. Trăim printre oameni obișnuiți, făcând lucruri obișnuite, în locuri obișnuite. Suntem familii și vecini, ne închinăm și muncim, râdem și plângem, sperăm și iubim — lucrurile din care este făcută viața pretutindeni. Și totuși, este la fel de adevărat că, fie că suntem măcelari, brutari sau făuritori de lumânări — sau oameni implicați în afaceri ori în drept, în agricultură sau educație, în arhitectură sau construcții, în jurnalism sau dezvoltare internațională, în sănătate sau în arte — în

moduri diferite, suntem responsabili, din dragoste, pentru felul în care este lumea și pentru felul în care ar trebui să fie. Suntem chemați să fim har comun pentru binele comun.

Aceasta este viziunea Institutului Washington, locul în care lucrez. Convingerea noastră este că vocația este parte integrantă, nu accidentală, a *missio Dei*, iar noi trăim această convingere în multe feluri, prin ceea ce predăm și scriem, prin cursurile și programele noastre. Cartea de față este o expresie a acestei lucrări mai largi, invitându-vă, în felul ei, să „veniți și să vedeți” cum această viziune a vocației este trăită de bărbați și femei, tineri și vârstnici, dedicați unei credințe care modelează vocația — iar vocația modelează cultura.⁵

„Căutați binele cetății” — acesta a fost cuvântul profetic al lui Ieremia către exilații din Babilon, „căci de fericirea ei atârnă fericirea voastră” (Ieremia 29:7, parafrază). A învăța să vedem — să ne vedem implicați în istorie, să înțelegem că împărtășim o vocație comună de a ne îngriji nu doar de propria noastră înflorire, ci și de înflorirea lumii — aceasta este viziunea care a dat naștere acestei cărți.

Capitolul 1

Să cunoști lumea și totuși să o iubești?

*Te-ar deranja
să nu ne mai vedem niciodată,
pentru că nu-mi permit
să urc la bordul tău –
nimeni nu are atâta ego de cheltuit
Aimee Mann, „Deathly”*

Sunt zile pe care ne amintim să le ținem minte pentru tot restul vieții. Vedem ceva de o frumusețe neobișnuită sau de o tristețe sfâșietoare. Auzim vești de uimire și glorie sau de o durere de nesuportat. Sau poate auzim ori citim ceva despre care știm că este foarte important și, din solidaritate cu istoria și cu condiția umană, înțelegem că nu putem pur și simplu să ne întoarcem și să plecăm mai departe.

Felul în care Clydette Powell își trăiește viața ne face pe toți să ne oprim. Cu câțiva ani în urmă, a fost rugată de USAID și de Casa Albă să călătorească în Africa și să petreacă trei luni evaluând impactul foametei și al secetei asupra bolilor. Medic de profesie, predase la Harvard Medical School înainte de a decide să trăiască mulți ani în Cambodgia, oferindu-și competențele medicale prin intermediul organizației World Vision. În cele din urmă s-a întors în Statele Unite, ocupând poziția de medic în cadrul USAID, responsabilă de toate programele americane pentru tuberculoză la nivel global. După cum explica ea: „De ce este important acest lucru acum? Pentru că majoritatea celor care mor de SIDA mor, de fapt, de tuberculoză.” Astfel, în primii ani ai implicării lui Bono în problema

SIDA din Africa și ai deciziei administrației Bush de a aloca 15 miliarde de dolari pentru această nevoie, evaluările lui Clydette au fost esențiale în calculul răspunsului american.

Se întorsese în preajma Crăciunului. Fiind o prietenă apropiată, am invitat-o într-o zi la prânz. Bradul era încă aprins, șemineul răspândea căldură, iar afară, dincolo de fereastra mare din sufragerie — cea pe care copiii noștri o numeau „fereastra lui Peter Pan” — cădeau fulgi mari și pufoși de zăpadă. După ce am stat de vorbă o vreme, a început să ne povestească despre ororile pe care le văzuse.

„Era revoltător!”, repeta mereu, iar și iar. Îmi amintesc cuvintele ei tocmai pentru că contrastul era atât de puternic: gloria Crăciunului — și cea mai adâncă suferință. Cum le ții pe amândouă în inimă? Ascultând-o pe Clydette, mă întrebam cum putea să știe ceea ce știa acum și totuși să aleagă să-și iubească munca și lumea.

Washington, D.C., este orașul meu. Ani la rând am trăit, m-am mișcat și mi-am desfășurat viața în ceea ce a fost capitala nu doar a Statelor Unite, ci, într-un anumit sens, a lumii. Cu o sută de ani în urmă nu era așa, iar peste o sută de ani este puțin probabil să mai fie. Așa cum a fost Roma, cum a fost Constantinopolul, cum a fost Londra, așa este acum Washingtonul. Deocamdată, acesta este orașul în care Bono trebuie să vină pentru a pleda cauza Africii — nu Dublin, nu Londra, nu Paris, nu Beijing, nu New York, nu Los Angeles. Washingtonul este locul în care se iau deciziile despre modul în care lumea va răspunde crizei SIDA, iar către Casa Albă și Banca Mondială trebuie să-și îndrepte Bono argumentele.

Dar dacă puterea este moneda acestui tărâm, atunci cinismul este aerul care se respiră. Oameni cu tot felul de speranțe și visuri vin în orașul meu, punând umărul la istorie, lucrând pentru a-și transforma viziunile despre cum ar trebui să fie lumea în realitate. „Febra Potomacului” plutește în aer — dar odată cu potențialul unei lucrări puternice există și potențialul nașterii cinismului.

De cele mai multe ori, oamenii vor să facă ceea ce este bine. Vor ca viața lor să conteze, ca viziunile lor să modeleze felul în care funcționează

lumea pentru binele comun — cel puțin așa cum îl înțeleg ei. În mii de feluri diferite, își doresc ca ideile lor să prindă viață. Asta face din Washington ceea ce este.

Cu câțiva ani în urmă, stăteam în sala de mese a Senatului, în clădirea Capitoliului, discutând cu romancierul Tom Wolfe, iar câțiva dintre noi îi puneam întrebări despre viața și munca lui. Un jurnalist cu experiență din oraș l-a întrebat: „Care este diferența dintre Washington și New York?” Fără să ezite, Wolfe, newyorkez, a răspuns: „Washington este orașul ideilor. Oamenii vin aici pentru idei, pentru a dezbate idei, pentru a vedea ideile devenind realitate.” Observația mi s-a părut remarcabil de pătrunzătoare.

Dar tocmai pentru că acest lucru este adevărat, este foarte probabil ca cei care vin în „orașul ideilor” să se alăture generațiilor de dinaintea lor, care au descoperit un adevăr sobru: munca din Washington este și o afacere extrem de complicată. După cum observa Otto von Bismarck, omul de stat prusac din secolul al XIX-lea: „Dacă vrei să respecti legea sau cârnații, mai bine nu le vezi cum sunt făcute.”¹

Ideile despre cine suntem și despre cum trăim împreună sunt materia primă a acestui oraș. Legile sunt imaginate, dezbătute, adoptate. Și este ca la fabricarea cârnaților — foarte murdar, foarte urât și foarte mirositor. Pentru oamenii cu inimă bună este foarte greu să cunoască acest oraș și totuși să-l iubească. De fapt, așa spune că aceasta este cea mai dificilă provocare pentru oricine trăiește aici.

De aceea, desigur, relatarea lui Clydette despre lunile petrecute în Africa a apăsât atât de greu asupra mea. Acum că văzuse atât de multe, putea ea, ar fi putut ea, să se dăruiască în continuare vocației de a-L iubi și de a-L sluji pe Dumnezeu și lumea Sa „cu bucurie și cu inimă curată”, așa cum ne îndeamnă *Cartea de rugăciune comună*?

O întrebare bună – fără răspunsuri ieftine

Câteva zile mai târziu, mă aflu la un colegiu din Midwest, unde vorbeam în cadrul unui Veritas Forum. Conversația mea cu Clydette încă apăsa greu asupra gândurilor mele, așa că am ales să vorbesc despre provocarea de a învăța într-o lume marcată de realități foarte dificile. Am început cu povestea ei, cu cina petrecută împreună și cuvintele ei repetate: „Era revoltător!” I-am invitat pe studenți să reflecteze la legătura dintre educație și vocație, dorind în mod special să se gândească dacă ceea ce învățau despre lume avea consistența intelectuală pe care anii de viață în lume aveau să o ceară de la ei. Erau ideile lor suficient de solide, suficient de reale, suficient de adevărate pentru provocările complexe ale lumii?

Le-am arătat câteva secvențe din filmul *Magnolia*, la vremea aceea unul dintre cele mai fascinante filme pentru studenții universitari. Imaginată cu o inteligență remarcabilă, povestea explorează natura universului: este el guvernat de întâmplare și coincidență sau de alegeri și consecințe? Dar în miezul ei se află o întrebare: Poți cunoaște lumea și totuși să o iubești? Sau, într-o formulare la fel de tulburătoare: Poți să mă cunoști și totuși să mă iubești?

Și, pentru a duce ideea mai departe, am întrebat: „Veți putea să cunoașteți lumea, așa cum o cunoaște prietena mea Clydette, și totuși să alegeți să o iubiți?” Învățau ei într-un mod care să le formeze disciplinele ca temelie pentru o viață de implicare — de intrare în haosul lumii, de înțelegere a lui și de alegere conștientă de a-l sluji?

După prelegere, am observat câțiva tineri ceva mai în vârstă decât studenții obișnuiți. Erau un grup de muzicieni care își spuneau Jars of Clay. Știam de ei, dar nu îi cunoșteam personal, iar ei aveau propriile lor întrebări. Am stat de vorbă, iar conversația începută atunci continuă până în ziua de azi. De-a lungul lunilor, mi-au cerut recomandări de cărți și eseuri, iar seriozitatea lor morală m-a impresionat tot mai mult. Într-o zi am vorbit despre Africa și despre dorința lor de a-și pune energia creativă în slujba unei inițiative care să răspundă nevoilor complexe legate de sânge sigur și apă curată.

Câteva luni mai târziu am vorbit din nou. Se aflau în autobuzul de turneu, străbătând Coasta de Vest cu concertele lor. Mi-au spus că, în fond, cântă la chitară și la clape și că, deși le pasă sincer de Africa, nu știu ce ar putea face concret, având în vedere darurile și timpul lor. M-au întrebat dacă am vreo idee.

Le-am spus că, cu o săptămână înainte, fusesem în Phoenix, Arizona, la o conferință intitulată „The Faces of Justice”, unde o întâlnisem pe o tânără pe nume Jena Lee, de la Whitworth College, care mă impresionase prin pasiunea ei articulată pentru Africa. Cum ei urmau să ajungă, în turneul lor, până în statul Washington, le-am sugerat să o întâlnească pe această tânără prietenă a mea — lucru pe care l-au și făcut.

Povestea este lungă, dar, în primăvara aceluși an, după absolvire, Jena s-a mutat la Nashville pentru a lucra împreună cu cei de la Jars of Clay și pentru a pune bazele organizației Blood:Water Mission. Primele luni au fost grele pentru toți — mai ales pentru Jena. Au fost multe lacrimi și multe întrebări profunde despre însăși ideea proiectului: *Putem? Este cu adevărat posibil? Este mult mai greu decât mi-am imaginat!* Și chiar a fost. Dar ea a perseverat, iar încet, încet, viziunea a prins contur.

Ani mai târziu, există peste o mie de proiecte în Africa născute din activitatea Blood:Water Mission. Jena a făcut o treabă remarcabilă, legând viața și aspirațiile trupei de propriile ei convingeri și dând naștere unei organizații sănătoase și responsabile. Consiliul de conducere a crescut, iar unul dintre membrii săi de preț a fost Clydette, care continuă să lucreze în cadrul USAID asupra amenințării globale reprezentate de tuberculoză. Ea a pus în slujba acestei viziuni tot ceea ce este și știe, iar vocația ei este marcată de bucurie și de o inimă întregă, așa cum spune *Cartea de rugăciune comună*.

Să cunoști lumea și totuși să o iubești? Nu există o provocare mai dificilă pentru ființa umană. Dacă este un lucru să speri pentru Africa, să fii dispus să intri în visurile și nevoile ei, este cu totul altceva să ai perseverența de a continua în timp. Dacă este admirabil să răspunzi nevoilor unui sat din vestul Kenyei, afectat de decese cauzate de SIDA și lipsit complet

de acces la apă curată — iar, din punct de vedere al sănătății, cele două sunt profund legate — este cu totul altceva să continui să îți pese de acei oameni atunci când treci de la viziune la realitate.

Complexitatea unei iubiri responsabile, trăite în numele dreptății și al milei, nu ne lasă la dispoziție răspunsuri ieftine pentru niciuna dintre întrebările cu adevărat importante.

A învăța ce înseamnă să cunoști

Cum putem vedea ceea ce este îngrozitor și totuși să ne implicăm, să intrăm în acea realitate? Cum putem avea ochii deschiși asupra lumii și să înțelegem că, din dragoste, suntem acum mai profund implicați, tocmai pentru că vedem? Așa cum Clydette și Jena mi-au fost învățători, tot astfel mi-a fost și Simone Weil. În anii 1940, în ultima noapte a vieții sale, Weil a scris: „Cea mai importantă sarcină a educației este să ne învețe ce înseamnă să cunoaștem.”

Sunt cuvinte grele. A spune că ceva este „cel mai important” înseamnă să te angajezi. Judecăm și evaluăm, iar apoi pășim înainte, susținând că, în cele din urmă, credem că acest lucru contează mai mult decât orice altceva. În politică și în iubire, în economie și în educație, în întreaga viață, trăim după judecățile noastre.

Să înveți ce înseamnă să cunoști? Găsite în jurnalul de lângă patul ei, acestea au fost ultimele cuvinte ale lui Simone Weil, filozofa franceză care a murit în anii 1940. Deși poziția ei socială i-ar fi permis altfel, propriile pasiuni și convingeri au condus-o la decizia ca, în anii de război, să mănânce doar ceea ce era disponibil oamenilor obișnuiți din Franța. Și, spus simplu, a murit de foame.

Nu a fost o sinucidere — asta ar face lucrurile să fie altceva decât au fost. Mai degrabă, nu era o persoană robustă; prietenii o descriau ca fiind fragilă. Și, deși într-un alt timp, în alte condiții, ar fi putut face alte alegeri, cu o claritate neobișnuită, ancorată în iubire, a ales să trăiască foarte simplu, la fel de simplu ca cei care sufereau. În liniștea camerei sale, încă pro-

fund conștientă de lume și de tot ceea ce i se cerea, a slăbit treptat până când, într-o noapte, după ce a scris în jurnal, a adormit și nu s-a mai trezit.

De unde venea această seriozitate a inimii? De ce vedea lumea în felul în care o vedea? De ce greutatea lumii însemna atât de mult pentru ea? Și de ce cunoașterea devenise lucrul care conta cel mai mult?

Weil s-a născut într-o familie evreiască proeminentă, în primii ani ai secolului XX. La vârsta de zece ani decisese deja că este comunistă. Indiferent cum privim astăzi, la un secol distanță, moștenirea marxistă, la vremea aceea acest lucru însemna că era surprinzător de profundă și pasionată, mai ales în ceea ce privește nevoile celor care sufereau și gemeau. Nu i se părea drept ca unii să aibă atât de mult, iar alții atât de puțin.

Pe măsură ce a crescut, studiind în cele din urmă la Sorbona, convingerile ei în viziunea comunistă s-au adâncit. Citea cu pasiune, scria cu elocvență și a terminat ca cea mai bună studentă din promoția ei, depășind chiar și strălucirea lui Simone de Beauvoir, care avea să devină ulterior cunoscută atât ca filozof, cât și ca parteneră a lui Jean-Paul Sartre. Weil știa însă că, oricât de dedicată era, nu întâlnește încă un comunist real, din carne și oase. Astfel că, atunci când Leon Troțki a ajuns la Paris în acea vară, i s-a părut că toate visurile ei erau pe punctul de a se împlini.

Dar seara în care l-a ascultat a devenit un moment de cotitură. Cu cât îl asculta mai mult, cu atât era mai sigură că, deși era un vizionar pentru cauza ei („Totuși, Troțki!”), își iubea ideile mai mult decât iubea oamenii. Părea fascinat de „umanitate”, dar indiferent față de viețile oamenilor obișnuiți — proletariatul care îi stârnise ei pasiunea. A doua zi a părăsit Parisul — și comunismul.

În anii următori, Weil a ales să-i cunoască pe fermierii și muncitorii din fabrici din Franța — tocmai pe cei ale căror speranțe și visuri comunismul ei ar fi trebuit să le apere. A rămas fidelă convingerilor sale, dar, în timp, a început să caute mai mult — un motiv mai durabil pentru a-i iubi pe cei lipsiți. Dacă ideile lui Marx, Lenin și Troțki o dezamăgiseră pe ea și pe țara ei, exista oare un răspuns în altă parte?

În cele din urmă l-a descoperit în Dumnezeu care plânge, Dumnezeu care are lacrimi. Un răspuns ciudat? Poate. Dar pentru ea a fost, în cele din urmă, răspunsul care a împlinit cele mai adânci doruri ale inimii sale — își dorea un motiv bun pentru a iubi ceea ce cunoștea. Pasiunea ei a căpătat un sens nou și a început să scrie, construind o operă care va dăinui peste generații.

Dintre numeroasele eseuri pe care le-a scris, unul mi-a rămas cel mai aproape de inimă: „Despre folosirea corectă a studiilor școlare în vederea iubirii de Dumnezeu”. Titlul poate părea neobișnuit pentru noi, recunosc, dar ideile sale sunt profunde, adresându-se tuturor — fie că ne vedem ca studenți sau ca oameni care învață toată viața, pentru că vocația de a învăța începe odată cu viața și continuă până la capătul ei — cel puțin dacă suntem oameni care au urechi să audă și ochi să vadă. Weil susține că, învățând să fim atenți, începem să înțelegem sensul vieții și al învățării. Ce vrea să spună?

A fi atent înseamnă a vedea ce contează și ce nu contează. Înseamnă a discerne corect, a alege bine. Da, înseamnă a cunoaște așa cum ar trebui să cunoaștem — a cunoaște într-un mod care ne conduce spre iubire. Ea numește acest tip de studiu „sacramental”, pentru că este o formă de învățare născută din iubirea lui Dumnezeu pentru lume — și, în ea, o chemare de a iubi așa cum iubește Dumnezeu, pentru că cunoaștem așa cum cunoaște El.

Viziunea ei este modelată de parabola Samariteanului milostiv, deoarece în ea vede problema esențială ca fiind una de atenție — de a fi învățat sau nu să fim atenți la ceea ce contează. Romancierul Walker Percy ar fi numit-o „Povestea omului care a luat numai note de zece și totuși a eșuat în viață”, pentru că sensul ei este universal, traversând culturi și generații, o suferință a sufletului uman. Parabola Samariteanului este spusă în contextul unei conversații dintre Isus și un învățat al Legii. Acesta începe prin a pune întrebări care nu sunt pe deplin oneste, pentru că știa deja răspunsurile. La afirmația lui Isus „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți”, el întreabă: „Și cine este aproapele meu?” Iar Isus răspunde, în cele din

urmă: „Nu sunt interesat de acest tip de discuție — pentru că nu pari cu adevărat serios din punct de vedere moral — dar îți voi spune o poveste.”

Și astfel spune despre un om care cobora spre Ierihon și care, pe drumul prin dealurile de la est de Ierusalim, a fost bătut și jefuit. Doi lideri religioși, oameni asemănători cu învățatul Legii, trec pe lângă el și nu văd un aproape. Văd un om, dar nu văd un aproape — pe cineva de care legea lor îi obliga să aibă grijă — și trec mai departe, justificându-și indiferența în mod religios, istoric și sociologic. Nu învățaseră să fie atenți.

În contrast, samariteanul vede un aproape și se oprește să aibă grijă de el, pentru că a învățat să fie atent, să înțeleagă ceea ce vede și de ce contează. Weil numește și acest tip de vedere „sacramental”, pentru că este o formă de învățare care leagă cerul de pământ. Sacramentele fac întotdeauna acest lucru — ne dau harul de a înțelege că universul este coerent, că lucrurile văzute și nevăzute sunt la fel de reale, la fel de adevărate. Și ne ajută să înțelegem că cele mai obișnuite lucruri din viață pot deveni sfinte — chiar și învățarea noastră, chiar și munca noastră, chiar și iubirea noastră.

Atunci când vedem întreaga viață ca sacramentală, ca o împletire plină de har între cer și pământ, începem să înțelegem sensul vocației — despre care, în feluri diferite, vorbesc și poveștile lui Clydette, Jena și Simone Weil. Începem să vedem că întreaga viață — complexitatea relațiilor și responsabilităților noastre, a familiei și prietenilor, a aproapelui de lângă noi și de departe, a muncii și cetățeniei, de la cele mai personale până la cele mai publice — totul este țesut în chemările care sunt ale noastre, chemările care ne fac ceea ce suntem.

Pedagogia „Vino și vezi”

Aceasta este o carte despre cea mai dificilă sarcină, cea mai importantă sarcină. Nu ni se cere nimic care să solicite mai mult de la noi decât să cunoaștem și să iubim în același timp. De cele mai multe ori alegem altfel. De cele mai multe ori alegem să ne retragem, tocmai acum, când știm ceea ce știm. Fie că este vorba despre cele mai apropiate relații — precum căsătoria — sau despre responsabilități care se întind până la ca-

pătul lumii — precum criza globală a SIDA — atunci când începem să cunoaștem cu adevărat cum este cineva sau cum este un lucru ori un loc, „calculul” inimii noastre ne conduce, mai des decât am vrea să recunoaștem, la concluzia că nu va mai fi posibil să iubim. La urma urmei, cum am putea? Acum știm!

Dar această carte este și despre oamenii pe care îi cunosc, comunitatea mea de prieteni — unii din Washington, alții din multe locuri dincolo de Beltway. Una dintre convingerile mele cele mai profunde este legată de „pedagogia vino și vezi” din Evanghelii. Când rabinul Isus a fost întrebat despre viața Sa, a răspuns: „Veniți și vedeți.” Adevărurile cele mai profunde, lucrurile cu adevărat importante, le învățăm doar atunci când privim peste umărul cuiva și prin inima lui, doar atunci când vedem că ideile prind viață și că viziunile despre lume pot deveni moduri de a trăi.

De aceea, atunci când călătoresc prin țară și în afara ei, vorbesc despre oameni pe care îi cunosc și care, în moduri foarte diferite, leagă ceea ce cred de felul în care trăiesc, în și prin vocațiile lor. De fapt, ei arată că este posibil să cunoști cu onestitate și să iubești cu responsabilitate, asumându-ți chemările și carierele care îți sunt date. Astfel, din nou și din nou, le spun celor care mă invită să vorbesc: „Veniți și vedeți.” Da, veniți și vedeți că ceea ce spun este posibil. Oamenii chiar trăiesc astfel — și puteți și voi.

Este posibil să trăiești cu ochii deschiși asupra realpolitik-ului acestei vieți și totuși să iubești ceea ce cunoști. Nu trebuie să ne amăgim pe noi înșine sau să cosmetizăm istoria, prefăcându-ne că lumea este mai bună decât este în realitate, că lucruri cu adevărat cumplite nu se întâmplă sau că momente profund dureroase nu sunt parte din viața noastră.

Nu trebuie nici să concluzionăm că singurele răspunsuri suportabile sunt cele vechi de când lumea — cinismul și stoicismul.² Ambele, desigur, sunt moduri de a ne proteja inima de o nouă rană, moduri de „a cunoaște” care nu ne cer să iubim ceea ce cunoaștem. Sunt, mai degrabă, moduri de a cunoaște care ne permit să ne retragem din istorie și din responsabilitatea pe care o avem față de felul în care istoria se desfășoară. Ele ne dau

posibilitatea de a spune „nu” tragediilor și durerilor vieții și de a ne proteja, evitând să ne apropiem prea mult de ceea ce, inevitabil, ne va răni.

Putem alege să știm ce se întâmplă în lume și totuși să iubim lumea. Dar avem nevoie de motive solide pentru aceasta. Nu suntem diferiți de Simone Weil. După cum știm, romantismul care se afla în centrul viziunii utopice a lui Marx s-a prăbușit în cele din urmă. Ea a înțeles acest lucru mai devreme decât majoritatea, văzându-l întrupat dureros în Troțki. Și a avut dreptate și în privința Dumnezeului care plânge.

Complexitatea lacrimilor noastre

Într-o zi predam pe Capitol Hill, iar la sfârșitul după-amiezii unul dintre colegii mei m-a întrebat dacă cunosc o anumită femeie. I-am spus că da, iar el mi-a spus că fusese găsită ucisă în apartamentul ei în acea dimineață, la doar câteva străzi de locul în care mă aflam. M-am sprijinit de perete, țipând înăuntrul meu: NU!

În zilele care au urmat, m-am trezit reevaluând tot ceea ce conta cel mai mult pentru mine. Îmi iubeam în continuare soția, dar o vedeam altfel — era în viață și atât de fragilă pentru mine. Îmi iubeam în continuare copiii, dar îi vedeam altfel — voiam să-i protejez de o lume în care se poate ucide, și știam că, în cele din urmă, nu voi putea. Îmi iubeam în continuare munca, dar o vedeam altfel — voi putea să-i învăț pe studenții mei să intre cu onestitate în murdăria orașului și a lumii, știind că și ei ar putea suferi?

De ceea ce nu mai eram sigur era Dumnezeu. Au fost zile întunecate pentru mine, pentru că aveam impresia că văzusem suficient încât să știu că ceea ce crezusem despre credință, speranță și iubire nu mai era sustenabil. Era o poveste de durere prea mult. Cum ar mai putea fi toate acestea adevărate în fața morții violente a unei prietene? Și am început să mă întreb: există ceva mai adevărat decât ceea ce am crezut până acum? Există o explicație a universului care să dea mai mult sens unor astfel de tragedii?

Ne-am adunat pentru a plânge moartea prietenei noastre și am plâns și am plâns. Deși acele zile sunt încețoșate în multe privințe, îmi amintesc

că mă frământam cu gânduri despre Dumnezeu și despre lume, fără să știu ce mai poate fi crezut cu adevărat.

În aceleași săptămâni, revista *Harper's Magazine* a publicat o conversație îndelungată, purtată de-a lungul unei seri, între doi profesori — Neil Postman și Camille Paglia — despre sensul televiziunii pentru individ și pentru societate. Miza era ridicată de tehnologia televiziunii: era ea un bine social sau nu? La acea vreme, Postman era unul dintre cei mai respectați și citați comentatori ai tehnologiei și ai impactului ei asupra felului în care suntem și trăim; Paglia era o filozofă feministă celebră, cu uneori surprinzătoare perspective asupra lumii și a modului în care aceasta ar trebui să fie. El era critic față de televiziune, ea nu.

Revista le-a oferit o cină splendidă, cu mai multe feluri — și a înregistrat fiecare cuvânt al conversației lor. Astfel, de la aperitive la salate și supe, apoi la felurile principale și deserturi, *Harper's* ne-a permis să asistăm la dezbaterile dintre două minți strălucite despre virtuțile unei societăți modelate de televiziune.

Spre finalul mesei, Postman a făcut o observație care i-a rezumat critica: „Cum este posibil să urmărești știrile de seară și, în cinci minute, să auzi despre un accident aviatic în India, un cutremur în Chile, un viol în Central Park, faptul că Mets i-au învins pe Cardinals și, în final, o reclamă la un medicament pentru hemoroizi — și totuși să poți cuprinde toate acestea?” El susținea că, în calitate de ființe umane, nu putem face acest lucru și alegem să ne retragem, incapabili să răspundem acestui torent de informații — dureroase și înspăimântătoare, dar și triviale sau comerciale. Paglia i-a răspuns: „Dar, Neil, așa este lumea. Buddha zâmbește la toate.”³

Când am citit cuvintele ei, am tresărit, știind că nu este un răspuns adecvat la uciderea prietenei mele. Cum ar putea fi vreodată? Exista, în judecata ei, o echivalare morală și metafizică profund problematică, complet ruptă de durerea și răul unei crime cu sânge rece. Dar am realizat că nu era singura care ajungea la o astfel de concluzie. Reflectând la ceea ce știam despre lume și despre viziunile asupra ei, am înțeles că unul dintre cele mai adânci curente din inima umană este stoicismul și că viziunea lui

asupra vieții „sub soare” se regăsește atât în Est, cât și în Vest, atât în pan-teism, cât și în materialism.

M-am trezit, de asemenea, gândindu-mă din nou la Dumnezeu și la ce înseamnă, de fapt, lacrimile Lui. Cu aproximativ cincisprezece ani în-ainte citisem un eseu de Benjamin Warfield, profesor la Princeton Theolo-gical Seminary la începutul secolului XX. În primele paragrafe din „Viața emoțională a Domnului nostru”, el argumentează că Evangheliile au fost scrise într-o cultură stoică, astfel încât întruparea trebuie înțeleasă ca o perspectivă alternativă asupra aceluia univers. Mai precis, susține că întru-parea este un contra-argument la adresa stoicismului.

Afirmația lui Paglia — „Buddha zâmbeste la toate” — părea la o dis-tanță uriașă de interpretarea lui Warfield asupra Evangheliilor, mai ales de analiza sa detaliată a capitolului 11 din Evanghelia după Ioan și a reac-ției lui Isus la moartea lui Lazăr. Acea relatare biblică era importantă pen-tru mine chiar și înainte, dar uciderea prietenei mele m-a împins la limită și m-a obligat să mă întreb: mai explică aceasta ceea ce văd și aud? Mai explică lumea așa cum o cunosc?

Warfield insistă, din punct de vedere teologic, asupra momentului în care Isus intră în Betania, auzind plânsul satului și, în mod special, al pri-etenelor Sale, Marta și Maria. Ioan consemnează: „Isus a plâns”, dar War-field merge mai departe și deschide o perspectivă asupra inimii lui Dum-nezeu, întrupată în Isus, despre care se spune de două ori că „a suspinat adânc în duhul Lui”. El face ceea ce face orice bun interpret al textului: se întreabă ce înseamnă, de fapt, aceste cuvinte. Iar ceea ce descoperă este surprinzător. Termenii folosiți sunt aceiași pe care poeții greci îi utilizau pentru a descrie un cal de război pregătit să intre în luptă — un armăsar ridicat pe picioarele din spate, cu nările fremătând, mânios la ceea ce vede și gata să intre în conflict ca un războinic, purtând pe spate un luptător în armură.

Faptul că Isus reacționează astfel este de o importanță uriașă. Există momente în care nu putem face altceva decât să strigăm împotriva ne-

dreptăților lumii. Așa nu ar trebui să fie! Este revoltător, pur și simplu revoltător! Lacrimile contează — și uneori ele sunt profund complexe.

Vino și vezi

Toți plângem — dar ceea ce contează aici este de ce plângem, când plângem și ce spun lacrimile noastre despre cine suntem și despre felul în care trăim.

Ca tată al unor copii mici, am văzut multe lacrimi. Fiecare dintre ei — Eden, Elliott, David, Jessica și Jonathan — a trecut de la lacrimile inocente ale primelor săptămâni la lacrimile încăpățânate și egoiste ale primilor ani. Și, pe parcurs, cu fiecare dintre ei, am încercat să le explic că lacrimile sunt daruri bune, pe care trebuie să le prețuim, „păstrându-le pentru ziua în care vom avea cu adevărat nevoie să plângem — așa că nu le irosiți acum, pentru că va veni o zi când veți avea nevoie de ele”. Chiar și pentru cei mai mici dintre noi, lacrimile sunt complexe.

Iar, odată cu trecerea timpului, devin și mai complexe. Cei care știu cât de cât despre profesorul de la Oxbridge, C. S. Lewis, știu că a scris două cărți despre durere și suferință. Una este mai degrabă o reflecție apologetică asupra naturii suferinței, *Problema durerii*, iar cealaltă a fost scrisă după ce și-a văzut soția, Joy, murind de cancer, *O durere observată*. Sunt două lecturi diferite ale aceleiași inimi umane, încercând să înțeleagă ce facem cu rănilor lumii.

În filmul *Shadowlands* apare o caricatură a lui Lewis: un academician care și-ar fi trăit întreaga viață într-un turn de fildeș, cunoscând durerea doar la nivel teoretic. Dar adevărul este că Lewis a cunoscut o suferință profundă încă din copilărie: de la moartea mamei sale, când avea zece ani, la anii de adolescență marcați de o singurătate apăsătoare în școli aproape dickensiene, până la rănirea din Primul Război Mondial și multe altele. Pentru că toate acestea au fost reale în viața lui, am putut să învăț de la el, știind că el chiar știe despre ce vorbește.

Pentru fiecare dintre noi, mare parte din viață este autobiografică — iar așa a fost și pentru Lewis. Născută din anii lui de suferință, mai ales

din cei în care și-a văzut mama îmbolnăvinduse și murind, *Nepotul vrăjitorului* spune povestea unui băiat pe nume Digory, care pătrunde în lumea Narniei chiar în ziua creației ei. Motivațiile lui Digory sunt amestecate — așa cum sunt, de fapt, ale tuturor. Pe de o parte, pornește în aventură de dragul prietenei sale Polly, convins că ea este în pericol și dorind să o ajute. Pe de altă parte, suferința mamei sale și propria lui durere îl fac dispus să facă orice pentru oricine, dacă ar putea să o vindece.

Aslan, leul care este regele noii lumi a Narniei, îl atrage pe Digory într-o conversație. În inima lui, Digory începe să-și imagineze că ar putea face un târg cu Aslan: eu voi face asta pentru el dacă el face asta pentru mine. Dar, cu cât se apropie mai mult de marele leu, cu atât devine mai sigur că nu se pot face astfel de înțelegeri. Atunci își ridică privirea și vede lacrimi curgând pe fața lui aurie. Lewis scrie că, în acel moment, Digory a fost „sigur că leului îi păsa mai mult de mama mea decât îmi păsa mie însumi”. Și, știind că acesta este adevărul, și-a deschis inima spre chemarea care îi era adresată, pentru că Aslan avea o lucrare pentru el în vindecarea durerilor acelei lumi abia create.

„O poveste pentru copii care este apreciată doar de copii este o poveste slabă. Cele bune rămân”, scria Lewis.⁴ De-a lungul anilor, în momentele în care viața pare cea mai apăsătoare, când nu pot decât să suspin sau să gem, m-am întors iar și iar la *Nepotul vrăjitorului*. Nu foarte diferit de reflecțiile lui Weil și Warfield, Lewis ne oferă o imagine profund bogată și, în același timp, de o tandrețe remarcabilă. Avem nevoie de amândouă.

Lacrimile lui Dumnezeu sunt complexe. Sunt, fără îndoială, lacrimi de compasiune — chiar de empatie — așa cum Aslan plânge pentru mama lui Digory și cum Isus plânge alături de prietenii Săi la moartea fratelui lor. Dar uneori sunt și lacrimi de mânie în fața caracterului nefiresc al morții, în fața deformării pe care moartea o aduce, în fața deturnării speranțelor omenești — așa cum Isus „a suspinat adânc în duhul Lui” la moartea lui Lazăr.

Pe măsură ce zilele au trecut după uciderea prietenei mele, am intrat din nou în înțelegerea lacrimilor lui Dumnezeu. Conta enorm faptul că

Isus a plâns — că a plâns pentru durerile noastre, că a plâns împreună cu cei ce plâng — și că a suspinat adânc, mâniat de deformarea vieții pe care o aduce moartea. Anii au trecut de atunci și au existat și alte zile de tragedie, așa cum vor mai fi și în viitor. Dar sunt sigur acum că am nevoie ca Ioan 11 să fie în Biblie. Am nevoie ca Dumnezeu să aibă lacrimi — chiar și, sau mai ales, lacrimi complexe — pentru că uneori și eu am astfel de lacrimi.

Așa că, cititorule, vino și vezi. În paginile care urmează vei întâlni prietenii mei, de aproape și de departe, bărbați și femei care întruchipează realitatea că putem cunoaște și totuși iubi lumea, chiar în rănilor ei — poate mai ales în rănilor ei — fie că este vorba despre familie sau prietenie, despre viața interioară sau cea socială, despre economie sau politică, despre arte sau educație, despre orașe mici sau continente complexe. După cum a cântat cândva Bob Dylan, „totul este frânt”. Da, totul — și tocmai de aceea nu ne putem permite să fim romantici. Nu ne permitem nici să fim stoici sau cinici.

Dar povestea durerii nu este întreaga poveste a vieții. Există și uimire și glorie, bucurie și sens, în vocațiile care ne sunt date. Există o lucrare bună de făcut pentru fiecare fiu al lui Adam și fiecare fiică a Evei, pe întreaga față a pământului. Sunt flori de crescut, cântece de cântat, pâine de copt, dreptate de înfăptuit, milă de arătat, frumusețe de creat, povești bune de spus, case de construit, tehnologii de dezvoltat, câmpuri de lucrat și copii de educat.

Zi de zi, clipă de clipă, în inima vieții se află deopotrivă răni și minuni — dacă avem ochi să le vedem. Iar a vedea — ceea ce Weil numea a învăța să cunoști, a învăța să fii atent — este locul de unde începe vocația.

Capitolul 2

Dacă ai ochi, atunci vezi

*Când e haos pretutindeni
și toți merg șchiopătând,
nici măcar nu mai clipești, nu-i așa?
Bono, „When I Look at the World”*

Nu cu foarte mulți ani în urmă, filmul *The Last Butterfly* a rulat într-un cinematograful de artă din cartierul Georgetown, Washington, D.C. Sur-prinzător de frumos și neobișnuit de captivant, filmul tratează cu seriozitate idei și probleme serioase, care au consecințe asupra a ceea ce suntem și asupra felului în care trăim.

Este o poveste despre vocație pierdută și vocație regăsită. Măcinat de eșecuri personale și de presiuni politice, un bărbat își pierde direcția în lume. Dar, pe măsură ce pășește în focul rafinării al realpolitik-ului, constrâns să decidă ce crede despre ceea ce este real, adevărat și drept, se regăsește pe sine și își redescoperă vocația. *The Last Butterfly* este o poveste despre imaginația morală, despre a învăța să vezi cu inima în contextul propriei chemări, chiar în mijlocul frământării vieții, cu toate responsabilitățile ei complexe.

Plasată în Europa anilor 1940, povestea regizorului ceh Karel Kachyňa începe într-un Paris dominat de naziști.¹ Antoine Moreau este cel mai faimos mim din Europa, artistul principal pe scenele fiecărei capitale de pe continent. Dar, pe măsură ce războiul avansează, viziunea lui artistică se pierde în vârtejul alcoolului și al propagandei politice a Franței de la Vichy. Dintr-un mim celebru, devine un clown. Și totuși, nu uită complet: încă visează la ceea ce ar putea fi. Iar într-o noapte, într-un teatru parizian plin de membri ai Gestapoului, decide să-și reconecteze chema-rea cu cariera, rostind discursul vieții sale — în tăcere.

Și este auzit, prea bine. Este „invitat” — cu brațul răsucit la spate — să susțină un spectacol pentru copiii evrei din Theresienstadt, orașul ceh pe care naziștii îl prezentau lumii drept un loc-model, pretinzând, în mod cinic, că aveau grijă de evrei. Cu promisiunea că se va putea întoarce la Paris după reprezentație, își pregătește spectacolul pentru a-i distra pe copii.

Moreau alege basmul „Hansel și Gretel” și descoperă un interes neașteptat din partea copiilor din Theresienstadt, care îl roagă să-i lase să participe la piesă. Spre surprinderea lui, găsește și muzicieni dornici să se implice în producție. Unii dintre ei îi sunt cunoscuți din călătoriile sale prin Europa — dirijorul unei orchestre importante dintr-un oraș, prim-violonistul din altul — alături de unii dintre cei mai buni muzicieni ai continentului, adunați în acest „oraș al evreilor”.

Ceea ce nu înțelege este că interesul neobișnuit pentru proiectul său este, literalmente, o chestiune de viață și de moarte pentru evrei, copii și adulți deopotrivă. Theresienstadt, departe de a fi un loc-model, este în realitate „un avanpost al iadului”, așa cum îl vedeau evreii. Este ultima oprire înainte de Auschwitz. Săptămână de săptămână, trenuri pline de evrei pleacă din Theresienstadt spre lagărul morții.

Mimul talentat înțelege greu. Dar, experiență dureroasă după experiență dureroasă, începe să înțeleagă unde se află — și, prin urmare, care este responsabilitatea lui. Cât de greu este acest lucru pentru oameni. Tendința noastră de a ne înșela singuri în privința locului și scopului nostru face ca adevărul vieții noastre să fie atât de greu de văzut, să înțelegem sensul momentului nostru în istorie și responsabilitatea noastră față de el.

Astfel, Moreau transformă povestea din basmul tradițional despre copii rătăciți în pădure și o vrăjitoare, într-o dramă în care conflictul cosmic dintre bine și rău este pus în scenă. În loc ca povestea să se termine cu victoria copiilor și un ospăț din turtă dulce, vrăjitoarea îi împinge într-un cuptor de foc, răsând în tăcere pe tot parcursul.

Dacă ai ochi, atunci vezi.

Ziua cea mare a spectacolului sosește, în sfârșit. Afișele sunt pe străzi. Flori au fost așezate în ferestre. Pâine este împărțită copiilor în parc. Spectacolul începe. Așezați în primul rând, zâmbind satisfăcuți de propria lor abilitate de a păcăli Crucea Roșie Internațională — prezentă pentru a verifica dacă evreii sunt într-adevăr bine tratați — oficialii nazști încep să se foiască pe scaune când înțeleg, din ceea ce văd și aud, că mimul a vorbit cu forță și curaj împotriva lor. Tăcerea povestirii lui a spus totul.

Operele de artă care rezistă în timp o fac, în mare măsură, pentru că pun și răspund la întrebările perene care apasă asupra omului în fiecare secol și în fiecare cultură. Importanța filmului *The Last Butterfly* constă în faptul că îl confruntă pe privitor cu această întrebare pătrunzătoare: în contextul propriei chemări, cum învață omul să vadă cu ochii inimii, să se vadă pe sine responsabil pentru felul în care este lumea — și pentru felul în care nu este?

Ascultarea cadavrelor

„Răul colectiv nu începe cu camerele de gazare. De cele mai multe ori, începe procesat în trei exemplare.”² Astfel observa Hannah Arendt, reflectând asupra ororilor Holocaustului și înțelegând capacitatea noastră, ca oameni, de a ne sustrage responsabilității, fragmentând universul moral — *A fost el, vedeți. El a făcut-o. Eu doar am semnat un document minor. Toți am făcut la fel. Ce importanță avea, până la urmă?*

Arendt s-a născut într-o familie evreiască germană. Ca studentă a istoriei ideilor, era profund interesată de sensul acestora pentru viața umană, astfel că s-a concentrat asupra scriitorilor existențialiști de la mijlocul secolului XX. De asemenea, s-a cufundat în *Confesiunile* lui Augustin din Hipona, scriindu-și teza de doctorat sub titlul *Iubirea și Sfântul Augustin*, în care formula această întrebare pătrunzătoare: care este relevanța aproapelui — mai ales a iubirii față de aproapele?³ Aceasta avea să devină întrebarea vieții ei, pe măsură ce găsea, iar și iar, motive să o reia.

După publicarea lucrării *Originile totalitarismului* în 1951, încercarea ei de a da un sens moral lui Hitler și nazismului, un critic a numit-o „cea mai originală și profundă — deci cea mai valoroasă — teoreticiană

politică a vremurilor noastre”.⁴ Un deceniu mai târziu, a oferit lumii *Eichmann la Ierusalim: un raport despre banalitatea răului*, o colecție de articole publicate în *The New Yorker* despre procesul lui Adolf Eichmann, oficialul nazist căruia Hitler îi încredințase responsabilitatea principală pentru „rezolvarea problemei evreiești”.⁵ Cartea este o analiză fascinantă a vieții unui om, de la copilărie până la ultima sa oră. La cincisprezece ani după război, a fost capturat în Argentina și judecat, în 1962, la Ierusalim, pentru crime împotriva poporului evreu. Cu o perspectivă neobișnuită, îmbinând rolul de jurnalist și de filozof moral, Arendt a interpretat ceea ce a auzit în sala de judecată, încercând să dea sens, pentru sine și pentru lume, naturii responsabilității lui Eichmann.

Banalitate. Tocmai caracterul obișnuit al vieții lui Eichmann a impresionat-o atât de mult pe Arendt. Nu se trezea dimineața declarându-și ambiția de a provoca teroare și groază; pur și simplu executa ordine. Își făcea meseria. Într-un capitol captivant, dar tulburător, „Îndatoririle cetățenilor respectuoși față de lege”, ea îl descrie pe Eichmann interpretând lumea prin această lentilă:

Aceasta era situația, aceasta era noua lege a țării, întemeiată pe ordinul Führerului; orice făcea, făcea, din punctul său de vedere, ca un cetățean care respectă legea. Își îndeplinea datoria, după cum le-a spus poliției și instanței de nenumărate ori; nu doar că executa ordine, ci respecta legea.⁶

Distincția conta pentru Eichmann. În fariseismul inimii sale, își înțelegea munca drept o vocație publică, cu responsabilități profesionale, astfel încât era important nu doar să-ți faci datoria, ci să respecti legea — chiar dacă legea era una și aceeași cu Führerul însuși, profund corupt. Arendt prezintă cu minuțiozitate detaliile istorice ale viziunii naziste în general și ale rolului lui Eichmann în mod particular, revenind mereu la întrebarea: De ce nu i-a văzut pe acești oameni ca pe aproapele lui? Ce deformare a ideii de lege și ordine a făcut posibil ca cineva să meargă la serviciu zi de zi, an după an, luând decizii cu consecințe îngrozitoare și să considere totul drept „datoria mea”?⁷

Spre dezamăgirea ei, procurorul, avocații apărării și judecătorii au ratat sensul profund al lui Eichmann: „Din păcate, nimeni nu l-a crezut.” Concluzia lor a fost că se prezenta fals, distorsionând ceea ce știa și ceea ce făcuse, în numele ideii: „Doar îmi făceam datoria.” Arendt considera că ei erau „prea buni” ei înșiși,

poate prea conștienți de temelia propriei profesii pentru a admite că un om obișnuit, „normal”, nici slab de minte, nici indoctrinat, nici cinic, putea fi complet incapabil să distingă binele de rău. Au preferat să deducă, din minciuni ocazionale, că era un mincinos — și au ratat cea mai mare provocare morală și chiar juridică a întregului caz.⁸

De asemenea, nedumerită de Eichmann și de instanță, Arendt a încercat să găsească un limbaj suficient pentru a exprima sensul moral al faptelor sale și a propus termenul *lipsă de gândire* — nu gândea lucrurile până la capăt, nu reflecta asupra a ceea ce făcea și asupra semnificației acțiunilor sale. În îngustimea viziunii sale despre aproape, despre cetățean, despre angajat, nu a dus până la capăt implicațiile morale ale convingerilor și comportamentului său. În postfața lucrării, scrie:

El pur și simplu — spus pe scurt — nu a realizat niciodată ce făcea... A fost o pură lipsă de gândire — care nu este deloc același lucru cu prostia — cea care l-a predispus să devină unul dintre cei mai mari criminali ai acelei perioade.⁹

În obtuzitatea lui morală, Eichmann protesta: „Nu am avut nimic de-a face cu uciderea evreilor. Nu am ucis niciodată un evreu sau un neevreu — de fapt, nu am ucis niciun om. Nu am dat niciodată ordin să fie ucis un evreu sau un neevreu; pur și simplu nu am făcut asta.”¹⁰ Arendt observă:

Faptul este că Eichmann nu a văzut prea mult... Nu a asistat niciodată la o execuție în masă prin împușcare, nu a privit niciodată procesul de gazare... A văzut însă suficient cât să fie pe deplin informat despre modul în care funcționa mecanismul distrugerii: că existau două metode de ucidere — împușcarea și gazarea; că împușcarea era realizată de Ein-

satzgruppen, iar gazarea în lagăre, fie în camere speciale, fie în camioane mobile; și că, în lagăre, erau luate măsuri elaborate pentru a-i înșela pe oameni până în ultimul moment.¹¹

Și totuși, văzuse suficient cât să știe — și, prin urmare, era responsabil.

Pe temeuri morale și juridice complexe — cel puțin din perspectiva lui Arendt — instanța l-a găsit vinovat. Nu ca pe un om atât de amortit în umanitatea lui încât să acționeze inuman, ci ca pe un mincinos — cineva care își distorsionase conștient responsabilitatea. Eichmann a fost profund dezamăgit de verdict — chiar șocat — când a fost găsit vinovat de crime împotriva umanității. Fusesse atât de impresionat de sinceritatea judecătorilor, atât de convins că interesul lor real pentru persoana și motivațiile lui îi va face să înțeleagă că nu făcuse decât să-și facă meseria și să respecte legea. Într-o autoevaluare tulburătoare, a insistat că oferise națiunii sale o ascultare oarbă — *Kadavergehorsam* — „ascultarea cadavrelor”.¹²

Eșecul lui Eichmann de a vedea adevărul l-a făcut posibil, prin simplul fapt că „își făcea meseria”, să administreze Theresienstadt, „orașul evreilor” din *The Last Butterfly*. Filmul este ceea ce numim ficțiune istorică, dar rolul lui Eichmann este cât se poate de real. Orb la sensul propriei identități și la implicațiile ei, s-a asigurat că trenurile pleacă la timp spre Auschwitz, culcându-se liniștit noaptea, convins că „nu a avut nimic de-a face cu uciderea evreilor”.

Secolul XX: criminal și mecanizat

Poveștile despre naziști și evrei continuă să reverbereze în conștiința contemporană. Merită spuse și spuse din nou, pentru că forța lor morală continuă să arate unde sunt trasate liniile decisive, filozofice și politice. Ne vedem propriile alegeri mai limpede, propriile convingeri mai clar,

atunci când sunt puse alături de acel reper al groazei care a fost Holocaustul.

Și totuși, pentru cei mai mulți dintre noi, oroarea lui pare departe de locul în care trăim, ne mișcăm și ne desfășurăm viața. În obișnuitul existenței noastre, pline de studiu și joacă, de muncă și închinare, de relații cu familia și prietenii, ce legătură avem noi cu *Kadavergehorsam*? Cu rare excepții, alegerile pe care le facem și consecințele lor pălesc în fața lipsei de inimă a „ascultării cadavrelor”. Suntem măcelari și brutari și făuritori de lumânări — nu comandanți naziști și birocrați. Da, da și încă o dată da.

Dar adevărul dur este că secolul XX a produs și alte holocausturi, unele chiar mai înspăimântătoare decât cel nazist, iar asumarea acestei istorii face parte din responsabilitatea noastră umană, chiar și în mijlocul vieților noastre obișnuite, trăite în locuri obișnuite. Mai mari sau mai mici, ele străbat întregul secol, dând memoriei noastre colective nume care ne înfioară: Stalin, Pol Pot, Idi Amin, Saddam Hussein, Somalia, Bosnia, Rwanda, Sudan — fiecare nume amintindu-ne de umanitatea în forma ei cea mai întunecată. Scriitorul distins și profund Walker Percy, privind înapoi peste ultimii o sută de ani, l-a numit cu tristețe „acel secol XX criminal și mecanizat”.

Să luăm Rwanda. Înainte de a deveni sinonimă cu suferința, era o țară africană relativ mică, necunoscută comunității globale — până când lumea a privit cum se prăbușește, la mijlocul anilor 1990. Cei mai mulți dintre noi am considerat că este problema altora. Rwandezii nu erau aproapele nostru. Din motive politice, sociologice, istorice și economice, erau chiar mai puțin decât aproapele nostru.

Dar apoi, încet, au început să apară relatările despre masacre — sute de mii de oameni uciși cu macete, în moduri de o cruzime greu de imaginat. Când totul s-a sfârșit, iar poporul rwandez, îndurerat și copleșit, a rămas să-și numere morții, Națiunile Unite au decis să investigheze, formând o echipă de juriști din întreaga lume.

Statele Unite l-au ales pe Gary Haugen pentru a le reprezenta interesele. Originar din California, fascinat încă de tânăr de biografiile lui Abraham Lincoln și Martin Luther King Jr., Gary a început studiile la Harvard la începutul anilor 1980. În aceiași ani, universitatea își sărbătorea aniversarea de 350 de ani. Gary a fost atras de sigiliul universității, cu motto-ul *Veritas, Christo et ecclesia*, încă vizibil în vitraliile campusului. Cuvintele l-au intrigat — Adevărul ca steag central, Hristos și Biserica alături — pentru că chemau la o înțelegere a adevărului impregnată de sens filozofic și teologic, foarte diferită de ceea ce devenise Harvard la sfârșitul secolului XX.

Deși era încă student, Gary s-a implicat în celebrarea aniversării printr-un proiect intitulat *Veritas Reconsidered*, o publicație de dimensiunea unei reviste, care aduna mărturii ale unor profesori și absolvenți pentru care experiența Harvard a însemnat confruntarea adevărului în cadrul viziunii creștine. Publicația a circulat mai întâi în campus, apoi în întreaga lume.

După absolvire, Gary a plecat în Africa de Sud pentru a lucra alături de Michael Cassidy, de la Africa Enterprise, care fusese timp de o generație o voce importantă pentru reconciliere între popoarele profund divizate de apartheid. Această ucenicie l-a marcat profund, oferindu-i ochi să vadă că responsabilitatea socială și politică poate fi legată organic de convingerile despre Dumnezeu și istorie, despre Hristos și Biserică.

Câțiva ani mai târziu, cu diploma de drept în mână, Gary a ajuns la Washington, D.C., unde a ocupat o poziție în Departamentul de Justiție. Acolo, activitatea sa se concentra în principal pe cazuri de brutalitate polițienească din Statele Unite — o misiune dificilă pentru oricine. Din acest context a fost chemat, în 1994, să reprezinte Statele Unite în comisia ONU care investigă genocidul din Rwanda.

Din cauza unui colaps de leadership, Gary a devenit investigatorul principal al comisiei. Aceasta a însemnat luni întregi petrecute pe câmpurile morții din Rwanda, văzând și mirosind de neimaginat, încercând să

dea sens, pentru lume, a ceea ce se întâmplase atunci când lumea alesese să tacă.

Societățile sănătoase, oriunde s-ar afla, au nevoie de oameni cu un astfel de simț al chemării — oameni care văd haosul, groaza și complexitatea istoriei umane și aleg să intre în ele de dragul dreptății, de dragul milei.

Și totuși, există o anumită ironie în faptul că Gary a fost format ca student la Harvard în ultimul sfert al secolului XX. În aceeași perioadă, un student absolvent, într-un discurs de la ceremonia de absolvire, observa:

Ni se spune că este erezie să afirmi superioritatea unor valori, că este o fantezie să crezi în argument moral, că este o formă de sclavie să te supui unei judecăți mai solide decât a ta. Libertatea zilelor noastre este libertatea de a ne dedica oricăror valori dorim, cu singura condiție să nu credem că ele sunt adevărate.¹³

Golul moral al unui astfel de tip de educație lasă cetățenii și societățile lor expuse răutății și lipsei de reflecție ale tiranilor, indiferent de timp sau loc — fie că vorbim de Theresienstadt-ul de la mijlocul secolului XX, fie de Rwanda de la sfârșitul lui. Sau alegeți propriul exemplu.

Dacă este erezie, fantezie și sclavie să crezi că ceva este adevărat pentru toți, pretutindeni, atunci pe ce bază ar putea cineva să spună „nu”? Format să discearnă dreptatea, angajat pentru câțiva ani în Departamentul de Justiție, într-un anumit sens întruchipând dreptatea, Gary a crezut, în și prin toate acestea, că unele lucruri sunt adevărate și drepte — iar altele, pur și simplu, nu sunt.

Un curaj și o compasiune neobișnuite i-au marcat decizia de a intra în haosul din Rwanda, dar decizia pe care a luat-o la întoarcere a fost la fel de neobișnuită. Reflectând la tot ceea ce văzuse și simțise, nu a mai putut să se desprindă de semnificația morală a acelor experiențe. S-a întrebat ce ar putea și ar trebui și ar urma să însemne acele săptămâni pentru el, pentru vocația lui. Ar fi putut spune foarte ușor: „Mi-am făcut par-

tea. Gata. Acum îmi voi trăi viața liniștit. Am o educație excelentă — e timpul să mă bucur de privilegiile ei, să fac ceva mai ușor, ceva mai puțin solicitant pentru suflet.”

În schimb, Gary a continuat să audă, în inima lui, povești dureroase din toate colțurile lumii. Una în special l-a marcat. Îmi amintesc că îmi povestea despre niște misionari din Filipine care ajunseseră în conflict cu poliția locală. Cum se ajunseseră aici? O parte din lucrarea lor consta în studii biblice pentru copii. Veneau băieți și fete deopotrivă, dar, imediat după ce împlineau doisprezece ani, fetele începeau să dispară, prea des pentru a fi o coincidență. Nu mai veneau și nu mai erau de găsit. În cele din urmă au fost descoperite, ținute în prostituție forțată.

O problemă globală, da, dar aici avea o dimensiune aparte. Poliția deținea bordelurile — iar dacă misionarii protestau, li se retrăgeau actele și erau expulzați. Era o situație dureroasă, plină de nedreptate. Cineva trebuia să spună „nu” — clar, direct, cu forță legală și politică.

În timp, Gary a decis să părăsească Departamentul de Justiție pentru a găsi o cale de a combate nedreptatea, mică sau mare, oriunde ar fi existat. Dacă în Filipine era vorba despre prostituția copiilor, în India era vorba despre sclavia copiilor. Astfel, la trei ani după genocidul din Rwanda, a luat naștere International Justice Mission. Astăzi, la cincisprezece ani distanță, IJM a dezvoltat rețele de avocați, investigatori și specialiști în recuperare trauma în țări de pe fiecare continent.

Două povești, un secol: Eichmann și Haugen. Doi oameni foarte competenți, conștienți politic, plasați în tensiunile și spaimile istoriei — și totuși, două răspunsuri complet diferite. Acolo unde unul nu a văzut un aproape aflat în nevoie, celălalt a înțeles că nedreptatea morală, politică și socială este, de fapt, încă o fereastră către nevoia unui aproape. Întrebarea care pătrunde cel mai adânc este aceasta: De ce s-a simțit Gary responsabil? De ce s-a văzut implicat? În contrast izbitor cu Eichmann, care a susținut până la capăt că nu este responsabil pentru moartea evreilor — „Eu doar mi-am făcut meseria!” — Gary a avut ochi să vadă că era, de fapt,

responsabil să facă ceva, pentru că cineva trebuia să spună „nu”. Și a găsit o cale, în contextul propriei vocații, să facă exact acest lucru.

Ce am de gând să fac?

Cu câțiva ani în urmă, am fost invitat de Institute for Advanced Studies in Culture să susțin o prelegere „town-and-gown” la Bayly Art Museum, la University of Virginia, în fața unui public format atât din membri ai universității, cât și din oameni ai comunității. Îmi amintesc că era o după-amiază frumoasă de primăvară în Shenandoah Valley, în timp ce conduceam de la Washington spre Charlottesville.

Esența a ceea ce am spus atunci punea în contrast muzica trupei Smashing Pumpkins cu viziunea literară a lui Walker Percy, reflectând și asupra lui Augustin. În acel an, Smashing Pumpkins era cel mai mare fenomen muzical din lume — toată lumea cunoștea albumul lor *Mellon Colie and the Infinite Sadness*. Am povestit cum i-am dus pe fiii mei la concertul lor, ascultându-l pe Billy Corgan strigând: „God is empty just like me!”, și despre conversația pe care am avut-o cu băieții mei după concert, despre angoasa adolescentină suburbană. Dar cea mai mare parte a prelegerii am dedicat-o lui Percy, omului și scriitorului, susținând că și el avea propriile lui motive pentru melancolie și tristețe. Am explicat că alesese o viață simplă într-un orașel din Louisiana, iubindu-și soția și fiicele, fiind un bun vecin în comunitatea sa și lucrând la meșteșugul scrisului, o vocație pe care o descria drept „un medic al sufletului societății”.

Au fost mai multe întrebări bune, una dintre ele venind de la un student în anul al patrulea, așa cum University of Virginia îi numește pe seniori. M-a întrebat despre tristețile din familie și despre felul în care acestea pot influența ceea ce vedem și modul în care trăim. I-am răspuns, schițând contururile unui răspuns, dar apoi i-am spus: „Vino să facem o plimbare prin pădure și vom avea o conversație mai lungă.” O săptămână mai târziu mi-a scris, întrebând dacă această posibilitate mai rămâne valabilă, spunând că era „pe punctul de a părăsi bula lui Mr. Jefferson” și că avea nevoie să-și clarifice gândurile dacă voia să aleagă bine în viitor. Ne-am plimbat prin pădure și am vorbit — iar, din când în când, încă mai vorbim.

Astăzi este soț și tată, un profesor foarte bun care a devenit directorul unei școli și un om care a avut de purtat propriile sale tristeți în viața tânără pe care o are, niciuna dintre ele nefiind de conceput la orizont în noaptea în care mi-a pus acea întrebare. Cunoscând unele dintre rănile lumii în moduri pe care nimeni nu și le-ar alege, el a ales totuși să iubească lumea, întrupată în realitățile vieții sale, în relațiile și responsabilitățile care îi aparțin.

În această privință, nu este foarte diferit de Percy.

De-a lungul anilor am citit și recitit opera lui Percy, locuind, într-un fel, în viziunea lui despre învățare și despre viață. La urma urmei, el este cel care a scris că „poți să iei numai note de zece și totuși să ratezi viața”. O observație despre condiția umană, din romanul său *The Second Coming*, al doilea dintre cele două romane despre Will Barrett, cuvintele sale sunt un avertisment cu privire la tentația care pândește după colțul inimii fiecăruia — aceea de a crede că competența poate fi separată de caracter, că excelența poate fi definită în termeni pur academici, fără o preocupare corespunzătoare pentru felul de oameni care suntem. Avem ochi să vedem ceea ce este cu adevărat important? Ce contează cu adevărat?

Tot el este cel care a formulat acea înțelepciune atemporală despre cărți și despre adevărul condiției umane pe care am purtat-o cu mine în toată lumea. De la conversații cu artiști de toate felurile în New York-urile, Nashville-urile și Los Angeles-urile acestei vieți, până la prelegeri în nenumărate universități, am revenit iar și iar la intuiția lui Percy. Este unul dintre cele mai adevărate adevăruri ale universului.

Înțelepciunea lui a fost câștigată cu greu. Născut într-un stil de viață de tip country-club, în Birmingham, Alabama, Percy provenea dintr-o familie în care generații întregi fuseseră colonei și senatori, proprietari de pământuri și de ziare, o parte a elitei Vechiului Sud. Dar la vârsta de zece ani, tatăl său s-a sinucis — așa cum făcuse și bunicul său în generația anterioară. Nu plutea niciun scandal, nu urma să iasă la iveală nicio rușine publică; mai degrabă, părea să fie o moștenire specifică familiei Percy.

Nici tatăl, nici bunicul lui nu reușiseră să găsească un mod de a trăi cu melancolia și tristețea lor.

Walker era cel mai mare dintre trei frați. Mama lor i-a dus mai întâi să locuiască în casa familiei ei din Athens, Georgia, iar un an mai târziu în casa familiei Percy din Greenville, Mississippi, unde băieții au crescut. La cinci ani după moartea tatălui său, mama lui Walker a murit într-un accident ciudat. A ieșit cu mașina de pe un dig de lângă oraș și s-a înecat. Nimeni nu a știut vreodată ce s-a întâmplat, iar pentru Walker tocmai această necunoaștere nu a făcut decât să adâncească plăgile vieții lui tinere. A vrut să moară? Nici ei nu-i păsa de mine? Ce s-a întâmplat cu adevărat? Sunt și eu sortit să mă sinucid într-o zi?

Unchiul Will i-a crescut pe băieți, oferindu-le un cămin sigur și o fe-reastră fascinantă spre cultura Sudului. Avocat și fermier, era și scriitor, iar în anii în care băieții Percy locuiau în casa lui îi primea pe alți scriitori, precum William Faulkner. În acei ani, Walker a luat o decizie foarte conștientă de a începe să gândească în anumite direcții precise; își forma un mod de a vedea lumea, sarcină comună fiecărui adolescent. Ce credea și de ce? Dacă oamenii nu puteau fi de încredere, atunci ce putea fi? În anii 1930, acel ceva era știința și promisiunea ei de certitudine indubitabilă. Omul putea avea încredere în știință pentru că întrebările și răspunsurile ei erau sigure. Astfel, cu o hotărâre surprinzătoare, a început să-și planifice o carieră în știință; avea să devină medic, dar nu medic de familie, pentru că asta presupunea prea multă interacțiune cu oamenii. Voia să devină anatomopatolog, un medic-om de știință.

Mai întâi a mers la University of North Carolina ca student pre-med, apoi la facultatea de medicină a Universității Columbia. Deși înflorea în oraș și în studii, înainte să-și încheie formarea a contractat tuberculoză. La început a fost: „Ia-ți un an liber ca să te faci bine, apoi te întorci.” Dar un an mai târziu, tuberculoza era încă acolo și i s-a spus că va trebui să părăsească medicina, chiar și munca de medic-om de știință. Pentru a treia oară a suferit o pierdere profundă — mai întâi părinții, apoi cariera pe care și-o alesese cu grijă. Totul pierdut.

Anii care au urmat pot fi descriși, poate, cel mai bine drept „pierdut în cosmos”, folosind titlul volumului său de eseuri. A rătăcit și s-a întrebat, fără să știe ce să facă. Citindu-i pe filozofii existențialiști de la mijlocul secolului XX, a început să-și vadă propriile lupte în cadrul poveștii mai largi a alienării, termen folosit, interesant, atât de marxiști, cât și de existențialiști pentru a da sens vieții în lumea modernă. Pe drum, mai ales în conversații cu prieteni buni, a fost atras spre creștinismul simplu, spre Evanghelia Împărăției, care era o veste bună stranie pentru cineva ca el, care tânjea după ceva de crezut despre viață și despre lume, ceva care să poată da sens vieții sale în lume.

Percy a început să scrie, mai ales eseuri filozofice despre sensul limbajului. Nimeni nu voia să-i citească lucrările. Dar el a continuat, iar la vârsta de patruzeci și cinci de ani a trimis manuscrisul romanului *The Moviegoer* unui editor din New York. Înainte de sfârșitul aceluși an, câștigase National Book Award pentru ficțiune. Romanele sale următoare au explorat, fiecare în felul lui, aceleași teme ale identității și modernității, ale speranțelor și temerilor, ale dorului și pierderii. Adesea purtând titluri apocaliptice — *The Last Gentleman*, *The Second Coming*, *Love in the Ruins*, *The Thanatos Syndrome* — personajele sale se luptau mereu cu alienarea față de Dumnezeu și față de lume, atât de mult încât criticii literari din New York au decis că Percy era „Camus-ul american”. Deși onora opera lui Camus și îi înțelegea disperarea mai bine decât cei mai mulți, Percy a respins această identificare cu celebrul filozof-romancier, spunând: „Dar eu vreau întotdeauna să existe măcar o urmă de speranță în ceea ce scriu.”

Ceea ce vedeau literații în opera lui Percy era disponibilitatea lui neclintită de a privi durerea și angoasa fără să clipească. Ochi care văd, da — dar ce anume vedem? Nu era un romantic — asta nu mai era posibil pentru el. Era, mai degrabă, realist până în miezul ființei. Ceea ce criticii nu vedeau era angajamentul său profund de a privi ființa umană ca pe un „pelerin printre ruine”, adică drept o ființă care este, în același timp, glorie și rușine. Nu se lăsa înșelat de optimismul umaniștilor optimiști, dar în același timp nu făcea pace definitivă nici cu umaniștii pesimiști. Viziunea lui antropologică era mai nuanțată, mai ancorată în adevărul despre con-

diția umană, iar aceasta i-a oferit un loc din care să vadă și să audă lumea, loc care i-a adus un public fidel și apreciere literară.

„Dar eu vreau întotdeauna să existe măcar o urmă de speranță în ceea ce scriu.” Ce voia să spună? Și de ce conta? Cititorii onești ai lui Percy recunosc faptul că el era dureros de sincer cu privire la tristețile care ne aparțin ca oameni, iar urmele lui de speranță nu erau niciodată mai mult decât atât: urme. Unele dintre poveștile lui sunt foarte greu de citit, atât sunt de pline de suferință — *Lancelot* este un exemplu. Fiecare dintre romanele lui este despre cineva care și-a pierdut drumul și se luptă să găsească o ieșire. Într-un eseu, susține că același lucru este adevărat și despre oamenii pe care îi întâlnim în Evanghelii. Dar niciodată nu întâlnim pe cineva pentru care sfârșitul poveștii înseamnă o zi fericită după alta, ca și cum lupta de a găsi ieșirea ar putea fi încheiată definitiv în viața aceasta. Rămânem întotdeauna pelerini printre ruine.

Există o mare întrebare în opera lui: „Știind ceea ce știi despre tine și despre lume, ce ai de gând să faci?” Desigur, întrebarea are formă narativă și ne ajunge la inimă prin personajele Binx Bolling, Will Barrett și Tom More, oamenii ale căror istorii sunt spuse în paginile romanelor sale. În propriile lor voci, întrebarea este pur și simplu: **Ce am de gând să fac?** Povestea lui Will Barrett este spusă în *The Last Gentleman* și *The Second Coming*. În primul roman, Will urmează drumul tatălui și bunicului său la Princeton University, unde își ia studiile în serios. Dar după doi ani de citit și de reflecție asupra vieții și a lumii, decide să abandoneze. Nu știe ce să facă cu tot ceea ce a ajuns să cunoască. În a doua carte, câteva decenii mai târziu, Will este acum pensionat de pe Wall Street și planuiește să joace golf în munții Carolinei de Nord pentru tot restul vieții — iar acest lucru devine problema vieții lui. Ce, de fapt, am de gând să fac?

Tom More este omul bun la toate din *Love in the Ruins* și *The Thanatos Syndrome*. Descendentul fictiv al lui Thomas More, filozoful social, omul de stat și prietenul lui Henric al VIII-lea din Anglia secolului al XVI-lea, Tom începe, încet dar decisiv, să răspundă la întrebarea ridicată pentru prima dată de Percy în primele sale romane: **Știind ceea ce știi, ce**

voi face? Luând pulsul societății noastre, atât de plină de boli de toate felurile, de gemete și suspine pe tot spectrul experienței umane — psihologic, sociologic, politic, economic, estetic — el inventează „lapsometrul ontologic calitativ-cantitativ”, surprinzând dintr-o singură mișcare debaterile Iluminismului și promisiunile lui goale. Și, desigur, răspunde la întrebarea evidentă, explicând că lapsometrul măsoară lapsusurile, un stetoscop al spiritului, „primul compas al sufletului”.

Și More însuși suferă de astfel de derapaje, atât de mult încât, între primul și al doilea roman, este condamnat la închisoare pentru că a prescris pastile femeilor dintr-un club local de bridge, care voiau ajutor pentru dietele lor. *The Thanatos Syndrome* începe cu întoarcerea lui More în practica privată și cu mirarea lui că oamenii sunt mai amabili ca niciodată. El vede așa cum vede un psihiatru, ascultând dorințele și anxietățile oamenilor, și nu înțelege.

Povestea este minunat spusă, jucăușă chiar în timp ce rămâne profundă — *thanatos* fiind cuvântul grec pentru „moarte”. Ceea ce More descoperă treptat este că niște cetățeni „luminați” droghează populația, introducând substanțe chimice în sursa locală de apă, pentru ca viața să fie mai fericită pentru toți. Deloc surprinzător, pentru că este o poveste bună, restul romanului este legat de marea întrebare: **Știind ceea ce știi, ce vei face?** Văzând oamenii așa cum sunt, văzând lumea așa cum este, More înțelege că este implicat și decide să intre în istorie cu angajamentele implicite proprii sale chemări — iar aceasta este drama care ne atrage în poveste.

Pe scurt, el este un pelerin printre ruine, iar Percy nu și-ar dori lucrurile altfel. Acestea sunt doar povești, desigur—da, doar povești. Atent cum era la viață, și la propria lui viață, Percy scria despre provocarea de a trăi în lumea modernă. Atât de multe de văzut, atât de multe de auzit, atât de multe de știut—ce vom face?

Banalitatea merge în ambele sensuri

Recent am luat prânzul cu un fost capelan al unei școli britanice de tip internat. Își amintește că era împreună cu băieții din școala lui, în acea

dimineață de acum treizeci de ani, când la BBC au fost difuzate primele imagini ale foametei extinse din Africa. „Am rămas fără cuvinte. Faptul că acele fețe de copii erau chiar în fața noastră a avut un impact uriaș. Nu voi uita niciodată ce am simțit în ziua aceea.” De atunci a văzut și a auzit multe, având în vedere cine este și ce face. „Dar apoi, după o vreme, ce faci?” m-a întrebat.

Aceasta este cea mai dificilă dilemă pentru ființele umane gânditoare și serioase: Ce vei face cu ceea ce știi?

Indiferent dacă „citirea” noastră a lumii a început înainte sau după începutul anilor 1980, imaginile care l-au lăsat fără cuvinte pe capelanul britanic și pe elevii lui pot să fi făcut sau nu parte din experiența noastră. Dar fiecare dintre noi cunoaște acel sentiment. Știm, în adâncul nostru, cât de greu este să ne ținem ochii deschiși în fața complexității unei lumi frânte, să continuăm să simțim durerile unei lumi care nu este așa cum ar trebui să fie și, cunoscând această dificultate, să alegem să ne implicăm, în loc să fim amorțiți de ea.

Eichmann reprezintă o parte a acestei istorii. Neputând—sau poate nevrând—să vadă că alegerile mici ale vieții lui de zi cu zi îl implicau și îl condamnau, avea ochi care nu vedeau. „Banalitate” a fost cuvântul folosit de Arendt, încercând să surprindă obișnuitul surprinzător al acestui om. Dar istoria este, în mare parte, exact asta: oameni foarte obișnuiți, în locuri foarte obișnuite. Unul dintre darurile literaturii lui Percy este că insistă, cu finețe, asupra caracterului cotidian al responsabilității. Cei mai mulți dintre noi nu trăim vieți extraordinare și nici nu suntem chemați la ele. În schimb, trăim în familii și în comunități, muncind și închinându-ne săptămână de săptămână, în ritmuri care alcătuiesc suma vieților noastre, anotimp după anotimp, an după an. Viața nu poate fi altfel.

Sunt profesor și, de-a lungul anilor, am dus studenți de toate felurile la Muzeul Memorial al Holocaustului din zona Capitolului, în Washington. Parcurgem împreună povestea „banalității răului” în viețile nenumăraților bărbați și femei din întreaga Europă care nu s-au văzut pe ei înșiși implicați în lumea din jurul lor. În termenii lui Weil, nu și-au văzut

semenii ca fiind semeni. Nu au fost atenți la ceea ce se întâmpla alături, pe strada lor. Nu au fost atenți la ce însemna nazismul pentru Europa și pentru lume. Lipsa de gândire este, în mod simplu și tragic, concluzia lui Arendt.

Dar banalitatea merge în ambele sensuri. Dacă cea mai mare parte a Europei a fost „de tip Eichmann”, oferind „ascultarea unor cadavre” în mii de moduri teribil de obișnuite, au existat și excepții. În fiecare națiune există oameni care aleg altfel, care au ochi să vadă că ceva nu este în regulă și că pot face ceva în această privință. Germania a avut studenții ei, Franța pe fermierii ei, Danemarca pe pescarii ei, iar Olanda pe negustorii ei. Luate împreună, acestea sunt unele dintre cele mai bune istorii din întreaga istorie, amintindu-ne tuturor ce înseamnă să fii aproapele cuiva, ce înseamnă să ai ochi care văd.

Grupul de studenți cunoscut sub numele de Trandafirul Alb, de la Universitatea din München, și-a dat viața ca mărturie a adevărului despre patria lor, în mijlocul ororii Holocaustului. Erau tineri foarte obișnuți—și o tânără la fel de obișnuită—care au insistat, așa cum numai studenții o pot face, că națiunea lor greșea. Sătenii din Le Chambon, din colinele Franței, au ascuns mii de evrei în pivnițele și hambarele lor. Într-una dintre coincidențele stranie ale istoriei, Albert Camus a scris *The Plague* în Le Chambon, chiar în acea perioadă, în timp ce se frământa cu întrebări despre Dumnezeu, suferință și moarte, vocație și responsabilitate—și toate acestea înconjurat de această conspirație a bunătății simple.¹⁴ Întreaga națiune a Danemarcei a refuzat, de asemenea, să participe la genocid, alegând, în mod colectiv, să trimită în secret fiecare evreu în Suedia, cu barca. Este evident că aceasta nu a fost doar o responsabilitate individuală; poporul danez, ca popor, a spus nu. În mii de moduri diferite și importante, fiecare dintre acestea este o poveste formată din întrebarea și răspunsul la întrebarea: Știind ceea ce știi, ce vei face?

Națiunea Olandei este o altă fereastră emoționantă către această întrebare. De-a lungul vizitelor mele la Muzeul Holocaustului, ceea ce iese în evidență este faptul că una dintre cele mai mici națiuni din Europa a

avut cei mai mulți oameni care au spus: „Aici nu va fi așa.” Numele lor sunt trecute unul după altul; fiecare persoană care a participat la rezistență este amintită, fiecare fiind un neam neprihănit. Ceea ce este remarcabil este banalitatea binelui în poveștile acestor oameni. Niciunul nu a trăit ca o figură mare a istoriei, deși fiecare a fost, în realitate, un om mare; dar măreția se vedea în obișnuitul vieților lor. În mare parte negustori și fermieri, bărbați și femei care trăiau vieți simple, ca vecini între vecini, evrei și neevrei deopotrivă. Ceea ce îi caracteriza era faptul că aveau ochi să vadă complexitatea istoriei, înțelegând că sunt responsabili, din dragoste, pentru felul în care se desfășoară lumea.

Întotdeauna și pretutindeni, aceasta este provocarea noastră ca ființe umane. Putem să cunoaștem și să iubim lumea în același timp? Cunoșcându-i gloria și rușinea, putem alege în continuare să iubim ceea ce cunoaștem? Există oare o sarcină mai dificilă decât aceasta? Gândește-te bine. De la colegi de cameră la părinți, la frați și prieteni, de la cartiere la orașe, de la țări la culturi și continente—odată ce începi să cunoști cu adevărat cum este o persoană sau un loc, mai poți să iubești? Mai poți să o iubești?

La începutul secolului XXI, această întrebare este una dificilă. Poate că omul sincer, din orice secol și din orice cultură, ar spune același lucru. Dar acesta este momentul nostru și, în el, ne confruntăm cu o lume modelată de presiuni care par unice—fie că sunt sau nu. Pe de o parte, răspunsul pare deosebit de greu din cauza stoicismului sociologic al erei informației, ceea ce unii au numit, în mod sugestiv, cultura „supraîncărcării informaționale”; iar pe de altă parte, trăim cu cea mai dură față a modernismului devenit postmodernism, ceea ce s-ar putea numi „cultura lui «whatever»”.

Acestea nu sunt abstracții. În felul lor, fețele sociologică și filosofică ale lumii noastre conspiră pentru a ne bântui. A acorda atenție caracterului de „info-glut” al culturii contemporane poartă cu sine ironia că, cu cât știm mai mult, cu atât ne pasă mai puțin; cu cât avem mai multă informație, cu atât suntem mai puțin implicați. Iar răspunsul la critica postmo-

dernismului—un termen pe care Percy îl folosea încă din anii 1960 pentru a descrie tensiunea sufletească a vieții contemporane—îi face pe mulți dintre noi să se întrebe dacă mai există ceva cu adevărat adevărat pentru toți, în orice timp. Nu trebuie să citim filosofi pentru a înțelege asta. Pe măsură ce secolul XX a devenit secolul XXI, aerul pe care îl respirăm este impregnat de eterul lui „whatever”. În capitolul următor vom explora sensul ambelor, cântărind influența lor asupra capacității noastre de a fi pe deplin și responsabil umani.

Știind ceea ce știi despre felul în care este lumea, ce voi face? Un mim din Europa a trebuit să răspundă, la fel și birocrății naziști, la fel și avocatul din Departamentul de Justiție, la fel ca noi toți. Întrebarea lui Percy răsună în inima fiecărui om și este cu atât mai apăsătoare pentru cei care ies din blocurile de start ale maturității timpurii, cu o viață de cunoaștere și acțiune înaintea lor. Întrebarea cere un răspuns, dacă vrem să fim cu adevărat oameni.

Capitolul 3

Peisajul vieții noastre

*Orwell se temea că vom deveni o cultură captivă.
Huxley se temea că vom deveni o cultură superficială...
Orwell se temea că ne va distruge ceea ce urâm.*

Huxley se temeă că ne va distruge ceea ce iubim.
Neil Postman, *Amusing Ourselves to Death*

Noi suntem „spuma purtată pe un val...” — aceasta era metafora preferată a lui Allen Ginsberg, în încercarea de a înțelege relația dinamică dintre arte și viața în ansamblu.

Pe măsură ce culturile au străbătut secolele, din nou și din nou artiștii sunt cei care simt primii, intuind cu finețe ce este o cultură, ce contează cel mai mult și încotro se îndreaptă. În *Irrational Man*, studiul său clasic despre existențialism, William Barrett scrie:

Fiecare epocă își proiectează propria imagine a omului în artă. Întreaga istorie a artei confirmă această afirmație; de fapt, această istorie nu este altceva decât o succesiune de imagini ale omului. O statuie grecească nu este doar o formă în piatră, ci imaginea omului în lumina căreia grecii au trăit. Dacă compari, trăsătură cu trăsătură, bustul unui patrician roman cu chipul unui sfânt medieval — așa cum a făcut André Malraux, cu o privire remarcabil de pătrunzătoare, în Vocile tăcerii — nu poți explica diferența dintre ele în termeni pur formali: cele două chipuri se privesc și se anulează reciproc; ele ne oferă două imagini diferite ale destinului și posibilităților de a fi om... Ori de câte ori o civilizație a trăit potrivit unei anumite imagini despre om, putem vedea această imagine în arta ei.¹

Donald Drew, profesorul înțelept și îndrăgit de literatură pentru elevii din internatele englezești, care mai târziu a petrecut câțiva ani ca responsabil al Farel House în comunitatea elvețiană L'Abri, a susținut o idee similară în *Images of Man: A Critique of the Contemporary Cinema*. Pornind de la afirmația lui Descartes „Gândesc, deci exist”, Drew argumenta că filmele sunt imagini cinematografice ale condiției umane, ferestre către

diferite moduri de a înțelege ce înseamnă să fim oameni: Mă joc, deci exist. Muncesc, deci exist. Ucid, deci exist. Mă împreunez, deci exist.

Cu o intuiție remarcabilă, el sugera că filmele, ca orice formă de artă, reflectă și promovează anumite viziuni despre cum este viața și cum ar trebui să fie. Ele nu pot fi niciodată neutre. Cineva comunică întotdeauna ceva — nu neapărat pentru că autorul intenționează explicit acest lucru, ci mai degrabă pentru că dinamica de a reflecta și a promova este implicită în însăși actul creației.

Astfel, dacă vrei să înțelegi cultura greacă din secolul al IV-lea î.Hr., cea mai sigură cale este să-i studiezi sculptura, pentru că acolo se văd cel mai limpede speranțele și visurile ei. Dacă vrei să înțelegi Italia secolului al XII-lea d.Hr., trebuie să te uiți la pictura și la poezia ei, acolo unde sunt exprimate atitudinile și tiparele de gândire. Generație după generație, arta lui Michelangelo, Rembrandt și Dürer spune povestea vieții omenești sub soare, la fel cum o fac romanele lui Jane Austen și Victor Hugo. Pie-sele lui Samuel Beckett și T. S. Eliot, picturile lui Pablo Picasso și Georgia O'Keeffe, scrierile lui Albert Camus și Flannery O'Connor, muzica lui Duke Ellington și Elvis Presley — fiecare, în felul lui, oferă o imagine a ceea ce însemna să fii viu în mijlocul secolului XX. Iar nume precum J. D. Salinger, Jackson Pollock, Chinua Achebe, Woody Allen, Ingmar Bergman, John Lennon, Annie Leibovitz, Mick Jagger și Alice Walker sunt sinonime cu ultimele decenii ale secolului, fiecare oferind propria interpretare a ceea ce înseamnă să fii om; așa cum începutul secolului XXI este cunoscut prin opera lui Isabel Allende, Cormac McCarthy, Douglas Coupland, frații Coen, Paul Thomas Anderson, Eminem, Lady Gaga și U2.

Pentru a înțelege acest prag al unui nou secol — marcat atât de realitatea sociologică a epocii informației, cât și de curentul filozofic numit postmodernism — trebuie să fim atenți la romancierii, regizorii și muzicienii care sunt „în amonte” cultural, pentru că în poveștile, filmele și cântecele lor vom simți aspirațiile legate de ceea ce este și ar trebui să fie viața umană. Fie că sunt puse în scenă sau pe peliculă, tipărite sau stocate digi-

tal, ele sunt ca niște degete ridicate în vânt. De ce? Pentru că artiștii ajung acolo primii.

Prea mult nu este suficient... Mă simt amorțit

Luați, de exemplu, U2. Este greu de imaginat ca studenții istoriei dintr-o epocă viitoare să poată înțelege începutul acestui mileniu fără să le studieze muzica. Nicio formație nu a fost atât de implicată cultural, la scară globală, precum acest grup de băieți din Dublin. Cântec după cântec, album după album, timp de peste treizeci de ani, pasiunile lor pentru Dumnezeu și pentru sensul istoriei umane au fost exprimate pe scene din întreaga lume. Icoane pop, da. Dar și profeti, în același timp, pentru că au propus, atât pentru ei înșiși, cât și pentru publicul lor, o viziune asupra vieții umane sub soare care a fost la fel de captivantă pe cât a fost de atentă din punct de vedere politic și social.

Deși există zeci de cântece care oferă ferestre artistice către inima omului, în albumul *Zooropa*, piesa „Numb” surprinde, mai bine decât aproape orice altceva, cum se simte să trăiești în era informației. În nenumărate contexte am arătat versiunea MTV a acestui cântec oamenilor, tineri și vârstnici, studenți și profesori, în universități și dincolo de ele. Speranța mea a fost că i-ar putea ajuta pe unii să audă și să înțeleagă sensul acestui moment.

Pic... pic... pic. Prima imagine este cea a unui robinet care curge. Apoi, membrul trupei care își spune „The Edge”, cu privirea fixată înainte, începe ceea ce sună ca o litanie levitică: „Nu sugera. Nu încerca să înțelegi.” Nu, nu și iar nu, repetat la nesfârșit—schițând contururile vieții umane, dar de fiecare dată: „Nu.” Între timp, diferiți oameni vin la el în timp ce stă și privește fix. Fetițe vor să se joace, fete mai mari încep să-i lingă urechile, altcineva îi oferă înghețată, un altul îi înfășoară o frânghie în jurul gâtului, altcineva îi suflă fum în față și tot așa. Plăceri și dureri de tot felul, iar el doar stă și privește înainte, rareori clipind. Aproape la jumătate, restul trupei începe să-i cante în urechi: „Mă simt amorțit... mă simt amorțit... mă simt amorțit. Prea mult nu este suficient... mă simt amorțit.”

Este un cântec tulburător. Îmi amintesc că l-am arătat odată în timpul unei prelegeri într-un amfiteatru plin cu literalmente mii de oameni și am avut două reacții foarte diferite. Un grup de studenți a fost șocat și s-a întrebat de ce eu nu eram; sau, poate mai mult, de ce am arătat ceva atât de brutal, atât de direct? Dar apoi, la prânz, un bărbat trecut de șaptezeci de ani mi-a spus: „Acum înțeleg. Aceasta este cea mai pătrunzătoare interpretare a culturii pe care am văzut-o de ani de zile. Asta este lumea în care trăim, nu-i așa?”

Despre ce este vorba? În muzica MTV, imaginile au întotdeauna un sens—chiar și atunci când intenția este să arate că nimic nu are sens. Dar te poți baza pe U2 că sunt foarte intenționați, foarte conștienți, foarte încărcăți de semnificație. În „Numb”, robinetul este o imagine a caracterului monoton, neîntrerupt, douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, al erei informației. Este „pornit” tot timpul. Edge stă pe o scenă, privind ceva. Ce anume? Pare că privește camera, că ne privește pe noi. Poate. Dar există o transparență tremurătoare care îi traversează constant fața și, cumva, pare familiară. Distragere după distragere, oamenii vin și pleacă, unii cu săruturi, alții cu fum. Nu se lasă deranjat. Cu ochii fixați înainte, rezistă oricui și oricărui lucru, continuându-și mantra: „Nu... nu... nu.” Nu va fi deconectat.

Pentru cei care au ochi să vadă și urechi să audă, cântecul este un deget pus pe pulsul culturii mereu-active ABC/BBC/CBS/NBC/CNN/FOX/MSNBC. Iar U2 surprind acest lucru strălucit, profund. Artiștii ajung primii acolo. Mă simt amorțit.

Încercați și asta. Cu câțiva ani în urmă, eram într-un avion mult prea aglomerat, zburând spre Martha’s Vineyard, unde urma să vorbesc unui grup de studenți la FOCUS Study Center, și am văzut în poala persoanei de lângă mine o carte, *The Diagnosis*.² Intrigat, am tot aruncat priviri, încercând totuși să rămân politicos. Pe coperta din spate am văzut aceste cuvinte, atribuite publicației Chicago Tribune: „O viziune tăioasă asupra tehnocrației noastre haotice și epuizante spiritual.” Mi-am notat titlul și,

când am ajuns pe insulă, am căutat o librărie. Ce am găsit a fost forma de roman a cântecului celor de la U2.

Scris de un fost profesor de la MIT, Alan Lightman, *The Diagnosis* este povestea unui om de afaceri care, zi de zi, ia trenul din Lexingtonul suburban către centrul orașului Boston, unde lucrează pentru o companie al cărei motto este informația maximă în timpul minim. Povestea începe în tren, într-o zi ca oricare alta, privind oameni care își deschid laptopurile, vorbind la telefoanele mobile—conectați la era informației înainte chiar de a ajunge la muncă. Dar această zi este diferită. El observă; nu se poate opri din a observa. Începând să se simtă ciudat de inconfortabil, începe să-i fie puțin cald. Așa că își slăbește cravata, își dă jos haina—apoi pantofii, cămașa și, în cele din urmă, pantalonii.

Când ajunge în oraș, și-a uitat numele, unde lucrează și unde locuiește. Este pierdut în cosmosul Bostonului. Știind că ceva nu este în regulă, ajunge în cele din urmă la camera de gardă a unui spital, unde este dus într-o sală de examinare pentru un diagnostic. Cu medici foarte bine pregătiți și un aparat nou, este conectat, iar rezultatele sunt pe drum. Dar când medicii părăsesc sala, o face și el. Și rătăcește pe străzi fără nume și fără nicio idee cum să-și găsească drumul spre casă.

După ore de inutilitate, trece pe lângă o clădire mare, iar portarul îl salută cu bunătatea și familiaritatea cuiva care îl cunoaște. Vestea bună este că ajunge acasă în acea noapte. Vestea proastă este că, atunci când se trezește a doua zi, degetele îi sunt amorțite—ceea ce este o problemă pentru cineva care lucrează într-o firmă care trăiește din capacitatea de a procesa „informația maximă în timpul minim.” Descoperă că nu mai poate folosi tastatura suficient de repede pentru a ține pasul cu fluxul de pe ecran. Și alții încep să observe. Pe măsură ce zilele trec, amorțeala crește, deplasându-se din mâini spre picioare, membru cu membru, imobilizându-l treptat.

Și astfel se fac noi teste. Massachusetts General Hospital își oferă instrumentele de diagnostic, rezultatele sunt trimise la Mayo Clinic și la Fa-

cultatea de Medicină a Universității Duke. Fiecare răspunde cu același verdict sobru: nu este nimic în neregulă.

Se cere o nouă serie de teste, de data aceasta cu psihiatri și psihologi; dacă nu este corpul lui, este creierul? Se petrec ore întregi în discuții, dar fiecare specialist oferă același diagnostic: nu este nimic în neregulă.

Dar, desigur, este.

Nu există o vindecare fericită la finalul poveștii. Centimetru cu centimetru, omul devine amorțit, din cap până în picioare—nemaifiind capabil să se miște sau să vorbească ori să fie canalul uman pentru informația maximă în timpul minim. Mă simt amorțit.

Artiștii ajung primii acolo.

Dar și alții simt asta. Un articol de copertă din *Harper's*, intitulat „The Numbing of the American Mind: Culture as Anesthetic”, începea cu aceste cuvinte ale lui Friedrich Nietzsche:

Afluxul masiv de impresii este atât de mare; lucruri surprinzătoare, barbare și violente apasă atât de copleșitor—„adunate în grămezi hidoase”—asupra sufletului tânăr, încât acesta nu se poate salva decât recurgând la o prostie deliberată.³

Cu o perspicacitate neobișnuită față de fenomenul avalanșei de informații și implicațiile sale psihologice și politice, Thomas de Zengotita observa: „Nietzsche nu se referea la IQ sau la ignoranță când folosea cuvântul «prostie». Se referea la prostie în sensul de înfundat, anesteziat. Amorțit.”⁴ Parcurgând o analiză a Revoluției Informaționale, cu Web-ul ei, televiziunea prin cablu prin satelit, telefonul mobil, DVD-ul și Ethernetul, el explorează dificultatea de a distinge realitatea de ficțiune, argumentând că suntem complet cufundați în „lucruri” și „alegeri” în moduri „fără precedent în istoria umană.” În ceea ce reprezintă cea mai ascuțită analiză din eseul său, de Zengotita scrie:

Când afli despre cursorul care se mișcă, sau auzi statistici despre SIDA în Africa, sau vezi a 947-a imagine a unui pom-

pier care plânge, nu poți să nu devii, în mod fundamental, indiferent, pentru că ești expus la astfel de lucruri tot timpul, la fel ca la toate celelalte opțiuni ale tale. La micul dejun. În sala de așteptare. În drum spre serviciu. La casa de marcat. Tot timpul. Știu că știi deja asta. Doar îți amintesc.

Ceea ce nu înseamnă că nu ești mișcat. Dimpotrivă, ești mișcat, adesea profund, foarte frecvent—poate niciodată mai mult decât atunci când ai văzut imaginile turnurilor prăbușindu-se pe 11 septembrie. Dar ești atât de obișnuit să fii mișcat de imagini, de povești, de reprezentări de tot felul—asta este ideea. Nu este vina ta că ești atât de obișnuit să fii mișcat, pur și simplu așa este.

Așa că nu este surprinzător că ai învățat să treci atât de repede la următorul moment—uneori emoționant—care urmează. Ori te scufunzi, ori înoți. Amorțeala spirituală garantează că relația ta cu ceea ce te mișcă va trece. Iar ecranul plin se adaptează la tine, oferindu-ți suprafețe în mișcare care presupun că ești suficient de amorțit pentru a le primi. Și așa mai departe, înainte și înapoi. Dialectica vieții postmoderne.⁵

Mă simt amorțit.

O cultură a supraîncărcării informaționale

Dar oare un cântec, un roman și un articol constituie un argument convingător? Un cor tot mai numeros de critici își face auzită vocea cu privire la sensul epocii informației, întrebându-se ce înseamnă aceasta — și ce va însemna — pentru noi toți. Cei mai buni dintre ei nu sunt luddiți, nu speră și nici nu cred că vom putea reveni la o lume mai puțin complexă; dimpotrivă, și-au dedicat ani și chiar cariere întregi administrării și analizei acestei epoci.

Cel mai intrigant este James Billington, Bibliotecarul Congresului, a cărui responsabilitate este să administreze cea mai mare bibliotecă din lume. Pornită de la cele șase mii de volume donate de Thomas Jefferson,

Biblioteca Congresului primește astăzi mii de cărți în fiecare săptămână. Odată cu apariția comunicării electronice, provocarea de a face aceste resurse accesibile națiunii este uriașă. Dar Billington consideră că întrebarea cu adevărat importantă se află în afara bibliotecii. Oricât de dificil ar fi să creezi mecanisme administrative care să gestioneze fluxul de informații, lună de lună, el susține că este și mai dificil pentru o națiune să știe ce să facă cu toate acestea. Descriind lumea contemporană drept „o cultură a supraîncărcării informaționale”, el întreabă, cu o seriozitate pătrunzătoare: „Dar am devenit noi mai înțelepți?” Cuvintele lui răsună peste peisajul vremurilor noastre.

Unul dintre primii care au abordat această temă a fost Theodore Roszak, un observator atent al secolului XX. Fascinat de interacțiunea dintre idei și cultură, lucrările sale din anii 1970 și 1980 au analizat influența socială și filozofică a Iluminismului asupra vieții și educației.⁶ În cartea sa *The Cult of Information*, critica sa se concentrează asupra naturii ambivalente a computerului: aparent inofensiv, dar capabil să ne rănească prin faptul că schimbă modul în care cunoaștem ceea ce cunoaștem. Nu era o critică superficială. El vedea „o abundență de informații neprelucrate, nedigerate, care curg din toate mediile din jurul nostru”, „o furtună statistică ce amorțește atenția”, „tone de date care mai degrabă încurcă decât clarifică”.⁷

„Cu cât accesăm mai multă informație, cu atât este mai mică semnificația posibilă” — astfel descrie Michael Heim dilema, în *The Metaphysics of Virtual Reality*, ridicând miza pentru noi toți. Da — dar, știind că acest lucru este în mare măsură adevărat, ce facem cu el? Nu există răspunsuri ușoare, cel puțin pentru cei care iau întrebarea în serios. Într-o analiză amplă, Todd Gitlin numește fenomenul *Media Unlimited: How the Torrent of Images and Sounds Overwhelms Our Lives* și observă:

În ultimele decenii, torentul mediatic este locul unde accelerarea este cea mai evidentă. Imaginile se îndesesc constant, peisajul sonor devine tot mai zgomotos, montajul tot mai frenetic. Acest proces depășește polaritățile politice convențio-

nale. Este o curiozitate a civilizației noastre că mulți dintre cei care se numesc conservatori îmbrățișează demonul revoluționar al capitalismului — cea mai impulsivă și necruțătoare forță din istorie — și celebrează „vânturile distrugerii creatoare” ale lui Joseph Schumpeter. Dar nici printre radicali nu găsim prea ușor pe cineva care să organizeze Studenți pentru o Societate Lentă. Nu cultura post-MTV, nu descărcările de muzică, nu revolta permanentă împotriva sistemului. Cine este împotriva upgrade-urilor, a tăieturilor rapide, a mai multor canale, a boxelor mai bune, a acestui „dom al plăcerii” senzoriale al vieții de zi cu zi?

Răspunsul real la această întrebare retorică este: aproape nimeni.⁸

Privind în propria viață și către lumea mai largă, Kenneth Gergen scrie despre *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*, argumentând că „saturația socială aduce cu sine o pierdere generală a sentimentului unui sine autentic și cognoscibil”.⁹ Pentru a-și ilustra ideea, el oferă o fereastră către propria experiență:

Tocmai mă întorsesem la Swarthmore de la o conferință de două zile din Washington, care reunise cincizeci de cercetători din toată țara. Pe birou mă aștepta un fax urgent din Spania, întrebând despre un articol pe care întârzasem cu luni de zile să-l trimit pentru o conferință din Barcelona. Înainte să apuc măcar să mă gândesc ce să răspund, au început orele de audiență pe care le amânasem. A sosit unul dintre studenții mei preferați și a început să mă chestioneze despre prejudecățile etnice din bibliografia cursului meu. Secretara mea a intrat ținând în mână un teanc de mesaje telefonice și niște corespondență adunată între timp, inclusiv o înștiințare de la fisc privind un control fiscal și o notificare de reziliere din partea companiei de telefonie. Mai târziu, discuțiile mele cu studenții au fost întrerupte de telefoane de la un editor din Londra, de la o colegă din Connecticut aflată în drum spre

Oslo pentru weekend și de la un vechi prieten din California, care se întreba dacă ne-am putea întâlni în timpul călătoriilor lui de vară în Olanda. Până la sfârșitul dimineții eram epuizat. Orele fuseseră consumate în întregime de procesul relaționării — față în față, electronic și prin scrisori. Relațiile erau împrăștiate prin Europa și America și prin diferite puncte ale propriului meu trecut. Și atât de acerbă era competiția pentru timp „relațional”, încât aproape niciunul dintre aceste schimburi nu părea eficient în felul în care mi-aș fi dorit.

El continuă, observând că nici măcar cu zece ani înainte nu ar fi fost posibilă o asemenea descriere. Două decenii mai târziu, fiecare observație este și mai adevărată. Într-un rezumat sobru, afirmă: „Sinele complet saturat ajunge să nu mai fie deloc un sine.”¹⁰ Da, *mă simt amorțit... nu mai simt ceea ce trebuie să simt ca să fiu om.*

Una dintre cele mai cunoscute voci critice ale epocii informației este Neil Postman, care timp de douăzeci și cinci de ani a scris cu o claritate remarcabilă despre provocarea de a învăța să învățăm și să trăim într-o societate tehnologică. Dintre toate lucrările sale, *Amusing Ourselves to Death* i-a adus cea mai mare audiență. Cu o intuiție aproape profetică, el a identificat dificultatea uriașă de a ne păstra umanitatea într-o cultură saturată de informație.

Pornind de la două opere vizionare — *1984* de George Orwell și *Brave New World* de Aldous Huxley — el susține convingător că Huxley a avut dreptate. Nu fața totalitară a lui Big Brother a câștigat la finalul secolului, ci am intrat direct într-o epocă în care „ne distrăm până la moarte”.

Ce ne învață Huxley este că, într-o epocă a tehnologiei avansate, devastarea spirituală este mai probabil să vină de la un dușman cu zâmbetul pe buze decât de la unul care inspiră teamă și ură. În viziunea lui Huxley, Big Brother nu ne supraveghează — noi îl privim de bunăvoie. Nu mai este nevoie de gardieni, de porți sau de Ministere ale Adevărului. Când o populație este distrasă de trivialități, când viața culturală de-

vine o succesiune continuă de divertisment, când conversația publică serioasă devine un fel de bâlbâială infantilă — atunci o națiune se află în pericol; moartea culturii devine o posibilitate reală.¹¹

Rezumatul este memorabil: „Orwell se temea că vom deveni o cultură captivă. Huxley se temea că vom deveni o cultură superficială... Orwell se temea că ne va distruge ceea ce urâm. Huxley se temea că ne va distruge ceea ce iubim.”¹²

O generație mai târziu, în această conversație de durată care a devenit o critică culturală interioară, Nicholas Carr a scris la fel de bine ca oricine; mai întâi printr-un eseu în *The Atlantic*, „Ne face Google mai proști?”¹³, iar apoi prin cartea *Superficialii: ce face internetul creierelor noastre*¹⁴. Nefiind nici pe departe un luddit, Carr recunoaște darurile tehnologiilor moderne, înțelegând că astăzi putem lucra în moduri fără precedent în experiența umană. Dar el vede și o muchie mai aspră, una care ține mai puțin de conținutul mediilor și mai mult de mediul în sine—ceea ce unul dintre primii critici, Marshall McLuhan, a surprins în formula „mediul este mesajul” sau „masajul”, după cum poate fi citit jocul de cuvinte. Deși există pericole reale în ceea ce ne parvine prin ecranele internetului—și nu sunt deloc mici—Carr merge mai departe și, apelând la neurofiziologie, susține că însăși structura creierului nostru este remodelată, astfel încât ajungem să vedem viața diferit și să citim lumea diferit. Navigând în josul ecranelor, sărind din hyperlink în hyperlink, devenim din ce în ce mai incapabili să citim cu atenție, cu discernământul pe care lectura profundă îl cere. Suntem la o distanță uriașă de practica tradițională a *lectio divina*, care a definit dintotdeauna cea mai bună formă de lectură—una în care cuvintele sunt lăsate să pătrundă în cele mai adânci locuri ale inimii, pentru că, desigur, vrem ca lectura noastră să ne transforme, să ne învețe despre lume și despre locul nostru în ea. Într-un cuvânt, Carr numește această practică contemporană „superficialitate”.

Din tot ceea ce s-a scris despre acest fenomen, prelegerile Bampton susținute la Universitatea Cambridge de Colin Gunton, publicate sub ti-

tlul *Unul, Treiul și Mulțimea: Dumnezeu, creația și cultura modernității*, par a fi cele mai înțelepte. Strălucit și cuprinzător, el argumentează că dezangajarea este esența vieții moderne. Privind lumea, dorim să o înțelegem, dorim să răspundem la ea—și totuși ne este atât de greu să o facem într-un mod cu adevărat semnificativ din punct de vedere moral. Știind ceea ce știi, ce ar trebui să fac? Din motive sociologice, din motive filosofice, vedem imensitatea și complexitatea—și facem un pas înapoi. Ne retragem, încercând să ne păstrăm pe noi înșine, ceea ce contează cel mai mult pentru noi, încercând să ne protejăm de a fi copleșiți și zdrobiți.

Ceea ce îl diferențiază pe Colin Gunton de ceilalți critici este că, deși critica sa este riguroasă, la fel de riguroasă este și viziunea lui despre ceea ce ar putea fi, despre ceea ce ar trebui să fie. De la început până la sfârșit, el susține „că o regândire și o nouă exprimare a modului în care aparținem lumii, a locuirii umane în realitate”¹⁵ reprezintă o sarcină de maximă importanță. Cu o inteligență morală rară, de-a lungul cărții sale el dezvoltă o cale de ieșire din dorința de dezangajare, argumentând în favoarea unui univers relațional, întemeiat în teologia trinitară, o lume în care capacitatea de a răspunde și responsabilitatea sunt înscrise în însăși umanitatea noastră. Dar a spune mai mult ar însemna să ne grăbim înaintea firului argumentației.¹⁶

O cultură a supraîncărcării informaționale? Da, în mai multe feluri decât realizăm, pe mai multe niveluri decât putem înțelege. Mă simt amortit. Iar dacă artiștii ajung primii acolo, lumea îi urmează — și cu toții ajungem să ne întrebăm: Ce am de gând să fac?

Cultura lui „whatever”/„mă rog...”

Oricât de pătrunzătoare ar fi această întrebare pentru toți, unii au decis, cu o ridicare din umeri a minții și a inimii: *whatever*. Uneori jucăuș, adesea mai degrabă cinic, cuvântul în sine este o fereastră spre complexitatea vieții; ne simțim copleșiți în atât de multe feluri, toate deodată. Cum altfel să răspunzi decât cu un sincer „whatever”? De la conversațiile obiș-

nuite din familie și între prieteni până la opțiunile curriculare fundamentale din marile universități, „whatever” pare pentru mulți cel mai bun răspuns la felul în care este lumea — și la felul în care nu este.

Și totuși, există idei și probleme care par să depășească „whatever”. În anumite momente și în anumite locuri, este, pur și simplu, un răspuns insuficient. Realitatea durerii și a răului din viața aceasta cere un răspuns mai mult decât poate oferi cultura lui *whatever*. Unele alegeri sunt alegeri groaznice; ele nu există și nu pot exista într-un univers moral creat după propriile lor reguli. Oamenii onești și reflexivi se întreabă: știind ceea ce știu, ce am de gând să fac? A nu face nimic pare mai puțin decât uman, pare mai puțin decât drept.

De pildă, cu câțiva ani în urmă am stat de vorbă cu o femeie care conducea *The Protection Project*, o inițiativă dedicată combaterii traficului de persoane — realitate tristă care, în alte vremuri, se numea pur și simplu sclavie — și care funcționa atunci sub auspiciile Kennedy School of Government, de la Harvard. Dacă în urmă cu secole Marco Polo transporta mirodenii de-a lungul rutelor comerciale internaționale, astăzi sunt rețele extrem de sofisticate de negustori care trafichează carne vie — peste tot în lume, pe fiecare continent și în fiecare cultură. Raportul anual al *Protection Project* este o mărturie importantă, deși terifiantă și sobră, a capacității umane pentru răutate și lăcomie; harta rutelor și a punctelor fierbinți arată că problema este îngrozitor de globală. În timp ce vorbeam despre *Protection Project* și despre locul lui în Washington, între organizațiile pentru drepturile omului de toate felurile și dimensiunile, am întrebat-o: „De ce vă pasă de asta?”

Mi-a povestit cum inima ei s-a deschis către strigătul femeilor și fetelor vândute în sclavie, adesea sub forma exploatării sexuale. Cu ani în urmă scrisese o lucrare la facultatea de drept, iar o anumită dimensiune a acestei probleme o interesase în mod special; apoi, cu timpul, atât lucrarea, cât și întrebările pe care le ridica au continuat să revină pe măsură ce alții îi citeau cercetarea. În cele din urmă, Kennedy School a întrebat-o dacă vrea să aprofundeze aceste probleme la Boston sau la Washington,

iar ea a ales Washington. Am vorbit îndelung despre cât de greu este să pledezi pentru drepturile omului într-un oraș obosit de atâtea „cauze”, despre cât de greu este să continui, să continui să crezi în ideea care a dat naștere acelei cauze.

În timp ce vorbeam în biroul ei, îi priveam pe membrii echipei trecând pe coridorul din fața ușii, iar expresiile lor serioase și pline de elan m-au impresionat. Cred că a observat, pentru că, la un moment dat, mi-a spus: „Primesc aici cele mai interesante aplicații. Gândește-te doar: Harvard University... Washington, D.C.... drepturile omului. Este o combinație puternică și atrage tineri și tinere neobișnuit de talentați de la cele mai bune universități din America.”

Dar apoi m-a surprins cu următoarele cuvinte: „După câteva săptămâni, aproape întotdeauna ajung pe hol, bat la ușă și cer să vorbească cu mine. Și eu știu deja ce urmează să spună. După ce îmi mulțumesc pentru post și pentru oportunitate, puțin stânjeniți, întrebă: «Dar cine suntem noi să spunem că traficul de persoane este greșit în Pakistan? Nu este puțin provincial din partea noastră să credem că știm ce este mai bine pentru alții? De ce ar fi ceea ce e greșit pentru noi greșit și pentru ei?» Sincer, nu mai am timp pentru întrebarea asta. Problemele cu care lucrăm sunt prea reale, miza e prea mare. Am nevoie de mai mulți studenți ca cel pe care mi l-ai trimis, pentru că am nevoie de oameni care cred că există bine și rău fundamental în univers!”

Whatever? În realitate, nimeni nu își dorește o lume care să funcționeze astfel, în orice timp și în orice loc. Preferăm să alegem circumstanțele în care binele și răul pot fi relativizate, în care toleranța față de orice și oricine devine regula zilei, pentru că știm că „whatever” funcționează doar uneori și doar în anumite locuri. Dar această viziune amorală este caracteristică vremii noastre, mișcării de la modern la postmodern, de la secolul XX la secolul XXI. Fie că îi citim sau nu pe filozofi, credința că nu avem acces la certitudine — mai ales la certitudini morale, la lumea aceluia „bine și rău fundamental în univers” — se află în aerul cultural pe care îl respirăm.

Este important să fim clari. Nu trăim în cea mai rea dintre toate lumile. Nu există niciun moment istoric de aur. Premodern, modern, postmodern: fiecare epocă este marcată de haruri și de gemete. Dacă lumea premodernă a avut blestemele ei — acces redus la îngrijire medicală și educație, locuințe și instalații sanitare precare, lipsa electricității — a avut și darurile ei; în ansamblu, o lume mult mai puțin fragmentată. Dacă lumea modernă a avut tensiunile ei — printre cele mai adânci fiind ruptura relației noastre cu oamenii și locurile, ceea ce poetul T. S. Eliot a surprins în imaginea filozofică, sociologică și psihologică a „pustiei” societății secolului XX — a avut și avantaje: medicamente care salvează vieți, educație aproape universală și libertăți religioase larg răspândite. Realizarea de vârf a Iluminismului este ceea ce am numit lumea modernă; iar Percy a numit-o, cu tristețe și luciditate, „acel secol XX criminal și mecanizat”. Progrese științifice? Da. Experimentele medicilor naziști? Nu. Electricitate? Da. Cultura neonului? Nu. Libertate de exprimare? Da. Lumea pornografică? Nu.

Același caracter de binecuvântare și blestem se regăsește și în ceea ce numim postmodernism, această mișcare dincolo de Iluminism, dincolo de modernitate. În cea mai bună expresie a lui, postmodernismul este o critică a defectelor lumii moderne, a hybrisului Iluminismului. De exemplu, ne oferă capacitatea de a vedea fragilitatea pretenției scientismului de a fi singurul arbitru al realității și al adevărului. Nu întreaga realitate poate fi cântărită și măsurată, ca și cum ar fi cunoscută cel mai autentic doar atunci când este cuantificată. Metoda științifică ne oferă acces limitat la anumite adevăruri reale, dar nu poate vorbi despre cele mai multe lucruri care contează pentru viața omenească. Și nu există o „lume obiectivă” accesibilă exclusiv unei opinii nepărtinitoare și neprejudiciate, după cum nu există nici o „lume subiectivă” rezervată doar celor care preferă propriile ei modele și păreri. „Sciziunea carteziană” — în onoarea efortului pionier al lui Descartes, la începutul Iluminismului, de a formula moduri de cunoaștere și de interpretare a ceea ce vedem și auzim — nu mai domină sub critica postmodernă. Astfel, lumea „faptelor” indubitabile, dis-

tinctă de lumea „valorilor” private, presupune un limbaj și un univers considerate depășite de postmodernism.

În schimb, ni se promite un loc pentru toți la masa ideilor. Nimeni nu este „privilegiat”: nici omul de știință, nici filozoful, nici bărbatul alb, nici femeia de culoare, nici americanul, nici indianul și, desigur, nici *Protection Project* și pledoaria lui pentru drepturile omului, pentru cei aflați în lanțurile sclaviei secolului XXI. Dar aici apare problema. Într-o lume post-Iluministă, nu există nicio voce, nicio perspectivă care să aibă mai multă greutate decât alta, pentru că nimeni nu are acces la certitudine cu privire la nimic. Nu există o Poveste care să dea sens poveștilor, nici un Adevăr care să dea sens adevărilor, nici o Meta-narațiune care să dea sens narațiunilor. Orice pretenție contrară este declarată „totalitară” și, prin urmare, intolerabilă. Cea mai urâtă față a postmodernismului este că nimic nu mai are greutate metafizică sau morală; este cultura lui *whatever*, un nihilism pentru omul de rând.

În analiza sa strălucită, „Can Humane Literacy Survive Without a Grand Narrative?”, David Lyle Jeffrey spune povestea viziunii postmoderne, a unei lumi în care „acum se consideră că nu mai există un lucru numit «răspuns greșit»”¹⁷. Reflectând asupra lui Jean-François Lyotard, el scrie:

Trebuie să înțelegem că postmodernismul se referă, înainte de toate, la o deplasare față de teoriile tradiționale despre cunoaștere și despre cunoscător, în special față de acele teorii ale cunoașterii care presupun o filozofie a istoriei — sau o viziune asupra lumii — ca mijloc de legitimare a cunoașterii. Cea mai simplă definiție dată de Lyotard postmodernismului este «incredulitatea față de meta-narațiuni».¹⁸

Cu o pătrundere remarcabilă, Jeffrey examinează peisajul vieții și al învățării într-o lume „fără o mare narațiune”, o lume fără ferestre spre transcendență și adevăr, ascultând unele dintre cele mai importante voci ale ei.

Richard Rorty este, după unii, cel mai influent filozof al timpului nostru și unul care reprezintă această viziune asupra vieții umane. În esență, Rorty susține că atunci când oamenii încearcă să dea sens universului și locului lor în el, formulând judecăți care modelează atât ceea ce știu, cât și felul în care acționează, la final — cum parafrazează Jeffrey — „faptul că noi spunem că ceva este astfel îl face să fie astfel”. Jeffrey continuă: „Când asocierile convenționale ne incomodează, pur și simplu redefinim termenii-cheie.”¹⁹

Jeffrey reflectează apoi asupra universului relativ îngust locuit de cineva precum Rorty:

Cât de convenabil — și cât de rezistent la învățare, la ceilalți, la realitate... Când Rorty spune că tema esențială a postmodernismului este că «ceea ce contează cel mai mult pentru viața umană nu sunt propozițiile pe care le credem, ci vocabularul pe care îl folosim», el observă repede că filozofi precum Nietzsche și William James au fost decisivi în dezvoltarea acestei teze, învățându-ne să renunțăm la «noțiunea de adevăr ca corespondență cu realitatea». De acum înainte, în loc să spunem că funcția limbajului este să «aducă la lumină adevăruri ascunse», spunem că moduri noi de a vorbi ne pot ajuta să obținem ceea ce vrem.²⁰

Să obțin ce vreau, când vreau. Să fac ce vreau să fac, când vreau să o fac. Spus fără menajamente, așa le-am descris eu copiilor mei, de-a lungul anilor, oamenii deformați moral: un șofer care îi intimidează pe toți ceilalți pe autostradă, un politician care, cu cinism machiavelic, folosește sistemul pentru a-și avansa propriile ambiții. Oameni foarte, foarte inteligenți nu devin întotdeauna oameni foarte, foarte buni. Poți lua numai note de zece și totuși să ratezi viața.

Unul care a simțit pe pielea lui durerea personală și politică a acestui fapt în închisorile sovietice a fost marele romancier rus Aleksandr Soljenițin, o voce profetică strigând în pustia culturii contemporane. Nici oracol, nici infailibil, judecățile lui au fost testate prin suferință, plămădite în

anii în care a îndurat nedreptatea detenției sovietice și în atenția lui la modurile complexe în care ideile capătă picioare. În cuvintele autobiografiei sale, el a fost „vițelul împotriva stejarului” — un om mic luptând împotriva unui rău sistemic și politic foarte puternic.

Încetul cu încetul, lumea a început să-l audă, mai întâi prin rețelele *samizdat* din Uniunea Sovietică, iar de acolo relatările lui despre persecuțiile staliniste și problemele mai adânci ascunse în visul marxist și leninist au ajuns în Occident. Odată cu afirmarea lui ca scriitor de renume internațional și cu primirea Premiului Nobel pentru Literatură, i s-a oferit libertatea de a părăsi Rusia, în 1974. Timp de câțiva ani a fost favoritul lumii intelectuale occidentale, până când a început să avertizeze Occidentul, într-o serie de discursuri care au început cu alocuțiuni adresate liderilor sindicali din Washington și New York, un discurs în Congresul Statelor Unite și interviuri și emisiuni la BBC. Punctul culminant a fost celebrul său discurs de absolvire de la Harvard, în 1978. Lumea occidentală a ascultat de peste umărul celor adunați în Harvard Yard, și nu i-a plăcut ce a auzit.

Deși începea cu cuvintele „Sunt sincer bucuros să fiu aici cu dumneavoastră cu ocazia celei de-a 327-a ceremonii de absolvire a acestei vechi și ilustre universități”, el continua cu o critică tăioasă a retragerii universității, și a Occidentului, din *veritas*:

Mulți dintre voi ați descoperit deja și alții vor descoperi în cursul vieții că adevărul ne scapă de îndată ce concentrarea începe să slăbească, lăsând totodată iluzia că încă îl căutăm. De aici provin multe discordii. De asemenea, adevărul rareori este dulce; aproape întotdeauna este amar. O anumită doză de adevăr amar este inclusă în discursul meu de astăzi, dar o ofer ca prieten, nu ca adversar.²¹

În discursul său, Soljenițin a analizat lumea ruptă în bucăți: politic, economic, social, istoric și moral, meditând în același timp la sensul adevărului în raport cu ființele umane și societățile lor. Pe măsură ce se apropia de încheiere, întreba: „Cum a ajuns Occidentul de la marșul său tri-

umfal la neputința actuală? Au existat cotituri fatale și pierderi de direcție în dezvoltarea lui?”

Și apoi, cu ochiul unui vultur, a coborât asupra erorii „de la rădăcină” a Occidentului în această lume modernă devenită postmodernă. Analiza lui pornește de la Renaștere și intră în Epoca Iluminismului, observând că anumite angajamente filozofice despre natura umană și istorie „au devenit baza doctrinei politice și sociale și ar putea fi numite umanism raționalist sau autonomie umanistă: autonomia proclamată și practică a omului față de orice forță superioară deasupra lui. Ar putea fi numită și antropocentrism, în care omul este văzut ca centrul tuturor lucrurilor”.²² Argumentul lui culminează astfel:

Libertatea, în sine, nu rezolvă deloc toate problemele vieții umane și chiar adaugă altele noi. Și totuși, în democrațiile timpurii, așa cum a fost și democrația americană la începuturile ei, toate drepturile individuale ale omului erau acordate pe baza faptului că omul este creatura lui Dumnezeu. Adică libertatea îi era dată individului condiționat, în presupunerea responsabilității lui religioase continue. Aceasta a fost moștenirea mileniului precedent. Cu două sute sau chiar cu cincizeci de ani în urmă, ar fi părut cu totul imposibil, în America, ca unui individ să i se acorde libertate nelimitată fără niciun scop, doar pentru satisfacerea capriciilor sale... Toate realizările tehnologice celebrate ale progresului, inclusiv cucerirea spațiului cosmic, nu răscumpără sărăcia morală a secolului XX.²³

În zilele care au urmat, au apărut editoriale în cele mai importante ziare americane și, în marea lor majoritate, au respins — cu mare inteligență și elocvență — critica și îngrijorarea lui, considerându-le venite din partea unui rus rătăcit care nu înțelege geniul Occidentului, adică felul nostru de a înțelege libertatea.

Aici sunt în joc vieți omenești și întreaga istorie. Niciun om înțelept nu va intra în această analiză cu o critică ieftină. Dar observația lui Solje-

nițîn că „ar fi părut cu totul imposibil, în America, ca unui individ să i se acorde libertate nelimitată fără niciun scop, doar pentru satisfacerea capriciilor sale” s-a dovedit profund profetică. El a văzut unde era trasată linia în nisip, și unde avea să rămână, în cultura lui *whatever*.

Ce am de gând să fac?

Puține filme au surprins această dilemă cu atâta strălucire cinematografică precum *Run Lola Run*. Un film atât de postmodern cum puține s-au făcut vreodată, el începe cu o serie de întrebări prezentate într-un stil aproape de desen animat, dar întrebările sunt dintre cele mai pătrunzătoare pe care ni le punem: Cine sunt eu? Cum este, de fapt, lumea? Există vreun sens al vieții — și al vieții mele?

Plasat într-un oraș german, filmul prezintă un tânăr care călătorește cu trenul și care lucrează ca mesager pentru traficanți de droguri. Sarcina lui este să ducă banii de la o persoană la alta, în această lume subterană a drogurilor. Printr-o împrejurare complet inocentă, „întâmplătoare”, pierde geanta cu banii. Nu fusese cu adevărat neatent — pur și simplu s-a întâmpat.

Disperat, își sună iubita, implorând-o: „Lola, am nevoie de ajutor! Dacă nu am banii în douăzeci de minute, voi fi omorât! Am nevoie să faci rost de bani.” Fugi, Lola, fugi! Și ea chiar fuge, părăsindu-și apartamentul, coborând scările, alergând pe străzi, dorind din tot sufletul să-i salveze viața prietenului ei. Dar când ajunge acolo, el începuse deja să jefuiască un magazin, încercând să obțină banii de care avea nevoie, și urmează un schimb de focuri. Mi s-a părut că filmul se terminase mult prea repede.

Dar apoi telefonul din dormitorul ei sună din nou. Și povestea începe de la capăt. Încă o dată, iubitul îi spune Lolei că este într-o situație disperată și că are nevoie de ajutorul ei. Scena se reia cu exactitate. Dar de data aceasta Lola părăsește apartamentul puțin altfel. De data aceasta sare peste câine în loc să se împiedice de el, iar odată ajunsă în stradă, ocolește mașina în loc să intre în ea; clipă de clipă, reacționează puțin diferit la circumstanțele din fața ei. Și de data aceasta, când ajunge în centrul orașului, acolo unde o așteaptă prietenul ei, se întâmplă altceva.

Am început să înțeleg. O altă narațiune, un alt univers, dar fiecare fiind un răspuns la întrebarea perenă din inima fiecăruia: Știind ceea ce știu, ce am de gând să fac? Da, iubitul sună și a treia oară, repetând încă o dată scena: „Lola, am nevoie de ajutor!” Ea coboară scările, reacționând puțin diferit la ceea ce vede și aude în timp ce aleargă prin oraș să-l ajute. Și pentru a treia oară se întâlnesc, cu un al treilea final, foarte diferit. În fiecare dintre aceste povești, oamenii nu fac alegeri pentru care pot fi trași la răspundere, pentru care sunt responsabili; mai degrabă, ceea ce se întâmplă se întâmplă. Pur și simplu se întâmplă.

Ciudat? Da. Dar, cu o intuiție uimitoare, filmul oferă o fereastră spre lumea lui *whatever*. Poetul Steve Turner rezumă totul cu darul lui de a vedea lucrurile așa cum sunt, în cuvinte „luminoase ca o lumină, ascuțite ca un brici”:

*Credem că fiecare om trebuie să găsească adevărul
care este potrivit pentru el.*

Realitatea se va adapta în consecință.

Universul se va reajusta. Istoria se va schimba.²⁴

Acesta este „crezul” săpat pe portalurile lumii postmoderne, în forma ei cea mai rea. Aceasta este ceea ce se crede, și viețile oamenilor sunt puse în joc pe baza plauzibilității lui. În universul metafizic și moral din *Run Lola Run* nu există ferestre spre transcendență, nici ferestre spre adevăr, nici mari narațiuni și, prin urmare, nici o Poveste care să dea sens poveștilor. Poveștile însele sunt întâlniri „întâmplătoare”, fără alt sens decât acela al ciocnirii de univers așa cum îl întâlnești, sperând împotriva oricărei speranțe.

În viitorul previzibil, nu vom deveni niciodată o cultură complet postmodernă. În cel mai bun caz, suntem întinși între două epoci. Orarul avioanelor, cu toate complexitățile tehnologice ale controlului traficului aerian, cu precizia matematică necesară pentru alocarea spațiului aerian, cu interconectarea computerelor de pe continente și oceane, cere o conștiință modernă, un angajament continuu față de faptul că anumite lucruri — „fapte” — sunt adevărate pentru toți, tot timpul. Dar ethosul străzii, ae-

rul pe care îl respirăm, este în mod evident cel al postmodernismului, iar fața lui cea mai urâtă este cultura lui *whatever*.

Un șobolan în cușcă?

Văzând ceea ce văd, auzind ceea ce aud, ce am de gând să fac? Cu câțiva ani în urmă, am fost invitat să petrec un weekend cu un grup de doctoranzi de la Universitatea Yale. Ni s-a pus la dispoziție o casă pe Cape Cod, și am intrat în conversații intense încă de vineri seara, continuând pe tot parcursul weekendului. În timp ce reflectam asupra dinamicii dintre credință și comportament, trăind între conștiința modernă și cea postmodernă, am analizat versurile încărcate filozofic ale muzicii celor de la Smashing Pumpkins, precum și teme similare din filme și romane. Târziu, sâmbătă noaptea, unul dintre studenți a venit la mine cu o privire serioasă și o întrebare la fel de serioasă. Era doctorand în literatură și a formulat-o astfel:

„Cred în Dumnezeu. Cred că există sens în univers. Dar uneori, poate chiar adesea, când mă întorc cu mașina la New Haven din New York, dau drumul la Smashing Pumpkins, deschid geamurile și cânt cât pot de tare: «*Despite all my rage, I'm still just a rat in the cage!*» Pentru că așa mă simt — pare să exprime exact ceea ce simt. Studiez aici și mă descurc bine. Dar în departamentul nostru suntem foarte suspicioși față de orice pretenție de certitudine. Avem narațiuni, dar nu avem o metanarațiune. Și astfel nu avem nimic care să dea sens întregului. Sunt momente în timpul zilei când simt că sunt exact asta — un șobolan în cușcă — și nu știu ce să fac cu asta.”

Ascultându-l, inima mea a suspinat. Văzând ceea ce văd, auzind ceea ce aud, ce am de gând să fac? Smashing Pumpkins nu ar fi avut succesul pe care l-au avut dacă nu ar fi existat un sâmbure de adevăr în ceea ce spuneau, o rezonanță în cuvintele lor care atingea coarde adânci în mii și mii de oameni din întreaga lume. Artiștii ajung acolo primii.

De cealaltă parte a Atlanticului, scriind dintr-un context cultural foarte diferit și trăind presiuni vocaționale foarte diferite de cele ale studentului de la Yale, se afla Václav Havel. Caracterul public al protestului său împotriva totalitarismului comunist l-a făcut indezirabil la Praga, astfel că în anii '70 s-a retras în Munții Tatra, la o sută de mile distanță.

Într-un interviu intitulat „Întotdeauna are sens să spui adevărul”, a fost întrebat: „Ce ați spune despre piesele dumneavoastră? Despre ce sunt ele?” El a răspuns: „Toate piesele mele, până acum, au avut o singură temă: criza identității umane. Mă întorc la ea în moduri diferite, sub forme diferite, dar în cele din urmă — fie că vreau sau nu — această temă apare în ceea ce scriu.” Jurnalistul a insistat: „Ați putea dezvolta această idee a identității umane?” Havel a răspuns:

„Cred că, odată cu pierderea lui Dumnezeu, omul a pierdut un fel de sistem absolut și universal de coordonate, la care putea raporta orice, mai ales pe sine însuși. Lumea lui și personalitatea lui au început treptat să se destrame în fragmente separate, incoerente, corespunzătoare unor coordonate diferite, relative. Și când s-a întâmplat acest lucru, omul a început să-și piardă identitatea interioară, adică identitatea cu sine însuși. Odată cu aceasta, a pierdut, desigur, și multe alte lucruri: simțul continuității, o ierarhie a experiențelor și a valorilor și așa mai departe. Este ca și cum am juca pentru mai multe echipe în același timp, fiecare cu uniforme diferite, și — ceea ce este esențial — nu am ști căreia îi aparținem cu adevărat.”²⁵

Poet, dramaturg, prizonier, politician. În și prin toate aceste roluri, vocația lui Havel a rămas constantă. A fost un vizionar, cu o privire pătrunzătoare; de fiecare dată a înțeles exact unde era trasată linia în nisip. Iar în acel interviu a ridicat miza pentru noi toți, identificând cauza pierderii capacității noastre de a înțelege cine suntem și unde ne aflăm: pierderea lui Dumnezeu.

Văzând, auzind și simțind lumea — ce facem cu toate acestea? Este posibil să privim complexitatea ei — sociologic, filozofic, politic și personal — și să găsim o cale de a trăi responsabil? Să găsim o cale de a iubi lumea? Sau suntem, cu toții, doar niște șobolani în cușcă, fără ieșire?

Am fost într-o cameră cu Bono, stând într-un cerc împreună cu alții, și l-am rugat să reflecteze asupra cântecului „Numb”, mai ales în lumina provocării lui de a-i face pe oameni să le pese de Africa și de criza globală a SIDA pe care aceasta o reprezintă. Știind ceea ce știe despre efectul amorțitor al excesului de informație, cum este posibil să comunici cunoaștere despre o problemă fără să devii, în același timp, anesteziat față de ea? O întrebare grea pentru noi toți — și o întrebare grea și pentru Bono.

Amorțiți, copleșiți, captivi. „Eu doar mi-am făcut treaba.” „Cu cât știi mai mult, cu atât mă interesează mai puțin.” „Sunt liber să fiu eu însumi, dar nu am o Poveste prin care să-mi înțeleg libertatea.” Incapabili să facem alegeri reale, doar reacționăm, iar ceea ce se întâmplă... se întâmplă. Ce mai rămâne de spus decât un simplu, trist, *whatever?*

De la mimi în Paris, la avocați care străbat câmpiile morții din Rwanda, la tineri activiști pentru drepturile omului din Washington, la doctoranzi de la Yale, cum învață omul să vadă cu ochii inimii, să se vadă pe sine responsabil pentru felul în care este și nu este lumea? Nu este o întrebare ieftină. Și nu există răspunsuri ieftine.

Capitolul 4

A cunoaște înseamnă a face

Pot alege doar în lumea pe care o pot vedea.

– Iris Murdoch, Suveranitatea binelui

O minte fără inimă nu este nimic.

Puține povești surprind atât de bine încărcătura emoțională a relației dintre familie și viața publică — mai ales felul în care tații și fiii învață împreună să le pese de lume — precum *The Chosen* de Chaim Potok. Povestea a două familii evreiești din Brooklynul anilor 1940 începe pe un teren de baseball asfaltat. Fiii evreilor reformați joacă împotriva fiilor hasidici, două comunități distincte în interiorul aceleiași comunități, fiecare încercând să înțeleagă sensul moștenirii sale în America secolului XX.

Dar romanul este mai mult decât atât, pentru că se concentrează asupra inimilor tinere ale celor doi moștenitori ai tradiției — în tensiune cu ea, dar și atașați de ea. Prin poveștile despre credință și familie, cartiere și comunități, în esență este o reflecție asupra relației dintre educație și vocație, oferind două răspunsuri diferite la întrebarea: Știind ceea ce știu, auzind ceea ce am auzit, citind ceea ce am citit, ce am de gând să fac?

Unul dintre fii trăiește cu tatăl său, un om hotărât să creeze o patrie pentru evrei. În comunitatea lui, această dorință a căpătat o urgență aparte, odată cu veștile din Europa că milioane de evrei au fost uciși într-o epurare etnică ordonată de Hitler. Pasiunile sunt intense, dar nicăieri mai mult decât în inima acestui tată, care își consumă energia luptând pentru un loc sigur pentru poporul său. Celălalt fiu trăiește într-o familie numeroasă — mamă, frați, surori și tatăl său, care este rebbe, rabinul rabinilor dintre hasidimii din Brooklyn.

Tații sunt în dezacord profund, teologic și politic, cu privire la semnificația veștilor din Europa. Amândoi sunt oameni articulați și pasionați, iar fiii lor au învățat la picioarele lor. Adolescenții sunt deosebit de inteligenți, plini de viață și de pasiuni, și sunt cei mai buni prieteni. Faptul că tații lor văd lumea diferit nu contează atât de mult — până când tatăl hasidic îi interzice fiului său să-și mai vadă prietenul. Pare dur să-i despartă, dar pentru rabin este o chestiune care ține de cele mai profunde convingeri ale sale; pentru el, este o blasfemie să-ți imaginezi că poți „crea” o

patrie pentru evrei — aceasta este lucrarea Mesiei! Și astfel, din fidelitate față de credința familiei, tatăl îi cere fiului său să se retragă din prietenie.

În cele din urmă însă, problema se rezolvă după votul Națiunilor Unite de a împărți Palestina, creând patria mult dorită pentru evrei. Istoria, trecută și prezentă, ne arată că a fost o decizie mult mai complexă și mai instabilă politic și social decât a recunoscut atunci ONU, cu retorica sa despre „un pământ fără popor pentru un popor fără pământ”. Poporul palestinian, care locuise acolo de secole ca păstori și negustori, a fost exclus din ecuație — o decizie miopă politic, ale cărei consecințe tragice continuă până astăzi. Dar această realitate nu face parte din firul narativ al romanului *The Chosen*, care are propriile sale traume de abordat.

Una dintre cele mai tulburătoare teme este pedagogia tăcerii. Tatăl hasidic pare un om înțelept, un părinte bun, un lider respectat în comunitatea sa — și totuși a ales să trăiască în tăcere cu fiul său timp de cincisprezece ani. În afară de momentele în care îl învață Tora în sinagogă, nu i-a mai vorbit din primii ani ai copilăriei. Cum este posibil? Este, oare, un tiran ascuns sub barbă, în spatele zâmbetului și al ochilor lui vii? De ce tăcerea?

După votul ONU, el explică, invitându-și fiul și pe prietenul acestuia în biroul său. Interdicția relației lor este ridicată și îi binecuvântează în prietenia lor. Dar vrea să le explice sensul tăcerii sale. Oricât de greu și de dureros ar fi fost, pentru el a fost un mijloc de a forma o viață mai umană, mai sfântă.

Rabinul vorbește despre dragostea lui pentru fiul său — despre cum, când era copil, îl ținea pe genunchi, se juca cu el, se bucura de prezența lui. Dar, pe măsură ce copilul a început să citească, tatăl a observat că nu doar „citea o carte, ci o înghițea”. Citea povești despre oameni care sufereau și nu simțea nimic din suferința lor; în schimb, era mândru că a citit cartea, conștient de propria lui inteligență în creștere.

„M-am retras și am plâns înaintea Stăpânului Universului:
«Ce mi-ai dat Tu mie? O astfel de minte pentru un fiu îmi
trebuie? Eu am nevoie de o inimă pentru fiul meu, de un su-

flet pentru fiul meu, vreau compasiune de la fiul meu, neprihănire, milă, puterea de a suferi și de a purta durerea — asta îmi trebuie de la fiul meu, nu o minte fără suflet!»¹

Și astfel a decis să-și crească fiul în tăcere, așa cum fusese crescut și el, pentru ca băiatul să învețe să simtă durerea lumii prin propria lui durere.

Este dureros să-l auzi spunându-și povestea, luptându-se să formeze sufletul fiului său. Deși recunoaște dificultatea alegerii sale și riscurile implicite — din dragoste pentru fiul său, să piardă dragostea fiului său —, în același timp era îngrozit de posibilitatea ca acesta să devină „o minte fără suflet”. Niciunul dintre noi — copil sau părinte, tânăr sau bătrân — nu poate citi acest lucru fără să lăcrimeze. Și nimeni nu poate spune că alegerea tatălui a fost una ieftină.

A cunoaște și a face

Această poveste m-a urmărit ani de zile, modelând mult din ceea ce sunt și din ceea ce contează cel mai mult pentru mine. Cu mai bine de douăzeci și cinci de ani în urmă am început o serie de prelegeri în zona universitară din Pittsburgh, desfășurate în frumoasa Heinz Chapel, situată între University of Pittsburgh și Carnegie Mellon University.

Lucrând împreună cu alții din oraș, am numit-o „A cunoaște și a face: întrebări cruciale pentru universitatea modernă” și am realizat un poster provocator, alb-negru, pentru un efect mai puternic: un student stând pe niște cărți uriașe, ca un Grand Canyon, privind în jos spre lume. De fiecare dată când aveam o prelegere, aceste postere erau răspândite prin universitățile din zonă. Am invitat vorbitori de prim rang: J. I. Packer, John Perkins, James Sire, John Stott, Nigel Goodwin, Os Guinness, Alden Hathaway și alții.

Fiecare, în felul lui, a abordat întrebarea responsabilității cunoașterii în comunitatea academică, provocată constant de ficțiunea că poți să știi fără să faci, că poți, într-adevăr, „să iei numai note de zece și totuși să ratezi viața”. Care este, până la urmă, scopul învățării? Întrebarea nu este

nouă. În povestea lui Dostoievski despre universitate, *Crimă și pedeapsă*, el explorează dacă este suficient să scrii un eseu strălucit în care susții o idee îngrozitoare — că unii din societate au autoritatea de a decide dacă alții merită să trăiască — și să fii aplaudat de profesori pentru forța intelectuală a argumentului. Acea poveste a devenit realitate un secol mai târziu, odată cu numirea lui Peter Singer într-o catedră prestigioasă la Universitatea Princeton, unde a susținut public ideea că părinții ar trebui să aibă la dispoziție câteva luni după nașterea unui copil pentru a decide dacă vor să-l păstreze. Și toate acestea venind de la Centrul pentru Valori Umane — un nume ironic — pe care îl conduce.²

A fost în discursul lui John Stott, abordând tema seriei, când am auzit pentru prima dată povestea din *The Chosen* ca având relevanță pentru învățare. Cu claritatea lui caracteristică, Stott a spus povestea fiului hasidic crescut în tăcere și a strigătului tatălui: „Am nevoie de o inimă pentru fiul meu!” Dar apoi a continuat cu momentul în care tatăl le vorbește celor doi băieți și spune: „O minte fără inimă nu este nimic.” Îl aud și acum pe Stott rostind aceste cuvinte, cu vocea lui profundă, de Oxbridge — și ele rămân adevărate pentru toți, pretutindeni. A cunoaște trebuie să însemne a face.

Recent, eu și soția mea, Meg, am fost invitați să conducem un seminar despre parenting într-o biserică din centrul Washingtonului. Membrii acestei biserici au ales să trăiască chiar în inima orașului, asumându-și speranțele și frământările lui, complexitatea și provocările lui. Pornind de la un mic grup într-un living, în doar câțiva ani au ajuns la peste cinci sute de oameni — persoane singure și familii tinere. Pastorii doreau ca biserica lor să înțeleagă parentingul ca vocație. Fusesem implicat în viața acestei comunități încă de la început, predând despre relația dintre închinare și muncă, dintre liturghie și viață — și, într-un fel, sunt implicat în cine sunt și în cine vor să devină. Am acceptat să conducem seminarul, cu o singură condiție: să se numească „Încă ne poticnim, după toți acești ani”, pentru că ar fi fost fals să pretindem altceva.

În prima sesiune am introdus povestea lui Potok și am arătat câteva secvențe din film, punând întrebarea: Dacă nu tăcerea, atunci ce? Erau

părinți tineri, pasionați de oraș și de lume, care voiau ca și copiii lor să le pese — de orașul lor și de orașele lumii, să se implice în întrebările vecinilor și prietenilor lor, să-și găsească vocații marcate de o dragoste responsabilă, locală și globală. Pe scurt, să nu se teamă de viață.

Dacă avem urechi de auzit, filmul pune o întrebare dificilă, și am stat să o discutăm. Poate considerăm pedagogia tăcerii greșită — chiar fundamental greșită — dar întrebarea care rămâne este mult mai tulburătoare: Dacă nu aceasta, atunci ce? Dacă putem critica solid tăcerea ca metodă de a învăța un copil să simtă durerea lumii — spunând că este, în esență, dezumanizantă și debilitantă — care este alternativa?

Nu există răspunsuri ușoare. Există doar întrebări mai profunde. Cum învățăm să devenim oameni care au, în același timp, minte și suflet — în același trup, în aceeași persoană? Cum evităm fragmentarea interioară, în care citim despre suferință, dar rămânem insensibili? Să auzim, dar să nu ne pese? Să vedem, dar să nu răspundem? Aceasta este o problemă mult mai dificilă. Și tocmai pentru că este atât de dificilă, nu permite răspunsuri superficiale la pedagogia tăcerii.

Așa cum a observat Mark Schwehn în *Exiles from Eden*, „Epistemologiile au implicații etice... modurile de a cunoaște nu sunt neutre moral, ci directive moral.”³ Felul în care învățăm ne modelează sufletul — spre binecuvântare sau spre deformare — fie că alegem conștient, fie că nu. Ele sunt întotdeauna directive moral. *The Chosen* este o poveste plasată într-o viziune despre lume — o înțelegere a vieții și a cunoașterii formată din convingeri despre Dumnezeu și univers, despre natura umană și istorie. Astfel, reacția rabinului la inteligența fiului său nu este arbitrară. El știe că a fi inteligent nu este suficient, că a stăpâni materia nu este, în sine, de ajuns.

Întrebarea pe care acest capitol o explorează se naște din această poveste: familii care speră ca fiii lor să învețe să iubească ceea ce iubește Dumnezeu, să simtă ceea ce simte Dumnezeu. Să trăiască în lume cu urechile inimii deschise la strigătele celor care suferă — și, în același timp, să găsească bucurie profundă în iubirea autentică dintre oameni. Ambele

contează: durerea și bucuria, împreună — pentru cei care iubesc ceea ce iubește Dumnezeu și simt ceea ce simte Dumnezeu.

Ce este, în viziunea ebraică, acel lucru care leagă atât de profund cunoașterea de acțiune, învățarea de viață — atât de profund încât generații întregi au ales să transmită cele mai adânci lecții prin pedagogia tăcerii?

O epistemologie a legământului

Cu o înțelepciune aparte, eseul lui Louise Cowan, „*Pretenția Ierusalimului asupra noastră*”, reia pentru încă o generație întrebarea veche: Ce are Ierusalimul de-a face cu Atena? Comparând și contrastând viziunile lor diferite asupra istoriei și naturii umane, ea amintește analiza lui Matthew Arnold din secolul trecut, din eseul „*Hebraism și elenism*”. Arnold susținea, spune Cowan, că „scopul modului de gândire grecesc este să cunoască corect; scopul celui ebraic este să facă ceea ce este drept.”

Ea reformulează astfel:

Cea mai înaltă chemare a grecilor este să treacă dincolo de aparențe și să „nimerească ținta” adevărului intelectual, în timp ce obligația supremă a evreilor este să umble pe calea Domnului și să cugete la legea Lui zi și noapte. A fost sarcina complexă a culturii creștine să aducă împreună aceste două imperative.⁴

Impecabil de echilibrat și de o profunzime minunată, articolul acestei profesoare de la University of Dallas parcurge istoria gândirii occidentale, analizând contribuțiile ambelor viziuni, fără a le opune în mod depreciativ. Deși Cowan le vede ca fiind complementare, teza ei este că viziunea ebraică

ne-a transmis ceva radical nou: nu mit, ci istorie — o mișcare înainte în timp și, prin urmare, un sens al finalului. Mai mult, paradigma dominantă nu este eroul solitar masculin, ca în cultura clasică, ci căsătoria — bărbat și femeie alături, ca parteneri: Adam și Eva, Avraam și Sara, Isaac și Rebeca, Iacov și Rahela.⁵

Punând în balanță concepțiile greacă și ebraică, Cowan descrie imaginea clasică în care „zeii sunt copii ai pământului (Gaia) și ai cerului (Uranos), iar muritorii, deși inferiori, sunt chemați să fie cât mai asemănători zeilor.” Apoi adaugă:

În contrast izbitor cu grecii, literatura ebraică acordă o semnificație imensă ființei umane, creată după chipul lui Dumnezeu, dar cere în același timp smerenie înaintea măreției și puterii Creatorului. Ea afirmă că oamenii nu sunt pur și simplu copii ai naturii sau ai „Mamei Pământ”, ci copii ai Dumnezeului de dincolo de toți zeii — și obligați tocmai prin faptul existenței lor.

Pe scurt, ea susține că acest Dumnezeu care „modelează un cosmos din dragoste” — nu erosul grecilor, ci *hesed*-ul evreilor — încheie un legământ cu omenirea, chemând la existență „o creatură asemenea Lui, după chipul Lui, capabilă să cunoască, să înțeleagă și să iubească.”⁶

Adunând aceste idei, Cowan conturează viziunea ebraică asupra lumii așa cum este și cum ar trebui să fie. Câteva teme devin evidente: nu doar a cunoaște corect, ci a face ceea ce este drept; istoria ca mișcare înainte; bărbatul și femeia ca parteneri; responsabilitatea derivată din însăși existența noastră; a cunoaște, a înțelege și a iubi. Împletite împreună, aceste teme formează un „tapiserie” a modului de a fi sfânt și uman — darul legământului cu omenirea, care dă sens viziunii ebraice asupra vieții. Nu mai suntem pierduți în cosmos, întrebându-ne cine suntem și cum să trăim, ci creați în legământ pentru a cunoaște și a fi cunoscuți, pentru a iubi și a fi iubiți. Suntem chemați să cunoaștem și să acționăm, să ne vedem ca participanți în istorie, ca bărbat și femeie împreună, creați după chipul lui Dumnezeu, responsabili pentru felul în care se desfășoară istoria — având ca vocație centrală să cunoaștem, să înțelegem și să iubim pe Dumnezeu, pe ceilalți și creația.

În această chemare este înscrisă și o provocare epistemologică: un mod de a cunoaște care nu este și nu poate fi moral neutru, ci este întotdeauna orientat moral. Nu trebuie doar să cunoaștem corect, ci să facem

ceea ce este drept. Și trebuie să cunoaștem, să înțelegem și să iubim — în același timp. Aceasta este inima modului ebraic de a cunoaște.

Ascultând atent, începem să înțelegem și viziunea morală din spatele pedagogiei tăcerii din povestea lui Potok — dorința unui tată și a unui fiu de a învăța să audă durerea lumii. De ce contează atât de mult pentru o familie evreiască dacă un fiu are „o minte fără suflet”? De ce este esențial ca un copil să fie și inteligent, și plin de compasiune? Doar dacă există o viziune asupra cunoașterii care prețuiește atât de mult legătura dintre cunoaștere și responsabilitate, dintre a ști și a face, încât orice altceva este considerat mai puțin decât uman, mai puțin decât sfânt.

Și, de fapt, exact așa este văzut. Dacă, în esența chemării de a fi om, se află sarcina de a cunoaște și de a acționa corect, de a trăi responsabil în istorie, de a lega coerent cunoașterea de înțelegere și de iubire, atunci trebuie să existe un temei al existenței care să dea sens acestor relații și responsabilități — un cadru în care ceea ce crezi și cum trăiești să fie un tot unitar.

Pentru poporul evreu, acest lucru vine din înțelegerea legământului. Ei sunt poporul legământului, adus la existență de Dumnezeu legământului, care la început a creat un cosmos în care oamenii sunt chemați să trăiască în credincioșie, în legământ cu El, unii cu alții și cu lumea (Geneza 1–2) — un cosmos în care coerența este posibilă. Iar generație după generație, Dumnezeu a făcut legământ cu poporul Său — cu Noe, Avraam, Moise, David — și, în viziunea creștină, viața, moartea și învierea lui Isus reprezintă legământul întrupat, legământul făcut trup.

Dar ce este un legământ? Cuvinte precum „acord” sau „contract” ajută, dar sunt insuficiente pentru a exprima bogăția termenului așa cum apare în Scriptură.⁷ În primul rând, nu există o definiție fixă, dată o dată pentru totdeauna. Pentru poporul evreu, a cărui teologie s-a dezvoltat în timp, pe măsură ce au văzut lucrarea lui Dumnezeu în istorie, sensul legământului s-a clarificat treptat — ascultând ce spune Dumnezeu și observând ce face. Dumnezeu a vorbit în istorie și a făcut legămintele cu oa-

meni concreți, în locuri concrete — iar sensul acestora a devenit clar doar pe măsură ce au fost trăite.

De la început până la sfârșit, legământul exprimă realitatea că Dumnezeu este sfânt — și că își cheamă poporul să fie la fel. Legământul descoperă un Dumnezeu plin de har și compasiune — și cere același lucru de la oameni. Este o chemare la a trăi drept, la a face dreptate — imagini care presupun un „pol nord” moral: caracterul lui Dumnezeu. Aceasta este cine sunt Eu. Aceasta este cine sunteți voi. Și acesta este felul în care trebuie să trăiți. Legământul este dinamic, nu static. Are conținut, greutate, substanță. Nu este un ideal abstract, suspendat undeva în ceruri, ci este înțeles doar în istorie — în viața concretă, în tensiunile reale ale existenței. Este înțeles pe măsură ce Dumnezeu Se descoperă, chemându-Și poporul să fie ca El în lume — să aibă grijă de lume cum are El, să cunoască, să înțeleagă și să iubească așa cum face El.

Relație, revelație, responsabilitate

Trei realități marchează legămintele oriunde apar ele în Scriptura ebraică: relația, revelația, responsabilitatea — prima și ultima mediate de a doua. Fie că este vorba despre legământul creației cu Adam și Eva sau despre legământul davidic, cu păstorul devenit rege, de fiecare dată când este încheiat un legământ, se oferă o relație, se dă o revelație și se așteaptă o responsabilitate. Aceasta este însăși țesătura vieții în lumea ebraică, așa cum a observat Cowan atunci când a contrastat viziunile elenică și ebraică. Este Dumnezeul care „modelează un cosmos din dragoste” cel care cheamă un popor în legământ, spunând: „Vreau să te cunosc și să fiu cunoscut de tine. Aceasta este cine sunt Eu și cine ești tu. Acesta este felul în care trebuie să trăiești. Acum, ce vei face? Cum vei răspunde? Cu dragoste credincioasă, cu inimă și minte și suflet și putere — sau vei da înapoi?”

Relație, revelație, responsabilitate. Cuvintele se definesc reciproc, la fel cum definesc și legământul. În mod inerent și implicit, ele sunt țesute în viața și istoria umană, pentru că nu există altă lume în care să trăim. Dacă nu este un cosmos al legământului, atunci este un cosmos în care

suntem pierduți — și, în imaginea pătrunzătoare a lui Percy, suntem pierduți în acel cosmos.

Dumnezeul ebraic Se face cunoscut în istorie, alegând, printr-un mare har, persoane și popoare pentru Sine, inițiind relații născute din dragoste cu fiii lui Adam și fiicele Evei, stabilind relații în care suntem cunoscuți, înțeleși și iubiți. El nu-i lasă pe oameni tremurând în rușinea lor în grădină, ci îi caută cu o întrebare care cercetează inima: „Unde ești?” (Geneza 3:9). Nu-l lasă pe Noe să se întrebe dacă ploaia se va opri vreodată, dacă potopul va continua la nesfârșit, ci promite: „Iată că fac legământul Meu cu voi: nu va mai fi niciodată nimicită orice făptură de apele potopului” (Geneza 9:11). Nu-l lasă pe Avraam să sperie fără temei, ci îi promite o descendență atât de numeroasă încât va întrece stelele cerului, asigurându-l: „Nu te teme, Avrame, Eu sunt scutul tău, și răsplata ta cea foarte mare” (Geneza 15:1). Nu-și lasă poporul rătăcind în pustie, eliberați din Egipt, dar liberi pentru ce? Ci le spune: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău” (Exod 20:2). Nu închide urechile la dorința poporului de a avea un rege, ci alege un băiat cu totul neașteptat, pe cel mai tânăr dintre fiii lui Isai, ca să-i conducă: „Și din ziua aceea Duhul Domnului a venit cu putere peste David” (1 Samuel 16:13). În fiecare dintre aceste exemple și în nenumărate altele, Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov Se leagă de poporul Său prin legământ, spunând prin cuvânt și faptă: „Te cunosc, știi totul despre tine și aleg să te iubesc. Voi fi în relație cu tine.”

Dar odată cu această relație vine și o revelație: aceasta este cine sunt Eu, aceasta este cum sunt, aceasta este cine ești tu și acesta este felul în care trebuie să trăiești. El este Cel care cunoaște, înțelege și iubește și, de aceea, Își face cunoscute căile — atât de clar încât suntem fără scuză (Romani 1:18–20). Ca și relația, revelația este întotdeauna o poveste a harului. În fiecare generație există oameni care găsesc har înaintea lui Dumnezeu, oameni care refuză să meargă pe drumul lor și aleg împotriva autonomiei ca drum spre fericire.

Noe a fost unul dintre acești oameni. Cu ani în urmă, când fiul nostru Elliott era mic, îi citeam din cartea ilustrată a lui Peter Spier, *Arca lui Noe*.

Într-un mod neobișnuit, Spier a ales să spună povestea prin imagini, cuvintele apărând doar pe prima și pe ultima pagină. Prima scenă înfățișează o lume îngrozitoare, plină de violență și teroare, iar pe pagina opusă, dincolo de vale, Noe își îngrijește via. După ce citisem cartea de mai multe ori, începând cu cuvintele „Noe a găsit har în ochii Domnului”, am continuat să urmărim povestea prin imagini. Într-o zi, Elliott ne-a surprins spunând că vrea să o citească el și, foarte mândru, a început: „Noe a găsit struguri în ochii Domnului!” Noe a găsit har — și struguri — iar Dumnezeu i S-a descoperit, spunându-i că va veni judecata, că va ploua și că trebuie să construiască o arcă pentru familia lui și pentru făpturile pământului.

Dumnezeu este Cel care trasează pentru Avraam o chemare și un loc de locuit. El este Cel care Se asigură că poporul Său, foștii sclavi ai Egiptului, înțeleg cum să trăiască în drumul lor spre țara promisă, dându-le zece cuvinte după care să trăiască și să moară (Exod 20; Deuteronom 10–11). El nu-și lasă poporul nedumerit de timpul și locul lor, întrebându-se cum să unească închinarea cu războiul într-o vocație coerentă (1 Cronici 17). Dumnezeul care modelează un cosmos din dragoste nu este un dumnezeu făcut după chipul nostru, nu este un dumnezeu pe care îl putem manipula, transformându-l în orice și oricine dorim. A fi atras într-o relație cu El înseamnă a-L cunoaște și a fi cunoscut de El. El este Cel sfânt, sfânt, sfânt, și întreg pământul este plin de slava Lui (Isaia 6).

O relație inițiată prin har, o revelație oferită cu putere și claritate și o responsabilitate — o capacitate de a răspunde — înscrisă în însăși structura cosmosului și în fibra sufletului uman, al bărbaților și femeilor creați după chipul Său, chemați să-L reflecte în lume.

Întotdeauna și pretutindeni, revelația cere un răspuns:

Ai grijă de lumea aceasta, cerceteaz-o și iubește-o, stăpânește peste ea, fii un administrator credincios — pentru Mine, pentru tine, pentru viitorul lumii. Dă nume animalelor pe măsură ce începi să le înțelegi și adu ordine în ceea ce cunoști. Bucură-te unul de altul, os din oase, carne din carne; deveniți una și bucurați-vă de goliciunea voastră. Mănâncă din orice

pom din grădină, în afară de unul. În toate acestea, ești responsabil, capabil să răspunzi la fiecare cuvânt pe care ți l-am dat.

Dar dacă alegi să fii mai puțin decât responsabil, știind ce este bine, dar alegând să nu faci binele, vor exista consecințe dintre cele mai grave, consecințe care vor afecta generațiile ce vor veni.

Ce vei face? Cum vei răspunde?

Restul este istorie, plină de bucurie și durere, binecuvântare și blestem. Dar este întotdeauna o istorie a responsabilității, a oamenilor care fac alegeri reale, cu consecințe reale care se propagă în timp — atât de mult încât, peste secole, Václav Havel avea să spună: „Secretul omului este secretul responsabilității.”⁸

Deși aceste cuvinte sunt situate istoric într-un moment din istoria poporului evreu, chemarea lui Iosua adresată poporului său răsună peste veacuri: „Alegeți astăzi cui vreți să slujiți” (Biblia, Iosua 24:15, ESV). Este o linie trasată în nisip pentru fiecare generație, pusă și răspunsă necontenit în orice timp și în orice loc. Dar acest lucru este cu atât mai adevărat în cadrul caracterului legământului din narațiunea biblică, unde dinamica relație/revelație/responsabilitate este susținută în timp și spațiu, generație după generație. Noe, Avraam, Moise, David—de fiecare dată când este încheiat un legământ, este pusă o întrebare: Ce vei face cu ceea ce știi? Cum vei răspunde la ceea ce ai auzit? Întrebarea are sens, din punct de vedere metafizic și moral, doar dacă trăim într-un univers în care alegerile sunt reale, în care, de fapt, suntem capabili să răspundem și, prin urmare, suntem responsabili.

În și prin imaginea legământului, caracterul lui Dumnezeu Însuși este cel care conferă acestei imagini realitate și sens. Atotputernic și atotștiutor, drept și milos—de o mie de ori, da. Dar legământul, în însăși esența lui, Îl descoperă pe Dumnezeu ca fiind Cel care cunoaște drept și acționează drept, care cunoaște, înțelege și iubește. Există o epistemologie în centrul legământului care dă sens moral narațiunii biblice; după cum

scrie Cowan, este vorba despre o „istorie, o mișcare înainte în timp, a unui bărbat și a unei femei unul lângă altul ca parteneri, obligați prin însăși realitatea existenței lor”. Deși fiecare expresie este densă, plină de semnificație, ultima este cea care deține cheia. A fi „obligat” presupune să cunoști realitatea situației tale, a momentului tău în timp, în relație cu Dumnezeu, cu ceilalți, cu lumea. A fi obligat înseamnă să-ți înțelegi responsabilitatea, răspunderea, și apoi să acționezi în consecință.

În contrast, aceasta se opune ideii de autonomie — ideea că putem inventa totul pe parcurs, făcând orice vrem, oricând vrem.⁹ Nu este o idee nouă; este la fel de veche ca primele povești din Scriptură, despre un bărbat și o femeie creați capabili să răspundă și, prin urmare, responsabili. În tragedia tragediilor, ei au decis că fericirea umană va fi mai bine servită dacă vor merge pe propriul drum. Au știut ce este bine, dar au ales să nu facă binele.

Obligația, responsabilitatea, răspunderea lor față de Dumnezeu și față de istorie dă sens teologic acestei povești. Altfel, ar rămâne doar un basm cu un punct de reflecție, dar fără greutate reală.

La începutul anilor '90, America a intrat într-un război scurt, numit Desert Storm. Predam atunci studenților în Washington și eram responsabil de cursurile de politică internațională. Am ales să discutăm exact problemele momentului: ce se întâmplă, care este responsabilitatea noastră, cum știm dacă am câștigat? Întrebări bune și grele. La vremea aceea, Havel începea să devină o figură cunoscută pe plan internațional, după ce trecuse de la închisoare la președinția Cehoslovaciei și apoi a Republicii Cehe. Îmi amintesc că Bibliotecarul Congresului l-a invitat să susțină o conferință la Biblioteca Congresului, aflată la doar câteva străzi distanță. De fapt, i-au fost dedicate mai multe zile lui Havel și gândirii sale, ceea ce spune ceva despre greutatea viziunii lui. Demnitari din întreaga lume au fost invitați să intre în dialog cu el.

În discursul plenar, asemenea discursurilor plene pe care le susținuse deja în întreaga lume până atunci, Václav Havel a vorbit despre responsabilitatea față de istorie. Ca cetățean al Cehoslovaciei, văzuse cum

țara fusese jefuită de naziști în anii 1940 și apoi de comuniști în anii 1960 și știa că, decenii mai târziu, poporul său se vedea pe sine ca victimă. Dar știa, de asemenea, că nu există viitor pentru poporul său dacă nu poate lăsa deoparte această identitate și această istorie și, în schimb, să-și asume responsabilitatea pentru viitor. Aceasta a devenit tema lui, peste tot în lume, întrebând mereu: „Care sunt condițiile în care ființele umane își pot asuma responsabilitatea pentru lume?”

Discursul din acea seară a traversat istoria și lumea, dar încă o dată el a subliniat acest lucru, nu ca un creștin și poate nici măcar ca un teist, ci ca un om care a citit istoria cu foarte mare atenție: dacă Îl pierdem pe Dumnezeu în lumea modernă, atunci pierdem accesul la aceste patru idei fundamentale—sens, scop, responsabilitate, răspundere. O afirmație uluitoare, dar în anii care au urmat am revenit de multe ori la acel discurs, convinsă că Havel a înțeles consecințele convingerilor într-un mod pe care cei mai mulți se tem să-l ducă până la capăt. Și totuși, acest lucru are implicații profunde pentru modul în care ne vedem pe noi înșine și pentru felul în care ne înțelegem viața și lumea.

Ceea ce a văzut Havel este ceea ce a văzut și Cowan, și anume că ființele umane sunt „obligate prin însăși realitatea existenței lor”. Obligația este un cuvânt bogat și reprezintă un alt mod de a spune că sensul, scopul, responsabilitatea și răspunderea sunt legate de cele mai profunde angajamente și convingeri ale noastre despre Dumnezeu, despre condiția umană și despre istorie. Cum ar putea fi altfel?

Responsabilitatea cunoașterii

Care este relația dintre idei și viață, dintre teorii și practici, dintre cunoaștere și responsabilitate? Aproape întotdeauna, presupunem că există o legătură, că una o implică pe cealaltă.

Nu aceasta este, oare, povestea tuturor marilor povești? Nu aceasta este întrebarea pe care o explorează mereu? Gândește-te la Shakespeare: *Romeo și Julieta*? *Hamlet*? *Mult zgomot pentru nimic*? Sau la Dickens: *Colind de Crăciun*? *Marile speranțe*? *David Copperfield*? Sau la Dorothy Sayers: *Whose Body*? *Unnatural Death*? *Gaudy Night*? Imaginative,

unice, captivante, dar fiecare construită pe relația dinamică dintre cunoaștere și responsabilitate, iar tocmai acest lucru ne atrage în ele.

Alfred Hitchcock a fost un maestru al acestei teme. Filmul său *Rope* este o poveste întortocheată, care amintește de *Crimă și pedeapsă* a lui Dostoievski, romanul clasic care cercetează inima omului prin povestea unui student al cărui eseu strălucit este aplaudat în mediul academic, dar conduce la o crimă îngrozitoare. Plasată într-un apartament al unor prieteni proaspăt absolvenți, care iau ideile profesorului lor mai în serios decât a intenționat el vreodată, povestea lui Hitchcock are în centru o întrebare gravă: este profesorul responsabil pentru teoriile lui? Sunt studenții lui responsabili pentru faptul că le pun în practică?

A cunoaște și a face se află în centrul oricărei vieți examinate, dar a le pune împreună este cea mai dificilă provocare cu care ne confruntăm. În momentele noastre cele mai bune, tânjim după integritate, după coerență între ceea ce știm și ceea ce facem, pentru că simțim că cele două aparțin împreună în mod intrinsec.

De ce altfel ne-ar păsa ce știa cineva și când știa? Ziarele noastre, instanțele noastre, chiar și conversațiile de familie sunt pline de presupunerea că, dacă știe, atunci este responsabil.¹⁰ Dacă ai știut, atunci de ce nu ai făcut?

Cu un ochi pentru realitate și o creativitate rară, filmele lui Hitchcock explorează cu perseverență această întrebare, iar *Rope* este exemplul prin excelență. *Rear Window* spune povestea unui bărbat ținut la pat cu un picior grav fracturat. Petrecându-și orele și zilele la fereastră, privind printr-un telescop, ajunge să fie convins că a văzut o crimă comisă într-un apartament de peste curte. Teroarea poveștii este legată de întrebarea: care este responsabilitatea lui? Ce ar trebui să facă cu ceea ce știe?

În *The Confession*, un preot aude cele mai îngrozitoare cuvinte: „Am ucis pe cineva!” Dar apoi urmează această provocare: „Nu trebuie să spui, pentru că nu poți spune — până la urmă, m-ai auzit la spovedanie.” Uci-gașul le oferă apoi polițiștilor „indicii” care sugerează că preotul este sus-

pectul surprinzător. Întrebarea? Ce va face preotul cu ceea ce știe? Mai ales acum, când el însuși este implicat în crimă?

Și *Vertigo* explorează psihologia crimei, atrăgând un om nevinovat în postura de complice, care începe încet-încet să înțeleagă ce s-a întâmplat. În complexitatea și durerea iubirii și morții, se luptă cu implicațiile proprii sale responsabilități. Hitchcock a și intitulat un film *The Man Who Knew Too Much*, construind drama în jurul spionilor, răpitorilor și al unei crime care urmează să fie comisă. Întrebarea? Poate fi cineva responsabil pentru faptul că s-a aflat în locul nepotrivit, la momentul nepotrivit, și a văzut ceea ce nu trebuia să vadă — sau, mai bine spus, ceea ce cineva nu voia să vadă? Povestitor a cărui operă îi va supraviețui mult timp, pentru că a vorbit atât de adevărat despre condiția umană, Hitchcock nu rata aproape niciodată ocazia de a pune — și de a răspunde — întrebărilor pătrunzătoare implicite în relația dintre a ști și a face. Ne place opera lui, chiar și în teroarea ei, pentru că ne vedem pe noi înșine în ea.

Toți — prieteni, părinți și copii, profesori și studenți, angajatori și angajați, lideri politici și popoarele lor — ne confruntăm, la un moment dat, cu întrebarea: dacă ai știut, de ce nu ai făcut? Cum ai putut fi atât de iresponsabil? Fie că vorbim de Est sau Vest, de emisfera nordică sau sudică, de bogați sau săraci, de conservatori sau liberali, presupunerea noastră este aceeași: există o responsabilitate a cunoașterii. În resentiment tăcut sau în protest public, reacția este mereu: ne-am așteptat la altceva din partea ta. Și acum descoperim că, deși știai ce trebuia făcut, ai ales să nu faci. De la relațiile cele mai personale până la cele mai publice, de la infidelitatea conjugală până la scandalurile corporative — cum altfel explicăm indignarea și dezamăgirea pe care le simțim când descoperim, încă o dată, într-o nouă situație și cu o nouă persoană, ruptura dintre ceea ce cineva știa și ceea ce a făcut?

Ce înseamnă „a cunoaște”? Culturile au răspuns foarte diferit la această întrebare. În *Menon*, grecii s-au frământat cu problema dacă virtutea — adică a trăi așa cum ar trebui să trăiască un om — poate fi învățată. Este o întrebare modelată de preocupări filozofice, politice și pedagogice,

iar oamenii buni, preocupați de societăți bune, o discută de atunci încoace. Iluminismul s-a născut din anumite angajamente privind un mod de a cunoaște și de a trăi; afirmația lui Bacon, „cunoașterea este putere”, a modelat secole întregi de civilizație. În forma lor cea mai bună, aceste convingeri au adus cu ele o implicare responsabilă în istorie, dezvoltând resursele pământului pentru progres în sănătate și educație. În forma lor cea mai rea, au produs o disponibilitate stranie de a te desprinde de așa-numitele forțe ale istoriei. Vedem acest lucru, de pildă, în întrebarea aflată în centrul filmului *The Last Butterfly* și în viața și moartea lui Eichmann. Copil al Iluminismului, omul de știință și filozoful Michael Polanyi a pus, după Holocaust, o întrebare tulburătoare, atât de tulburătoare încât i-a schimbat direcția vieții: cum pot oamenii să fie în același timp străluciți și răi? Cum au putut studia în cele mai bune universități și totuși să acționeze atât de oribil, atât de inuman? Cum îndrăznim să numim asta „iluminare”?¹¹

Ce înseamnă „a cunoaște”? Dacă am lua Scriptura ebraică, de la Geneza la Maleahi, și am asculta felul în care este înțeleasă cunoașterea, am ajunge la ceva de felul acesta: a avea cunoaștere despre înseamnă a avea responsabilitate față de înseamnă a avea grijă de.¹² Dacă cineva cunoaște, atunci îi pasă; dacă nu-i pasă, atunci nu cunoaște.

Ca și cuvântul *legământ*, el este definit în viață, nu în abstracție. Nu există un ideal al „cunoașterii”, o realitate care ar exista undeva, dincolo de felul în care este ea înțeleasă în experiențele obișnuite ale vieții umane. Cuvântul ebraic *yada*, „a cunoaște”, oferă cea mai bogată viziune, deși, ca termen, este doar unul dintre mai mulți integrați în epistemologia legământului. Prima sa folosire, deloc surprinzător, este în sine o imagine a dinamicii relație/revelație/responsabilitate.

Dumnezeu îi invită pe Adam și Eva să trăiască în grădina Lui, ca administratori ai lumii Sale, și le arată sensul acestei vocații. Fă aceasta și aceasta — și nu fă aceasta. Un da, încă un da și un nu. Îngrijește grădina, mănâncă din toți pomii — cu excepția unuia. Acel pom reprezenta cunoașterea binelui și răului și, pentru Adam și Eva, era un test al credincioșiei

lor, al disponibilității lor de a răspunde responsabil.¹³ Ce vor face cu ceea ce știu? Marele teolog de la Princeton, Geerhardus Vos, reflectând asupra Genezei 2–3 și asupra pomului cunoașterii binelui și răului, susținea că verbul ebraic „a cunoaște” poate însemna și „a alege” — și astfel, argumenta el, responsabilitatea este scrisă în poveste chiar de la început, atât etimologic, cât și teologic.¹⁴

Chiar și după ce au ales greșit, într-un mod teribil, următoarea folosire a cuvântului descrie unirea sexuală dintre Adam și Eva, o cunoaștere care izvorăște dintr-o intimitate născută din dragoste și angajament. „Adam s-a împreunat cu nevasta sa Eva, ea a rămas însărcinată” (Geneza 4:1). *Yada* este aici tradus prin „s-a împreunat”, pentru că altfel cititorul nu ar înțelege ce înseamnă „a cunoaște” în acel context. Este limpede că ne aflăm la o distanță uriașă de „cunoașterea” detașată, deconectată și lipsită de pasiune a Iluminismului, epistemologia care a modelat viziunea lui Eichmann asupra vocației. Aici, dimpotrivă, există ceva minunat de tandru, ceva mult mai uman.

Cartea Exodului este plină de acest cuvânt, iar traducătorii au încercat, în mod evident, să ne ajute să-l înțelegem. După patru sute de ani în care familia lui Iosif a locuit în Egipt, poporul devenise „foarte roditor”, iar un nou împărat „care nu cunoscuse pe Iosif” a venit la putere (Exod 1:7–8). New Living Translation spune: „care nu știa nimic despre Iosif”. Faraon știa despre Iosif; problema era că nu-i păsa nimic de Iosif sau de promisiunile făcute lui de conducătorii anteriori. Realpolitik-ul cerea o altă evaluare, iar copiii lui Israel au devenit sclavi.

Secole mai târziu, „copiii lui Israel gemeau sub robie... și strigătele lor din pricina robiei s-au suit până la Dumnezeu. Dumnezeu le-a auzit gemetele și Și-a adus aminte de legământul Său cu Avraam, Isaac și Iacov. Dumnezeu a privit spre copiii lui Israel și a luat cunoștință de ei” (Exod 2:23–25). *Yada* este aici tradus prin „a luat cunoștință de ei” sau „a fost preocupat de ei”. Revoltat de nedreptate, Moise ucide un egiptean și fuge în pustie, unde este confruntat de rugul aprins din care îi vorbește Dumnezeu:

„Nu te apropia de locul acesta... Scoate-ți încălțăminte... Eu sunt Dumnezeuul tatălui tău, Dumnezeuul lui Avraam, Dumnezeuul lui Isaac și Dumnezeuul lui Iacov... Am văzut asuprirea poporului Meu care este în Egipt, le-am auzit strigătele... și îi cunosc durerile” (Exod 3:5–7).

Din nou, *yada* este redat prin „îi cunosc durerile” sau „îmi pasă de suferința lor”. Grija și preocuparea sunt implicite în sensul cuvântului însuși — dacă știi, atunci îmi pasă — pentru că atunci când Dumnezeu vede și aude, El răspunde.

Trimis înapoi în Egipt ca să-l confrunte pe faraon, Moise anunță judecata lui Dumnezeu asupra împietririi inimii regelui. „Prin aceasta vei cunoaște că Eu sunt Domnul: cu toiagul din mâna mea voi lovi apa Nilului, și ea se va preface în sânge” (Exod 7:17). Aici *yada* înseamnă că Dumnezeu va fi cunoscut prin ceea ce face. Aceeași legătură este așteptată și de la poporul Său, poporul legământului. După ce israeliții fug din Egipt și ajung la poalele Sinaiului, unde Dumnezeu îi dă lui Moise tablele de piatră, El explică mai pe larg sensul lor prin aceste cuvinte: „Să nu asuprești pe străin; voi știți ce simte străinul, căci și voi ați fost străini în țara Egiptului” (Exod 23:9). „Voi știți ce simte străinul” izvorăște din cuvântul *yada*; în fond, Dumnezeu poruncește poporului Său să simtă ceea ce știe.

În a doua dăruire a legii, în Deuteronom, Moise expune pe larg ce înseamnă să fii poporul lui Dumnezeu. „Ascultă, Israele, legile și poruncile pe care vi le dau” (Deuteronom 4:1). Ascultarea este poruncită, idolatria este interzisă, iar poporul este chemat să se minuneze: Dumnezeuul cerului și al istoriei le-a vorbit! „S-a mai pomenit vreodată ceva atât de mare? S-a mai auzit vreodată așa ceva?” (4:32). Moise ajunge la un moment culminant, rezumând totul printr-un cuvânt profund pastoral: „Să știi dar în ziua aceasta și pune-ți în inimă că Domnul este Dumnezeu sus în cer și jos pe pământ; nu este altul” (4:39). „Să știi” sau „să recunoști” traduce aici *yada*, oferindu-ne încă o fereastră spre sensul lui. Moise își îndeamnă poporul să nu devină „minți fără suflet”, ci să pună la inimă ceea ce știi.

Pe măsură ce străbat pustia și intră în țara promisă, ei devin un popor. Moise moare privind dincolo de Iordan, sperând împotriva oricărei speranțe. Generațiile vin și pleacă, poruncile sunt păzite și încălcate, regii și regatele se ridică și se prăbușesc. Se formează o viziune despre lume, nu doar prin cuvintele date de Dumnezeu lui Avraam, Isaac, Iacov și Moise, ci și prin practicile poporului. Ca întotdeauna, felul în care credința și comportamentul se formează în timp este complex; dar este limpede că modul în care trăim arată ceea ce credem.¹⁵

Iar felul în care trăiește poporul lui Dumnezeu este tocmai preocuparea colecției de ziceri înțelepte pe care o numim *Proverbe*. Ele nu sunt atât declarații doctrinare, cât expresii ale unei viziuni despre lume devenite mod de viață — sau, spus invers, ale unui mod de viață devenit viziune despre lume. Viziunea epistemologică care traversează întreaga istorie biblică face parte limpede și din această carte, explicând de ce și cum trebuie să trăim în lume: dacă știi, îți pasă; dacă nu-ți pasă, nu știi. Astfel, „Cel neprihănit se îngrijește de viața vitelor sale, dar inima celui rău este fără milă” (Proverbe 12:10). *Yada* devine aici „se îngrijește de”, pentru că cititorul ar fi altfel nedumerit de simplul „cunoaște”. „Cel neprihănit știe dreptatea celor săraci, dar cel rău nu pricepe lucrul acesta” (29:7). Nu este deloc surprinzător că traducătorii încearcă să redea sensul ca „se îngrijește de dreptatea celor săraci” sau „îi pasă de dreptatea celor săraci”, pentru a exprima un mod de a cunoaște născut din epistemologia legământului. În ambele pasaje remarcabile, relația dintre cunoaștere, responsabilitate și grijă este presupusă: dacă ai cunoaștere despre, ai responsabilitate față de și ai grijă de. Nicio ruptură aici între a ști și a face.

Cu timpul, felul în care trăiește Israel devine din ce în ce mai problematic. Deși Proverbele au ca scop să ofere o viziune pentru „a face ce este drept, dreptate și nepărtinire” (1:3), poporul legământului ajunge să fie marcat tocmai de opusul: face ceea ce nu este drept, nu este just, nu este nepărtinitor. Și Dumnezeu, în dragostea Lui credincioasă, *hesed*, trimite profeți ca să-i cheme înapoi la sensul legământului. Adu-ți aminte cine sunt Eu. Adu-ți aminte cine ești tu. Adu-ți aminte cum trebuie să trăiești.

Primul dintre aceste glasuri este Isaia, care începe cu aceste cuvinte sobre: „Ascultați, ceruri, și ia aminte, pământule! Căci Domnul vorbește: «Am hrănit și am crescut niște copii, dar ei s-au răzvrătit împotriva Mea. Boul își cunoaște stăpânul și măgarul ieslea stăpânului său, dar Israel nu Mă cunoaște, poporul Meu nu ia aminte la Mine»” (Isaia 1:2–3). „Dar Israel nu Mă cunoaște.” Ce anume nu cunosc ei? Poruncile? Imposibil. Căile Domnului? Imposibil. Chiar și boul și măgarul cunosc, chiar și ei *yada*. Dar poporul a rupt legământul, a separat cunoașterea de acțiune. Poate cunoaște corect, dar nu face ceea ce este drept. Nu înțelege sensul moral al legământului — că el este darul vieții pentru ei, făcând posibil să fii în același timp om și sfânt.

Profetul Ieremia își adaugă glasul celui al lui Isaia, plângând pierderea cunoașterii și chemând poporul la integritate a inimii, la a face ceea ce știe, la a ieși din compartimentarea credinței, care este ispita permanentă a oamenilor credinței, oricând și oriunde.

„Vai de cel ce își zidește casa cu nedreptate
și odăile cu nelegiuire,
care pune pe aproapele său să lucreze degeaba
și nu-i dă plata muncii lui.
El zice: «Îmi voi zidi o casă mare
și odăi largi»;
își face ferestre mari,
o plachează cu cedru
și o vopsește cu roșu.

Împărătești tu oare pentru că te întreci în cedru?
Oare tatăl tău nu mânca și nu bea?
Dar făcea dreptate și judecată,
și-i mergea bine.
Judeca pricina săracului și a nenorocitului,
și-i mergea bine.
Nu înseamnă aceasta a Mă cunoaște? zice Domnul.”
(Ieremia 22:13–16)

Aici, cu durere, *yada* este oferit ca telos al vieții poporului lui Dumnezeu — social, economic, politic. Cunoașterea adevărată este însăși rațiunea ta de a fi.

Ca o prismă în lumină, *yada* este un cuvânt cu multe fațete care, în aproape o mie de utilizări în Scriptura ebraică, este tradus în diverse feluri: a cunoaște, cunoaște, cunoscut, cunoaștere, a recunoaște, a înțelege, a învăța, a realiza, a arăta, a experimenta, a se îngriji de, grijă, preocupare, a fi preocupat de, a avea relații sexuale și a învăța. De la început până la sfârșit este un cuvânt al vieții, care se întinde peste întregul spectru al relațiilor și responsabilităților umane — și, deloc surprinzător, sensul lui include atât bucuria, cât și durerea, atât felul în care ar trebui să fie lucrurile, cât și felul în care, cel mai adesea, ele sunt.

Așa era atunci, în viața și literatura lumii ebraice, și așa este și în zilele noastre — uneori dureros de evident. În lumea cinică a lui *Seinfeld*, ideea era că nu exista nicio idee, iar „Yada yada yada” era răspunsul. Oricât de comic ar fi vrut *Seinfeld* să fie, pentru cei care au urechi de auzit, tot avea un sens. După Cădere, când legământul este rupt pentru prima dată în grădină, totul este rupt, întregul cosmos este afectat — și la fel este și *yada*, și cunoașterea. *Yada, yada, yada*.

Cum s-ar putea altfel? Pentru că *yada* este un cuvânt comun, folosit de oameni obișnuiți, și, tocmai de aceea, nu poate comunica întotdeauna o viziune înaltă despre bărbați și femei sau un adevărat simț al administrării a ceea ce știe omul și a felului în care trăiește. Într-o lume căzută, chiar și cele mai bune lucruri din viață, cele mai bune forme ale muncii și ale sexualității, poartă în ele un element de frângere. Și uneori, în mod trist, iau chiar o formă vicioasă — de pildă, în povestea vecinilor lui Lot din Sodoma, care bat la ușă și insistă să li-i scoată pe oaspeți „ca să ne împreunăăm cu ei” (Geneza 19:5). Cuvântul nostru „sodomie” vine din acel moment în care *yada* devine hedonism centrat pe sine. În cartea Judecători apare o altă poveste îngrozitoare, despre viol, și din nou un *yada* rănit și distorsionat spune acea poveste tristă (Judecători 19:22–26). Durerile și gemetele bărbaților și femeilor din întreaga lume sunt legate de a cu-

noaște și de a fi cunoscut, de experiența cunoașterii ca grijă și a cunoașterii ca abuz. În mijlocul tuturor acestor lucruri, modul în care Dumnezeu cunoaște rămâne Steaua Polară, oferind lumină pentru calea noastră și arătând că este posibil să cunoști, să înțelegi și să iubești — toate în același timp.

De ce v-a păsat? Povestea lui Le Chambon

De ce ne pasă? Oriunde și oricând, aceasta este o întrebare grea — și uneori cu atât mai grea.

Când copiii noștri mai mari erau aproape adolescenți, i-am invitat pe ei și pe prietenii lor de la Rivendell School să vadă filmul *Weapons of the Spirit*. Cu o seriozitate neobișnuită, *Washington Post* l-a descris drept „un fel de căutare spirituală”, iar eu am crezut că ar fi o hrană bună pentru mințile tinere. „Întrebarea din inima acestui film modest și convingător este aceasta: cum s-a putut întâmpla un mare bine în mijlocul unui mare rău?” Criticul explica:

Documentarul lui Pierre Sauvage despre extraordinarul sat francez Le Chambon-sur-Lignon în timpul ocupației naziste din Al Doilea Război Mondial este ca un roman polițist inversat. Este o cercetare a unor crime care nu au avut loc, a unor atrocități evitate, și într-un mod atât de profund încât pare că însăși istoria a fost subminată prin absența lor.¹⁶

Așa că, într-o după-amiază de vineri, după școală, am mers spre Georgetown și am văzut filmul — cu planul ca apoi să mergem după colț, la pizza și la o conversație. Privind înapoi, orice astfel de efort era, probabil, mai mult o expresie a speranței, a dorinței ca ai mei copii să vadă, să înceapă să-și formeze ochii inimii capabili să dea sens atât slavei, cât și rușinii condiției umane. Trăim mare parte din viață prin speranță.

Am privit, apoi am mâncat. În termenii cei mai simpli, m-am întrebat ce credeau despre ceea ce văzuseră. Înțelegeau, oare, în inimile lor tinere, ideile și temele Holocaustului? Născuți în ultimii ani ai secolului XX, aveau să poată empatiza cu oameni născuți cu o jumătate de secol mai

devreme, în condiții atât de diferite de ale lor? Nu voiam să-i copleșesc, deși speram să ia lucrurile în serios, punând întrebări nu doar despre povești, ci și despre ei înșiși.

De ce ne pasă? Nu este niciodată o întrebare ușoară și nu există niciodată un răspuns ușor. Dar chiar și pentru acești tineri voiam să încep să gândesc problema responsabilității cunoașterii. Obiceiurile inimii se formează devreme, prin zeci de mii de alegeri făcute, de cele mai multe ori, sub radarul conștiinței noastre. Pe măsură ce trecem din copilărie în maturitate, viziunile noastre despre ce contează și ce nu contează, despre ce este important și ce nu este important, se maturizează având deja angajamente și judecăți formate. Da, îmi doream ca ai mei copii să știe despre lume, dar și să le pese de lume — și să vadă că una ar trebui să o implice pe cealaltă.

De ce v-a pasat? Această întrebare străbate întreg filmul, fiind pusă iar și iar sătenilor din Le Chambon, urmași ai hughenotilor, protestanții francezi care, cu secole înainte, fuseseră persecutați cumplit pentru credința lor. Regizorul și-a purtat camera prin tot satul, intervievând bărbați și femei la patruzeci de ani după Holocaust. Aproape nimeni nu voia să vorbească. În mod caracteristic, răspunsul era ceva de genul: „Ce altceva puteam face? Nu sunt un erou și nu vreau să spun mai mult.” Dar, desigur, ar fi putut face altceva. Cea mai mare parte a Europei a ales să facă altceva.¹⁷

Într-una dintre acele ironii devenite providențe ale istoriei, marele romancier francez Albert Camus a trăit în Le Chambon în acei ani. Și, deși povestea definitivă încă nu a fost scrisă, este limpede că acolo a scris romanul *Ciuma*, trăind printre niște oameni care au decis să intre în istorie cu un curaj rar și cu un har neobișnuit.¹⁸ Cu o remarcabilă viziune morală, cunoașterea persecuției evreilor a produs în ei un simț aproape instinctiv al responsabilității și și-au deschis pivnițele și hambarele pentru cinci mii de oameni în anii Holocaustului. Reflectând la acest miracol al bunătății responsabile, regizorul insistă:

Dacă nu învățăm cum este posibil să acționezi bine chiar și în cele mai grele împrejurări, vom începe tot mai mult să ne în-doim de propria noastră capacitate de a acționa bine chiar și în împrejurări mai puțin grele. Dacă ne amintim doar oroarea Holocaustului, nu vom transmite nicio perspectivă din care să-l putem confrunța cu sens și din care să putem învăța chiar din acea oroare. Dacă ne amintim doar oroarea Holocaustului, atunci noi vom purta responsabilitatea de a fi creat cel mai periculos alibi dintre toate: ideea că era dincolo de capacitatea omului să cunoască și să-i pese.¹⁹

Toate acestea contau enorm pentru Sauvage. Pentru el nu a fost niciodată doar istorie, nici o abstracție filozofică — aflăm, cu fiori, că s-a născut în Le Chambon, un copil născut din părinți evrei. Faptul că locuitorilor din Chambon le-a păsat a fost, pentru el, o chestiune de viață și de moarte, iar ani mai târziu a vrut un răspuns la întrebarea lui, care, în felul ei, era aceeași întrebare aflată în centrul romanului lui Camus.

Locuind într-o veche casă de granit numită Le Panelier, Camus mergea pe străzile satului, văzând ceea ce era de văzut, scriindu-și povestea despre un holocaust trăit de un medic și un preot, personajele centrale ale romanului său. Cum ar trebui să răspundă ei ciumei care a venit peste orașul lor? Mai întâi un mort, apoi altul, apoi mulți, mulți alții, iar cei doi dezbat: „Care este responsabilitatea noastră?” Medicul vede ciurma ca pe un rău și se dăruiește pe sine în slujba oamenilor loviți de ea. Preotul o vede altfel, interpretând-o ca „voia lui Dumnezeu” și concluzionând că a lupta împotriva ciumei înseamnă a lupta împotriva lui Dumnezeu. Deși Camus nu a legat niciodată explicit *Ciuma* de Le Chambon, este imposibil să dai seama de primul fără al doilea.

După cum spunea Simone Weil, adevărata învățare înseamnă să înveți să fii atent, să vezi lucrurile așa cum sunt ele în realitate. De aceea ea recurge la parabola Samariteanului milostiv, întemeindu-și argumentul pe povestea spusă de Isus ca răspuns la întrebarea învățatului în Lege: „Și cine este aproapele meu?” (Luca 10:25–37). Romanul lui Camus este, în

inima lui, o rescriere în secolul XX a acelei parabole. Un profesionist religios care reușește să-și justifice indiferența — distorsionând, făcând asta, adevărul atât despre Dumnezeu, cât și despre oameni — nu este foarte diferit de profesioniștii religioși din povestea lui Isus, care, din motive teologice, istorice și sociologice, nu „văd” un aproape în omul bătut și rănit de pe drumul spre Ierihon. Iar contraponderea este medicul care vede aproapele oriunde privește și răspunde nevoii — nu este foarte diferit de samariteanul care are ochi să-l vadă pe om ca aproape și îi oferă ajutor cu o generozitate remarcabilă. Camus spune limpede acest lucru, vorbindu-ne prin vocea naratorului romanului său:

Întotdeauna vine un moment în istorie când omul care îndrăznește să spună că doi și cu doi fac patru este pedepsit cu moartea... Și problema nu este ce răsplată sau ce pedeapsă va rezulta dintr-un asemenea raționament. Problema este pur și simplu dacă doi și cu doi fac patru sau nu. Pentru acei locuitori ai orașului nostru care își riscau atunci viața, hotărârea pe care trebuiau să o ia era pur și simplu dacă se aflau sau nu în mijlocul unei epidemii și dacă era sau nu necesar să lupte împotriva ei.²⁰

Doi și cu doi fac patru. Aritmetică simplă, dar numai dacă avem ochi care văd.

Cu o intuiție aproape uimitoare, evreul maghiar Michael Polanyi a spus același lucru, argumentând că „doi și cu doi fac patru este o ecuație morală”. În anii Holocaustului, când cariera lui științifică era la apogeu și colegii îl vedeau pe drumul Premiului Nobel pentru chimie, ororile aceluși timp l-au afectat atât de profund încât a părăsit laboratorul și și-a dedicat restul vieții unei singure întrebări, care a devenit întrebarea vieții lui: cum este posibil să fii în același timp strălucit și rău? Sau, spus mai istoric: cum îndrăznim să numim aceasta Iluminism? Pentru Polanyi, simpla aritmetică era o chestiune de a vedea adevărul despre lume, crezând că matematica și sensul moral sunt, în cele din urmă, unul și același lucru. Sau, spus

altfel, ecuația se referă la realitate, la lucrurile așa cum sunt ele în mod real.

Camus a ajuns la aceeași concluzie. Povestea pe care a scris-o este o metaforă pentru un mod de a cunoaște care implică responsabilitate. Spus simplu, viziunea lui a fost modelată de viețile unui sat de creștini care se vedeau implicați în istorie — și el a hotărât să scrie o poveste despre ceea ce a văzut. Pentru Camus, era vorba despre a fi atent la ceea ce se întâmpla în Europa și în Le Chambon — la realitatea vieții așa cum era.

De ce ne pasă? Pentru că ne vedem pe noi înșine în relație, „obligați prin însuși faptul existenței noastre”. Și acum, știind ceea ce știm, suntem responsabili, din dragoste, pentru oamenii și locurile care ne-au fost date — dacă avem ochi care văd.

Capitolul 5

Vino și vezi

*Cea mai decisivă formare morală pe care o au majoritatea oamenilor
în societatea noastră are loc atunci când învață
să joace baseball, baschet, să coasă, să gătească sau să pună cărămizi.
Stanley Hauerwas, „Ucenicia ca meșteșug”*

„Toate familiile fericite seamănă între ele; fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei.” Această frază de început din *Anna Karenina* ne asigură pe toți că Lev Tolstoy trăiește în aceeași lume în care trăim și noi.

Ne regăsim pe noi înșine în arta lui și ajungem să ne înțelegem mai adevărat tocmai prin arta lui.

Considerat de mulți cel mai mare povestitor al nostru, capacitatea lui Tolstoi de a deschide ferestre către inima omului — aceste ruine glorioase care suntem — îl face un romancier citit de fiecare generație. Cele mai bune povești sunt atemporale, acelea în care oricine, oriunde, spune „da”. Iar înțelepciunea lui Walker Percy este la fel de atemporală: „Cărțile proaste mint întotdeauna. Mint mai ales despre condiția umană.” La Tolstoi găsim poveste după poveste despre pelerinaje prin iubire și viață, despre oameni care își caută drumul în lume, în călătorii de tot felul. Percy, el însuși un „pelerin printre ruine”, vedea firul pelerinajului în orice poveste bună și îl considera, de fapt, criteriul prin care o poveste este bună.¹

Una dintre cele mai reușite povestiri ale lui Tolstoi este *Doi bătrâni*. Așezată în Rusia secolului al XIX-lea, cartea spune povestea a doi oameni, Efim și Elisha, care decid că, înainte de a muri, trebuie să facă un pelerinaj la Ierusalim. Am citit-o prima dată în drum spre Israel, unde trebuia să reflectez asupra sensului pelerinajului pentru un grup de pelerini moderni — și mi s-a părut o poveste scrisă exact pentru mine.

După luni de pregătiri, Efim și Elisha își adună lucrurile de care au nevoie și pornesc la drum. Într-o vreme în care nu existau avioane, trenuri sau automobile, aceasta era o întreprindere serioasă. Și totuși au mers. După o altă zi lungă de mers, ajung într-un sat care pare pustiu. Nu este nimeni nicăieri și, văzând o colibă mică, se uită înăuntru ca să înțeleagă ce s-a întâmplat. Intră în întuneric și simt miros de moarte. Pe măsură ce ochii li se obișnuiesc cu lipsa luminii, văd trupuri întinse pe paturi. Cu teamă se apropie și își dau seama că oamenii sunt încă în viață — dar abia.

Unul dintre ei vrea să rămână și să ajute. Îl încurajează pe celălalt să meargă mai departe, dincolo de sat: „Te voi ajunge din urmă.” Dar pe măsură ce Elisha deschide uși și ferestre și le oferă hrană și apă, începe să vadă că nevoile lor sunt mult mai complexe decât păreau la început — și că nu doar ei, ci întregul sat suferă. Îl caută pe prietenul său și îi spune lui

Efim că vrea să mai rămână, încurajându-l să meargă mai departe spre Ierusalim: „Te voi găsi.”

Povestea continuă, dar pe scurt aceasta este: unul dintre oameni rămâne în sat, ajutându-i pe oameni să-și regăsească viața și sănătatea, fără să mai ajungă vreodată la Ierusalim, și în cele din urmă se întoarce acasă; celălalt ajunge la Ierusalim, dar este dezamăgit de ceea ce găsește — și de ceea ce nu găsește. Vizitează locurile care ar trebui să inspire, dar nu este inspirat. Mereu îl caută pe prietenul său, așteptând să apară și el, dar în cele din urmă decide că pelerinajul lui s-a încheiat și se întoarce acasă, în Rusia — din nou, străbătând un continent pe jos. La un moment dat, pe drum, ajunge într-un sat care i se pare ciudat de familiar. Apoi își dă seama că este locul unde și-a lăsat prietenul — dar acum totul arată diferit. Bărbați și femei, tineri și bătrâni, sunt ocupați cu munca și cu viața; animalele sunt sănătoase, iar recoltele cresc. Și atunci întreabă: „Ce s-a întâmplat?” Cu simplitate, oamenii îi spun că un om s-a oprit acolo și le-a redat viața.

Povestea se încheie cu cei doi bărbați din nou acasă, împărțind o sticlă de vodcă și povestindu-și pelerinajele. Tolstoi nu vrea să spună o poveste în alb și negru, cu un om bun și unul rău; este mai nuanțată decât atât, așa cum este viața. Ultimele rânduri vorbesc despre bucuria revederii lor.

Dacă avem urechi, să auzim; dacă avem ochi, să vedem — și dacă avem nas, să mirosim. În viziunea lui Simone Weil despre învățarea sacramentală, unul dintre oameni a fost mai atent decât celălalt. El a „mirosit” ceva care îl implica și a început să înțeleagă că pelerinajul lui era, de fapt, satul — plin de suferință și de speranță.

Această idee — de a ne vedea pe noi înșine ca implicați — este centrală pentru epistemologia legământului. Faptul că ne vedem responsabili, din dragoste, este esența responsabilității cunoașterii.

Speranțele și temerile tuturor anilor

În lumea de după atacurile din 11 septembrie, Washingtonul s-a schimbat. Mai multe bariere în jurul clădirilor, mai multă securitate în

aeroporturi, mai multă preocupare pentru restul lumii — și, pentru unii, un sentiment mai profund că sunt implicați în istorie, responsabili pentru felul în care evoluează lucrurile.

Îmi amintesc o zi în care mergeam de la Capitoliu spre clădirea Senatului și l-am întâlnit pe Todd Deatherage. Amândoi suntem dedicați înțelepciunii lui William Wilberforce și prietenilor săi de acum două sute de ani, bărbați și femei cu vocații diverse care au ales să locuiască aproape unii de alții în cartierul Clapham, pe atunci la câțiva kilometri de Londra, astăzi parte a orașului. Acesta era crezul lor: Alege-ți vecinii înainte să-ți alegi casa. Ei credeau că nevoile lumii sunt prea complexe pentru o viață fragmentată și știau că, dacă vor să vadă reînnoirea țesutului social al Angliei — inclusiv abolirea sclaviei — trebuiau să fie o comunitate, trăind suficient de aproape pentru a avea o viață autentică împreună. Amintindu-ne această poveste, trăim și noi astfel: sărbătorim împreună, avem grijă de copiii unii altora, ne asigurăm că familiile sunt bine atunci când cineva călătorește, ascultăm visele și durerile celorlalți. Toate acestea — și multe altele — fac parte din viziunea noastră în formare despre vocație, despre o viață trăită împreună.

Mult timp șef de cabinet în Congres, Todd a ocupat apoi aceeași funcție la Departamentul de Stat. În acea zi, ducea personal fiecărui senator un document important care urma să devină știre de primă pagină a doua zi, dorind, în spiritul menținerii păcii, ca cei care trebuie să știe să știe.

În timpul conversației, ne-am oprit asupra Israelului și a politicilor Statelor Unite în Orientul Mijlociu; nu surprinzător, briefingul special al Departamentului de Stat pentru senatori viza acea parte a lumii. Politica externă a SUA în relație cu Israelul nu este administrată în Departamentul de Stat, ci la Casa Albă — ceea ce înseamnă că, în ceea ce privește Israelul, opinia publică modelează deciziile, nu neapărat interesul pe termen lung al Statelor Unite sau al Israelului. Astfel, munca lui Todd se desfășura în interiorul acestei dinamici politice și, având integritatea vocației sale, știa că trebuie să răspundă atât așteptărilor administrației, cât și nevoilor oamenilor din acea regiune — atât israelieni, cât și palestinieni.

Înainte să ne despărțim în acea zi, mi-a vorbit despre planul său de a merge la Ierusalim într-un pelerinaj politic. Guvernul Israelului construia marele zid de separare între cele două popoare, delimitând un „spațiu sigur” pentru israelieni, feriți de atentatorii sinucigași palestinieni. Nu era un lucru minor pentru nimeni. Punctul de tensiune, însă, era că zidul urma să treacă prin cartiere palestiniene vechi de secole, astfel încât generații întregi, care avuseseră vieți coerente — casă, școală, muncă, biserică sau moschee — erau acum forțate într-o existență fragmentată, zidul transformând viața normală într-una profund anormală, chiar imposibilă.

O lună mai târziu, a făcut călătoria și a petrecut o săptămână mergând literalmente de-a lungul zidului, vorbind cu oameni ale căror vieți erau prinse în ceea ce însemna această barieră nouă — israelieni și palestinieni deopotrivă. Poveștile erau sfâșietoare. Pentru cei dedicați unei vieți de a face dreptate, de a iubi mila și de a umbla smerit cu Dumnezeu, nu este niciodată ușor să construiești o politică publică care să fie dreaptă pentru toți. Știm că, chiar și în cele mai bune intenții, cineva va suferi, cineva va cădea printre crăpături. Todd nu este un romantic în ceea ce privește trecutul, prezentul și viitorul Orientului Mijlociu; dar nici nu este cinic sau resemnat. El este hotărât să-și pună umărul la istorie și să facă ceea ce este posibil, lucrând pentru o dreptate aproximativă, dar reală.

Timp de câțiva ani, această chemare l-a ținut în Departamentul de Stat ca șef de cabinet al think tank-ului intern, oferind consiliere secretarului de stat pe o gamă largă de subiecte. În acest timp, a făcut numeroase călătorii în Orientul Mijlociu, dezvoltând o înțelegere tot mai profundă a ceea ce este necesar pentru o pace durabilă în regiune, dar și în Israel, împărțit între evrei și arabi. Comunitatea noastră restrânsă de prieteni se întâlnea săptămânal, ascultând relatări despre discursuri importante și consultări, dar și despre experiențele acestor călătorii. Era tot mai evident că inima lui se fixa asupra acelei regiuni și că își dorea un angajament politic pentru binele comun.

Când a venit momentul să părăsească Departamentul de Stat, el și Gregory Khalil — pe care îl cunoscuse în aceste călătorii, un palestinian, avocat pentru drepturile omului și descendent al unor generații care numesc Betleemul „acasă” — au decis să înființeze o organizație nouă, care susține ceva ce aproape nimeni nu vrea și aproape nimeni nu crede.

Ce anume? Că orice soluție pe termen lung pentru Israel trebuie să fie, în același timp, în favoarea israelienilor și a palestinienilor. Este o iluzie pe termen scurt să crezi altfel — dar majoritatea oamenilor cred exact asta. De aceea, munca Telos Group este extrem de dificilă, dar și extrem de importantă, pentru că, din motive istorice, sociologice, politice și teologice complexe, nici biserica, nici lumea nu vor să accepte această teză.

Pentru oamenii lui Tolstoi aflați în pelerinaj spre Ierusalim, unul a înțeles sensul călătoriei sale pentru că a văzut, iar celălalt l-a ratat pentru că nu a văzut. În centrul misiunii Telos Group stă convingerea că atunci când oamenii văd cu adevărat ce se întâmplă, încep să înțeleagă realitatea și să se vadă pe ei înșiși ca responsabili, dispuși să le pese de dreptate pentru toți, nu doar de dreptate pentru „noi”. Strategia lor este modelată de un angajament profund întrupat. Ei invită lideri din diferite comunități să vină cu ei în Israel, să vadă locuri importante atât pentru israelieni, cât și pentru palestinieni și să întâlnească reprezentanți ai ambelor părți. Aproape nimeni nu face acest tip de muncă dificilă, pentru că este mult mai ușor să alegi o singură poveste în detrimentul celeilalte.

Uneori vine un grup de episcopi catolici din întreaga lume, alții lideri latino sau afro-americieni, alții lideri de afaceri de la Aspen Institute sau grupuri de tineri evanghelici — dar de fiecare dată există un angajament disciplinat de a da trup cuvintelor, arătând că speranțele și temerile tuturor anilor pot fi abordate doar atunci când ambele istorii sunt respectate și ambele viitoruri sunt protejate. Și nu este surprinzător că, atunci când oamenii văd și aud, întâlnind persoane reale cu vieți reale, are loc adesea o transformare. Relație, revelație, responsabilitate. Când învățăm astfel, începem să ne vedem pe noi înșine ca implicați.

Ideile trebuie să devină viață

Prietenii mei știu că sunt un mare iubitor de cărți — poate chiar prea mare. Dar, adevărul este că, în timp, am ajuns să cred că doar până la un punct ne pot duce cărțile. Ele pot deschide ferestre către viață, oferind idei despre lume și despre locul nostru în ea, idei care pot transforma — dar avem nevoie de mai mult. Ca ființe umane, trebuie să vedem cuvintele devenind trup pentru a le înțelege cu adevărat.

Unul dintre motivele pentru care am iubit mult timp lucrările lui Robert Coles este că a înțeles acest lucru profund și corect. Cartea sa *The Call of Stories: Teaching and the Moral Imagination* este remarcabilă, în principal pentru că îi permite cititorului să privească prin inima și peste umărul acestui psihiatru și profesor excepțional, urmărindu-i modul în care folosește literatura pentru a trezi imaginația morală a studenților săi de la Harvard. În cursuri universitare precum „Literatura reflecției sociale”, le cerea studenților să citească autori precum Jane Austen și Lev Tolstoi, dar și Walker Percy și Flannery O'Connor. În cursuri pentru studenți la drept, precum „Dickens și legea”, îi invita să citească romanele lui Charles Dickens pentru a explora sensul legii. (După cum remarca el când a propus cursul decanului, programa în ansamblu nu aborda deloc această întrebare.)

Dar, dacă această carte este un dar esențial, este important să o vedem în relație cu cealaltă lucrare a sa, *The Call of Service*, volumul complementar, în care prezintă o viziune asupra învățării care se desfășoară în viața reală. Pentru Coles există o coerență profundă între cele două: nu una în detrimentul celeilalte, ci ambele completându-se — cuvintele devenind trup, permițându-ne să vedem, pe de o parte, cum trăiesc oamenii în complexitatea lumii narative, iar pe de altă parte, importanța unor vieți de angajament trăite în timp și spațiu. Firul mai adânc care le leagă este pasiunea lui pentru un tip de învățare care trezește imaginația morală, făcându-ne să ne vedem responsabili pentru felul în care lumea este și ar trebui să fie.

Evangheliile sunt la fel. Poveste după poveste, întâlnim oameni cu nume și istorii reale, dar și personaje care par la fel de vii ca noi. În ambele

cazuri, Isus ne învață că ideile trebuie să devină viață, în cele din urmă, pentru fiecare dintre noi — fie că este vorba despre Levi, vameșul, fie despre Samarineanul milostiv. Ambele tipuri de povești sunt esențiale; au nevoie una de cealaltă. În cea mai bună formă de învățare, în cea mai autentică învățare, cuvintele trebuie să devină trup, iar de cele mai multe ori acest lucru se întâmplă în slujirea concretă, trăită, unde ochii inimii încep să se deschidă.

Epistemologia legământului este un mod de a cunoaște care vede lumea prin prisma relației: *Te cunosc și te iubesc*. De la patriarhi încoace, Dumnezeu cheamă un popor la existență, numindu-l al Său și chemându-l să trăiască în lume, amintindu-și lucrurile care contează cu adevărat. Dumnezeuul profeților S-a mâniat pe poporul Său pentru că aceștia nu s-au mai văzut ca popor ales; au respins relația cu Dumnezeu care alege pentru că iubește și care, prin urmare, așteaptă ca și poporul Său să aleagă să iubească — responsabil să-i iubească pe ceilalți așa cum au fost ei iubiți. Este o cunoaștere profund personală, una care presupune relație și, implicit, responsabilitate pentru ceea ce această relație implică. Relație, revelație, responsabilitate — inima și esența legământului trăit în vocațiile lui Adam, Noe, Avraam, Moise, David — și, desigur, la fel este și pentru generațiile de oameni care s-au văzut aparținând lui Dumnezeu, cunoscuți de El și iubiți de El.

Viziunea ebraică asupra vieții, întemeiată pe Dumnezeu care „a creat un cosmos din dragoste”, este una bazată pe legământ. Nu există un alt cuvânt care să surprindă mai bine sensul vieții trăite înaintea lui Dumnezeu, responsabili — din dragoste — față de El și față de istorie, pentru felul în care lumea este și ar trebui să fie. Perspectiva biblică este că acest legământ devine întrupat în Isus. Înțelepciunea și dreptatea, suveranitatea și mila, compasiunea și bunătatea, mânia și răbdarea — toate atributele Sfântului lui Israel — devin trup în Isus.

Și cuvintele trebuie să devină trup

Ani la rând am crezut că Evanghelia după Ioan este cea mai puțin accesibilă și cea mai misterioasă dintre Evangheliile, așa că am stat departe

de ea. Dar apoi am citit-o din nou, având mai multă viață trăită în mine, și am citit-o și recitit-o vreme de zece ani, intrând tot mai adânc și urcând tot mai sus în povestea Cuvântului care Se face trup și locuiește o vreme printre noi. Ceea ce a devenit limpede în timp a fost că, capitol după capitol, conversație după conversație, fiecare era încă o fereastră către această realitate. Cuvântul devenea trup, iar și iar.

Vino și vezi.

În primul capitol din Ioan, Cuvântul Se face trup și citim despre Isus asumându-Și vocația în mijlocul oamenilor din Palestina secolului I. Umblând pe drumuri, intrând în sate, întâlnind oameni, primele Lui cuvinte sunt: „Vino și vezi.” Și, de fapt, în primele două conversații pe care le are, acesta este răspunsul Lui pentru cei care vor să-L cunoască. Le știm numele: mai întâi Andrei, fratele lui Simon, apoi Filip și Natanael. Atenți, intrigati, ei pun întrebări, dorind să înțeleagă mai mult, iar Isus spune simplu: „Vino și vezi.”

S-au scris și se vor mai scrie cărți bune despre natura întrupării. Nu este un lucru mic să înțelegi aceasta corect. Ce înseamnă că Dumnezeu intră în istorie în persoana lui Isus? Religiile avraamice au mai multe adevăruri centrale în comun, dar în acest punct — Dumnezeu devenit trup — apar despărțiri adânci. „Nicidecum”, protestează iudaismul, susținând că Dumnezeu este unul singur — chiar dacă încă așteaptă un Mesia, cândva și undeva. Iar islamul, deși crede că a existat un mare profet numit Isus, este scandalizat de ideea întrupării. Dacă împingem granițele către lumea pluralistă mai largă, cei care se numesc atei sau panteiști nu cred că o întrupare a lui Dumnezeu s-a petrecut în istorie. Și totuși, aceasta este inima creștinismului în forma lui esențială.

Dar dacă aceasta este realitatea centrală a credinței creștine, atunci „vino și vezi” este profund instructiv. Nu învățăm cele mai adânci lecții în niciun alt fel. Sensul moral este întotdeauna învățat prin ucenicie, privind peste umăr și prin inima celor care au mers înaintea noastră, a celor care au ceva să ne învețe. Teologul Stanley Hauerwas susține că învățăm să punem cărămizi doar prin ucenicie, la fel cum învățăm să sperăm doar

prin ucenicie — și are dreptate. Nu învățăm nimic din ceea ce contează cu adevărat în alt fel.

Cărțile sunt un dar, dar nu ne pot învăța niciodată să trăim. Trebuie să vedem cuvintele făcute trup. Eu i-am învățat pe cinci copii să arunce un Frisbee și, de fiecare dată, asta a însemnat să stau deasupra umărului lor, cu brațul meu peste al lor, cu mâna mea peste mâna lor, și apoi să aruncăm. Nu merge niciodată din prima. Ori Frisbee-ul cade imediat la pământ, ori nu se desprinde deloc din strânsoarea lor prea puternică. Dar, în cele din urmă, mă retrag puțin și, stând la câțiva pași de copil, îl invit să arunce: „Acum încearcă tu.” Poate dura zile sau chiar săptămâni, dar învață, privindu-mă cum iau Frisbee-ul în mână, cum îmi așez degetele pe marginea lui, cum îl duc înapoi spre talie și apoi... iată-l că zboară.

Oricât de mult îmi plac cărțile, nimeni nu a învățat vreodată să arunce un Frisbee citind o carte despre asta. Cărțile pot ajuta la tehnică pe parcurs și pot adăuga profunzime și lărgime experienței, dar învățarea este posibilă doar când copilul îi permite celui care îl învață să-i arate calea, să pună mână peste mână, braț peste braț.

Punerea cărămizilor... speranța... aruncarea Frisbee-ului? Da, peste umăr și prin inimă. Putem învăța lucrurile care contează cel mai mult doar atunci când venim și vedem.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Povestea lui Nicodim din Ioan 3 este fascinantă din multe motive. Pe de o parte, este o conversație între doi învățători remarcabil de înzestrați. Textul îl numește pe Nicodim „învățătorul lui Israel”, iar el vine noaptea dorind să vorbească serios cu omul cunoscut pretutindeni ca „rabinul”, învățătorul care vorbea în curtea Templului tuturor celor care veneau, localnici și vizitatori cosmopoliți deopotrivă. „Învățătorul lui Israel”, Nicodim, a auzit și a fost atras — dar nu înțelege ceea ce spune Isus. „Ce vrei să spui prin aceste cuvinte?”, întreabă Nicodim, iar Isus răspunde: „Cum se face că tu, învățătorul lui Israel, nu înțelegi?” Și continuă explicând că Nicodim, ca oricine vrea să înțeleagă, trebuie să se „nască din nou”, lucru care îl nedumerește profund pe Nicodim — „Să intru din nou în pântecele

mamei mele?” Vorbesc o vreme, ajungând la acel rezumat celebru al istoriei mântuirii: „Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea...” Ar fi ușor să vedem aici întregul sens al conversației, summum bonum-ul a tot ceea ce contează. Dar textul ne duce, de fapt, către omul care știe, dar nu face, către ruptura din responsabilitatea cunoașterii.

Este o învățătură grea a lui Isus: oamenii urăsc lumina pentru că vor să facă răul. Dar, ca să apese și mai mult ideea, Isus spune că cei care înțeleg ceea ce este cu adevărat important o fac pentru că „fac adevărul”, adică pun adevărul în practică. Da, ei dau trup Cuvântului și cuvintelor lor — iar faptul că fac asta este esențial pentru înțelegerea sensului cuvintelor.

Nu suntem, în ultimă instanță, doar creiere. Nu suntem, înainte de toate, creaturi raționale, ca și cum rațiunea noastră ar explica cel mai deplin umanitatea noastră. Totul este frânt și, de aceea, și raționalitatea și capacitatea noastră de a judeca sunt „strâmbe”. Mințile noastre sunt mai puțin decât ar trebui să fie. Nu doar că nu gândim așa cum ar trebui și, prin urmare, nu „vedem” așa cum ar trebui, dar nici nu vedem pentru că nu vrem să vedem. În schimb, iubim întunericul propriilor noastre imaginații, înșelările și deformările unei vieți bune aparente, în locul unei vieți cu adevărat bune. Vrem să facem ceea ce vrem să facem, când vrem să facem. În fond, Isus îi spune lui Nicodim: „Motivul pentru care nu înțelegi ceea ce îți spun este că nu faci adevărul. Nu trăiești așa cum ar trebui să trăiești; dimpotrivă, iubești să trăiești așa cum îți place să trăiești — chiar și sub numele religiozității tale, al aparentei sfințenii a vieții tale. Eu pun inima ta sub semnul întrebării. Realitatea este că tu nu faci adevărul. Știi, dar nu faci.”

Nu trece săptămână în care, într-o conversație cu cineva, undeva, această dinamică a inimii umane să nu se manifeste. Și, după mulți ani și multe conversații, convingerea mea este aceasta: angajamentul moral precede înțelegerea epistemologică. Noi vedem din inimile noastre. Ne angajăm să trăim în anumite feluri — pentru că vrem asta — și apoi explicăm universul într-un mod care să justifice acea alegere. De aceea între-

barea veche a lui Augustin rămâne atât de adevărată: nu poți cunoaște cu adevărat pe cineva întrebând: „Ce crezi?” Doar atunci când întrebi: „Ce iubesti?” începem cu adevărat să-l cunoaștem pe celălalt. Vedem din inimile noastre? Da, pentru că trăim din iubirile noastre.

Din experiența mea, obiecțiile finale față de credință nu sunt în primul rând intelectuale, ca și cum dificultățile epistemologice ar face imposibilă venirea la credință. Unei întrebări oneste care caută un răspuns onest, îi voi da viața mea. Dar ceea ce am văzut este că, în cele din urmă, totul este întotdeauna o chestiune a inimii care conduce, a iubirilor care formează felul în care cineva vede lumea și modul în care va trăi în ea. Așa a fost pentru Nicodim și așa este pentru noi.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Povestea femeii samaritene din Ioan 4 este, în ea însăși, o minune, oferind o altă perspectivă asupra sensului întrupării. După prea multe conversații frustrante în Ierusalim, Isus, învățând, dar nefiind înțeles, decide să Se întoarcă în Galileea. Un sfânt al lui Israel — un învățător al lui Israel, precum Nicodim, de pildă — ar fi mers mai întâi spre nord înainte de a traversa Iordanul, tocmai pentru a nu se compromite prin contactul cu samaritenii, al căror teritoriu se afla direct între Ierusalim și Galileea. Rescriind regulile sfințeniei, Isus merge drept spre nord, fără să traverseze Iordanul, și la amiază ajunge la o fântână din Samaria. Pe deplin Dumnezeu și totuși pe deplin om, este obosit și însetat — și cere unei femei de la fântână să-I dea să bea.

Nu este o conversație lungă. O nevoie de o cană cu apă, iar ea Îi oferă apă. El îi spune că există un fel de apă care îl face pe cel ce o primește să nu mai înseteze niciodată. Ea înțelege metafora și, firesc, își dorește această apă. El îi spune să-și cheme soțul, iar ea răspunde: „N-am soț.” Privind în inima inimii ei, El îi spune: „Ai avut cinci, iar cel cu care trăiești acum nu este soțul tău.” Cu cât citesc mai mult această poveste, cu atât mi se pare mai tandră.

Nu cunosc conversații mai sensibile decât cele despre relații în general și despre intimitatea sexuală în particular. Cele mai adânci speranțe și

temeri ale noastre sunt, în mod inexplicabil, legate de sexualitatea noastră. Și totuși abia dacă vorbim despre această parte a vieții cu cineva — decât dacă îl plătim să ne asculte inima, atât de răniți cum suntem. Dar aici Cuvântul Se face trup pentru femeie și ea vede ceva ce nu a mai văzut niciodată: un bărbat o poate cunoaște și totuși o poate iubi. Fusese cunoscută de mulți bărbați, dar nu iubită de niciunul. Iarăși și iarăși a încercat, deschizându-și inima încă o dată, sperând să găsească un bărbat care să o cunoască și să o iubească, pe care ea să-l poată cunoaște și iubi, și niciodată nu a mers. Nu știm de ce aceasta a fost povestea ei, dar știm suficient de bine aceste istorii din lumile în care trăim ca să înțelegem că este o poveste pentru fiecare bărbat și fiecare femeie.

Poate cel mai surprinzător este faptul că răspunsul ei la faptul că a fost cunoscută de Isus este să fugă în sat și să strige cât poate de tare: „Veniți să vedeți omul acesta! Știe totul despre mine — și mă iubește.” Nu cuvinte goale, rostite doar pentru că cineva îmi vrea trupul, așa cum o formulau cu o franchețe surprinzătoare replicile din filmul *All That Jazz*, explicând disponibilitatea unui personaj de a se culca cu oricine voia: „Crezi în iubire?” Iar răspunsul: „Cred în a spune: «Te iubesc.»”

Dar cuvintele lui Isus dau viață. El promite un fel de apă care chiar dă viață, izvorâtă dintr-un fel de cunoaștere care devine iubire. „Trebuie să veniți și voi să-L întâlniți.” Și textul spune că Isus a venit și a locuit o vreme printre ei, întrupând cuvinte precum sfințenie și milă, înțelepciune și compasiune. Oamenii din satul samaritean au putut vedea ce înseamnă acele cuvinte, fiind întrupate în mijlocul lor.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Ceva mai târziu, Isus Se întoarce la Ierusalim pentru una dintre sărbătorile evreiești și trece pe lângă scaldătoarea numită Betesda (Ioan 5). Cunoscută de cei care sufereau ca un loc al apelor misterioase, acolo se adunau șchiopi, orbi, paralizați, sperând în vindecare. Un om zăcea acolo de treizeci și opt de ani. Isus îl întreabă: „Vrei să te faci sănătos?” Urechilor noastre aceasta li se pare o întrebare ciudată.

Așa cum aud eu, Legământul întrupat îi spune omului: „Te văd, te cunosc și știu că știi ceva despre Mine. Dar vei răspunde?” Dacă luăm în serios intuiția lui Havel despre condiția umană, că „secretul omului este secretul responsabilității lui”, atunci auzim altfel această conversație. Isus este Cuvântul făcut trup și intră în istoria relațiilor și existenței umane ca acela „a cărui însușire este întotdeauna să aibă milă”, în cuvintele *Book of Common Prayer*. În timp ce merge prin pridvoarele cu cinci rânduri de coloane ale Betesdei, Isus știe unde Se află și ce are de făcut — într-un cuvânt, Își înțelege vocația.

Dar înțelege și inima omenească, în slava și rușinea ei. Uneori, în mod foarte ciudat, alegem să ne iubim rănile. Nu în sensul că le îmbrățișăm pe față, ci atât de mult încât nu ne mai putem imagina viața fără ele. Au ajuns să însemne prea mult pentru noi. Ne vedem pe noi înșine în lumina lor — sau în întunericul lor, de fapt. Și, desigur, din rănile noastre îi rănim pe alții.

Din motive pe care textul nu ni le spune pe de-a-ntregul, Isus Se oprește să vorbească cu acest om obosit de suferință: „Vrei să te faci sănătos?” Omul explică faptul că a încercat să răspundă tulburării straniei a apei, dar nu ajunge niciodată la timp; alții ajung înaintea lui. Este har uimitor că Isus îl găsește în această pustietate și el aude: „Scoală-te, ridică-ți patul și umblă.” Este o invitație la răspuns, venită din partea Celui care știa că omul era responsabil, capabil să răspundă. Când totul este spus și făcut, ceea ce se petrece este un profund mister, dincolo de orice explicație finală — și nu ne rămâne decât să fim uimiți de harul oferit.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Pentru Maria, Marta și Lazăr, Isus fusese un prieten, așa cum fusese și un învățător. În drum spre Ierusalim pentru ultimul Paște dinaintea răstignirii, află despre boala lui Lazăr (Ioan 11). În taina providenței, Isus nu răspunde imediat. Câteva zile mai târziu, merge spre Betania, aflată la doar câțiva kilometri de Ierusalim.²

El este Legământul făcut trup și, de aceea, Îl vedem intrând și mai adânc în relație, împărtășind plânsul pentru moartea lui Lazăr. El reve-

lează adevărul despre viață, moarte și înviere, oricât de nedumeritoare sunt toate acestea pentru Marta. Ea aude, dar nu înțelege. Și, lucru de o importanță crucială, Isus Se tulbură adânc în duh. El nu doar oferă o compasiune sinceră, plângând împreună cu cei care plâng, ci este și mândru pe distructivitatea morții, pe felul în care ea răstoarnă bunătatea vieții așa cum fusese menită să fie.

Pentru ca eu să fiu atras în credință, este esențial ca Dumnezeu să fie astfel, și de aceea contează enorm ca întruparea să arate că aceasta este adevărat despre Dumnezeu. Chiar dacă nu înțelegem pe deplin de ce și cum se întâmplă lucrurile în această poveste, contează suprem că Dumnezeu nu este un simplu spectator pasiv al vieții și al morții — și că nici nu Se așteaptă ca noi să fim.

În cele din urmă, Isus merge la mormânt și strigă: „Lazăre, vino afară!” Sunt multe lucruri aici, poate mai presus de toate un mare mister, dar este și o invitație la răspuns, adresată cuiva care era responsabil, cuiva care, printr-un mare har, era capabil să răspundă. Lazăr nu-și pierduse umanitatea prin moarte — nu devenise un automat. Secretul umanității lui era încă responsabilitatea lui, oricât de misterios rămâne totul. Cuvintele cad fără putere dacă nu există capacitatea de a răspunde, de a fi responsabil. Relație, revelație, responsabilitate — întotdeauna și pretutindeni inima legământului, mai ales a Legământului întrupat.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Isus petrece noaptea dinaintea răstignirii, noaptea Paștelui, cu ucenicii Săi, iar câteva capitole din Ioan sunt dedicate acestei seri (Ioan 13–17). Povestea spălării picioarelor ucenicilor este instructivă la multe niveluri, dar pentru scopul nostru este încă o fereastră către relația care se adâncește între El și acești oameni aleși. Te cunosc și aleg să te iubesc — așa că așază-te și îți voi spăla picioarele. Ca semn de afecțiune și respect, de onoare și iubire, le slujește cu o smerenie uimitoare.

În darul pe care li-l face, le explică mai mult despre Sine și despre misiunea Lui, revelându-Și și mai deplin propria rațiune de a fi: *Vreau să știți cine sunt și de ce am venit, să știți de unde am venit și încotro merg.*

Ceea ce este deosebit de fascinant în această relatare este că Isus spune atât de limpede că vocația Lui este situată în povestea care se întinde de la creație până la împlinirea finală, înțelegând instinctiv de ce aceasta contează, pentru că El este Alfa și Omega al poveștii însăși.

Poveștile contează, iar credința în povestea adevărată a vieții omești sub soare va da sens vocațiilor noastre, pe când negarea ei va produce implozia vocațiilor noastre.

De ce nu, atunci, „să mâncăm, să bem și să ne veselim, căci mâine vom muri”? (vezi *Ecclésiastul* 8:15; *Luca* 12:19). De la profetii și poezii vremurilor vechi, citați de scriitorii *Vechiului și Noului Testament* care erau atenți la vocile culturale importante ale timpului lor, și până la contemporanul star rock *Dave Matthews* — profet și poet în felul lui — care folosește aceleași cuvinte în cântecul „*Tripping Billies*”³: în fiecare generație cei mai onești oameni au înțeles întotdeauna că, dacă nu există o poveste care să dea sens poveștii mele, atunci de ce nu „să mâncăm, să bem și să ne veselim, căci mâine vom muri”? Învățătura lui Isus nu este niciodată deconectată de tensiunile vieții, de întrebările și grijile oamenilor reali din lumea care există cu adevărat.

După ce a terminat de spălat picioarele ucenicilor, Isus i-a întrebat: „Înțelegeți ce v-am făcut? Ce înseamnă?” Apoi a continuat: „Voi să faceți cum am făcut Eu vouă. Căci robul nu este mai mare decât stăpânul său. Dacă știți aceste lucruri, ferice de voi dacă le faceți.”

Temele centrale ale epistemologiei legământului sunt înscrise în această poveste. Isus inițiază o adâncire a relației, revelează mai mult din Sine pe parcurs, iar apoi le pune înaintea responsabilitatea lor — rezumată în legătura crucială dintre a ști și a face. Acesta este Legământul făcut trup.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Ultima poveste de aici este din ultimul capitol al *Evangeliei după Ioan*, povestea ucenicilor dezamăgiți și nedumeriți care se întorc la pescuit (*Ioan* 21). După ce au privit răstignirea Domnului lor și nu înțeleg ce înseamnă învierea Lui nici pentru El, nici pentru ei, se hotărăsc să se în-

toarcă la ceea ce știu să facă — să pescuiască pe Marea Galileii. Toată noaptea trudes și nu prind nimic. Când vine dimineața, un om de pe țărm le spune să mai încerce, să arunce mrejele în partea cealaltă a corabiei. Putem să ne imaginăm foarte bine rotirea ochilor. „Ce știe el despre pescuit și despre lacul acesta?”

Dar apoi Ioan însuși recunoaște că Isus este Cel care le vorbește — iar Petru este Petru, așa că își leapădă hainele, sare în apă și înoată spre țărm, exuberant, dorind să-L vadă pe Cel care îl cunoaște și totuși îl iubește. Dar înainte să aibă conversația mai lungă, inimă către inimă, Isus le dă prietenilor Lui cei mai apropiați o privire asupra realității învierii care avea să fie și a lor. Două dintre cele mai comune și mai obișnuite activități umane — munca și masa — sunt sfințite în această poveste, făcute sfinte de Isus, arătând tuturor celor care au ochi să vadă că, în cerul nou și pământul nou, ele vor rămâne parte integrantă a vieții.

Ar fi putut să le arate orice, ar fi putut să facă orice. Fiind Domnul înviat, ar fi putut alege ceva mai vizibil „religios”, cum ar fi botezul sau Euharistia. Ar fi putut chiar să le predice sau să Se roage pentru ei.

Ceea ce a ales să facă a fost să onoreze munca lor și apoi să mănânce cu ei. „Aduceți și peștii voștri!” Este limpede că, fiind Domnul cerului și al pământului, ar fi putut insista să mănânce peștele pe care îl pregătise El — și n-ar fi fost nimic rău în asta. Dar, în schimb, a recunoscut că ei munciseră toată noaptea și, de fapt, munciseră toată viața. *Aduceți-vă pe voi înșivă, lucrarea mâinilor voastre, în acest mic dejun al învierii și adăugați peștele vostru la al Meu — pentru că suntem împreună în asta.* Relația dintre stăpân și slujitori continuă, chiar dacă El i-a numit prietenii Lui. Dar apoi, simplu, îi invită să mănânce cu El. Nu rememorări sacramentale, oricât de esențiale aveau să devină în timp, ci hrană obișnuită, lucrul comun al vieții de fiecare zi. Munca și masa — acestea sunt centrale pentru vocația omului, în orice cultură și în orice secol.

Îl vedem aici pe Isus, Cuvântul făcut trup, arătând celor iubiți ai Lui sensul legământului? El îi cheamă din nou, inițiind relația, cunoscându-le fragilitatea și fricile. Revelează că este Domnul cerului și al pământului,

al fiecărui centimetru pătrat al întregii realități, chiar și al adâncurilor Mării Galileii. Și apoi îi invită să răspundă cu munca lor și cu viețile lor, văzând chiar și lucrurile cele mai obișnuite ale vieții ca sacramentale, înnoite prin realitatea învierii. Ele sunt semne într-o țară străină, indicii ale lumii care va veni într-o zi.

Cuvintele trebuie să devină trup.

Wendell Berry, cosmosul legământului și o seară Vocare

Cu câțiva ani în urmă, am invitat un grup de oameni la noi acasă, la cină. Noi numim aceste seri Vocare „conversații despre chemare”. În acea seară, cincisprezece persoane cu vocații în lumea afacerilor au stat în jurul mesei noastre, au mâncat o masă minunată și au discutat despre un eseu de Wendell Berry, eseistul moral a cărui voce profetică se face auzită în întreaga lume literară.

În mod intenționat, i-am avut împreună pe cei mai în vârstă și pe cei mai tineri, crezând că oamenii de douăzeci și cinci de ani au nevoie să audă de la cei de cincizeci că viziunile despre vocație merită urmărite chiar și prin loviturile și vânătăile piețelor vieții. Da, vino și vezi.

Astfel, un președinte de bancă, un consultant al Băncii Mondiale, doi directori executivi dintr-o corporație internațională, proprietarul unui restaurant, un șef de cabinet de la Departamentul Comerțului, o persoană din stafful USAID și câțiva oameni abia porniți în vocațiile pieței au stat împreună, meditănd asupra sensului eseului lui Berry, „Două economii”. În conversații anterioare, discutaserăm deja eseu și hotărâserăm că merită o discuție mai amplă, pentru că viziunea lui despre o economie a mutualității era remarcabil de bogată. Eseul propune „două economii”, o economie mai mică și o economie mai mare.

Berry crede că, oriunde ne uităm în lume, există economii mai mici: ferme, sate, orașe, regiuni, state, chiar și națiuni. În lumea mea, asta ar însemna că Virginia, nordul Virginiei, zona metropolitană Washington, regiunea Chesapeake Bay și chiar Statele Unite sunt economii mai mici. Dar o economie mai mică poate însemna și industria auto din Detroit,

Wall Street, industria muzicală din Nashville, fermierii din San Joaquin Valley, California, sau o fermă de familie din Wyoming. Fiecare își creează propriile criterii după care își va judeca valoarea viziunii și planurilor economice și, la final, va putea decide dacă a avut sau nu succes.

Berry susține că succesul economic este un calcul mai complex, pentru că există întotdeauna și o economie mai mare. Aceasta este lumea care există cu adevărat, fie că ne place sau nu, fie că o vrem sau nu, fie că o aprobăm sau nu. El spune că, pentru el, economia mai mare este „Împărăția lui Dumnezeu”, dar că oamenii sunt liberi să o numească cum doresc. Ceea ce nu le lasă libertatea de a nega este dacă există sau nu o economie mai mare și dacă această economie mai mare este, în cele din urmă, arbitrul final al tuturor viziunilor economice. În cele din urmă, fiecare economie mai mică trebuie să „jocă” în lumea care există cu adevărat și să arate astfel dacă propriile ei criterii economice reflectă o înțelegere adevărată a naturii umane și a istoriei, dacă sunt fidele lumii care există cu adevărat.

Timp de ore întregi am vorbit despre viziunea lui Berry. Nu toți erau de acord, dar cu toții ne-am luptat cu sensul argumentului său, încercând mai ales să înțelegem ce înseamnă acesta pentru oamenii care iau decizii reale în piață, fie ca oameni de afaceri locali, fie ca directori la nivel global. Dacă ideile nu au picioare, nu valorează prea mult.

Este important să înțelegem acest lucru despre Berry: el scrie pentru toată lumea, traducându-și convingerile cele mai adânci într-un limbaj pe care întreaga lume îl poate înțelege. El nu scrie pentru un public îngust, pentru oameni care gândesc neapărat ca el, care cred ca el. Și în tot ceea ce scrie — poezie, romane, eseuri — vede lumea în termenii cosmosului legământului, ai relației, revelației și responsabilității. Dar este și un traducător, folosind imagini și cuvinte pentru a se conecta la lumea mai largă.

Ca și Tolstoi, Berry scrie despre adevărul condiției umane, așezând ființele umane în relație cu Dumnezeu și cu istoria. Nu în sensul că ar folosi vreodată termenul de legământ — el nu construiește, de regulă, un

argument teologic explicit. Dar tocmai în presupunerile lui despre viață și despre lume, în felul în care înțelege cine suntem și cum trăim și chiar în felul în care Îl înțelege pe Dumnezeu, cele mai profunde convingeri ale lui devin vizibile. În mod caracteristic, acestea își găsesc locul în paginile operei sale, așa cum se întâmplă cu fiecare scriitor, cu fiecare artist.

După cină, câțiva dintre noi am fost atât de mișcați de eseu, încât am decis să-l vizităm pe Berry la ferma lui din Kentucky. El și soția lui, Tanya, au trăit de-a lungul râului Kentucky aproape toată viața lor, lucrând un pământ care aparține familiei de generații. Ei și-au format propria economie mai mică, crescând hrana pe care o mănâncă, împărțind-o cu familia și cu vecinii în spiritul binelui comun. Și, în ritmurile vieții lui, fermier autentic cum este, este și scriitor, și se dedică zilnic și acestei lucrări.

Noi voiam să discutăm cu el o întrebare anume, care se născuse din eseul „Două economii”, dar care era adânc înrădăcinată într-un plan de afaceri ce urma să aibă consecințe pentru oameni din întreaga lume. Timp de șase ore am vorbit, continuând și pe durata cinei pregătite de soția lui, iar apoi, în cele din urmă, am făcut o plimbare prin câmpurile lui. Dintre toate lucrurile pe care le-a spus, acesta mi s-a părut cel mai important: „Dacă vrei să faci bani pentru un an, vei pune anumite întrebări; dar dacă vrei să faci bani pentru o sută de ani, atunci va trebui să pui alte întrebări.” Întotdeauna, în viziunile pe care le avem și în întrebările pe care le punem despre ele, se vede realitatea. Sau, în lumina tezei din „Două economii”, adevărul economiei mai mici îl cunoaștem doar atunci când rezistă în timp, când se dovedește consonantă cu economia mai mare, când se arată fidelă felului în care trebuie să fie viața economică dacă oamenii vor să înflorească.

În tot ceea ce a scris, Berry scrie despre lumea oamenilor reali, a politicii reale, a economiei reale. Nu este nici pentru o clipă un romantic. Ceea ce susține el este importanța oamenilor și a locului, afirmând că atunci când ne îndepărtăm cu ușurință de oricare dintre acestea, pierdem ceva esențial pentru umanitatea noastră. Pentru mulți din lumea modernă, aceasta pare o viziune trist de idealistă — o înțelepciune pentru o

lume care nu există. Pentru unii, viziunea „berryiană” aparține unui timp dispărut demult, unei lumi care a trecut. Aceasta nu este o evaluare dreaptă nici față de el, nici față de lume. Dar există aici o tensiune și i-am spus de câteva ori: „Dacă ceea ce susții ar fi doar niște idei frumoase pentru oameni frumoși care trăiesc în locuri frumoase, nu m-ar interesa. Dar ceea ce spui este adevărat și, tocmai de aceea, este responsabilitatea noastră să înțelegem ce înseamnă pentru locul în care trăim.”

Acestea sunt cele mai adevărate adevăruri ale universului: nu înflorim ca ființe umane atunci când nu cunoaștem pe nimeni și nimeni nu ne cunoaște pe noi; nu înflorim ca ființe umane atunci când nu aparținem niciunui loc și niciun loc nu are grijă de noi. Când nu avem simțul relației cu oamenii sau cu locul, nu avem nici simțul responsabilității față de oameni sau față de loc.

Poate cea mai tristă față a lumii moderne este anonimatul ei, să trăiești ca și cum nu ai fi cunoscut de nimeni și nu ai aparține nicăieri. De la furia de pe autostrăzi la cruzimea aproape nepăsătoare a crimei urbane și până la angoasa existențială de a fi pierdut în cosmos, atunci când nu suntem în relații care contează, devine aproape imposibil să ne vedem pe noi înșine ca responsabili față de și pentru ceilalți. Și, desigur, adevărul opus este la fel de limpede. Simon și Garfunkel au văzut aceasta cu o generație în urmă, artiști fiind, simțind încotro bătea vântul culturii — „I am a rock, I am an island.” În lumea care există cu adevărat, stâncile simt și ele durerea. Oricât de poetică ar fi lamentația „It’s laughter and it’s loving I disdain”, acesta este, în cele din urmă, sensul cântecului lor: ființele umane nu pot nega nevoia de prietenie, nevoia de apartenență. Când suntem deconectați de oameni și de loc, pierdem ceva esențial pentru umanitatea noastră.

Berry scrie despre un cosmos al legământului, despre viața într-o lume în care cunoașterea și faptul de a fi cunoscut sunt esențiale dacă vrem să înflorim. Această temă străbate întreaga lui operă: trebuie să învățăm să trăim întrupat, atașați de oameni concreți și de locuri concrete. Dacă vrem să avem vieți oneste, va trebui să întrupăm cine suntem și ce

credem împreună cu acei oameni și în acele locuri. Deși acest lucru se vede mai ales în romanele și poezia lui, el susține aceeași idee mai direct în eseurile lui. În cartea *What Are People For?*, scrie:

Spre finalul piesei *As You Like It*, Orlando spune: „Nu mai pot trăi doar gândind.” Este gata să se căsătorească cu Rosalind. A venit vremea întrupării. După ce a gândit prea mult, a ajuns la una dintre limitele experienței umane, sau ale sănătății mintale umane. Dacă iubirea lui va lua trup, știm că mai devreme sau mai târziu va ajunge la limita opusă, unde va spune: „Nu mai pot trăi fără să gândesc.” Gândirea — chiar și conștiința — pare să trăiască între aceste limite: abstractul și particularul, cuvântul și trupul...

Iubirea nu este niciodată abstractă. Ea nu se lipește de univers, de planetă, de națiune, de instituție sau de profesie, ci de vrăbiile concrete ale străzii, de crinii câmpului, de „unul dintre acești foarte neînsemnați frați ai Mei”. Iubirea nu este, prin propria dorință, eroică. Devine eroică doar atunci când este constrânsă să fie. Ea există prin disponibilitatea ei de a fi anonimă, smerită și nerăsplătită.

Cu cât iubirea devine mai matură, cu atât înțelege mai limpede implicarea ei în părtinire, imperfecțiune, suferință și mortalitate. Și totuși, ea tânjește după întrupare. Nu mai poate trăi doar gândind.⁴

Cuvintele trebuie să devină trup, fie în viețile membrilor din Port William din romanele lui Berry, fie în orice comunitate și în orice loc, dacă vrem să le înțelegem. Iubirea tânjește după întrupare.

Există o legătură profundă și dinamică între cunoaștere și responsabilitate, de la imaginația ebraică străveche până la întruparea din Evanghelia după Ioan, traversând timpul până la scriitorul numit astăzi cel mai serios și mai profetic din America. Cum ar putea să fie altfel? Avem de trăit o singură lume, iar această lume este cosmosul legământului creat de Dumnezeuul cerului și al pământului. Împotriva speranței defectuoase a

postmodernismului, nu există nenumărate narațiuni și nenumărate universuri dintre care să alegem.

În fiecare secol și în fiecare cultură există o legătură organică între a cunoaște și a face, iar aceasta se exprimă cel mai deplin în iubire. Spre slavă sau spre rușine, alegem să trăim în iubire — sau nu. Dar există și o economie mai mare, Împărăția lui Dumnezeu, și în ea trăim, ne mișcăm și suntem — sau nu. Înflorirea noastră depinde de faptul că vedem aceste adevăruri ca fiind adevărate față de modul în care este lumea în realitate. Dacă vrem să ne înțelegem locul în lume, trebuie să găsim o cale de a intra în această viziune, cumva, undeva. Vino și vezi.

Capitolul 6

Vocația ca implicare

*În momentele decisive ale alegerii,
cea mai mare parte a procesului de alegere
este deja încheiată.*

Iris Murdoch, „Idea perfecțiunii”

Cea mai mare parte a vieții este foarte obișnuită. Suntem copii și suntem adulți. Sperăm și iubim. Muncim și ne jucăm. Cea mai mare parte a vieții nu este trăită la nivel global, ci foarte local, în case sau apartamente, pe străzi și în cartiere, în orașe și în sate — și tocmai în aceste locuri, printre acești oameni, ajungem să trăim ceea ce suntem și ceea ce credem.

Unul dintre motivele pentru care sunt atras de viziunea literară a lui Wendell Berry este că el scrie despre acest tip de viață obișnuită. În fiecare curs pe care îl predau le cer studenților mei să-l citească, privind peste umărul lui și prin inima lui, în timp ce desfășoară o viziune despre vocație

formată de cele mai adevărate adevăruri ale universului, și totuși exprimată într-un limbaj pe care întreaga lume îl poate înțelege.

După ani de școală și după ce a obținut slujba pe care și-o dorise de mult, Berry a decis că identitatea lui mai profundă era aceea de om din Kentucky și că ar trebui să se întoarcă acasă — o decizie care i-a modelat viața și literatura. Investind în ferma familiei, a predat scriere la Universitatea din Kentucky, dar, în timp, s-a așezat în ritmul care a devenit viața lui: soț, tată, fermier, scriitor, vecin, prieten, zi după zi după zi.

Nu este, așadar, surprinzător că poveștile lui sunt despre oameni foarte asemănători cu el. Imaginând un mic oraș pe malul râului Kentucky, el a creat un univers numit Port William, cu fermierii și negustorii lui, tații și mamele lui, fiii și fiicele lui, legați între ei, generație după generație, timp de o sută de ani. El îi numește „o comunitate”: „Felul în care suntem, suntem mădulare unii altora. Toți. Totul. Diferența nu este între cine este membru și cine nu, ci între cine știe asta și cine nu.”¹

That Distant Land spune aceste istorii sub formă de povestiri scurte, oferind ferestre în viețile unor oameni pe care cititorii lui Berry ajung să-i cunoască și să-i iubească. The Old Jacks, Miss Minnies, Mat Feltners, Burley Coulters, Mary Penns și Wheeler Catletts — fiecare conturat cu o pensulă sigură, cu complexitate și nuanță, bogăție și profunzime.

Luați-l pe Wheeler, de exemplu. Subiect al mai multor povestiri, îl întâlnim ca băiat în drum spre a deveni tânăr în povestirea „Thicker Than Liquor”.² În copilărie își iubea unchiul Peach, fratele mamei sale; se jucau și râdeau împreună, plini de bucurie. Dar, pe măsură ce Wheeler a devenit adolescent, a început să vadă că unchiul Peach era alcoolic și că era beat mai tot timpul. În loc să fie fericit în relația cu el, Wheeler nu mai voia să aibă nimic de-a face cu el.

Văzând cât de mult se frământa mama lui pentru unchiul Peach și cât suferea pentru el, Wheeler i-a spus — apărând-o într-un mod tipic unui băiat de șaptesprezece ani: „La naiba cu el! De ce nu-l lași să se descurce singur cum poate? Ce a făcut el pentru tine?”

Dorie a răspuns la prima întrebare, ignorând-o pe a doua:
„Pentru că sângele este mai gros decât apa.”

Iar Wheeler a spus, batjocoritor: „Sângele e mai gros decât alcoolul.”

„Da,” a spus ea. „Mai gros și decât alcoolul.”

Wheeler pleacă la universitate, apoi la facultatea de drept, și se întoarce acasă să-și înceapă viața ca avocat și ca soț. Mama și fiul au, pe parcurs, o conversație importantă — el, acum tânăr, învățând să vadă lumea cu responsabilitate și iubire: „«Sângele e mai gros decât alcoolul», i-a spus Wheeler, nu mai batjocoritor, ci afirmând cu blândețe un adevăr pe care știa că ea îl vede. «Da», a spus ea, zâmbind. «Așa este.»”

Într-o zi, un recepționar de hotel din Louisville îl sună pe Wheeler, întrebând dacă poate veni cineva în oraș să-l ia pe unchiul Peach, care s-a îmbătat și a făcut praf camera. Instinctiv, Wheeler spune că va veni să-și ajute unchiul. Și pleacă să-l iubească pe fratele mamei sale — mai mult pentru că ea îl iubea, decât pentru că el însuși îl iubea.

Îl găsește pe unchiul Peach într-o stare jalnică, iar camera este devastată. Îl curăță, îi dă cafea și îl duce acasă. Dar înainte ca drumul cu trenul să se termine, unchiul Peach vomită din nou, violent și zgomotos, în vagonul aglomerat. Wheeler face tot ce poate să-i curețe pe amândoi, iar când ajung la gară îi urcă în căruță și îl duce acasă, suportând și mai mult vomitat pe drum.

În cele din urmă, după ce acest lucru se întâmplase poate de o duzină de ori, Wheeler, care rămăsese furios, a spus: „Sper să-ți verși mațele afară.”

Iar unchiul Peach, tremurând și palid, sprijinit de spătar, a spus: „Doamne, dragule, nu poți să spui asta cu adevărat.”

Ca și cum mânia i-ar fi dat la o parte tot restul, dintr-odată Wheeler l-a văzut pe unchiul Peach așa cum probabil Dorie îl văzuse întotdeauna — un om sărac, rănit, slab, muritor, rănit de două ori pentru că știa despre sine că este rănit, slab

și muritor. Și atunci Wheeler a înțeles de ce avea nevoie de la unchiul Peach. Avea nevoie să-l mângâie. Atât. Și-a pus brațul în jurul lui și l-a bătut ușor pe umăr ca pe un copil. „Nu,” a spus. „Nu vorbeam serios.”

Povestirea se încheie cu un har neașteptat și a devenit o metaforă pentru viață. Când ajung acasă, Wheeler decide să rămână cu unchiul Peach, în loc să meargă la soția lui. Așa că, după ce îl pune pe bătrân în pat, se urcă și el lângă el. Pe măsură ce trec orele, simte neliniștile nopții aproape nedormite ale unchiului Peach, dar, în cele din urmă, „Wheeler a adormit, cu mâna rămasă pe umărul unchiului Peach, acolo unde se odihnese.”

În această scurtă povestire, Berry ne oferă o fereastră spre viața fiecăruia dintre noi. Nu există nimeni care să nu aibă, literal sau figurat, un „unchi Peach” de iubit — o persoană, un loc, o comunitate, o cultură. În inocența copilăriei, unchiul Peach era ușor de iubit, dar pe măsură ce Wheeler a crescut și a cunoscut mai mult din lume și din viața unchiului său, iubirea a devenit din ce în ce mai dificilă. Faptul că mama lui îl iubea pe fratele ei l-a învățat și pe el, iar el a fost dispus să intre în iubirea ei, de dragul iubirii. Dar abia când a început să-l vadă pe unchiul Peach ca „sărac, rănit, muritor”, a ajuns să stea în pat lângă el și să-și lase mâna pe umărul lui peste noapte.

Putem să cunoaștem lumea și totuși să o iubim? De cele mai multe ori decidem că nu putem — la fel ca Wheeler — și avem motive bune. Unchiul Peach nu merita să fie iubit și nu exista niciun semn că urma să se schimbe. Simplu spus, era un dezastru, iar tot ce atingea devenea un dezastru. Dar, în mijlocul acestui dezastru, Dorie și-a iubit fratele și l-a învățat și pe fiul ei să-l iubească. Știind ceea ce știau, oricât de complicat și complex era, au ales să iubească.

Să faci acest lucru cu onestitate și integritate este cea mai dificilă sarcină din lume. Dar există oameni care fac această alegere. Nu din grandiozitate sau ambiție, ci în spiritul viziunii lui Berry: în relațiile și responsabilitățile vieții obișnuite, ei se văd pe ei înșiși implicați în felul în care este lumea și în felul în care ar trebui să fie. Se văd pe ei înșiși ca având vocații

care îi cheamă în viață, în lume — într-un mod de a cunoaște care îi implică, de dragul iubirii.³

Și, în desfășurarea vieții mele, trăind unde am trăit și lucrând unde am lucrat, am întâlnit câțiva dintre acești oameni.

Jonathan Groene – crescut și format în Kansas

Primele mele amintiri despre Jonathan sunt de la Bear Trap Ranch, în Colorado, unde a venit pentru o vară după primul său an la Universitatea din Kansas. Originar din Lawrence și descendent al mai multor generații de kansași, iubea faptul că aparține oamenilor și locului care l-au făcut ceea ce este. Dar, pe măsură ce am ajuns să-l cunosc mai bine, am văzut și o dorință neobișnuită, o seriozitate față de lucrurile care contează și o sensibilitate a inimii care îl conducea spre o dorință rară de a învăța tot ce putea.

În acea vară, împreună cu studenți ca el din toată partea centrală a Americii, și-a asumat chemarea de a trăi între două lumi — în imaginea bogată a lui John Stott — aprofundând și dezvoltând o înțelegere intelectuală solidă a tradiției creștine și formând categorii și lentile prin care să dea sens lumii din jurul lui. Cu timpul, a devenit parte din familia noastră, mâncând la masă cu noi, jucându-se cu copiii noștri și chiar ajutându-ne să îngropăm un cățeluș nou, grav rănit și acum mort.

Interesele lui educaționale l-au dus, în cele din urmă, în alte locuri, unde a cunoscut-o pe Jennifer, iar nu după mult timp s-au căsătorit pe Lookout Mountain, la granița dintre Tennessee și Georgia. Au urmat alți ani de studii pentru amândoi, iar apoi s-au mutat mai întâi în Mississippi și apoi în Iowa, unde au început să aibă copii. Fiind încă în școală, dar având nevoie să-și întrețină familia tânără, Jonathan lăsa zi de zi cărțile pentru a practica meseria de tâmplar, ucenicind pe lângă un meșter priceput care l-a învățat să bată cuie și să taie lemnul. Îi plăcuse dintotdeauna să lucreze cu mâinile; de fapt, cu cât munca era mai grea, cu atât îi plăcea mai mult.

Nu a trecut mult până când a decis că ar prefera să construiască case decât să studieze istoria, iar ei s-au mutat înapoi în Kansas, acasă, la Lawrence. Îmi amintesc că am zâmbit când am văzut tricoul pe care și-l făcuse pentru a-și promova noua firmă: „Administrator al viziunilor și resurselor”. Am fost sigur că aducea anii lui de reflecție asupra lumii în modul în care urma să trăiască în lume.

De-a lungul anilor, angajamentul lui față de acest tip de muncă s-a adâncit, pe măsură ce copiii lui au crescut de la bebeluși la adulți. Nu mai este un tânăr dornic să cucerească lumea, ci este acum pe deplin implicat în lume, un membru de încredere și respectat al comunității, a cărui muncă făcută din dragoste — construind și reconstruind case — este prețuită de vecinii săi. Fiind propriul lui angajator, trăiește toate speranțele și temerile obișnuite ale unei astfel de munci: urcușuri și coborâșuri economice, angajați de încredere și alții mai puțin de încredere, realitatea zilnică a reputației sale puse în joc.

Ascultând de-a lungul anilor, știu că Jonathan și Jennifer țin profund atât la comunitatea lor locală, cât și la lumea mai largă. Se poate spune că au făcut pace cu faptul că trăiesc în Lawrence. Trăiesc în tensiunea de a ști că există multă ruptură și complexitate peste tot și se întrebă adesea care este responsabilitatea lor. Uneori, aceasta îi duce în alte locuri, în orașe mai mari, oferindu-și darurile pentru binele altora — el în tâmplărie, ea în consiliere — rămânând totuși în Lawrence, bucurându-se de harurile unui mic oraș universitar care încă are o stradă principală minunată, unde este posibil să cunoști și să fii cunoscut.

Într-un loc ca Lawrence, nu este posibil să spui una și apoi să faci alta și să-ți mai poți ține capul sus a doua zi. Persoana pe care ai tratat-o prost făcând o lucrare slabă la bucătăria lui nouă poate fi antrenorul de fotbal al fiicei tale sau poate fi căsătorită cu profesorul de liceu al fiului tău. Faptul că vocația ta este întrupată în locurile unde trăiesc alți oameni — în dormitoare și băile lor, în terasele pe care și le doresc — cere, de cele mai multe ori, un angajament față de binele comun care este mai mult trăit

decât imaginat. Este, de fapt, un har simplu să fii de încredere, să fii cunoscut ca cineva care face treabă bună și care își asumă munca sa.

Una dintre marile provocări pentru fiecare dintre noi este să ne găsim locul în lume — să vedem multe, să auzim multe, să citim multe și apoi să decidem unde vom fi și ce vom face. Știind ceea ce știm, ce vom face? Cum se transformă obiceiurile inimii într-o viață? Cum cresc iubirile noastre până devin o viață? Cum devin convingerile noastre cele mai adânci ceea ce suntem și felul în care trăim? Nimeni nu găsește acest lucru ușor; în o mie de moduri diferite începem și ne oprim, ne întrebăm și încercăm din nou. Cea mai frumoasă parte a poveștii este că Jonathan a devenit cuvintele pe care le-a promovat, trăindu-și promisiunea: un administrator al viziunilor și resurselor. Iar Lawrence, Kansas, este un loc mai bun datorită acestui lucru.

Todd și Maria Wahrenberger — medici

Todd și cu mine ne-am întâlnit în prima lui zi de școală medicală. Nu foarte diferit de Jonathan, avea în el o dorință neobișnuită; voia să învețe. Așa că a început și el să vină la noi la cină, devenind prieten cu întreaga noastră familie. Nu după mult timp, l-am invitat să mi se alăture la o Euharistie de la ora 7:00 dimineața, la o biserică anglicană din apropierea Universității din Pittsburgh, unde locuia și studia. Todd a devenit un participant constant, oferindu-și adesea darurile muzicale tuturor.

De-a lungul anilor, am avut multe ocazii să văd cum un tânăr începe să iubească o tânără. Cred că sunt ochii — iar ochii lui Todd au început să lumineze când o vedea pe Maria, o altă studentă la medicină. În decurs de un an s-au căsătorit și și-au continuat studiile. Maria părea orientată spre o direcție mai academică în medicină, în timp ce Todd avea o pasiune pentru sănătatea publică. În loc să continue direct programul de patru ani, și-a luat un an liber la mijloc pentru a face un master în sănătate publică; în același timp, a petrecut o vară alături de un medic care înființase o clinică într-un cartier din Pittsburgh lipsit de servicii medicale adecvate. În acel an, ne-am întâlnit regulat, împreună cu alții, studiind idei și teme fundamentale pentru formarea unei viziuni mai profunde asupra vocației.

Todd și Maria au intrat amândoi în programe de rezidențiat — el în medicină de familie, ea în medicină internă. La finalul acestor ani, el a devenit medic rezident-șef și, împreună cu alți rezidenți, a început să vizeze la un alt mod de a practica medicina, unul care să reflecte pasiunile pe care le exploraseră împreună ani de zile. Una dintre cărțile pe care le-au citit a fost *The Rest of Success* de Denis Haack, iar scrierile lui le-au oferit motive să regândească ce înseamnă ambiția și cum ar putea arăta o viață bună. Un an mai târziu, au înființat o clinică pe partea de nord a orașului Pittsburgh, lângă stadioane, într-un cartier slab deservit din punct de vedere medical.

După cum m-a convins un prieten înțelept, cele mai multe lucruri nu funcționează foarte bine. Chiar și cu speranțe și vise, viziunea unei practici comune nu a fost sustenabilă, iar în cele din urmă Todd și Maria au preluat mai multă responsabilitate pentru muncă. Între timp, au decis să-și reorienteze carierele, alegând împreună programe mai flexibile, astfel încât să poată deveni părinții a doi băieți și să practice medicina în același timp. S-au implicat tot mai profund în comunitatea bisericii pe care o descoperiseră ca studenți la medicină, aceasta devenind pentru ei un sprijin pe măsură ce familia lor creștea și carierele se dezvoltau.

Munca de zi cu zi ca medici i-a dus într-o comunitate de oameni care aveau nevoie de doctori care să-i cunoască și totuși să-i iubească. De fapt, toți suntem așa. Sperăm ca cei care ne slujesc să țină cu adevărat la noi. Ei nu sunt romantici; nu-și permit să fie — au cunoscut suficientă suferință în propriile lor vieți. Alegerea lor de a intra în complexitatea îngrijirii medicale pentru oameni care au nevoie de ea, dar adesea nu au grijă de ei înșiși, reflectă un mod mai profund de a cunoaște, o viziune mai profundă asupra responsabilității, un mod mai profund de a iubi.

De-a lungul anilor, Todd și Maria s-au investit în oraș, devenind cunoscuți ca medici buni care fac o treabă bună. Fiind atenți și la lumea mai largă, au mers și în alte locuri, oferindu-se pe ei înșiși unor oameni care rareori văd un medic, care aproape nu au acces la îngrijire medicală. A-i

vedea la lucru înseamnă a vedea oameni care iubesc ceea ce fac și îi iubesc pe cei pe care îi slujesc.

Aceasta este partea cea mai frumoasă a unei vocații — să iubești și să slujești cu bucurie și cu o inimă întreagă. Când luăm rănilor lumii în inimile noastre — nu doar pentru o zi, ci pentru o viață — ne dorim să vedem lucrarea mâinilor noastre ca fiind, într-un mod tainic, parte din lucrarea lui Dumnezeu în lume, integrată în *missio Dei*, nu accidentală. Aceasta este viața și munca lui Todd și Maria — soț și soție, tată și mamă, medici împreună.

D. J. și Robin Smith – smulgând colțuri din întuneric

Deși am cunoscut-o pe Robin încă din anii ei de licență, am ajuns să o cunosc cu adevărat într-o vară, când a participat la un program intensiv de studiu de o lună numit *Knowing and Doing*. Erau cursuri și lecturi, dar și mult înot și ciclism, plus mese excelente. Serioasă din punct de vedere politic, și-a găsit primul loc de muncă la Urban Institute, un centru de cercetare în politici economice și sociale — și, în mod remarcabil, este încă acolo după mulți ani.

D. J. s-a mutat la Washington după facultate, ca mii înaintea lui, în căutarea unui loc de muncă pe Capitol Hill. A intrat într-o comunitate neobișnuită de bărbați care au ales să trăiască împreună — în stilul lui Dietrich Bonhoeffer — în timp ce lucrau la primele lor joburi, la câteva străzi distanță, în Senat și în Camera Reprezentanților. În acei ani aveam o anumită responsabilitate pentru viața acelei case mari de pe East Capitol Street unde locuiau, și acolo l-am cunoscut.

Îmi amintesc cu un zâmbet o săptămână din viața lui D. J. și Robin. Oameni gânditori, talentați, serioși, minunați — fiecare își programase, la câteva zile distanță, un prânz cu mine. Predam atunci pe Capitol Hill, așa că ne-am întâlnit în Union Station, în aceeași cafenea mică, în ambele zile. Au fost conversații lungi, dar la final era clar: el era interesat de ea, iar ea de el. Da, am zâmbit, știind ceea ce știam, și i-am încurajat să vorbească

unul cu altul. Au făcut-o, cu bucurie, și câteva luni mai târziu s-au căsătorit.

Robin a continuat la Urban Institute, lucrând la unele dintre cele mai dificile întrebări ale vieții noastre comune. Niciuna nu era vreodată simplă, pentru că implicau istorie, politică și economie — toate întrupate într-un loc concret, cu oameni concreți. Pentru că pasiunile ei au fost mereu legate de „a face dreptate, a iubi mila și a umbla smerit cu Dumnezeu”, abilitățile ei analitice nu sunt niciodată folosite în abstract, ca și cum cercetarea Institutului ar fi pentru teoreticieni izolați în turnuri de fildeș, departe de oamenii obișnuiți din locuri obișnuite. Pentru ea, totul trebuie trăit „pe teren”, în viață.

D. J. a rămas câțiva ani pe Capitol Hill, câștigându-și „galonii” ajutând Congresul să intre în era internetului. Acea experiență a fost terenul fertil pentru anii care au urmat, iar el a dus acea cunoaștere într-o lume a muncii care l-a purtat în locuri din întreaga lume — mai ales prin harurile ciudate ale website-urilor și rețelelor sociale. De la contracte cu mari puteri militare până la Brooklyn Hip-Hop Academy, de la Blood:Water Mission la International Justice Mission, el este un povestitor — profund și profesionist. Marea lui bucurie este să asculte bine și apoi să ajute organizațiile să-și spună povestea prin minunile mediului online.

Acum au fete, care cresc odată cu trecerea anilor, și împreună au găsit o cale de a trăi ca familie într-un mod bun pentru toți. „Bun” este, desigur, un cuvânt aproximativ — nu înseamnă perfect. Dar pentru orice om onest, nimeni nu cunoaște o viață perfectă. Sunt lovituri și răni pe care le știm prea bine, și le găsim nu doar acasă, ci și la muncă. Întrebarea mai dificilă rămâne aceeași: Știind ceea ce știm, ce vom face? Cunoscând slăbiciunile noastre și ale lumii, ce vom face?

A alege să intri în fragilitate — sau, cum spune Berry despre Uncle Peach, a fi „sărac, rănit, muritor” — asta înseamnă vocația. Suntem chemați să ne pese, mai ales de complexitate, pentru că aceasta este lumea în care trăim. Nu există nicio întrebare care ajunge la Robin la Urban Institute care să pară simplă: „Ah, asta e ușoară!” Sunt prea mulți factori, prea

multe aspecte de deslușit, adesea prea multă nedreptate instituțională care a deformat povestea de la început până la sfârșit. Și totuși, ea continuă, pentru că vede în acestea întrebările vieții ei.

Pentru D. J. este la fel — dar diferit. Își iubește munca și este foarte bun la ea — nu doar în aspectele tehnice, care contează mult, ci și în inima ei, care contează la fel de mult. Pentru el există mereu dorința ca munca lui să atingă atât ceea ce este greșit, cât și ceea ce ar putea fi și trebuie să fie. Fie că este vorba despre copiii din Brooklyn sau despre complexități politice din țări răspândite pe glob, el vrea ca lucrarea mâinilor lui să conteze, să fie parte din „smulgerea unui colț din întuneric”, în imaginea poetică a lui Bono. Și, de fapt, toți vrem asta.

Santiago și Nicole Sedaca – la lucru în lume

Îmi amintesc și acum de Santiago stând în sala de clasă a *American Studies Program*, acel semestru interdisciplinar desfășurat pe Capitol Hill, unde am predat mulți ani. Axat pe viața publică și pe politicile publice, programul aduna studenți serioși, motivați și antreprenoriali din punct de vedere academic, din toată America. Cursurile noastre erau adesea în stil seminar, cu mult dialog și schimb de idei — iar Santiago avea întotdeauna o întrebare dificilă.

Încă de atunci avea un simț clar al direcției în care voia să meargă, astfel că, după terminarea facultății, s-a întors la Washington pentru studii postuniversitare, aprofundând înțelegerea economiilor politice. Un job a dus la altul și, în scurt timp, lucra în întreaga lume, alături de națiuni din „majoritatea lumii” (Global South), care aveau nevoie de capital — dar și mai mult de înțelepciune și cunoaștere.

Câțiva ani mai târziu, a intrat din nou într-o sală de clasă de-a mea — de data aceasta aducând cu el o mireasă, Nicole. Ani de zile am condus o mică comunitate care explora viziuni ale spiritualității creștine, învățând din înțelepciunea sfinților de-a lungul secolelor, citindu-le și reflectând asupra scrierilor lor. Santiago era latino-american, iar Nicole afro-americană, iar căsătoria lor părea să adune în sine o bună parte din lume — într-un mod frumos. Nicole a intrat în United States Department of State după

terminarea studiilor, ocupându-se de întrebările complexe ale relațiilor internaționale din perspectiva politicii naționale a SUA, în timp ce Santiago aborda aceleași teme dintr-o altă poziție — aceea a unui grup finanțat de USAID, care lucra cu aceleași probleme, dar ca consultant pentru națiuni ce căutau sprijin.

Pe măsură ce îl observam pe Santiago în activitatea lui, punând întrebări despre ceea ce face, unde și de ce, am început să înțeleg că munca lui seamănă, într-un fel, cu cea a unui instalator sau electrician — doar că el lucra cu națiuni, ajutându-le să-și construiască infrastructuri sănătoase, astfel încât ajutorul internațional să aibă sens politic și economic. Dacă o țară avea nevoie de sprijin financiar, dar nu avea un sistem juridic funcțional sau un sistem bancar funcțional, atunci banii ajungeau inevitabil în „toaleta istoriei”. Munca lui Santiago era concentrată pe construirea acestor infrastructuri, petrecând zile și săptămâni în țările respective, lucrând cu oamenii locului, ajutându-i să vadă ce este necesar și apoi să construiască acel „ceva”.

De ce contează asta? Pentru că, peste tot în lume, cei bogați se fac auziți. Ei găsesc căi — legale sau nu — să-și susțină cauza și să-și trăiască viața. Dar dacă tribunalele nu există sau sunt profund nedrepte, atunci cei săraci sunt cei care suferă. La fel este și cu băncile, care, în cel mai bun caz, ar trebui să funcționeze pentru toți, nu doar pentru cei bogați. Dacă depui bani într-o bancă, trebuie să-i găsești acolo, cu dobândă, când ai nevoie de ei. Cei bogați știu ce să facă și își găsesc întotdeauna o bancă bună undeva în lume. Dar oamenii fără putere — cei din sate și orașe din întreaga lume — sunt cei pentru care lucrează Santiago. Viețile lor depind de acele ecosisteme sociale sănătoase pe care munca lui încearcă să le construiască. O mare parte din activitatea lui zilnică este alături de șomeri și de mici antreprenori, creând contexte și structuri prin care aceștia să poată intra în lanțurile valorice internaționale care produc bunurile și serviciile pe care noi le consumăm în lumea dezvoltată. Este esențial ca cei săraci să fie conectați la piețe și, prin acest proces, să înțeleagă cum trebuie să-și transforme sistemele de producție și distribuție, astfel încât să creeze prosperitate pentru toți, nu doar pentru cei puternici.

Apoi s-a născut un copil, apoi încă unul — și, ca toate familiile din lume, Santiago și Nicole au făcut alegeri și apoi alte alegeri, încercând să găsească o cale de a trăi sănătos ca familie. Cum aplici lecțiile diplomației internaționale într-o casă? Care este legătura dintre obiceiurile inimii necesare pentru ca o națiune să funcționeze bine și cele necesare pentru ca o familie să fie sănătoasă? Întrebări bune — și fără răspunsuri ușoare. Dar ei au căutat răspunsuri și continuă să trăiască în ele.

Apoi a venit ziua în care au anunțat comunitatea că pleacă pentru câțiva ani în Ecuador, concentrându-și angajamentele globale într-o regiune anume, America Latină. Într-un fel, părea o întoarcere acasă pentru Santiago, dar și o ocazie de a le arăta copiilor ceea ce el iubește. Am suspinat, dar am știut că trebuie să plece.

Acum s-au întors, stabilindu-se din nou în oraș ca familie — dar cu inima implicată în întreaga lume. Santiago continuă să lucreze la dezvoltarea infrastructurilor naționale, iar Nicole este profesoară în programul de master unde a studiat și oferă leadership în consiliile Institute for Global Engagement și International Justice Mission. Împreună își cresc băieții, învățându-i să cunoască lumea și să o iubească — așa cum fac ei. Într-un mod paradoxal, trăiesc viața „la 35.000 de picioare” și, în același timp, viziunea lor asupra vocației îi ține ancorați în viața reală, acolo unde trăiesc oamenii. A trăi în astfel de tensiuni — asta este viața, pentru toți, pretutindeni.

David Franz – întoarcerea acasă

Sfântul Augustin susținea că întrebarea *Ce iubești?* este cea mai importantă dintre toate întrebările. Deși și alte întrebări contează, aceasta — a iubirilor noastre — merge direct la inima a ceea ce suntem. Ceea ce iubește David Franz este Shafter, California, cu toată istoria și speranțele lui locale.

Fiul, nepotul și strănepotul unor fermieri, poartă în suflet pământul din San Joaquin Valley. Este descendent al unor imigranți menoniți care au dorit să se închine și să muncească împreună în America, așa cum făcuseră în Rusia, și au găsit în pământul fertil al Californiei un loc potrivit

pentru a-și face un cămin. David a crescut iubind locul din care provine — și oamenii, și pământul.

Shafter este și orașul meu natal, iar eu am crescut mergând la școală cu unchii și mătușile lui, și cu părinții lui. L-am cunoscut pentru prima dată pe David când am vorbit despre munca mea în cadrul *American Studies Program* din Washington, în fața unor oameni pe care îi știam de o viață, înapoi în Shafter. El era atunci în liceu, dar mi-a spus mai târziu că, atunci când a auzit despre viața comunității noastre — o comunitate de studiu și slujire, în care tineri și adulți învățau împreună — a decis că într-o zi ni se va alătura. Și a făcut-o.

Cele mai multe lucruri din viață sunt înțelese abia retrospectiv. Deși a înflorit în toate sensurile importante în acel semestru, abia câțiva ani mai târziu am început să înțeleg ce au însemnat acele luni pentru el. A fost trezit la învățare și a început să vadă ce vrea să învețe și ce vrea să facă cu ceea ce învață. După ce s-a întors în California pentru a-și termina studiile, am început să-i scriu recomandări pentru a studia în tot felul de locuri interesante: o vară la Notre Dame, câteva luni în Elveția, un an pe malul golfului Chesapeake și, în final, un program de master la University of Virginia.

Cu un simț al vocației tot mai profund, a început să abordeze întrebările care aveau să devină ale lui — la intersecția dintre sociologie și economie, dar cu un interes puternic pentru ce înseamnă aceste întrebări pentru oamenii obișnuiți din locuri obișnuite. Un prim an s-a transformat în mai mulți ani de studiu și, în cele din urmă, într-un doctorat într-un departament bun, într-o universitate bună. Ușile lumii academice îi erau deschise.

Într-o zi, luam micul dejun împreună în Charlottesville. Își terminase doctoratul cu un an înainte și primise o bursă de un an pentru a-și transforma teza într-o carte. Vorbeam despre ce urmează, iar cu o licărire în ochi mi-a spus că se gândește să se întoarcă acasă, în Shafter. Sunt sigur că ochii mei s-au luminat, amestecând surpriza cu bucuria — *Să faci ce?* — l-am întrebat. Și mi-a povestit despre o conversație neobișnuită cu ma-

nagerul orașului, un om pe care îl cunoscusem cu patruzeci de ani înainte, care avea o viziune pentru dezvoltarea orașului și care credea că darurile și pasiunile lui David ar putea contribui la această viziune.

În timp, ideea a prins contur și, spre surprinderea colegilor din mediul academic, împreună cu soția lui, Charis, și cu familia lor tânără, s-a întors în comunitatea agricolă mică în care generații din familia lui trăiseră. Munca lui acolo este concentrată pe reînnoirea educației în școlile locale, aducând anii lui de studiu despre oameni și locuri — prin lentilele disciplinelor sale — și făcând acea înțelegere utilă pentru oamenii și locul numit Shafter.

Există un ecou al lui Berry însuși în povestea lui David, dacă avem urechi să auzim. Dintr-o familie și o comunitate agricolă, pleacă spre educație înaltă, cu oportunități larg deschise în lume — și, în tot acest parcurs, persistă un sentiment neliniștit: „Eu provin dintr-un loc și dintr-un popor, iar relațiile mele cu acel loc și acei oameni îmi dau o responsabilitate față de ei și pentru ei; de aceea, vocația mea va fi găsită cu ei și printre ei.”

Povestea este încă în desfășurare, pentru că David abia începe să trăiască această viziune. Există dificultăți într-un oraș mic, așa cum există și într-un oraș mare. Istorie, geografie, politică, economie, rasă și clasă — pretutindeni aceste dinamici creează complexitate. Ce va urma în timp este o poveste care încă nu a fost scrisă. Dar un lucru este sigur: iubește locul din care vine și înțelege de ce vine de acolo. Tocmai pentru că acest lucru este adevărat, își dorește o coerență autentică între educația lui și vocația lui, astfel încât ceea ce a învățat să fie pentru binele locului în care a trăit. Aceasta este o viață bună — pentru oricine, oriunde.

Kwang Kim – un cetățean global

Cu toții avem multe conversații, iar cele mai multe se pierd treptat în ceața trecutului. Dar unele rămân — iar eu îmi amintesc una de la un re-treat de weekend, acum câțiva ani, când, în jurul focului de tabără, într-o seară de sâmbătă, am auzit o întrebare: „Putem să vorbim?” Întrebarea a devenit o conversație, iar conversația s-a transformat într-o prietenie.

Kwang Kim este cel mai „global” om pe care îl cunosc. Născut din părinți coreeni — unul din Nord, celălalt din Sud — a crescut în America Latină: mai întâi în Argentina, apoi în Brazilia și, în cele din urmă, în Ecuador. S-a mutat în Los Angeles pentru studiile de licență, apoi la Boston pentru studii postuniversitare și, după ani de formare și responsabilizare, și-a început cariera la World Bank.

Dacă există o întrebare în centrul vieții lui, aceasta este: *Cum ar trebui să fie lumea?* Există un mod în care ar trebui să trăim în lume — unul care are implicații pentru modul în care se face dezvoltarea, fie în Orientul Mijlociu, America Latină, Africa sau în societățile din emisfera nordică, unde nevoia este încă atât de mare?

După douăzeci de ani petrecuți gândindu-se la modul în care ajutăm — la felul în care organizațiile multinaționale mari, precum Banca Mondială, sprijină națiunile aflate în nevoie — Kwang este captivat de întrebarea: *Ce ar trebui să facem?* Există norme pentru dezvoltare? Avem acces la ceea ce ar trebui să fie? Putem ști vreodată cum ar trebui să arate dezvoltarea? Există „ar trebui” și „trebuie” într-o lume a lui „whatever”? Sau ne rămân doar „poate” și „depinde”, relativizate cultural?

Capabil să gândească, să vorbească și să scrie în mai multe limbi, Kwang își trăiește viața cu inima deschisă în toată lumea. Anii petrecuți la Banca Mondială l-au dus, pentru perioade mai lungi, în Pakistan, Iordania, Caraibe și în mai multe țări din America Latină. Pasiunea care îi ghidează munca este mereu aceeași: regândirea modului în care se face dezvoltarea, dorința de a face parte din ceva mai sustenabil, unde timpul și banii investiți produc schimbări reale pentru binele celor care trăiesc efectiv cu programele și planurile respective.

Privindu-l, sunt intrigat când întâlnesc pe cineva care vede lucrurile coerent, fără rupturi — când instinctul cuiva este să caute conexiunile dintre idei, când cineva pornește de la premisa că există o coerență a cosmosului și că sarcina noastră este să o înțelegem. Încă din primele noastre conversații, asta era evident la Kwang. În întrebările pe care le pune și în viziunile pe care le urmărea exista un fir roșu. Într-un cuvânt: integritate.

Nu doar pentru viața lui ca om — asiatic/latino/american — ci și ca om chemat în mijlocul economiilor socio-politice ale lumii, cu complexitatea lor aproape de necuprins. Chiar și în acest context, Kwang luptă pentru coerență.

Asta nu este romantism. Nu are nimic din idealismul naiv. Dimpotrivă, muncește din greu pentru a înțelege în profunzime informația fiecărei situații și pentru a-și aduce vocația în dinamica concretă a fiecărei misiuni. În timp, a ajuns să vadă că există, de fapt, „adevăruri adevărate” despre dezvoltare — valabile pentru latino-americieni, pakistanezi sau arabi deopotrivă. Dar recunoaște și că dezvoltarea este marcată de rupătură și disfuncționalitate, iar el a ales să lucreze pentru schimbare din interior. Cu sofisticarea necesară — fiind nevoit să vorbească limbajul instituției, pentru că acela este contextul muncii sale — el susține că umilința și reciprocitatea sunt esența programelor bune de dezvoltare.

Banca poate deveni „elefantul din cameră”, impunând tuturor să acorde cea mai mare atenție la ceea ce spune și face. Dar, în relația dintre națiuni, acest lucru nu construiește un viitor bun. Dimpotrivă, generează resentimente la scară largă, iar binele posibil este adesea blocat de tensiunile produse de aroganță, în toate formele ei subtile. Oamenii vor să știe că sunt serviți cu onestitate de oameni care sunt cu adevărat slujitori. Și, ca oameni, vor să știe că ideile fiecăruia contează. De aceea, pentru ca un proiect de dezvoltare economică să funcționeze în Guatemala, trebuie ca oamenii din Guatemala să-i dea formă și conținut. Banca este un partener important — dar trebuie să rămână partener. Iar acest lucru este posibil atunci când devine un intermediar real pentru vocile celor săraci, integrându-se în complexul format din industrie locală, birocrății interne și externe și, desigur, dinamici globale.

Acesta este modul în care Kwang se implică, oriunde îl cheamă munca lui — lună de lună, an de an. Virtuțile umilinței și reciprocității își găsesc locul în dezbaterile serioase și de durată despre structuri sociale, care în timp vor determina succesul sau eșecul programelor — și acestea sunt întotdeauna extrem de complexe. Dar structurile nu au viață în sine. Virtu-

tile — cuvânt provenit din latinescul *vir*, ceea ce ar trebui să fie omul — sunt cele care dau viață structurilor, aducând înflorire unor oameni răniți, în locuri rănite.

Dar viața lui Kwang nu se reduce la Banca Mondială. De ani de zile, el investește timp și energie în reînnoirea culturii nord-coreene, întâlnindu-se lunar pentru rugăciune cu alți coreeni americani din Washington — fiecare dintre ei implicat personal în speranțele țării de origine. Grupul din Washington este doar unul dintre multe altele din SUA și Canada, fiecare format din oameni inteligenți, motivați, care tânjesc împreună după o zi nouă pentru Coreea, o zi în care înflorirea socială, politică, economică și culturală va deveni realitate, pentru că așa ar trebui să fie, pentru toți, pretutindeni.

În cele din urmă, fiecare dintre noi este definit cel mai bine de întrebările care ne țin treji noaptea și care ne trezesc dimineața. *Cum ar trebui să fie lumea?* este întrebarea care animă viața lui Kwang, dând sens zilelor și nopților lui. Asta este ceea ce face și ceea ce înseamnă o vocație.

Christopher Ditzenberger — redefinirea paradigmei pastorului

Era vara anului 1988 și fusesem implicat în organizarea *Williamsburg Charter*, parte a celebrării bicentenarului Constituției Statelor Unite. Timp de aproape o săptămână, sute de oameni s-au adunat în Colonial Williamsburg pentru celebrarea și semnarea documentului — iar Christopher Ditzenberger era și el acolo, ca intern al inițiatorilor acestui proiect. Acolo a început o prietenie care durează până astăzi.

Ca student la Gordon College, a venit la Washington, la *American Studies Program*. Angajat într-o pedagogie a responsabilității, programul își propunea să implice studenți inteligenți și dornici de învățare în complexitatea și posibilitățile vocațiilor din spațiul public. I-am integrat pe studenți ca Chris în viața noastră timp de patru luni — citind împreună, încurajându-i, provocându-i — totul pentru a hrăni o viziune de responsabilitate față de istorie.

A rămas în oraș câțiva ani, lucrând pentru un think tank, apoi a urmat ani de studiu teologic, mai întâi la Gordon-Conwell Theological Seminary și apoi la Virginia Theological Seminary. Din acea perioadă a intrat în Biserica Episcopală, slujind ca pastor o vreme în Virginia rurală, apoi în Carolina de Sud, iar în urmă cu aproape zece ani a devenit pastor al Bisericii St. Gabriel the Archangel din Denver, Colorado, mutându-se împreună cu soția sa, C. J., și cei doi copii în orașul natal.

Cu acest amestec aparte de experiență — o viziune pentru viața publică și o viziune pentru slujirea pastorală — Chris a intrat în lucrare cu dorința ca oamenii să înțeleagă lumea și locul lor în ea, fiind în același timp formați de viața liturgică a comunității. Ținând minte înțelepciunea lui Lesslie Newbigin, că „biserica este hermeneutica Evangheliei”⁴, Chris se dăruiește oamenilor săi cu această speranță în inimă.

În ultimul an ne-am văzut mai des decât în mulți ani anteriori. Într-o dimineață de început de decembrie, ne-am întâlnit împreună cu încă patruzeci de oameni din zona Denver pentru a discuta viziunea unei cărți — *Work Matters* de Tom Nelson. Tom era și el prieten, iar când cartea lui era pe cale să fie publicată, a contactat Washington Institute pentru a vedea dacă îl putem ajuta să o facă cunoscută. Am stabilit o strategie de a călători în orașe cu seminarii teologice și de a organiza întâlniri cu profesori, pastori și oameni de afaceri, în speranța că vom putea construi împreună o viziune nouă asupra sensului muncii.

Crezul Washington Institute este că „vocația este integrantă, nu incidentală, în *missio Dei*”. De cele mai multe ori, în întreaga lume, biserica învață contrariul: că vocația este incidentală, nu integrantă, față de *missio Dei*. Este o separare între credință și viață, între închinare și muncă — iar consecințele sunt tragice, atât pentru biserică, cât și pentru lume.

Chiar și cu durerea recentă a pierderii mamei sale încă vie în suflet, Chris a venit la acea întâlnire. După aceea mi-a spus că vrea să lucreze personal la această viziune, să aprofundeze, ca pastor, sensul vocației. Urma să aibă un sabatic în vară — ar putea să-l dedice acestui scop? Și l-am putea ajuta? În lunile următoare am discutat de mai multe ori, iar el a

elaborat un plan serios de studiu pentru acel timp de reînnoire și odihnă. La un moment dat ne-a întrebat dacă l-am ajutat cu un retreat de început, în care voia să adune un grup de pastori din Denver cu care se întâlnește regulat, pentru a-și lansa sabaticul. Desigur că am acceptat, iar câteva luni mai târziu am petrecut câteva zile împreună cu el și prietenii lui în Munții Stâncoși — discutând, gândind, mâncând, rugându-ne și discutând din nou. Cum ar arăta ca un pastor să-și înțeleagă vocația într-atât încât să-i poată păstori pe oameni în vocațiile lor, ajutându-i să vadă munca lor ca fiind „integrantă în *missio Dei*”?

Întrebarea contează — și răspunsul contează. Chris a ales să trăiască în această tensiune, fără să știe pe deplin unde îl va duce propria vocație în curs de aprofundare. Din aceste angajamente a intrat și într-o comunitate de învățare de un an, alături de oameni din toată țara, concentrați pe aceeași viziune: putem redefini paradigma? Cum ar arăta, în propria mea biserică, o regândire a relației dintre închinare și muncă, dintre liturghie și viață și activitate? Pentru a participa, fiecare pastor trebuia să vină împreună cu o persoană din mediul profesional — astfel încât fiecare comunitate era reprezentată de doi oameni. Speranța era că dialogul dintre ei va genera ceva mai autentic și transformator.

Integrant, nu incidental? Este o diferență — și face diferența. A vedea ceea ce facem ca fiind țesut în însăși structura a ceea ce este Dumnezeu și a ceea ce lumea este chemată să fie — aceasta este viziunea care a capturat inima lui Chris. El dorește să-și înțeleagă lucrarea într-atât încât să-i poată păstori pe oameni în munca lor, rugându-se și predicând astfel încât oameni obișnuiți, făcând lucruri obișnuite, să descopere sensul sacramental al muncii lor — un har comun pentru binele comun.

Claudius și Deirdre Modesti – o viață pentru alții

Există oameni pe care îmi doresc ca studenții mei să-i întâlnească. Pentru că, adânc în pedagogia mea, stă convingerea că lucrurile cele mai importante se învață privind peste umăr și prin inimă, este esențial ca studenții mei să vadă bărbați și femei care trăiesc ceea ce cred — și o fac cu o

seriozitate morală atrăgătoare. Vreau să vadă angajament trăit, dar vreau să vadă și zâmbete și răs.

Născuți în New York, Claudius și Deirdre au venit la Washington pentru a studia la Georgetown University ca studenți. El provenea dintr-o familie catolică serioasă din Syracuse, unul dintre mai mulți frați, toți foarte italieni; Deirdre era din Staten Island, fiica unei mame germane și a unui tată irlandez, iar dacă a existat o „credință” care a modelat familia ei, probabil a fost viziunea editorială a New York Times. Familiile lor i-au crescut cu dorința de a înțelege lumea și locul lor în ea — ceea ce nu este deloc puțin lucru la optsprezece ani.

În anii petrecuți la Georgetown, Claudius a devenit un student dedicat, interesat de tot ceea ce învăța. Și, având în vedere trecutul lui și identitatea universității, nu este surprinzător că, la un moment dat, a luat în calcul să devină iezuit; însă, în acei ani, a început să o iubească și pe Deirdre — iar, în cele din urmă, ea i-a câștigat inima și vocația. Experiența lor universitară a fost bogată în multe feluri: a clarificat interesele academice care au devenit chemări, dar le-a și adâncit credința, ajutându-i să înțeleagă mai clar ce cred și de ce. Anii următori au adus mai multă educație pentru amândoi — el a urmat dreptul, iar ea a obținut un doctorat în psihologie clinică — și s-au stabilit în Washington.

Privindu-i de-a lungul anilor, este clar că trăiesc pentru alții. Sunt deschiși în viața lor, iar casa lor a fost întotdeauna un loc pentru oameni. Cei care le trec pragul se simt primiți și doriți, iar când vine vremea mesei, masa lor generoasă are loc pentru toți. Nu este surprinzător că Claudius iubește să ofere vin bun, iar Deirdre are darul de a pregăti cine bogate; împreună, au făcut din conversațiile despre lucruri importante un obicei al casei lor. O fiică, Elena, și un fiu, Liam, fac acum parte din poveste, crescând, punându-și propriile întrebări și făcând propriile alegeri despre cine sunt și cum vor trăi. Diferiți, așa cum trebuie să fie, dar este clar că sunt copiii părinților lor, învățând să trăiască în familia pe care o formează împreună.

Viața lor pentru alții nu se oprește însă la ușa casei. De când a terminat dreptul, Claudius a ales întotdeauna dreptul public, slujind în diferite contexte care sunt, de fapt, variații ale aceleiași misiuni: a face dreptate în spațiul public. După scandalul Enron, care a zguduit națiunea și a implicat complicitatea unor mari firme de contabilitate în falsificarea datelor, Claudius a fost chemat să conducă un efort de a aduce mai multă ordine în contabilitatea publică. Astfel, de ani de zile, își folosește competențele juridice pentru a supraveghea evidențele financiare ale marilor corporații. Așa cum observa Michael Polanyi, „doi plus doi este o ecuație morală”.⁵ Dacă nu calculăm corect, nu doar că greșim matematic, ci falsificăm realitatea — și pierdem încrederea publică, temelia unei societăți sănătoase.

Deirdre își petrece zilele în complexa chemare de femeie și mamă, având grijă de casă, dar și de practica ei de psiholog. De la început a fost clar că are o înțelepciune aparte privind inima umană. Rezistând instinctiv diferitelor forme de dualism, ea aduce o viziune mai coerentă asupra ființei umane, în toată gloria și ruina ei — iar acest instinct merită remarcat. O parte vine din familie, o parte din personalitate, o parte din dar, o parte din educație, o parte din comunitate — dar împreună îi dau capacitatea de a vedea oamenii așa cum sunt și de a înțelege de ce sunt astfel. În timp, a devenit un consilier de încredere, tratând oamenii cu seriozitate și ascultând cu atenție.

Oamenii care își urmează chemarea o viață întregă sunt întotdeauna oameni care suferă. Lumea este prea dură și viața prea frântă ca să fie altfel. Și aceasta este realitatea și pentru Deirdre și Claudius. În viața lor au trecut prin dureri în familia extinsă și prin boli grave în propria familie. Au cunoscut operație după operație, fiecare însoțită de speranță și teamă. Este adevărat că vedem „ca printr-o oglindă, în chip întunecos”; viitorul este necunoscut pentru ei, așa cum este pentru noi toți. Dar ei trăiesc cu bucurie și cu o inimă întregă — și, la urma urmei, acesta este cel mai bun lucru pe care îl poate face orice om.

Viața lor pentru alții este o fereastră spre sensul harului comun pentru binele comun. De la ospitalitatea mesei lor până la felul în care trăiesc

în cartier și până la munca lor în domeniile dreptului și psihologiei, au ales vocații care dau coerență vieții, făcând inteligibil ceea ce cred despre Dumnezeu și despre condiția umană — și au format obiceiuri ale inimii care sunt un har pentru lumea care îi privește.

George Sanker – educație pentru caracter și competență

Uneori se pun întrebări și simți, din urgența lor, că trebuie să primească răspuns. Așa îmi amintesc greutatea din cuvintele lui George Sanker: „Putem vorbi săptămâna asta?” Tocmai ținusem o prelegere despre semnificația morală a învățării, iar el fusese acolo, dornic să absoarbă totul. Era prima noastră întâlnire și am ajuns să văd că aceasta era, de fapt, o trăsătură constantă a lui George. La acea vreme, preda la liceu în Washington, D.C., iar într-o după-amiază ne-am întâlnit în Union Station, artera centrală a orașului. Devotat vocației de profesor, era bine familiarizat cu reflecția profundă asupra educației, dar în mod special dorea să înțeleagă semnificația caracterului în educație.

Am vorbit și am continuat să vorbim.

Pe măsură ce anii au trecut, vocația lui s-a adâncit, chiar dacă ocupațiile lui l-au purtat din Charlottesville, Virginia, pentru studii suplimentare, înapoi la Washington pentru a conduce o școală publică charter nou deschisă, apoi în Colorado la o altă școală și, în cele din urmă, din nou la Charlottesville, unde acum conduce o școală independentă. De-a lungul acestui drum, am ascultat speranța din inima lui pentru un tip de educație care transformă oamenii și locurile în care trăiesc.

În propria lui amintire, momentul decisiv a fost acela când, copil fiind, o însoțea pe mama lui la casa unei familii din Georgetown, unde aceasta lucra. Acolo i s-au deschis pentru prima dată ochii spre învățare. Având acces la educație într-un mediu mai privilegiat, printre copii de la care se aștepta excelență, și-a descoperit propriile daruri, până atunci latente. Pe măsură ce a crescut, nu doar mintea i s-a dezvoltat, ci și trupul; în anii de liceu a devenit un sportiv serios. Cu o bursă universitară, a urmat studiile care, în cele din urmă, l-au adus înapoi la Washington — și la întâlnirea noastră de câțiva ani mai târziu.

Căile inimii sunt complexe, iar noi, ca oameni, suntem minunat de complecși. Cine suntem? Și cum devenim ceea ce suntem? Istoriile în care ne naștem ne influențează. Condițiile sociale ale vieții noastre ne influențează. Profesorii pe care îi avem ne influențează. Dar este la fel de adevărat, așa cum observa Thomas à Kempis în *Imitațiunea lui Hristos*, că „împrejurările nu-l fac pe om slab, ci arată cine este el”.⁶ Ambele dimensiuni sunt adevărate pentru noi toți. Mii de băieți ca George nu au ajuns la maturitate cu o educație iezuită și o diplomă universitară — dar el a ajuns. Și, pe măsură ce a început să predea, a început să se întrebe ce face diferența.

Această întrebare l-a adus la mine și, câțiva ani mai târziu, la University of Virginia pentru studii postuniversitare. Dorea să exploreze intersecția dintre sociologie, educație și filozofie, convins că există mai mult de învățat despre învățare și despre cine devenim în procesul ei. Aceasta este vocația care îi direcționează viața.

Într-o sâmbătă dimineața am mers în oraș pentru a participa la ceremonia de deschidere a școlii charter pe care George fusese angajat să o conducă. Îmi amintesc că m-am gândit la ciudățenia și frumusețea momentului: George era din nou în orașul în care se născuse, deschizând o școală pentru copii foarte asemănători cu el însuși de acum treizeci de ani — atâta potențial, atâta dorință, de la cei mai mici până la cele mai înțelepte buni.

Și apoi a fost o seară, câțiva ani mai târziu, când am condus împreună un „Vocare evening” pentru educatori din întreaga zonă metropolitană. Le numim „conversații despre chemare”, explorând mereu o vocație sau o întrebare concretă. În acea seară am ales eseul lui Wendell Berry, *The Hidden Wound*, în care acesta analizează impactul profund al rasismului în viața americană. Întrebarea noastră a fost aceasta: povestiți despre această „rană ascunsă” în propria voastră viață de educator, mai ales despre problemele sistemice subtile, dar profund dăunătoare sufletului unei școli. Aveam profesori la început de drum și directori cu experiență, din școli publice și private, din oraș și din suburbii. Întrebarea nu era ușoară — iar răspunsurile nici atât.

Apoi a venit ziua în care George mi-a spus că el și soția lui se mută în Colorado pentru a conduce o altă școală. Am suspinat — pentru mine și pentru orașul nostru — încercând în același timp să mă bucur pentru el și familia lui. Motivele deciziilor noastre sunt întotdeauna complexe, dar pentru George unul dintre factorii decisivi era oportunitatea de a încerca din nou, într-un alt context, să pună formarea caracterului în centrul viziunii educaționale. Și, sincer, cerul albastru din Colorado părea să-l cheme și el.

Ne croim drum prin ocupațiile vieții, sperând — și tot sperând — că, pe măsură ce o facem, vocația noastră devine mai clară, că în timp vom înțelege tot mai bine cine suntem și ce contează pentru noi, cine este Dumnezeu și ce contează pentru El. George este un exemplu al acestui proces, dar este doar o poveste dintre multe ale aceleiași realități universale. Nu știm niciodată ce va aduce viitorul sau ce sens vor căpăta alegerile noastre, până nu pășim în ele și vedem, trăindu-ne speranțele și visele.

Deși Colorado a fost, în multe privințe, un dar, nu a trecut mult timp până când a fost invitat să revină în Virginia, mai ales la Charlottesville. Existau părinți care doreau un anumit tip de educație pentru comunitatea lor — și îl doreau pe George să îi ajute. Inima viziunii lor era o educație care să-i formeze pe copii să devină în același timp oameni buni și elevi buni. Astfel, cu sentimentul unui „acasă” mai adânc și mai stabil, familia Sanker s-a întors în est.

În *The Abolition of Man*, cunoscutul eseu al lui C. S. Lewis despre starea educației în Anglia secolului XX, el argumenta că cele mai importante întrebări ale educației erau omise din curriculum. „Formăm oameni fără piept și așteptăm de la ei virtute și inițiativă. Râdem de onoare și ne mirăm când apar trădători în mijlocul nostru.”⁷ Gândește-te la un hedonist strălucit: cineva extrem de educat, dar dominat de egoism. Cu alte cuvinte, o persoană cu educație, dar fără caracterul necesar pentru a armoniza intelectul cu imaginația — exact ceea ce fac virtuțile, exact despre ce este formarea caracterului. Ceea ce lipsea erau „piepturile” — acel centru mediator în care mintea și pasiunile devin vii împreună, astfel încât stu-

dentul să devină un om întreg. Pentru Lewis, miza era uriașă: consecința era „abolirea omului”.

La jumătate de secol distanță, critica lui Lewis conturează chemarea lui George. El trăiește pentru ca elevii să devină bărbați și femei „cu piept”, înțelegând că felul în care educăm generația următoare va influența felul în care va arăta lumea. Acesta este telosul care îi modelează practica pedagogică.

Gideon Strauss – a trăi cu speranță

Dreptatea trebuie să fie mai mult decât „doar pentru noi”.

Cu ani în urmă am primit un telefon de la Gideon Strauss, de la Christian Labour Association of Canada, care m-a întrebat dacă aș putea vorbi la o întâlnire a liderilor sindicali din întreaga țară. În mare parte din domeniul construcțiilor, acești oameni își susțineau prin viața lor o alternativă la practicile sindicale influențate de marxism din Canada. Profund marcați de o viziune a dreptății publice, din British Columbia până în provinciile estice, erau lideri încercați în timp, cu mii de muncitori în spatele lor, știind că, în tensiunile permanente dintre muncă și conducere, dreptatea este de cele mai multe ori definită ca „doar pentru noi”.

Am fost intrigat, înțelegând ceva din istoria și viziunea lor, dar l-am rugat pe Gideon să-mi spună despre el: „Cine ești tu, de unde vii și de ce îți pasă de lucrurile acestea?”

Născut în contextul politic alienant al apartheidului din Africa de Sud, a crescut în același oraș în care trăise cu generații înainte J. R. R. Tolkien—dar abia în adolescență a început să înțeleagă propriul său „Mordor”: semnificația morală a apartheidului, văzându-i grozăvia desfășurată pe străzile orașului său cu ochii unui tânăr care învață lumea. Convins că nu poate crede ceea ce familia și istoria lui îl învățaseră să creadă, a protestat, conștient că acest „nu” va tensiona profund loialitățile sale familiale și naționale.

Cum să te opui unei legi nedrepte? Sunt întrebări grele, oriunde și pentru oricine. În cele din urmă, a intrat în serviciul militar obligatoriu ca

obiector de conștiință, iar lecturile sale l-au condus către o literatură tot mai bogată, care i-a oferit nuanță și profunzime în înțelegerea modului de a se implica în lume. Filosofi, teologi, politicieni — fiecare i-a oferit complexitate intelectuală pentru speranțele lui în formare. În jurul vârstei de douăzeci de ani a decis să se pregătească academic pentru a intra în rândul celor care dezbăteau viitorul Africii de Sud și a obținut un doctorat în filozofie politică.

Când lunga nedreptate a apartheidului a fost declarată încheiată, Africa de Sud se afla într-o poziție extrem de vulnerabilă — politic, social și istoric. Cine urmau să fie acum? Cum aveau să trăiască? Oameni extrem de capabili și dedicați au intervenit în acel moment, oferind conducere pentru ceea ce putea deveni viitorul, începând cu Comisia pentru Adevăr și Reconciliere. Din cauza diviziunilor rasiale profunde, oameni de toate rasele se aflau de ambele părți ale urii și violenței instituționalizate. Dacă urma să existe o națiune nouă, trebuia mai întâi să se confrunte cu trecutul — cu ceea ce s-a întâmplat și cu cine a fost rănit. Adevărul trebuia spus, iar reconcilierea trebuia realizată.

Gideon s-a dedicat acestei lucrări timp de doi ani, călătorind dintr-o comunitate în alta și traducând pentru comisari. Datorită istoriei sale, vorbea limbile pe care toți le înțelegeau, iar datorită studiilor sale, putea înțelege greutatea cuvintelor. Astfel, zi după zi, a ascultat durerile oamenilor săi, redându-le la persoana întâi: „Tu mi-ai ucis tatăl” sau „Da, ți-am împușcat fiul”. A fost nevoit să rostească cele mai cumplite cuvinte imaginabile.

Pe măsură ce zilele deveneau săptămâni și lunile ani, Gideon a ajuns la limita capacității sale de a continua. Să privești în ochi pe cineva care a trăit un rău de nedescris și să vorbești ca și cum „eu am fost acela” — în cele din urmă a devenit prea mult. Dar pentru cineva ca el, profund dedicat, ce era de făcut? Cum să-ți adâncești vocația și, în același timp, să găsești o altă ocupație?

Împreună cu soția sa, Angela, a reflectat asupra posibilităților și, în cele din urmă, au decis să studieze cu J. I. Packer și Eugene Peterson. Ci-

tindu-le cărțile, au descoperit că ambii predau la Regent College, în Vancouver — „și era cel mai departe loc de Johannesburg din lume!” Astfel, împreună cu cele două fiice ale lor, s-au mutat în Canada, inițial pentru un sabat — o perioadă de odihnă. Acolo, Gideon a întâlnit oameni și idei care i-au reînnoit viziunea asupra lumii. În timpul studiilor sale, a fost invitat să se alătore Work Research Foundation ca director de cercetare, contribuind la definirea misiunii organizației. În acea perioadă a citit cartea mea *The Fabric of Faithfulness*, iar viziunea ei asupra vocației trăite de-a lungul vieții l-a determinat să mă invite să vorbesc liderilor sindicalii — oameni dedicați, pasionați, dar obosiți după ani de eforturi.

De multe ori, cu cât trăim mai mult, cu atât devenim mai împietriți. Dar există oameni care aleg să continue, chiar și cunoscând realitatea lumii. Nu naivi, nu inocenți, ci încercați și dispuși să intre din nou în luptă. Gideon este unul dintre ei. După mai bine de douăzeci și cinci de ani de la confruntarea sa inițială cu apartheidul, continuă să-și aprofundeze dragostea pentru complexitatea lumii — fie ea politică, socială sau economică — în mediul academic, artistic sau eclesial.

După ani de muncă în Canada, el și Angela s-au mutat în Los Angeles, inițial pentru studiile ei. Ea dorea să înțeleagă mai profund viața liturgică a bisericii și a intrat într-un parcurs disciplinat de formare. În mod neașteptat, această mutare i-a oferit lui Gideon o poziție la De Pree Center for Leadership, numit în onoarea liderului Max De Pree. Astăzi, munca lui este orientată spre formarea liderilor pentru vocații în structurile sociale ale bisericii și ale lumii. Nu este un romantic. Gideon trăiește cu speranță, înțelegând că a încerca din nou și din nou este esența unei vieți bune — trăind între ceea ce este și ceea ce va fi cândva.

Susan Den Herder – o mamă și mai mult decât atât

Uneori simt că mi-am petrecut viața întâmpinând noi studenți în sălile de clasă ale inimii mele. Din motive care, în cele din urmă, rămân misterioase, unii rămân acolo, iar alții pleacă. Diferența nu este una morală; oameni la fel de buni răspund diferit. Și, de cele mai multe ori, nu este

evident din prima zi. De regulă, abia după săptămâni sau luni încep să înțeleg cine este un student și dacă va exista mai multă viață împreună.

Îmi amintesc că am luat prânzul cu Susan în anul ei de studiu ca bursieră. Petrecuserăm o lună citind Cuvântul și citind lumea în același timp, concentrându-ne câteva săptămâni asupra sexualității. În timp ce vorbeam, am început să văd că era o persoană cu instincte surprinzătoare despre viață și dragoste, despre credința ei și despre lumea care era a ei — ca și cum totul conta enorm, iar ea avea ochi să vadă de ce și cum contează.

Proaspăt absolventă a Wake Forest University, abia începea să aprofundeze ceea ce credea și modul în care urma să trăiască. Dar instinctele ei m-au surprins. Dacă provocarea cursului era să ia în serios convingerile creștine și, în același timp, întrebările lumii, Susan respingea instinctiv orice formă de compartimentare și mergea direct spre coerență. Vedea lucrurile ca un întreg și voia să trăiască la fel.

La finalul semestrului devenise o prietenă, iar acum, zece ani mai târziu, căsătorită cu Nate și mamă pentru William, Molly și Isaac, este cu atât mai mult. Continuăm să vorbim despre lucruri care contează pentru amândoi. Chiar săptămâna aceasta mi-a scris, întrebând dacă sunt acasă și dacă poate veni cu copiii. Așa că am luat prânzul împreună — eu oferind sandvișuri simple cu unt de arahide și gem. Iar când au plecat, le-am spus copiilor: „Mama voastră îmi este foarte dragă.” Și acum și ei îmi sunt.

Am urmărit-o în anii următori lucrând cu un grup de adolescente, ajutându-le să ajungă la coerență — astfel încât ceea ce credeau despre lume să devină tot mai mult felul în care trăiau în lume. Câțiva ani mai târziu am fost invitat să predau pentru clasa fiicei mele Jessica, un curs de „încheiere a anilor de liceu”, și am acceptat — cu condiția ca Susan să fie coprofesoară cu mine. Știam că, dacă eu nu puteam fi acolo, ea va fi, iar experiența va fi bogată și potrivită în felul ei.

Când ea și Nate au început să petreacă tot mai mult timp împreună, am fost implicat — ca prieten și profesor — iar când a venit ziua nunții lor, mi-au oferit onoarea de a rosti omilia, în aer liber, în frumoasa zonă rurală a Virginiei, între ferme, cer și munți. Neavând rol pastoral, nu „oficiez”

căsătorii, dar uneori sunt invitat să vorbesc despre sensul lor. Reflectând împreună cu ei la realitatea că cele mai bune căsnicii pot fi minunate, dar nu perfecte, le-am oferit aceste cuvinte ale lui Wendell Berry:

„Ce minune ai făcut în mine?
Prin iubirea care leagă, m-ai făcut liber.
Acești șaiszeci de ani dovedesc minunea:
Îți aduc, îmbătrânit, iubirea unui tânăr.”⁸

Apoi le-am spus:

„Susan și Nate, vă punem înaintea astăzi viziunea unei iubiri de durată. Poate că într-o zi veți avea șaiszeci de ani și veți scrie poezii unul pentru altul — prin harul lui Dumnezeu, așa va fi. Oricât va dura căsnicia voastră, noi, ca comunitate, dorim împreună cu voi o iubire lungă, sperând că, pe parcurs, prin creativitate, grijă și angajament, veți oferi unul altuia o iubire matură, plină de mirarea că, în iubirea care leagă, vă faceți liberi.”

O căsnicie minunată, nu perfectă — ca orice căsnicie bună, oriunde în lume.

Pe măsură ce Susan a trecut de la perioada de după facultate la căsnicie și apoi la maternitate, a învățat mai mult despre vocația ei, trăindu-și viața. A descoperit că iubește să creeze cu mâinile, iar pentru o vreme a lucrat într-un magazin de hârtie, bucurându-se de dimensiunea tactilă a muncii sale. Când au venit copiii, s-a întrebat ce va însemna asta pentru această pasiune și, împreună cu Nate, a decis să construiască o mică afacere de acasă, tipărind manual articole de papetărie folosind tehnica letterpress. Această muncă creativă este acum vândută în magazine din orașul ei și ajunge la un cerc tot mai mare de clienți încântați.

În casa noastră avem o cameră de lectură între partea din față și cea din spate, iar pentru cei care iubesc cărțile este întotdeauna o bucurie. Pe un perete sunt rafturi de sus până jos, pline cu cărți de toate dimensiunile: cărți pentru copii, romane, biografii. Există rafturi pentru Lev Tolstoi, pentru Robert Louis Stevenson și pentru Charles Dickens — și unul pen-

tru Wendell Berry, cu eseurile, poezia și romanele lui. În mijlocul aceluia raft se află o felicitare frumos tipărită, cu versurile unei poezii de Berry, care începe cu „Ce minune ai făcut în mine?” Este un dar de la Susan — și, privind-o, îmi amintesc capacitatea ei de a vedea sensul lucrurilor. Studiile ei, iubirile ei, căsnicia, munca, copiii — toate împreună formează o vocație; iar ea dă sens vieții trăind-o.

Un om drept

Oameni obișnuiți, în locuri obișnuite — fiecare este povestea unei vieți trăite ca vocație. Niciunul nu a ajuns „la capăt”, iar fiecare trăiește cu conștiința vie că s-ar fi putut face mai mult. Timpul și energia, capacitatea și dorința — împreună, acestea conturează viața noastră, iar la finalul zilei trebuie să putem dormi liniștiți, împăcați cu cine suntem și cu felul în care am trăit.

Dar este adevărat pentru noi toți că, uneori, cel mai simplu har este cel mai important dar. Gândiți-vă la remarcabila poveste din *Les Misérables* și la decizia episcopului Bienvenu de a-și ține ușa deschisă; așa cum i-a spus surorii și menajerei sale: „S-ar putea ca cineva să aibă nevoie să intre.” Și întreaga lume știe că, în acea noapte, cineva chiar a avut. Ceea ce mulți nu știu este că, în romanul lui Victor Hugo, în spatele acelei decizii stă o viață întreagă. Dacă adaptarea scenică îi oferă episcopului zece minute, romanul spune povestea întregii lui vieți pe aproape o sută de pagini, intitulând prima carte „Un om drept”. De la chemarea la o vocație pastorală până la devenirea sa ca episcop, ajungem să cunoaștem un om neobișnuit. Dacă luăm în serios înțelepciunea lui Iris Murdoch — „În momentele decisive ale alegerii, cea mai mare parte a procesului de alegere este deja încheiată”⁹ — atunci înțelegem că pelerinajul interior al episcopului l-a format să devină omul al cărui instinct era să arate milă. Ani la rând făcuse alegeri, mici și mari, care i-au modelat sufletul, dându-i ochi să vadă lumea ca fiind a lui — și responsabilitatea de a avea grijă de ea.

Cel care avea nevoie să intre era Jean Valjean, un rătăcitor aruncat în lume după aproape douăzeci de ani de închisoare pentru furtul unei pâini. Cunoaștem reacția episcopului față de oaspetele său: mai întâi îi oferă o

masă și un pat, iar apoi, uimitor, dincolo de orice înțelegere, îi oferă sfeșnicele de argint „uite” după ce Valjean fusese arestat pentru furtul celorlalte obiecte.

„Ți-am cumpărat sufletul pentru Dumnezeu” — acestea sunt cuvintele episcopului către oaspetele său uluit. Și, în felul în care Hugo își spune povestea, exact asta se întâmplă — nu pentru că Valjean ar fi predestinat să devină bun, ci pentru că este transformat de harul simplu care i-a fost oferit.

Dacă Wendell Berry a făcut o vocație din „a spune povești modelate de cele mai adevărate adevăruri ale universului, dar într-un limbaj pe care întreaga lume îl poate înțelege”, atunci *Les Misérables* este această poveste spusă cu forță dramatică pe scenele fiecărui oraș și continent. Amplu și totuși profund uman, spune adevărul despre condiția umană într-un mod care îi atrage pe toți. Ne vedem pe noi înșine în poveste: speranțele noastre, temerile noastre, iubirile și dorurile fiecărei inimi.

Dar să nu uităm: este povestea „mizerabililor” — a oamenilor care au eșuat pe drum, economic, politic și social. Și este povestea unui om care își vede vocația implicată în viețile unor astfel de oameni. El a ales să trăiască o viață obișnuită pentru binele comun. Iar Valjean, încet, foarte încet, face aceeași alegere. Format profund de viața episcopului, el începe să-și trăiască noua viață cu același har simplu — nu în slujire eclezială, ci în piața muncii. Dacă chemarea clericală a episcopului îl implica în viețile oamenilor săi, atunci vocația de om de afaceri a lui Valjean îl atrage în bunăstarea muncitorilor și a orașului său. Și pentru că se vede în relație cu un popor, într-un loc, se vede și responsabil pentru felul în care lumea lor se desfășoară — pentru ceea ce este și pentru ceea ce ar trebui să fie.

Capitolul 7

Marile ispite

„Cei care știu cel mai mult trebuie să jelească cel mai profund.”

– Lord Byron, Manfred

Răsfoind într-o zi printr-o librărie second-hand preferată de pe Capitol Hill, am găsit o carte a filosofului german Friedrich Nietzsche și am dus-o acasă. Citind în ea în acea seară, am dat peste aceste versuri ale poetului Lord Byron: „Cei care știu cel mai mult trebuie să jelească cel mai profund.” Intrigat, m-am întors la librărie, am găsit un volum de poezii ale lui Byron și am citit poemul mai amplu din care proveneau aceste cu-vinte.

Într-o meditație poetică asupra mării ispite din Biblia, capitolul 3 din Geneza, Byron reflectează asupra sensului pomului cunoașterii binelui și răului — o ispită surprinzător de epistemologică, dar cu un nucleu moral. Nu era vorba despre cunoaștere în abstract, ci despre o cunoaștere în care responsabilitatea era deja înscrisă. Un poem, nu un discurs teologic — Byron susține că cunoașterea este grea; că, de fapt, poate fi împovărătoare și, de aceea, „cei care știu cel mai mult trebuie să jelească cel mai profund”.

Pare o întorsătură ciudată în Epoca Iluminismului faptul că, știind mai mult, jelim mai mult. Promițând „cunoașterea este putere”, Iluminismul devine, în același timp, și un motiv de lacrimi.

Cu cât trăiesc mai mult, cu atât sunt mai convins că Byron a intuit ceva esențial, văzând reversul Iluminismului așa cum l-a văzut. A ști mai mult a însemnat putere, iar puterea a însemnat progres. Nimeni nu este nerecunoscător pentru stomatologii și chirurgii pricepuți care au la dispoziție instrumente tehnologice ce fac viața mai sănătoasă și mai puțin dureroasă. Nimeni nu este supărat pentru darurile electricității și ale instalațiilor sanitare. Deși originea energiei și destinația deșeurilor sunt preocupări legitime pentru oameni serioși, alternativele aduc tensiune și boală, generând suferințe imense. Toate acestea sunt adevărate — și exemplele ar putea continua la nesfârșit — dar Byron a văzut și altceva. În timp ce medicina modernă și tehnologiile moderne au propriile lor complexități morale și sociale, Byron, ca artist, simțea durerea psihologică a cunoașterii în epoca lui — și în orice epocă. El știa că ispita primordială de a ști mai mult va aduce propriile ei răni.¹

Tatăl Adam și mama Eva au simțit aceasta imediat, trecând de la bucuria de a fi goi și fără rușine la tristețea de a fi goi și rușinați, ascunzându-se de Dumnezeu și unul de celălalt. Cunoașterea care devenise acum a lor era dureroasă, aducând suferință în cele mai adânci locuri ale ființei lor. Este surprinzător că promisiunea unei cunoașteri mai mari — „să cunoașteți ca Dumnezeu”, în cuvintele ispititorului — a avut ca rod amar neliniștea și rușinea. „Unde ești?” vine întrebarea din cer. Răspunsul lor? „Nu vrem să știi unde suntem, pentru că ne este rușine de cine suntem.”

De la acea primă ispită încoace, oamenii au răspuns în nenumărate feluri la aceeași întrebare: Ce vei face cu ceea ce știi? Sau, altfel spus: Știind ceea ce știi, cum vei răspunde? Dacă aceasta a fost prima întrebare, cu consecințe tragice, oamenii au răspuns la ea iar și iar, întrupând răspunsuri în timp și spațiu, în fiecare secol și în fiecare cultură. Nu există o întrebare mai profundă, nu există o întrebare mai permanentă — și nu există una mai dificilă.

Știind mai mult, ne protejăm. De cele mai multe ori nu vrem să fim responsabili pentru ceea ce știm — simplu, trist, pentru că doare prea mult. *Yada* din lumea ebraică poate învăța că a cunoaște înseamnă a fi responsabil și a avea grijă, dar de cele mai multe ori preferăm o ruptură între aceste trei. Nu vrem ca a cunoaște să însemne neapărat a ne păsa. Nu pentru că am fi moralmente mizantropi, ci pur și simplu pentru că cel care știe cel mai mult suferă cel mai mult. Mai multă cunoaștere înseamnă adesea mai multă durere.

În povestea pe care Berry nu a scris-o, Wheeler Catlett nu a primit în inima lui iubirea mamei sale, făcând-o a lui. Sângele nu a fost mai gros decât alcoolul — și astfel nu a luat niciodată trenul spre Louisville ca să intre în mizeria literală a vieții unchiului Peach. Știa suficient cât să știe că nu vrea să știe mai mult. Sau, în romanul pe care Hugo nu l-a scris, episcopul își petrecuse viața având grijă de oameni care nu meritau această grijă și ajunsese epuizat. La sfârșitul vieții, cunoștea inima omului și știa că nu mai vrea nimic — și astfel, desigur, și-a ținut ușa încuiată, pentru că cineva ar fi putut să vrea să intre. Acestea sunt, de fapt, poveștile vieții fiecăruia dintre noi.

Byron a înțeles asta — și Nietzsche la fel. Cu toții o înțelegem. De-a lungul timpului, oamenii au răspuns, în cele mai multe cazuri, la relația dinamică dintre cunoaștere și responsabilitate în unul dintre două moduri, fiecare perfect de înțeles dacă nu ar fi existat întruparea. Ambele oferă o modalitate de a cunoaște care ne permite să ținem ochii deschiși, văzând lucrurile așa cum „sunt ele în realitate”, dar fără a ne obliga să ne apropiem atât de mult încât să fim răniți de ceea ce știm. Aceste răspunsuri au fost numite stoicism și cinism. Ambele sunt moduri de a cunoaște care nu ne cer să ne apropiem prea mult de ceea ce știm; ele ne permit să ne protejăm de a ști prea mult și, prin urmare, de a ne păsa prea mult.

Stoicismul lui Tom Wolfe

„Istoria se repetă. Trebuie. Nimeni nu ascultă.”² Poezia lui Steve Turner răsună de-a lungul istoriei și străbate inima omului. Zi de zi îi vedem realitatea, de la dinamici generaționale în fiecare familie până la miopia

politică din fiecare societate. Fără a fi fatalist, Turner, psihologic și sociologic, subliniază un adevăr sobru: există consecințe atunci când nu ne amintim suficient de bine, iar consecințele sunt dintre acelea la care nu vrem să fim nevoiți să ne gândim.

Trăim într-o economie din ce în ce mai globală; este „lumea plată” despre care Thomas Friedman a scris atât de mult și atât de bine. De la ciocolată la computere, suntem profund interconectați. Călătoria cu avionul dintr-un loc în altul în Statele Unite este mediată prin India, astfel încât alegerea de a zbura din Portland la Denver plătește un salariu în Mumbai. La un deceniu de la începutul secolului XXI, s-a văzut că Wall Street este mai mult decât o arteră din New York City, este și un indicator global al vieții și morții economice; implozia piețelor financiare care a adus o criză globală a început pe Wall Street. Ceea ce se întâmplă acolo afectează oameni de pretutindeni.

Nu este ceva nou. Cu o generație în urmă, Tom Wolfe, cronicarul culturii americane, a rezumat anii 1980 în romanul său *The Bonfire of the Vanities*, o poveste plasată pe Wall Street și despre autoprocamații „stăpâni ai universului”, tinerii traderi care dominau imaginarul economic al vremii. Nu puteau greși, cel puțin în ceea ce privea capacitatea lor de a tranzacționa. Salariile de început au crescut în averi și, în timp, au început să se vadă pe ei înșiși ca invulnerabili, stăpâni ai universului ce erau — până când, desigur, s-au prăbușit, împiedicându-se lamentabil de propria lor lăcomie.

Istoria se repetă. Trebuie. Nimeni nu ascultă. Zece ani mai târziu, Wolfe a oferit un alt roman, menit să rezume anii 1990, precum și secolul XX, intitulat *A Man in Full*.³ Plasat în Atlanta — noul oraș pentru un nou secol — „omul deplin” era „ultimul mare jucător alb de fotbal de la Georgia Tech” care, patruzeci de ani mai târziu, făcuse avere refăcând panorama Atlantei. Interesele sale economice se întindeau în toată America, iar avionul său personal Gulfstream îl purta oriunde îi cereau afacerile și plăcerile.

O poveste amplă, plină de familii și prietenii, afaceri și politică, ajunge în cele din urmă în zona golfului Californiei, unde omul de afaceri deține mari depozite frigorifice pentru produse alimentare. Contabilul îl informează că ar fi în interesul său economic să vândă depozitele, iar el spune pur și simplu da, urmând sfatul consilierului său de încredere.

Povestitor strălucit cum este, Wolfe ne conduce apoi la ultimul om angajat în depozit, cel care conduce stivuitorul în tura de noapte — și care acum urmează să-și piardă slujba. Aflăm că este un copil al Haight-Asbury din anii 1960 — centrul iconic al contraculturii flower-power, tămâie, LSD, tricouri tie-dye și vibrație de pace și iubire — al unor părinți care și-au iubit stilul de viață mai mult decât l-au iubit pe el. Fiul fusese încurajat să facă orice voia, oricând voia, iar asta nu însemna să ia școala sau viața prea în serios. Încă adolescent, s-a căsătorit devreme, a avut copii și avea disperată nevoie de un loc de muncă care să poată susține tânăra lui familie. Decizia simplă luată în Atlanta are repercusiuni tragice în Oakland pentru acest tânăr.

După un timp, se trezește în închisoarea județeană, cu o condamnare lungă înaintea lui. Plictisit și dorind o distragere de la zgomotul vieții de deținut, cere o carte de la biblioteca închisorii. I se aduce alta decât cea cerută, iar deși este dezamăgit, în orele nopții începe să-l citească pe Epicetet, filosoful grec. În mod surprinzător, este atras de înțelepciunea antică, găsind în filosofia stoică o cale de a-și păstra umanitatea.

Închisorile și penitenciarele din întreaga lume sunt rareori locuri de pocăință, unde reabilitarea inimii și a minții este ordinea zilei. În mod teribil, ele sunt mai degrabă locul în care poticnirea socială devine intenție răuvoitoare, unde infracțiunile mici cresc până devin stiluri de viață criminale. Tânărul din romanul lui Wolfe vrea să iasă, să se întoarcă la familia lui, și știe că trebuie să se ferească de cele mai rele căi ale închisorii. Noapte de noapte, Epicetet îi devine profesor, arătându-i că este posibil să cunoască răul și suferința și totuși să nu se apropie de ele. În timp, se formează o ucenicie peste secole, iar viziunea stoică devine viziunea lui.

Există un moment critic în poveste și, împotriva celui mai bun sfat al lui Epictet, tânărul decide să intre în mizerie, nu să o evite. O nedreptate grosolană va avea loc dacă nimeni nu spune „nu” — așa că o spune. Alegerea lui schimbă totul. Este o poveste mai lungă și, în cel mai bun stil dickensian, ultimul om angajat, acum concediat, îl întâlnește în cele din urmă pe omul de afaceri din Atlanta, al cărui univers s-a destrămat și el. Despre ce vorbesc? Despre Epictet și filosofia lui stoică.

Ultimele pagini ale romanului sunt nesatisfăcătoare, ca și cum Wolfe înțelege că stoicismul nu a funcționat tocmai când ar fi trebuit să funcționeze și totuși, și totuși — cei doi încheie povestea ca parteneri de afaceri, oferindu-l pe Epictet maselor.

Am vorbit odată cu Wolfe despre acest lucru, spunându-i că îi citesc opera cu atenție și că îmi plac romanele lui și că, în cursurile mele, le dau studenților eseurile lui — dar înainte de a se termina conversația l-am întrebat despre finalul romanului *A Man in Full*. Stătea vizavi de mine, îmbrăcat așa cum este întotdeauna în public, într-un costum alb de in, cu o garoafă la rever. Recunosc că am înghițit în sec când i-am spus unuia dintre marii romancieri ai Americii: „Ei bine, vedeți, ultimul capitol a fost nesatisfăcător.” M-a privit și mi-a spus: „Nu-mi închei prea bine romanele, nu-i așa?”

Istoria și cititori mai buni decât mine vor judeca acest lucru, dar ceea ce știu sigur este că argumentul lui pentru stoicism ca răspuns pentru o viață deplină, o viață completă, pentru a fi „un om deplin”, a fost dezamăgitor. În timp ce înțeleg că există orori și suferințe dincolo de ceea ce oricine vrea sau își imaginează, nu face parte dintr-o viață bună să crezi că putem avea cunoaștere fără responsabilitate, că putem ști și totuși să nu ne pese.

Wolfe, ca orice stoic de dinaintea lui, este pur și simplu un om care încearcă să trăiască în lume. Deși există bucurii sincere în fiecare zi, dacă ai ochi să vezi, există și tristeți sincere, dacă ai ochi să vezi. Ceea ce facem cu aceste două realități este ceea ce ne deosebește și este ceea ce diferențiază diversele viziuni religioase. Nu dintr-un motiv minor Wolfe și-a in-

titulat romanul „sumă a unui secol” *A Man in Full*, pentru că titlul însuși este plin de sens. Fiecare relatare a vieții umane, de la diferitele forme de teism la diferitele forme de panteism și la diferitele forme de materialism, are în centru o viziune asupra persoanei umane — ceea ce este adesea numit un telos. Credem anumite lucruri ca fiind adevărate despre noi ca indivizi și adevărate despre ființele umane și trăim în lumina lor. Dar nu doar trăim în acea lumină, ci și teoretizăm și imaginăm în acea lumină. Dezvoltăm viziuni economice și politice și creăm artefacte artistice — sculptură, pictură, romane, poezie, muzică, teatru și film — care rezonază cu ceea ce credem că este adevărat despre ființele umane, în lumina telosului care modelează înțelegerea noastră despre ceea ce este real, adevărat și drept.

Telosul viziunii stoice este *apatheia*. Suntem tot ceea ce trebuie să fim, tot ceea ce suntem meniți să fim, „un om deplin”, atunci când suntem în *apatheia*. Nu este un cuvânt pe care îl folosim astăzi, dar este apropiat de unul pe care îl cunoaștem — apatie. Pentru stoic, nu era nimic peiorativ în acest cuvânt; dimpotrivă, el definea însăși semnificația faptului de a fi om. A fi fericit este scopul suprem al bărbatului și al femeii, telosul, iar orice stă în calea acestei fericiri trebuie evitat.

Există și alte cuvinte asemănătoare etimologic, toate având rădăcina în latinescul *pati*. Cunoaștem *pathos*, empatie, simpatie, pasiune și compasiune, de pildă. Fiecare dintre aceste cuvinte izvorăște dintr-un efort de a da sens vieții, unei vieți în care lucrurile adesea nu sunt așa cum ar trebui să fie, în care există, de fapt, dezamăgire, durere și nedreptate. Știind că lumea este astfel, știind că experiența noastră este astfel, ce vom face? Cum vom răspunde?

Răspunsul stoic este *apatheia*, un mod de a cunoaște care nu cere să răspunzi. Știi, dar nu trebuie să intri în situație. Știi, dar nu trebuie să fii implicat. Este important de observat că stoicismul nu este răuvoitor în indiferența lui intenționată, dar disponibilitatea lui de a privi în altă parte în momente critice este o problemă pentru o viață bună și pentru o societate bună.

Așa cum văd eu lumea, există foarte mult din ceea ce este îngrozitor — uneori în mod sfâșietor. Povestea prietenului meu care a fost ucis pe Capitol Hill este doar un exemplu; din păcate, astfel de povești sunt ne-numărate, cunoscute prea bine de milioane și milioane și milioane de oameni, de fiecare dintre noi, de fapt. Cine dintre noi vrea să se apropie de durere? Cine vrea să ia tristețea în propria inimă?

Marele savant evreu Abraham Heschel, în monumentală sa lucrare *The Prophets*, susține că întreaga tradiție profetică a fost un răspuns la stoicismul vremii lor, fie că acesta era predat și dezbătut în mod formal, fie că era mai degrabă o presupunere „de stradă” a oamenilor obișnuiți care trăiau vieți obișnuite. Heschel prezintă o viziune diferită asupra vieții, formată de credința că Dumnezeu aude și răspunde la ceea ce aude, că vede și acționează asupra a ceea ce vede. Nu este un motor nemișcat, ci Cel care știe și simte ceea ce știe. Când profeții vorbesc în numele lui Dumnezeu, lamentația lor principală este că poporul lui Israel știe, dar nu face, știe, dar nu simte. Sunt mai stoici decât evrei — iar Dumnezeu condamnă pretenția lor de a fi poporul Lui, pentru că poporul Lui ar fi ca El, știind așa cum știe El, simțind așa cum simte El.

Un alt savant al secolului XX, Benjamin B. Warfield de la Princeton, argumentează în mod interesant că Evangheliile au fost un răspuns la stoicismul vremii lor. Explorând „persoana și lucrarea lui Hristos”, el susține că Isus, ca Dumnezeu întrupat, a arătat poporului lui Israel că cunoașterea trebuie legată de inima sensibilă a adevăratei ascultări, născută dintr-o viață emoțională bogată; că era imposibil să te numești iudeu fără a fi iudeu în inimă, cineva pentru care cunoașterea este responsabilitate născută din dragoste — ca Dumnezeul lui Avraam, Isaac și Iacov, pentru care cunoașterea este văzută cel mai deplin în iubire. Studiul lui asupra lui Ioan 11 și asupra morții lui Lazăr, deja menționat în capitolele 1 și 5 ale acestei cărți, este un exemplu remarcabil de bogat în acest sens, arătând că răspunsul lui Isus la moartea prietenului său era la o distanță uriașă de *apatheia* stoică. Isus din Evanghelia lui Ioan este Cel care Se mânie pe blestemul morții, chiar în timp ce plânge cu Maria și Marta. Când Cuvân-

tul Se face trup, arată că este posibil să simțim ceea ce știm, în simpatie, empatie și pasiune.

Aceasta nu este o tiradă împotriva stoicismului. Din nou, dacă nu ar fi existat întruparea, un moment în istoria umană în care Dumnezeu arată că putem cunoaște și totuși iubi, atunci stoicismul ar părea un răspuns foarte bun la o întrebare foarte grea: Știind durerea vieții, ce ai de gând să faci? Intuiția lui Byron este mai mult decât simplă poezie, surprinzând artistic adevărul experienței umane: „Cei care știu cel mai mult trebuie să jelească cel mai profund.” Da, știind ceea ce știm, cum vom răspunde?

Cinismul lui John Le Carré

Trăind de mulți ani în Washington, D.C., am ajuns la concluzia că, deși lumea critică adesea orașul pentru trufia lui, pentru „mentalitatea Beltway” și toate celelalte, realitatea este că orașul este cinic. Pentru cel neinițiat, aceasta este o surpriză, dar virtuțile răstălmăcite, care în cele din urmă sunt vicii, se hrănesc reciproc: trufia și cinismul, una fiind terenul de creștere al celeilalte. Viciile sunt întotdeauna așa, deformând ceea ce înseamnă să fii om, devenind în cele din urmă vicioase și distrugând ceea ce ar fi putut fi.

Oamenii vin din toată America și din întreaga lume dorind să-și pună umărul la istorie. Timp de șase luni sau șase ani, încearcă, iar apoi ajung inevitabil la concluzia că Washingtonul este prea mare dezordine — și oricine știe, știe că este o dezordine. Dar întrebarea pusă prima dată în Grădină, primordială și perenă cum era, este pusă din nou fiecăruia care vine în oraș: știind ceea ce știi, ce ai de gând să faci?

Mulți decid să plece și se întorc la Des Moines sau Austin, convinși că au încercat Washingtonul și l-au găsit lipsit de ceea ce sperau. În economia politică globalizată a secolului XXI, alții vin din Egipt sau India și adesea și ei se întorc acasă, cunoscând acum Washingtonul și felurile lui de a funcționa, hotărâți să-și construiască viitorul în propria societate, folosind ce au învățat mai bun și mai rău. Alții rămân și se dedică sarcinii grele de „a face dreptate, a iubi mila și a umbla smerit cu Dumnezeu”, chiar știind că Machiavelli a ajuns la Washington înaintea lui Mica. Iar

alții lucrează cinic orașul care este acum al lor, asigurându-se că obțin ce vor, convinși că toți ceilalți fac exact același lucru.

Ani de zile am predat pe Capitol Hill, atrăgând studenții în viziuni ale responsabilității publice. Citeam împreună, în timp ce ei plecau săptămână de săptămână în oraș pentru stagii în tot felul de contexte — cu profit și nonprofit, guvernamentale și neguvernamentale — și vorbeam despre această provocare. Adesea scriam pe tablă acest silogism:

Dreptatea este un ideal.

Idealurile sunt utopice și nerealiste.

Dreptatea este utopică și nerealistă.

Sperând că o conversație onestă ar putea funcționa ca antidot, povara mea era că știam că orașul va face tot ce poate să-i devoreze, poate cu subtilitate, dar în cele din urmă avea să existe o mistuire a motivațiilor lor sincere pentru vocații în spațiul public. Predarea noastră era muncă grea și simțeam mereu că eram angajați într-o luptă pentru inimile și mințile studenților noștri, luptând pentru felul în care lumea avea să se desfășoare.

În strania aritmetică a istoriei și a inimii umane, ispita subtilă a cinismului ne încurcă cele mai bune eforturi de a lucra pentru binele comun. Uneori tot ce putem face este să numim problema, canceroasă cum este pentru o viață bună și pentru o societate bună. Unii, desigur, nici măcar nu o văd ca problemă, ci o îmbrățișează ca pe realitatea realităților.

Aceasta face parte, desigur, din istoria lungă a cinismului. Încă de la primii cinici, precum Antistene și Diogene, pe vremea lui Socrate, a fost un efort onest de a vedea dincolo de teorii și de abstracțiuni metafizice în favoarea vieții trăite concret, a practicii de a trăi. În loc să fie învățați de zei, mediat prin convenții sociale, cum se întâmpla în mod necesar, cinicii vedeau viața însăși ca profesor, crezând că din natură învățăm cum trebuie să trăim. Privește în jurul tău! Vezi singur. Încetează să mai imaginezi o lume care nu există. Fii realist.

Desigur, este o problemă veche aceea de a teoretiza fără o grijă adevărată pentru realitățile de fiecare zi ale vieții omenești. Oamenii din fie-

care epocă se împotrivesc celor care imaginează o lume mai bună decât aceea în care trebuie să trăim, plină de tensiune și luptă cum este. Strigăm: „Dar tu nu știi!”, respingând sfatul ca irelevant, pentru că nu este ancorat în felul în care stau lucrurile.

Dar tocmai aici este și punctul de tensiune. Cum stau lucrurile? Care este adevărul despre viață? Ce ar trebui să așteptăm de la ceilalți și de la viață? Dezbatem aceste întrebări toată ziua, în educație și politică, în familii și cartiere, în piețele mari și mici ale vieții. Și fie că suntem cinici greci de demult, fie bărbați și femei foarte moderne care ne croim drum prin realpolitik-ul orașelor acestei lumi, există suficientă dezamăgire, suficientă răutate și corupție încât să ne facă să ne întrebăm dacă dreptatea este mai mult decât un ideal. O idee frumoasă, dar te rog — noi trebuie să trăim în lumea care chiar există.

Și tocmai „lumea” îi intriga pe cinici. Nemulțumit să fie un *polites*, un cetățean al unui loc anume, al unei *polis*, Diogene prefera să fie cunoscut drept „cetățean al lumii”, un *kosmopolites*, adică un cosmopolit. În nuanțele filozofiei morale și politice, întotdeauna înrădăcinate în inima omească, cinicii nu disprețuiau „locurile”, ci își vedeau locul ca fiind cosmic, aparținând universului.

Ca în mare parte din viață, există aici și un da, și un nu. A te vedea angajat de lume, responsabil pentru lume, este corect; a te vedea însă negat de relațiile și responsabilitățile obișnuite față de un popor și un loc este o problemă. În această viziune, nu mai trebuie niciodată să te angajezi pentru binele comun, cu toată complexitatea lui, pentru că poți sta mereu în afară, fiindcă este posibil să stai la distanță de partea sordidă a istoriei fără să fii implicat în mizeria ei.

Dar este o imagine încărcată de sens, aceasta de „cetățean al lumii” — și invită la o întrebare: ce este lumea și cum este ea în realitate? Unul dintre cei mai buni cronicari ai geopoliticii contemporane este romancierul britanic John Le Carré. De la *The Spy Who Came in from the Cold* la *Tinker, Tailor, Soldier, Spy*, la *Smiley's People*, la *The Honourable Schoolboy*, la *The Constant Gardener*, la *A Most Wanted Man*, la *The Mission*

Song, el își folosește propriii ani de spionaj pentru Anglia, în MI5 și MI6, pentru a-și spune poveștile despre serviciile de informații în timpul Războiului Rece și după încheierea acestuia; în anii care au urmat, a luat ca subiect al operei sale și mașinațiunile corporative globale.

Fiecare poveste este remarcabil de captivantă și de sobră. Scriitor extrem de talentat, Le Carré este strălucit, roman după roman abordând cele mai complexe dinamici ale economiilor politice ale lumii moderne. Dacă una dintre povești este Rusia post-URSS, cu politicieni plini de răutate făcând afaceri cu spirite înrudite din Vest, alta este Africa, în toată speranța și disperarea ei, cu triburi aflate în război pe fundalul intereselor economice globale care profită atunci când Africa suferă. Le Carré este un maestru al povestirii, văzând răul din inima omenească desfășurat în arene publice și politice — și se așteaptă ca cititorii lui să ajungă la aceeași concluzie la care a ajuns el.

Într-un cuvânt, este un cinic — despre indivizi și instituții, despre persoane și polisuri, despre oricine și orice are de-a face cu puterea și banii. Și de ce nu? Există multe motive bune să fii cinic. Guvernele își trădează cetățenii, uneori cu consecințe tragice. Națiunile sacrifică binele pe termen lung pentru câștigul pe termen scurt, uneori având scrisă în ecuație o nedreptate intenționată. Oamenii care știu cu adevărat ce se întâmplă în guverne și în birocrățiile corporative găsesc extrem de greu să nu creadă că toți și toate sunt corupte. Au văzut prea mult. În imaginea inconfundabilă a lui Hitchcock, sunt bărbați și femei care știu prea mult.

Le Carré surprinde acest lucru cu intuiție și cu elocvență. Au fost multe nopți, de-a lungul multor ani, în care am lăsat jos romanele lui convins că lumea este un loc mai bun pentru că Le Carré a scris încă o poveste. Sensibilitatea lui față de nuanțele inimii omenești sună adevărat în raport cu propria mea inimă și cu oamenii pe care îi cunosc. Instinctele lui despre motive, adevărate și false, par plauzibile, având în vedere ceea ce am trăit. Și totuși, în timp ce îl citesc, există și un sentiment de rușine. Este aproape ca și cum aș fi fost un voyeur, privind în viață într-un mod nelegitim, într-un mod intenționat pervers. Da, știu că Bismarck, politicianul prusac,

avea dureros de multă dreptate despre viața politică și despre inima ome-nească ajunsă aproape de realitățile politice, când a spus că „dacă vrem să respectăm cârnații sau legea, atunci nu trebuie să privim cum se fac.” Dar, atunci când îl citesc pe Bismarck, simt un realism câștigat greu, care este diferit de cinismul lui Le Carré.

Să luăm *The Constant Gardener*, unul dintre romanele lui, care a devenit și film. Este despre lumea în care interesele economice globale se lovesc de interesele globale ale sănătății, care se lovesc de interesele politice globale. O lume complexă și complicată, iar facerea cârnaților este realitatea care traversează întreaga poveste. Guvernul britanic are un rol în poveste, dar la fel și o criză de sănătate din Kenya, precum și o companie farmaceutică britanică — și nimeni nu este curat, de fapt nimeni nu are integritate. Cârnațul a fost făcut și pute; i-a făcut pe unii foarte bogați, iar alții au murit din cauza lui. Numai cei naivi refuză logica cinismului.

Ca să putem merge înainte în lume, nu ne putem permite să fim romantici. Chiar dacă recunoaștem că Pollyanna este un personaj fictiv, știm prea bine ispita și farmecul de a o imita. Ne dorim ca totul să fie bine, ca toți să fie fericiți. „Viața e bună”, promit tricourile, și le cumpărăm cu camionul. Ei bine, uneori, în anumite locuri, dar nu prea des în ghetourile uriașe ale Nairobiului, acolo unde ne duce Le Carré în *The Constant Gardener*. Iar când sunt în joc bani și putere, puțini spun nu. Aproape nimeni.

Dar există excepții. Și aici cinismul lui Le Carré este mai degrabă o protecție a inimii lui decât o relatare adevărată despre inimă. Conștient sau nu, intenționat sau nu, ispita cinismului este întotdeauna un mod de a-ți feri inima să nu fie rănită, din nou.

Având în vedere munca mea și orașul meu, am văzut sute de tineri de douăzeci și ceva de ani venind la Washington cu ochii mari și cu coada stufoasă, gata de viață, dorind să influențeze felul în care se va desfășura lumea. Pentru cei mai mulți nu durează mult până să simtă mirosul cârnaților care se fac. Curând, cinismul începe să crească în ei, pe măsură ce văd și aud mai mult decât și-au imaginat vreodată.

Dar am văzut și mulți care acum sunt mai în vârstă, încercați cum sunt, care își pot aminti o vreme când și ei credeau că merită să lucrezi pentru dreptate, dar care acum știu că nu merită, pentru că ea există doar în discuțiile sterile de universitate. La urma urmei, nu mai au douăzeci și unu de ani! Ei știu cum funcționează cu adevărat lumea. Și, desigur, sunt foarte dispuși să le spună celor de douăzeci și unu de ani că ar face bine să se ocupe de adevărata afacere a politicii, care este să o folosești pentru propriile scopuri. Așa i-a spus unul dintre consilierii seniori din Senat uneia dintre studentele mele, care întrebase despre sensul dreptății într-o anumită dezbatere națională în care senatorul său era un participant cheie: „Dreptatea e o prostie! Maturizează-te!” Și, timp de o jumătate de oră, a admonestat-o pentru simplul fapt că își imaginase că dreptatea, ori cât de inscripționată ar fi ea pe clădirile de pe Capitol Hill, ar avea vreo legătură cu realpolitik-ul, cu adevărata afacere a politicii. (Răspunsul la întrebarea „Ce este real?” se dovedește a fi mai mult decât o întrebare academică, pentru că felul în care o definim are consecințe de mare amploare.)

Există multe motive să fii cinic — și este un răspuns bun dacă nu a existat o întrupare. Dar, dacă aceasta a avut loc, dacă Cuvântul chiar S-a făcut trup și dacă există bărbați și femei care, în și prin propriile lor vocații, imită vocația lui Dumnezeu, atunci uneori și în anumite locuri lumea devine ceva mai asemănător cu ceea ce ar trebui să fie.

O vocație în imitarea unei vocații

Cu peste douăzeci de ani în urmă, Mark Rodgers și cu mine am decis să fim vecini, amintindu-ne crezul comunității din Clapham, de acum două sute de ani: „Alege-ți vecinul înainte să-ți alegi casa.”⁴ Ne-am întâlnit mai întâi într-un proiect care lega politica de educație și, nu după foarte mulți ani, Mark și familia lui s-au mutat la Washington, unde el a preluat, pentru următorii șaisprezece ani, rolul de chief of staff în Camera Reprezentanților și în Senat. Așa că i-am invitat pe Mark și familia lui să se mute în cartierul nostru — și au făcut-o.

Într-o după-amiază, Mark și cu mine vorbeam despre familie și muncă, despre viețile noastre și despre lume. În timp, luaserăm multe decizii care ne legaseră unul de altul; nu în privința unor teme politice particulare, ci mai degrabă în privința întrebărilor și preocupărilor care fac posibilă o societate bună, crezând împreună că, din punct de vedere cultural, sursa este mai în amonte decât politica. Mark este un vizionar cu o minte de inginer și are o capacitate remarcabilă de a imagina și de a aduna oamenii împreună.

Iubitor de muzică de multă vreme, este mereu interesat de următorul cântec al următorului compozitor, așa cum îi este caracteristic: dornic și plin de speranță. Au existat momente când a adus împreună artiști de toate felurile — muzicieni, cineaști, dramaturgi, romancieri, pictori — iar eu m-am alăturat, aducând întrebările mele în conversație. Alteori m-a sunat, întrebându-mă dacă am putea organiza o întâlnire pentru Bono, care ani la rând l-a numit pe Mark „îngerul meu de pe Capitol Hill”. În anii în care Bono făcea lobby la Washington pentru criza HIV/SIDA, nu a existat nimeni care să sprijine cauza mai mult decât Mark. Și au mai fost alte dăți când a adus oameni împreună între lumea politicii, a artelor și a afacerilor, turnându-și inima în viziuni ale binelui comun despre felul în care trăim împreună.

În acea zi, mi-a povestit cum mergea prin Senat, simțind săgeți imaginare intrându-i în spate din partea altora care lucrau acolo, auzindu-le „blestemele” în timp ce mergea: „Uite-l pe Mark Rodgers. N-ar trebui să ne pese de Africa dacă el n-ar tot face din asta o problemă. Alegătorilor noștri nu le pasă cu adevărat, așa că de ce ne-ar păsa nouă?” Nu a spus-o cu nici urmă de aroganță, ci mai degrabă cu o oboseală reală, simțind povara muncii pentru ceva ce cei mai mulți nu credeau că merită osteneala. Prea adesea, singurul lucru care contează este câștigarea următoarelor alegeri și, dacă oamenii de acasă nu sunt mișcați de nevoile Africii, este greu să cheltuiești capital politic pentru preocupări atât de îndepărtate. Nu este nimic romantic în a încerca să faci ceea ce este drept și a simți indiferența celor cu care lucrezi și trăiești.

Și aceasta este doar o poveste din viața lui Mark. An după an, a continuat, văzând idei și probleme care îl implicau. Există legislație care a schimbat felul în care trăim ca popor — de fapt, a schimbat felul în care funcționează lumea — iar amprentele inimii lui sunt peste acele legi. Există cântece și povești care au fost văzute și auzite de oameni din întreaga lume și care poartă numele lui în procesul lor de producție. Există proiecte care abordează probleme educaționale în orașele Americii și drepturile animalelor în fiecare cartier al Americii, proiecte asupra cărora Mark a lucrat din greu. Complexe, dificile, uneori nepopulare, și totuși fiecare important pentru felul în care se va desfășura lumea.

Putem să cunoaștem lumea și totuși să iubim lumea? Putem să cunoaștem dezordinile lumii și totuși să lucrăm asupra lor pentru că vrem, pentru că ne vedem responsabili, de dragul iubirii? Uneori, unii oameni fac această alegere, așa cum a făcut Mark, și întotdeauna este o vocație în imitarea unei vocații. În ce avem mai bun și mai adevărat, stăm în șirul lung al celor care își amintesc profunda intuiție a lui Thomas à Kempis, care ne cheamă la „imitarea lui Hristos”. A alege să cunoști și să continui să iubești este costisitor; a fost pentru Dumnezeu și este și pentru noi. De fapt, este cea mai dificilă sarcină imaginabilă.

Ascultați atunci aceste cuvinte, noi, imitatori ai vocației lui Dumnezeu cum suntem.

Dumnezeu a știut ce era mai rău despre noi înainte să aleagă să ne iubească și, prin urmare, nicio descoperire de acum nu-L poate deziluziona cu privire la noi în modul în care noi suntem atât de adesea deziluzionați cu privire la noi înșine și nu-I poate stinge hotărârea de a ne binecuvânta. El a luat cunoștință de noi în iubire.⁵

Dumnezeu ne cunoaște și totuși ne iubește. Aceasta este inima întrupării și, nu întâmplător, inima clasicului contemporan al lui J. I. Packer, *Knowing God*.

Viziunea lui mi-a modelat propria viziune, nu doar despre Dumnezeu, ci și despre viață. Packer începe prin contrastul dintre a ști despre Dum-

nezeu și a-L cunoaște pe Dumnezeu. În felul lui, el respinge paradigma iluministă a cunoașterii obiective și subiective, susținând în schimb un mod mai adevărat de a cunoaște, care este deopotrivă cunoaștere a lui Dumnezeu și cunoaștere despre Dumnezeu — susținând implicit că ele au nevoie una de cealaltă pentru ca credința să fie onestă. Dar apoi împinge argumentul mai departe, afirmând că Dumnezeu știe „ce este mai rău despre noi” și, de dragul iubirii, refuză să fie deziluzionat de noi. Este mereu har uimitor.

Dacă acest lucru este adevărat, atunci onestitatea intelectuală nu ne cere să fim cinici. S-a întâmplat în istorie: Dumnezeu cunoaște și totuși iubește. Știindu-mă pe mine însumi așa cum mă știu, aceste cuvinte mă fac să suspin; dar sunt și cuvinte care fac posibilă viața. Sunt cunoscut și sunt iubit — asemenea femeii de la fântâna samaritană: „Știe tot ce am făcut vreodată — și mă iubește! Veniți și voi să-L întâlniți.”

Întruparea nu este o chemare la o viață printre roze, închizând cumva ochii la teroriile acestei lumi atât de rănite. Împreună cu Wolfe, putem recunoaște că lumea este o dezordine, o dezordine îngrozitoare, dar putem rezista ispitei de a ne păstra curați, de a rămâne „fericiți”, așa cum permite *apatheia*. Împreună cu Le Carré, putem spune adevărul despre complicitate, despre corupție, dar putem refuza să mergem până la judecata tăioasă potrivit căreia, în orice moment, în orice loc și cu orice om, lucrurile sunt atât de rele pe cât ar putea fi. Har straniu cum este, uneori oamenii decid că vocațiile lor sunt, de fapt, să cunoască lumea și totuși să iubească lumea; de fapt, uneori există oameni care cunosc ce este mai rău despre lume și totuși o iubesc.

Adevărul este că, în cea mai mare parte, acești oameni trec neobservați în viața aceasta. La sfârșitul zilei, suntem oameni obișnuiți în locuri obișnuite. Cei mai înțelepți au știut întotdeauna acest lucru, reamintindu-ne un adevăr mai adânc și mai adevărat. În ultimele cuvinte ale romanului minunat imaginat *Middlemarch*, George Eliot spune despre Dorothea:

Spiritul ei atât de fin atins își avea totuși roadele lui fine, deși ele nu erau larg vizibile. Firea ei deplină, asemenea râului a

cărui putere Cyrus a frânt-o, se revărsa în canale care nu purtau pe pământ niciun nume mare. Dar efectul ființei ei asupra celor din jur era inestimabil de difuz: căci binele crescând al lumii depinde în parte de fapte neistorice; și faptul că lucrurile nu stau atât de rău pentru tine și pentru mine pe cât ar fi putut sta se datorează pe jumătate numărului celor care au trăit cu credincioșie o viață ascunsă și odihnesc în morminte nevizitate.

Cei mai buni dintre noi sunt astfel, sunt sigur de asta. Cei mai mulți nu lucrează pe Capitol Hill-urile lumii. Cei mai mulți nu primesc telefoane de la Bono. Cei mai mulți dintre noi venim și plecăm, iar istoria nu pare să-și amintească. Ca Dorothea, trăim vieți ascunse, fiind totuși chemați să avem un „efect” asupra lumii din jurul nostru, astfel încât lucrurile să nu fie „atât de rele”. Sperăm și ne rugăm să fim oameni buni, trăind vieți bune, făcând lucrări bune, pentru ca la sfârșit să ne odihnim în „morminte nevizitate”, așa cum probabil se va întâmpla. Nu poate fi și nu va fi altfel — și așa stau lucrurile pentru cei mai mulți dintre noi, în cea mai mare parte a timpului.

Trăind de dragul lumii

Walker Percy a oferit imaginea aluzivă a „licăririlor de speranță”. Nu este, de fapt, o viziune prea grandioasă și totuși este o viziune adevărată — pentru cei mai mulți dintre noi, în cea mai mare parte a timpului. În ritmurile zilnice ale vieții, pentru toți și pretutindeni, ne trăim existența în piețele acestei lumi: în case și cartiere, în școli și la ferme, în spitale și în afaceri, iar vocațiile noastre sunt legate de munca obișnuită pe care oamenii obișnuiți o fac. Nu suntem mari salve trase în prova istoriei; mai degrabă, printr-un har simplu, suntem licăriri de speranță.

Și, deși poate nu suntem apăsați conștient de întrebări precum *Ce voi face astăzi ca să rămân liber de stoicism?* sau *Cum mă voi feri astăzi de cinism?*, realitatea este că, dacă vrem să rămânem credincioși angajamentelor noastre, perseverând în ceea ce credem că este important, va trebui să avem motive care să dea sens unor vocații ce ne implică în istoriile și

complexitățile comunităților și societăților noastre. A ne vedea responsabili, de dragul iubirii, este și o muncă grea, și o muncă bună — și nu poate fi făcută de unul singur.

În urmă cu câțiva ani, la o seară Vocare a Washington Institute — ceea ce noi numim „conversații despre chemare”, unde uneori discutăm despre maternitate, alteori despre drept, alteori despre dezvoltare internațională, alteori despre educație — George Connors și Hans Hess au venit la o seară concentrată pe vocațiile din lumea afacerilor.⁶

Noi credem că mesele contează, pentru că au semnificație morală. Înținși între Cina cea de Taină și Marea Cină — cu invitația lui Isus de a mânca împreună, săptămână de săptămână, până când va veni din nou — Vocare-urile noastre includ întotdeauna o masă. Acești doi bărbați și-au petrecut viața privind cum se fac cârnații, lucrând în locurile în care au lucrat. George a fost toată viața bancher, iar Hans a lucrat pe Capitol Hill și acum este restaurator. Ei fac afaceri împreună, George fiind bancherul lui Hans.

Dacă banii și puterea sunt cele care corup, făcându-ne să fim cinicii care trebuie să fim, atunci George este o contra-poveste, trăind ca și cum o altă lume ar fi mai reală, mai adevărată, mai dreaptă. După facultate, a venit la Washington și a început pe treptele de jos ale lumii bancare, învățând să facă bani în timp ce învața despre oameni. Pe măsură ce abilitățile i s-au dezvoltat, i-au crescut și responsabilitățile, și a început să aibă tot mai multă influență asupra politicilor băncii sale. Ca în atâtea aventuri de afaceri, munca bună într-un loc s-a transformat în muncă și mai bună în altul, iar când s-a înființat o bancă nouă, a devenit președintele Washington First Bank.

De-a lungul anilor, banca a crescut, iar înțelegerea vocației lui George a crescut și ea. Are instincte surprinzător de bune în privința banilor și a oamenilor. Privindu-l la lucru, sunt adesea uimit de felul în care răspunde întrebărilor care îi aparțin, administrând resursele așa cum o face. Vorbim adesea despre ceea ce face, nu despre detaliile relațiilor sale, ci mai degrabă despre caracterul responsabilităților lui.

De pildă, uneori vorbim despre cine primește bani și de ce. Multe bănci, chiar împotriva reglementărilor, practică o formă de „redlining”. (Legile cer ca, în principiu, oricine să fie eligibil pentru un împrumut și ca anumite cartiere să nu fie „trasate cu roșu” și marcate drept nedemne de timpul și banii unei bănci.) Istoria tristă este că aceasta este una dintre fețele principale ale rasismului instituțional și, în orașe din toată țara — împotriva legii — acest lucru se întâmplă. Ca administrator al băncii, George are un rol esențial în protejarea resurselor ei, dar este și dedicat unei societăți cu adevărat bune și, prin urmare, unor orașe cu adevărat bune. Știe că cele mai bune afaceri își asumă riscuri, mai ales atunci când este în joc ceva important. Așa că, deși are un rating de performanță de 100% pentru banca lui, a aprobat credite pe care alți bancheri nu le-ar fi aprobat. Uneori, o întrebare care îi apare cere înțelepciune solomonică. Pentru că refuză să fie cinic cu privire la munca și lumea lui, știind ceea ce știe, alege să intre în complexitatea speranțelor pentru ceea ce un oraș ar putea deveni.

Mi-a povestit odată despre o conversație cu președintele consiliului de administrație al băncii sale, un om cu multă experiență în afaceri și banking. George a fost întrebat: „Și unde sunt cheltuielile noastre juridice?” Fiecare bancă pe care acel om o cunoscuse punea deoparte bani pentru onorarii juridice și, studiind registrele, nu putea găsi plăți către avocați. Nedumerit, l-a întrebat pe președintele băncii. George nu este deloc ușor de păcălit și își cunoaște foarte bine munca. Răspunsul lui? „Vorbesc cu oamenii.” Și a explicat că intrarea în incapacitate de plată la un credit nu este în interesul nici al băncii, nici al clientului; amândoi pierd dacă este adus un avocat. Așa că, uneori cu nopți nedormite, George insistă și insistă până când banii împrumutați sunt, în cele din urmă, recuperați sau rearanjați. Există telefoane grele și conversații față în față și mai grele, dar, în cele din urmă, el argumentează că un împrumut renegociat este mai bun decât un împrumut pierdut. Nu este optimist despre oameni, dar nici pesimist; George pășește în orașul Washington — plin cum este de putere și bani — cu un simț tot mai adânc al vocației, căutând un bine comun atât pentru omul de afaceri, cât și pentru client. Simplu spus, își

vede munca drept o imitare a întrupării; știind cum este bankingul, de cele mai multe ori, el lucrează pentru ceea ce poate fi, pentru că crede în ceea ce ar trebui să fie.

Hans este unul dintre acești clienți. Californian prin naștere, a avut un pelerinaj vocațional neobișnuit. A studiat fizica în facultate, apoi teologie în următorii patru ani — iar spre surprinderea tuturor a venit apoi la Washington să lucreze pe Capitol Hill. În acei ani, membrul Congresului pentru care lucra i-a pus o întrebare și ceea ce a descoperit i-a schimbat cursul vieții. Congresmanul voia să știe de ce antibioticele date copiilor deveneau din ce în ce mai ineficiente. În cercetările sale, Hans a descoperit că o linie importantă de studiu arăta că problema era contaminarea lanțului nostru alimentar cu carne, pentru că antibioticele date vacilor ca să crească mai mari și mai repede ajungeau, desigur, în hamburgerii pe care îi mâncau copiii Americii. Așa că, atunci când era nevoie de un antibiotic, acesta nu mai era de ajutor; medicamentul era deja în corpurile celor care aveau nevoie de ajutor.

Ca și alții înaintea lui, Hans a crezut că poate face un hamburger mai bun. Și, cu soția lui, April, activă și ea în lumea afacerilor, au petrecut câțiva ani cu creionul ascuțit, gândind serios viziunea lor. Ideile se loveau de idei, dând naștere la și mai multe idei și apoi, într-o zi, Elevation Burger și-a deschis ușile în Falls Church, Virginia. Profund dedicați muncii bune pentru binele tuturor, au început să vândă hamburgeri proveniți din vite hrănite natural, produse organic, cu cartofi prăjiți în ulei de măsline. Susținând că „fast food-ul nu trebuie să fie mâncare proastă”, au imaginat o afacere care să meargă bine și să facă bine în același timp.

De-a lungul anilor în care au fost în afaceri, clienții lor le-au rămas fideli, iar interesul pentru modelul lor a crescut. Fiindu-mi prieten, mă bucur întotdeauna să văd magazinul plin de oameni și mă bucur să aud despre alții care vor să deschidă propriile francize Elevation Burger în toată țara și în lume. Pe pereții localului sunt afișe care le spun artistic povestea, explicând într-un limbaj obișnuit că „ingredientele contează”, devenit acum sloganul companiei. Nu se dorește să fie un loc sofisticat;

hamburgerii și cartofii prăjiți sunt lucrarea lor principală, o masă obișnuită pentru oameni obișnuiți.

În cele din urmă, mâncarea ține de gust. Mâncarea sănătoasă uneori nu pare foarte gustoasă și, dacă un restaurant nu poate îndeplini promisiunea de bază că mâncarea lui este bună la gust, este puțin probabil ca nici măcar cei mai dedicați să-i rămână clienți. Copiii nu vor striga după „un burger de la Elevation!” dacă nu este gustos.

Așa că uneori Hans și cu mine vorbim despre provocarea de a face hamburgeri escatologici. Dacă credem că fiecare masă din acest timp al istoriei este o pregustare a unei Mari Cine viitoare, atunci ce este important în ceea ce mâncăm acum? Cina Nunții Mielului va fi un ospăț și totul va fi gustos și sănătos în același timp; nu vor exista compromisuri — o gogoasă la micul dejun și, desigur, un măr la prânz. Născută dintr-o nevoie omenească și dintr-o viziune strategică, munca lui este o pregustare a ceea ce va fi cândva.

Ceea ce m-a intrigat în afacerea lui Hans este că ea se apropie destul de mult de facerea cârnaților a lui Bismarck, foarte literal; hamburgerul este, până la urmă, carne tocată. Dar știi, ascultând cu atenție, că firma lucrează foarte mult ca să ofere publicului o masă bună. Cu scrupulozitate. Muncesc ca să găsească furnizori care pot promite produse bune și lucrează din greu ca să ofere servicii bune odată ce un Elevation Burger este pe drum spre locul unde trebuie să ajungă. Ca în orice afacere, ar fi mai mult decât ușor să taie colțuri, tocmai pentru că este întotdeauna posibil să faci asta. Cine ar ști, la urma urmei? Nu face toată lumea asta? Cinicii lumii așa cred, dar Hans și April s-au revărsat pe ei înșiși în speranță, dorind să ofere un har comun pentru binele comun, într-o chiflă.

Dar dacă cinismul este o sirenă care cheamă, atunci și stoicismul este. De ce să-ți pese? Întrebarea care i-a venit lui Hans implica marile afaceri, marele guvern și o criză de sănătate — adică o complexitate maximă, așa cum ne arată romanele lui Le Carré. De ce să te implicii? Una este să știi despre mizerii și cu totul alta este să intri într-o mizerie. Una este să știi

că lucrurile sunt greșite și cu totul alta este să decizi că eu sunt responsabil să le îndrept.

Știind ceea ce știi, ce voi face? Există oameni care se văd implicați în felul în care lumea este și în felul în care ar trebui să fie. De dragul iubirii, se văd responsabili pentru felul în care se va desfășura lumea. Uneori sunt bancheri, alții fac hamburgeri. Dar întotdeauna și pretutindeni sunt oameni care au vocații în imitarea vocației lui Dumnezeu: cunoscând ce este mai rău despre lume și continuând totuși să iubească lumea. Sunt oameni care învață să trăiască în tensiunea vieții, trăind cu ceea ce este și tânjind după ceea ce va fi — ferindu-se de marile ispite, de dragul lumii. Simplu spus, ei devin *licăriri de speranță*.

Capitolul 8

A învăța să trăim aproape

*„A avea speranță este greu;
și mai greu pe măsură ce înaintezi în vârstă.”*

Wendell Berry

Wyoming este locul unde cerbii și antilopele încă se joacă — și este „acasă pe câmpie” pentru 500.000 de oameni răspândiți în marea sa, întinzându-se cât vezi cu ochii și dincolo de atât.

Îmi amintesc prima mea călătorie cu mașina de la Cheyenne la Chugwater, pe I-25. După ce am părăsit capitala, am mers spre nord timp de o oră și tot ce am văzut a fost un cer imens, kilometri întregi de iarbă și mii de vite. În cele din urmă am văzut indicatorul spre Chugwater, un orașel de câteva sute de locuitori, într-un comitat plin de ferme și ranch-uri care sunt irigate de cel mai mare sistem privat de irigații din țară. În anii 1800, Traseul Oregonului trecea prin acea zonă, la fel și Overland Stage Express, oprirea locală fiind numită Horseshoe Stage Station. Turmele de vite din Texas își croiau adesea drum de-a lungul Munților Stâncoși spre întinsele pășuni din Wyoming, oprindu-se de-a lungul Chugwater Creek. Și acolo a devenit ranch-ul principal al Swan Land and Cattle Company, care la un moment dat controla peste trei milioane de acri, aproximativ cât statul Connecticut.

Familia Kirkbride a început creșterea vitelor în Wyoming acum mai bine de o sută de ani, în anii 1880, iar generații mai târziu sunt încă la lucru; creșterea vitelor și grija pentru vecini sunt înscrise în sensul numelui lor. „Sarea pământului” abia începe să surprindă adevărul despre cine

sunt, dar spune ceva important despre viața lor. Trăiesc după anotimpuri, cu primăvara aducând pășunile verzi atât de dorite; vara, o perioadă de ore lungi de muncă cu vitele; toamna, adunarea muncii unui an întreg; și, da, iarna lungă a Wyomingului. Lung — acesta este cuvântul, de la început până la sfârșit, an după an.

Dar tocmai asta contează cel mai mult în viață, pentru noi toți. Ascultarea de lungă durată în aceeași direcție. Perseverența. Găsirea unei fericiți autentice în limitele alegerilor noastre. Să te trezești într-o altă dimineață, frumos de luminoasă, când o zi de vară își întinde căldura peste iarba, sau cumplit de rece, când iarna își suflă vântul peste câmpia înaltă, și să pășești din nou în lume, reluând munca care este a ta, viața care este a ta, cu bucurie și cu inimă neîmpărțită, așa cum ne învață *Cartea de Rugăciune Comună*.

Dan Kirkbride a crescut într-o familie de băieți. Clasa lui de absolvire a liceului avea șaisprezece elevi, toți copii de fermieri și crescători de vite ale căror vieți și munci erau răspândite pe kilometri întregi în colțul sud-estic al statului. Cu un an mai mică era Pam, fiica unei familii de fermieri. Încă de timpuriu, inimile lor s-au împletit și, înainte de a termina Universitatea din Wyoming, s-au căsătorit. Următorii ani i-au petrecut în Laramie, lucrând pentru InterVarsity Christian Fellowship la universitate și în tot Wyomingul. Și după ani buni de slujire acolo, și-au strâns viața și casa și s-au mutat în Vancouver, British Columbia, unde Dan a studiat un an la Regent College.

O instituție surprinzătoare, situată pe campusul Universității din British Columbia și între oceanele și munții care fac Vancouverul un oraș splendid, scopul ei a fost întotdeauna să atragă studenți serioși, dornici și reflecti din toate continentele într-un tip de învățare care să-i trimită înapoi în lume cu abilitățile inimii și ale minții pentru a-și înțelege mai adevărat vocațiile ca slujire pentru Dumnezeu și pentru istorie. Unii se întorc la viața lor ca pictori și poeți, alții la drept și medicină, alții la afaceri, alții la biserică, și apoi foarte puțini pentru a continua vechea vocație de familie, aceea de crescători de vite.

Aceasta a fost decizia lui Dan și Pam, acum cu o fetiță mică. S-au stabilit în Chugwater, iar Dan a „urcat în șa”, ca să spunem așa, alături de tatăl și frații lui și de vitele lor, lăsând cosmopolitul Vancouver pentru un orașel foarte mic din iarba nesfârșită a Wyomingului. Curând a venit și a doua fiică, iar familia lor a continuat să se formeze, așa cum făcuseră Kirkbride de generații. Și-au găsit locul într-o biserică mică din oraș, una dintre cele două. Așa cum spunea Dan: „Ei bine, erau două congregații — și am ales una.” Cu deprinderi ale inimii formate și speranțe de lungă durată înrădăcinate, trăiau anii vieții lor împreună.

Dar într-o vară a venit tragedia: diagnosticul de cancer al lui Pam. Cum era posibil? Și totuși era real și a început să crească în felul îngrozitor în care o face cancerul, devastând trupul ei tânăr. Timp de câțiva ani s-a făcut tot ce era posibil pentru a-l învinge, cu dorință și drumuri, cu speranță și rugăciune — și totuși, în cele din urmă, a murit, lăsându-l pe Dan cu fiicele lor.

Îmi amintesc că am mers cu el pe un drum de pământ un an sau doi mai târziu, dorind să vorbim despre asta, dar neștiind ce să spun. Acestea sunt cele mai grele momente ale vieții. Știm ce am vrea să spunem, dar ne împiedicăm de propriile inimi, nevrând să spunem ceva care ar putea aduce și mai multă durere. Dar am spus totuși ceva și încă îmi amintesc răspunsul lui Dan. Îndurerat și totuși încă angajat. Rănit și totuși încă sigur de ceea ce credea și de ce însemna asta pentru viața lui.

Până atunci o cunoscuse pe Lynn. Mamă a trei băieți, rămasă recent văduvă după ce își îngrijise soțul bolnav de cancer, s-au întâlnit într-un grup de recuperare după doliu în Cheyenne. Dan aproape își pierduse speranța că va găsi acolo vreun har, până când, într-un moment luminos, a intrat Lynn cu o tavă plină de gogoși cu cremă. A zâmbit, iar zâmbetul lui continuă până în ziua de azi.

Au descoperit o dragoste neașteptată și, în cele din urmă, și-au unit cele două povești într-una singură, cele două familii într-una singură — iar Chugwater a devenit acasă pentru toți.

Anii au venit și au trecut, la fel și vitele. Așa cum era de așteptat, zilele lui Dan au fost petrecute îngrijindu-și turma, în mare parte singur, ore în șir, anotimp după anotimp. Cu câinele lui credincios drept tovarăș, și-a dedicat anii vieții binelui comun al orașului Chugwater, al Wyomingului și dincolo de el, pentru nenumărații oameni și familii care alcătuiesc aceste State Unite. Există momente în an când toți se adună — frații și soțiile, nepoții și nepoatele, venind din alte părți ale ranch-ului — aducerea noilor vite, marcarea și tratarea lor, strângerea turmelor toamna — dar, în cea mai mare parte, a lucrat singur, găsimu-și propria pace pe câmpie.

Dar viața, pentru noi toți, este complexă, pentru că noi suntem complecși. Și vocațiile noastre sunt complexe, pentru că noi suntem complecși. Vocația trebuie să fie un cuvânt mare, capabil să cuprindă întreaga viață. Dorințe rostite și nerostite, responsabilități formale și informale, iubiri dintâi și a doua și a treia, relații care contează cel mai mult și altele care contează, dar nu chiar la fel.

Dan a studiat jurnalismul când era la școală și continuă să scrie, acum despre viața și istoria Wyomingului, spunând povești despre oamenii și locul care fac ca „acasă” să fie acasă. De-a lungul timpului a decis să candideze pentru o funcție locală, ca membru al consiliului județean, asumându-și grijile vieții obișnuite pentru oamenii obișnuiți. Drumuri și taxe, școli și spitale, lucrurile care sunt comune tuturor, care construiesc un bine comun. Și mai recent, acest simț al responsabilității pentru oameni și loc l-a dus în capitala statului, unde acum servește ca reprezentant pentru partea lui din Wyoming, o muncă part-time, înainte de a se întoarce la ranch pentru restul anului.

Lynn a iubit dintotdeauna pe cei ale căror nevoi sunt cel mai ușor uitate și și-a dedicat ani întregi ajutând persoanele cu dizabilități să-și găsească locul în câmpul muncii din Wyoming. Așa cum viața este adesea autobiografică, compasiunea și pasiunea ei au fost formate de tetraplegia fratelui ei. Cunoscându-l, a ajuns să iubească o lume întreagă de alți oameni, slujind acum într-o echipă națională având acest scop în inimă.

N. T. Wright a scris odată despre vocație ca fiind locul unde se țin împreună cea mai mare bucurie și cea mai mare durere.¹ El a susținut că acest lucru a fost adevărat pentru vocația lui Isus și va fi la fel pentru cei care Îl urmează. Puține cuvinte sunt atât de adevărate. Deși bucuria neașteptată a venit în Chugwater prin căsătoria lui Dan și Lynn, a venit și mai multă durere. Într-o zi au primit vestea grea că, în timp ce erau plecați de acasă, casa lor a ars complet. Totul a fost pierdut — mai ales fiecare „lucru” care fusese dar sau amintire a iubirilor și vieților lor de dinainte. Cum era posibil? O tragedie este prea mult, dar încă una?

Dar și-au reconstruit casa și și-au refăcut viața împreună. O casă nouă, cu amintiri noi, un cămin pentru familia Kirkbride, cu o verandă largă deschisă spre lume — și a devenit exact asta, pentru mulți care au venit acolo, din toate colțurile lumii.

Copiii au crescut, iar propriile lor chemări i-au dus departe și în larg. Unii sunt povestitori talentați, ale căror pasiuni pentru orașe și pentru sănătatea globală și dezvoltare i-au dus departe de câmpiile Wyomingului; alții au intrat în domeniul îngrijirii sănătății în comunitățile lor, o chemare apropiată de inima lui Dan și Lynn și a întregii familii, ale căror vieți au fost atât de profund marcate de viață și de moarte. Dar este de asemenea adevărat că fiecare pare să aibă un simț puternic al „acasă”, oriunde se află pentru moment. În mijlocul pierderilor lor mari, au găsit o fericire autentică împreună.

Nu există niciun sentiment de mare triumf în familia Kirkbride. Au suferit, iar acest lucru nu este niciodată departe de nicio conversație — chiar dacă au fost surprinși de bucurie în viața lor împreună. Încă de timpuriu au învățat că visurile copilăriei nu se împlinesc întotdeauna. Prea devreme le-au fost pierdute iubirile tinereții. Aceasta este povestea lor, iar poveștile noastre sunt ale noastre, asemănătoare și totuși diferite. Când descoperim că nu tot ceea ce sperăm se împlinește, că uneori se întâmplă cele mai rele lucruri, atunci ce facem? Când descoperim că cele mai bune speranțe ale noastre au fost dezamăgite, atunci ce facem? Unii aleg forme

de stoicism sau cinism, hotărând, din motive foarte întemeiate, că „am avut destul”.

Dar apoi, printr-un har surprinzător, unii aleg să meargă mai departe, oricât de greu ar fi — și încet, dar sigur, descoperă iubiri diferite care devin parte din viețile lor diferite. Întotdeauna și pretutindeni, fac acest lucru înțelegând că fac pace cu proximitatea. Cu ceva, chiar dacă nu este totul. Cu ceva în loc de nimic. Aleg o fericire apropiată, știind că o căsnicie bună cu o persoană bună este un dar bun. Aleg milă apropiată pentru cei cu dizabilități, știind că a face ceva este mai bine decât a nu face nimic. Aleg o satisfacție apropiată în muncă, știind că nici măcar în cele mai bune momente nu vom realiza tot ceea ce contează pentru noi și pentru lume. Aleg o dreptate apropiată în piețele publice din Platte County și Wyoming, știind că o anumită dreptate este mai bună decât nicio dreptate. Și tot așa.

Chiar dacă oamenii mor în mod tragic, ceea ce în această viață se va întâmpla; chiar dacă oamenii suferă de boli și accidente care îi lasă cu dizabilități, ceea ce în această viață se va întâmpla; chiar dacă vitele noastre bune sunt folosite în scopuri în care nu credem, ceea ce în această viață se va întâmpla; chiar dacă cele mai bune speranțe ale noastre pentru viața politică sunt frustrate, ceea ce în această viață se va întâmpla, a intra în aceste realități cu o pasiune personală care tânjește după schimbare sistemică este ceva, chiar dacă tot ceea ce ar putea fi rămâne încă neîmplinit.

Și astfel și-au trăit Dan și Lynn viața, iubindu-se unul pe altul și pe copiii celuilalt, crescând vite sănătoase și ajutând pe cei care nu se pot ajuta singuri și stând alături de vecini în nevoia lor de vecini buni. Când ziua se încheie, încă se mai putea face ceva — dar de aceea numim aceasta a trăi proximitatea.

Trăindu-ne viețile între vremuri

Este atât de greu să mergem mai departe, știind ceea ce știm. Chiar și cele mai profunde speranțe ale noastre sunt greu de purtat, pentru că, în această lume a „acum, dar nu încă”, trebuie să trăim cu mai puțin.

Cu câțiva ani în urmă a trebuit să scriu un eseu despre vocația politicii și am propus „A face pace cu dreptatea proximă”. Este o idee veche, care străbate veacurile, reluată de oameni care, în vremurile și locurile lor, au dorit să facă ceea ce este drept, știind că tot ceea ce este drept nu va fi și nu poate fi împlinit pe deplin. Rareori trece o săptămână fără ca cineva, undeva, să-mi vorbească despre acel eseu, chiar și oameni de foarte departe. Toți, fără excepție, sunt oameni care trăiesc în lume. Nu în lumi fictive sau imaginare, ci în cea reală. Iar lumea este un loc greu în care să trăiești, dar nu există alt loc în care să trăiești. Așa că, dacă vrem să fim onești, trebuie să trăim cu ceea ce este proxim.

Cum facem asta cu integritate, știind că întotdeauna ar fi putut fi făcut mai mult? Mai mult decât s-a făcut? Că poate ar fi trebuit făcut mai mult? Cădem cu fața la pământ, cu un geamăt adânc, știind că prea des nu facem ceea ce credem că ar trebui să facem, ceea ce ne cere inima, ceea ce ne cere istoria.

A fost Augustin de Hipona, în secolul al IV-lea, cel care a articulat pentru prima dată contururile acestor întrebări atât de adânci în inima omului. Nu întâmplător a fost numit „apostolul dorului”, înțelegând că dorințele noastre spun cele mai adevărate lucruri despre noi. A cunoaște pe cineva înseamnă a-i cunoaște dorințele, ceea ce înseamnă a-i cunoaște iubirile. Acest lucru este la fel de adevărat pentru Dan Kirkbride între vietele lui, pe cât este pentru el ca administrator de județ, pe cât este pentru el ca tată al copiilor săi. Iubirile noastre sunt complexe și ele cer convingeri despre Dumnezeu, natura umană și istorie care să fie suficient de bogate și suficient de adevărate pentru a da sens nouă înșine și tensiunilor veacului nostru.

Prin întregul corp al scrierilor sale, Augustin a susținut că ființele umane sunt oameni modelați de poveste, întinși între ceea ce ar trebui să fie și ceea ce va fi. În imaginațiile noastre, în dorințele noastre, în ceea ce avem mai bun și mai rău, suntem oameni ale căror identități sunt formate de o narațiune care începe la început și se încheie la sfârșit—povestea Scripturii însăși, a creației, căderii, răscumpărării și împlinirii finale—iar

de la început până la sfârșit suntem sfâșiați de tensiunile umanității noastre, ruine glorioase care suntem.

Augustin a exprimat lucrurile astfel: la începutul timpului, ființele umane erau *posse peccare*, *posse non peccare* (capabile să păcătuiască, capabile să nu păcătuiască), apoi *non posse non peccare* (incapabile să nu păcătuiască), apoi *posse non peccare* (capabile să nu păcătuiască), iar în final vor fi *non posse peccare* (incapabile să păcătuiască). Creație, cădere, răscumpărare, împlinire. Este o poveste lungă și o poveste complexă—și este povestea noastră.²

A trăi viețile noastre între vremuri este experiența umană. Adânc în noi există speranța că nu a fost întotdeauna așa și, la fel de adânc, dorința că nu va rămâne mereu așa. Strigăm împotriva durerii și a suferinței, împotriva nedreptății și a răului. Și, cu promisiunea că toate lucrurile vor fi făcute noi, pe de o parte, și rana lumii resimțită atât de dureros în fiecare inimă umană, pe de altă parte, ne aflăm într-un conflict profund între „acum” și „nu încă” al istoriei. Sunt categorii teologice și au străbătut veacurile; dar există și persistă pentru că sunt linii trasate în nisip pentru fiecare om, oriunde s-ar afla, întinse între ceea ce știm că ar trebui să facem și ceea ce, de cele mai multe ori, chiar facem. Nu există răspunsuri ieftine la această tensiune. Oricine ia viața în serios cunoaște această presiune. Ne trezim cu ea și adormim cu ea, pentru că este viața fiecăruia dintre noi.

De-a lungul istoriei, oameni buni au încercat să dea sens propriilor lor vremuri, social, cultural, politic, străduindu-se să înțeleagă ce este posibil, având în vedere fragilitatea vieții. Oriunde și oricând trăiesc oamenii, cele mai adânci întrebări ale noastre sunt aceleași. Este posibil să dăm un răspuns onest ruinerii inimii omenești și totuși să trăim cu speranță? Putem forma acele deprinderi ale inimii care ne permit să cunoaștem lumea și totuși să o iubim? Sau suntem condamnați să devenim cinici sau stoici? Viziunea dreptății proxime oferă posibilitatea de a găsi o cale de a fi onești față de lume și față de noi înșine, fără a ceda disperării.

De mii de ori, în mii de locuri, oamenii au intrat în istorie dorind să schimbe cursul lumii. De cele mai multe ori, lumea câștigă—și ne trezim

căzând în rana cunoașterii. Știm prea mult, mai mult decât ne-am fi dorit să știm. Alegând, conștient sau nu, versiuni ale unor filozofii testate de timp, ne protejăm inimile de ceea ce știm și de consecințele a ceea ce știm. Cei care știu cel mai mult trebuie să plângă cel mai adânc—încă o dată.

Dar uneori unii oameni aleg totuși să intre, știind ceea ce știu. Oricare ar fi vocația noastră, aceasta înseamnă întotdeauna să facem pace cu ceea ce este proxim, cu ceva în loc de nimic—în căsnicie și în familie, la muncă și în închinare, acasă și în spațiul public, în orașele noastre și în lume. Nu este un calcul rece, ci o alegere de a trăi prin speranță, chiar și atunci când speranța este grea.

Nu întâmplător, Wendell Berry înțelege acest lucru despre viață, ancorat fiind în pământul agricol din Kentucky, trăind la câțiva kilometri de generații întregi de Berry. În loc de „proximitate”, el vorbește despre „parțialitate”, văzând că, dacă nu alegem să trăim cu limite, nu există o fericire onestă. Simplu și direct, nu există alt loc în care să trăim, pentru niciunul dintre noi. Suntem mereu în tensiune cu limitele, de cele mai multe ori niciodată mulțumiți de ele—și acest lucru este la fel de adevărat pentru căsnicie, cât este pentru muncă, cât este pentru politică.

Pe măsură ce iubirea se maturizează, ea înțelege tot mai clar implicarea ei în parțialitate, imperfecțiune, suferință și mortalitate. Chiar și așa, ea tânjește după întrupare. Nu mai poate trăi doar prin gândire. Și totuși, pentru a lua trup și a face lucrarea trupului, trebuie să gândească.³

Iubirile noastre și cuvintele noastre trebuie să devină trup.

Povestea este adevărată pentru întreaga viață. Trăim între posibilități, între ceea ce ar trebui să fie și ceea ce va fi, între ceea ce este și ceea ce poate fi. Și întotdeauna dorințele noastre sunt complexe pentru că iubirile noastre sunt complexe, pentru că noi înșine suntem complecși. De la cele mai publice responsabilități până la cele mai personale relații—incluzând căsătoria—acest lucru este adevărat.

În aproape fiecare an țin o omilie de nuntă pentru prieteni tineri (așa cum am făcut pentru Susan și Nate Den Herder, pe care i-am menționat

în capitolul 6). Zilele sunt întotdeauna glorioase, cu luni și ani de visuri îndelung păstrate întrupate, în sfârșit, în familie, prieteni, flori și mâncare în acea zi atât de mare. Pentru mine acestea sunt daruri, și de aceea le iau în serios, dorind să-i slujesc pe tânăra femeie și pe tânărul bărbat în celebrarea speranțelor și promisiunilor lor.⁴

Soția mea, Meg, mă cunoaște bine și, în timp, m-a convins că spun același lucru de fiecare dată. Deși contextul este întotdeauna diferit, iar istoriile și personalitățile și poveștile sunt diferite, esența rămâne aceeași: cu toată bunătatea de care sunt capabil, îi întreb dacă vor fi fericiți peste zece sau douăzeci de ani de acum, dacă au găsit calea către o fericire proximă. Sau vor cere de la ziua perfectă o căsnicie perfectă, născută dintr-o iubire perfectă?

În aceste omilii am spus povești despre coasta Californiei și munții din Colorado și le-am rostit pe malurile Marilor Lacuri din Michigan și în regiunea de munte din Carolina de Nord, dar de fiecare dată am prezentat o viziune a fericirii proxime ca scop vrednic al unei căsnicii bune. Nu mai este surprinzător că cei care sunt căsătoriți de ceva vreme vin la mine, asigurându-se că știu că acele cuvinte erau exact ceea ce aveau nevoie să audă. De ce? După minunile zilelor de miere, viața începe, iar iubirea capătă un sens mai profund. Așa cum spune teologul Stanley Hauerwas de la Duke University, „nu ne îndrăgostim și apoi ne căsătorim. Ne căsătorim și apoi învățăm ce cere iubirea.”⁵

De cele mai multe ori, în omiliile mele, mă sprijin pe poezia lui Madeleine L'Engle, sperând că o voce mai înțeleaptă și mai matură poate vorbi în inimile acestor oameni pe punctul de a se căsători despre ce este și ce nu este căsătoria sau, în cuvintele lui L'Engle, despre ce ni se cere pentru o „iubire îndelung iubită”. După cum spune atât de bine într-unul dintre aceste poeme:

Pentru că nu ești ceea ce aş vrea să fii
Mă orbesc față de cine ești, în adevăr.
Căutând miraj acolo unde înflorește deșertul, stric
Adevărul tău. Ah, aş vrea să văd

Dincolo de orice iluzie, realitatea:
 Atunci aş vedea chipul lui Dumnezeu în fața ta,
 Mâna Lui în a ta și, în ochii tăi, harul Lui.
 Pentru că nu sunt ceea ce aş vrea să fiu,
 Idolatrizez doi care nu sunt nicăieri,
 Nici tu, nici eu, și astfel nu ne atingem niciodată.
 Realitatea ar arde. Nu-mi place prea mult.
 Și totuși în tine, în mine, găsesc o urmă
 De iubire care se luptă să răzbată
 Adevărul ascuns și frumos al meu, al tău.⁶

Au fost zile în care aceste cuvinte au dat din nou viață căsniciei mele. Răniți, loviți, dezamăgiți—sau cei care rănesc, lovesc, dezamăgesc—Meg și cu mine am avut nevoie de ajutor pentru a ne regăsi drumul înapoi spre iubire. Onestitatea lui L'Engle cu privire la cele mai profunde dorințe ale noastre este un dar pentru toți, chemându-ne la o fericire reală, tangibilă, sigură, dacă avem urechi să auzim. Altfel spus, ea ne ajută să ne amintim că fericirea proximă este vrednică de cele mai adânci dorințe ale noastre.

Pe peretele dormitorului nostru se află o reproducere a tabloului pictat de Edward Burne-Jones, un pictor britanic de acum mai bine de un secol. Redând cu finețe dorurile iubirii, tabloul înfățișează un bărbat și o femeie ținându-se unul de celălalt în mijlocul ruinelor unei civilizații. Intitulat simplu *Iubire printre ruine*, el vorbește despre înțelepciunea inimii omenești în viața noastră ca soț și soție, amintindu-ne că cele mai bune speranțe ale noastre vor fi o „iubire printre ruinele” propriilor noastre slăbiciuni.

Într-o mutare de acum peste douăzeci de ani, acest tablou a fost singurul obiect care s-a spart. O casă întreagă a fost mutată și, la finalul zilei, un singur tablou era crăpat. Prima mea reacție a fost să-l restaurez, dar în timp am început să fac pace cu fragilitatea lui, cu imaginea lui despre fericirea proximă în căsnicie. Ani mai târziu încă vorbește în tăcere, iar noi continuăm să ascultăm.

A învăța prin locuire lăuntrică

În anii în care abandonasem studiile, la începutul anilor 1970, am petrecut un an într-o comună din Bay Area, California. Unul dintre posterele acelui moment contracultural petrecut „sub soare” înfățișa un tip foarte cool, cu trăsături exagerate, mergând înainte, iar dedesubt stăteau cuvintele: „Keep on keeping on.” În felul ei, imaginea era încărcată de semnificația unei generații în tranziție, care nu mai voia ceea ce era și nu era încă sigură ce va veni, o chemare poetică și jucăușă de a merge mai departe, oriunde te-ar purta pantofii.

Aceste cuvinte sunt greu de trăit și devin și mai grele pe măsură ce îmbătrânim. Dar unii oameni reușesc. Dintr-o mie de motive cunoscute și necunoscute, ei continuă să meargă mai departe. Când părinții mei erau în ultimii ani ai vieții, tatăl meu s-a îmbolnăvit tot mai tare și nu a mai fost în stare să aibă grijă de el însuși. Mama mea a intrat încet în vocația de îngrijitor cu normă întreagă al lui. Pe de o parte, era adevărat că asta fusese timp de cincizeci și cinci de ani de căsnicie, slujindu-se unul pe altul în iubire, așa cum făcuseră mereu, dar ultimii ani ai vieții lor împreună au fost foarte grei. Ea și-a văzut prietenul și tovarășul — un bun vecin pentru oameni de aproape și de departe și un bun om de știință, a cărui muncă se răspândise prin țară și prin lume — devenind tot mai neputincios, aproape complet dependent de ea pentru îngrijire.

Pe măsură ce vorbeam la telefon, de pe un capăt al țării la altul, ea în California și eu în Virginia, o întrebam regulat: „Mai vrei încă să faci asta, mamă?” Și iar și iar îmi spunea, foarte simplu: „E greu să fac asta — dar vreau să fac asta. De fapt, mă bucur să fac asta.” Tatăl meu a murit în anul celei de-a șaiszecea aniversări a lor, acasă, cu mama mea alături. Ultimii lor ani erau foarte departe de speranța și gloria zilei nunții lor din Greeley, Colorado, la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, într-un timp din viața lor tânără când întreaga lume părea deschisă înaintea lor. Promisiuni făcute cu speranță, cuvinte ieșite din locurile cele mai adânci ale inimii și o viață ce urma să fie trăită împreună — fără să aibă vreo idee ce le vor aduce anii: mutarea în Michigan pentru studii, apoi înapoi în Colorado,

apoi în California, și apoi o decizie cu consecințe pe viață de a rămâne în California după ce tatăl meu și-a terminat studiile. Pe parcurs, au avut patru fii, ale căror vieți aveau să devină povești cu o complexitate neimaginată, cu cele mai fericite speranțe împlinite alături de zdrobirea dezamăgirilor. Nu putea fi altfel: suntem o familie ca orice familie, o familie normală într-o lume anormală.

A lor a fost o poveste lungă de bucurii și suferințe, asemenea ființelor umane din orice timp și loc. Noi alegem și apoi trăim, fără să știm ce vor însemna alegerile noastre pe parcursul vieții. Iar adevărul mai adânc este că niciunul dintre noi nu știe ce va aduce ziua următoare. Nu putem cunoaște nimic din afară, în abstract. În căsnicie, în muncă, în politică, de la mutarea într-un cartier până la vizitarea unui oraș sau a unei țări noi undeva în lume, nu știm până când nu facem efectiv acel pas. În întreaga viață, numai atunci când intrăm în ea începem să înțelegem ce credem și ce iubim; numai pe măsură ce începem să trăim acele lucruri înțelegem ce vor cere de la noi credințele și iubirile noastre. Cuvintele trebuie întotdeauna să devină trup dacă vrem să le înțelegem.

Oricât de adevărat este acest lucru, este un adevăr greu de dobândit. În rățacirea inimilor noastre, ne împotrivim, dorind ca ideile să rămână pur și simplu idei, credințele să rămână pur și simplu credințe. Ne permitem teorii care nu au nimic de-a face cu practica, nici în viețile noastre, nici în restul lumii. În dorul inimii mele de adolescent târziu, dorind o coerență intelectuală cum nu-mi imaginasem vreodată posibilă, am abandonat facultatea în speranța că voi găsi ceea ce căutam. Atunci am început pentru prima dată să-l citec pe Michael Polanyi, a cărui lucrare fundamentală, *Personal Knowledge*, despre relația integrată dintre a cunoaște și a face, dintre credință și comportament, a schimbat paradigma pentru cei care aveau urechi să audă. Unii dintre profesorii mei îl citeau, iar eu, cu critica mea tot mai adâncă față de Proiectul Iluminist, am fost atras de povestea lui neobișnuită.⁷

Cine era el? Și de ce contează opera lui aici? Născut într-o familie evreiască din Budapesta, era neobișnuit de înzestrat pentru științe și,

până la vârsta de treizeci de ani, se mutase la Berlin și lucra în același institut în care lucra și Albert Einstein. La mijlocul aceluia deceniu, pe măsură ce Germania devenea tot mai ostilă față de evrei, amândoi au plecat, Einstein îndreptându-se spre Statele Unite, iar Polanyi spre Regatul Unit.

Anii care au urmat au fost foarte grei pentru oricine îi păsa de viață — doar de aceea îi numim „Holocaust”, până la urmă. Polanyi și-a continuat cercetarea de laborator, iar cei care îl urmăreau atent erau siguri că descoperirile lui îl vor conduce la un Premiu Nobel pentru chimie. Dar, până când războiul s-a încheiat, întrebările lui se schimbaseră. Nu mai era fascinat înainte de toate de compușii chimici; o altă întrebare domina totul: cum îndrăznim să ne numim iluminați?

Poate că era o întrebare surprinzătoare pentru un fiu al Iluminismului, mai ales pentru cineva ca Polanyi, a cărui muncă era dedicată înțelegerii naturii științei și a realității chimice, un „proiect”, ca să spunem așa, aflat chiar în inima lumii moderne. Dar, trăind două războaie mondiale în viața lui relativ tânără, era îngrozit că europenii îndrăzneau să se considere „iluminați”, cumva mai maturi moral și intelectual decât generațiile anterioare. Cei care ne aduseseră în haos cultural prin devastarea războiului „au mers la cele mai bune universități pe care le avem”, se lamenta el.

Cum este posibil ca cineva să fie în același timp strălucit și rău? Pentru tot restul vieții sale, Polanyi a urmărit această întrebare. După câțiva ani de reflecție, în 1951, a susținut prestigioasele Gifford Lectures la Universitatea din Edinburgh, o serie care a devenit opera lui majoră, *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy*. În esență o critică a Proiectului Iluminist și a trufiei lui epistemologice, cartea pune sub semnul întrebării, într-un mod fundamental, dualismul cartezian al cunoașterii obiective și subiective, ruptura dintre fapte și valori. Polanyi era convins că propria sa experiență ca om de știință cercetător demonstra că așa-zisa analiză obiectivă este exact atât: aparent obiectivă. Cum spunea el, colocvial, cel care privește privește întotdeauna ca persoană. Omul de ști-

ință nu se lasă pe sine la ușa laboratorului, argumenta Polanyi; în realitate, nici nu poate.

Pentru Polanyi, „cunoașterea personală” nu însemna subiectivitate, ci ceva mai adânc și mai profund uman. Lăsând în urmă presupunerile filozofice defectuoase ale Iluminismului, a început să gândească o relatare mai adevărată a cunoașterii umane, una care onora ce era mai bun în metoda științifică, dar care era mai onestă intelectual cu privire la limitele ei.

Una dintre micile lui povestiri surprinde acest lucru cu o înțelepciune neobișnuit de comună. Le-a oferit cititorilor imaginea unei fetițe care de curând a stăpânit arta mersului pe bicicletă. Știe ea cum să meargă pe bicicletă? Chiar știe? „Bineînțeles că știu să merg pe bicicletă!”, insistă ea, convinsă că cel care întreabă trebuie să fie greu de cap ca să nu înțeleagă că „toată lumea știe să meargă pe bicicletă!” Intrând mai adânc în poveste, Polanyi roagă un fizician strălucit să intre în conversație. Cerându-i să rezume pe o pagină fizica mersului pe bicicletă, hârtia este apoi dată fetiței: „Iată ce trebuie să știe cineva ca să știe să meargă pe bicicletă.” Nedumerită de complexitatea numerelor și literelor, fetița răspunde: „Despre asta nu știu nimic, dar știu să merg pe bicicleta mea!” Polanyi întreabă: cine este mai sigur, fetița sau fizicianul? Ideea lui, și argumentul din *Personal Knowledge*, este că ei știu în moduri diferite și fiecare este pe drept sigur de cunoașterea lui. Așa-zisa cunoaștere subiectivă a unuia nu este mai puțin sigură decât așa-zisa cunoaștere obiectivă a celuilalt; fiecare are o încredere legitimă în ceea ce știe.⁸

Opera lui este remarcabil de bogată și merită mai multă atenție din partea celor care înțeleg defectele Proiectului Iluminist — și poate chiar mai mult din partea celor care nu le înțeleg și care încă mai cred în promisiunea lui. Centrală în intuiția lui Polanyi este ideea că învățăm cu adevărat doar atunci când locuim lăuntric ceea ce vrem să învățăm. Nu putem înțelege nimic important stând în afară și privind înăuntru, fie că este vorba de mersul pe bicicletă, de căsătorie sau de istorii sociale cu o complexitate aparent imposibil de dezlegat. Numai când pășim în ele începem să cunoaștem — și să vedem ce ne va cere iubirea.

Uneori, însă, iubirea cere de la noi mai mult decât putem da, mai mult decât ne imaginăm. Oricât de clar vedem că „a păși înăuntru” este lucrul corect, abia locuind lăuntric iubirile și dorurile noastre le înțelegem. Nu știm până nu facem.

Dacă Gary Haugen a devenit emblematic pentru un anumit tip de tânăr pasionat de a face ceea ce este drept în lume, chemând o întreagă generație să i se alătore în International Justice Mission, este important să ne amintim că și el a trebuit să înceapă undeva — și a început foarte mic. La început era doar el, întors după ce văzuse urmările genocidului din Rwanda, vorbind cu câțiva prieteni de încredere despre ce s-ar putea face. În primăvara aceea avea cu el ca stagiară pe una dintre studentele mele, Kristin Romens.

Când și-a încheiat stagiul și studiile, Kristin a acceptat oferta lui Gary de a i se alătura în noua lui viziune, petrecând vara lucrând cu el la construirea unei organizații. Primul lor proiect a fost în India și s-a concentrat asupra sclaviei prin datorie. Un alt absolvent recent al American Studies Program, Daryl Kreml, i s-a alăturat și, împreună, au plecat într-un sat din India, sperând ca dreptatea să poată fi făcută.

În câteva săptămâni au găsit sute de copii aflați în sclavie prin datorie, muncind câte douăsprezece ore pe zi sub un supraveghetor care îi trata cu o indiferență crudă. Tot ce îl interesa era producția lor de mici țigări care urmau să fie vândute în buticuri din Occident, în locuri precum Boston și San Francisco. Cu laptopurile și camerele lor, Kristin și Daryl au înregistrat realitatea pentru ziua procesului. Povestea este mai lungă și este stranie, adevărată și minunată, dar, în cele din urmă, sute de copii au fost eliberați. Pentru niște tineri de douăzeci și doi de ani, era cam tot ce se putea spera mai bun. Nu mutau hârtii într-o clădire plină de birouri-cubicul, ci erau pe teren, trup lângă trup, făcând dreptate și iubind mila.

Și totuși, și totuși. Îmi amintesc și acum după-amiaza în care Kristin a intrat în biroul meu câteva săptămâni mai târziu, în lacrimi, încă copleșită de tot ceea ce văzuse și mirosise. Nu am fost surprins. Ea, care știe cel mai mult, plânge cel mai profund.

Am vorbit în ziua aceea și în alte zile care au urmat despre a „urca din nou în șa” și a încerca din nou. Întotdeauna lucidă, întotdeauna motivată, întotdeauna capabilă, a primit totul cu seriozitatea de inimă care o caracteriza și a decis să plece în Africa de Sud pentru o jumătate de an. Alt loc și alți oameni, dar era hotărâtă să intre din nou în complexitatea lumii, asumându-și, de dragul iubirii, responsabilitatea față de istorie — chiar dacă purta deja urmele loviturii. Acea decizie a dus la o alta și apoi la alta și, în timp, experiența Kristin în India a devenit o vocație în lumea dreptului, petrecându-și viața ducând mai departe ceea ce începuse ca tânără femeie proaspăt ieșită din facultate.

La sfârșitul zilei, nu fusese „decât” un sat și mulții lui copii. Realitatea dureroasă este că mare parte din India încă suferă de aceeași nedreptate. Dar cineva a pășit înăuntru, s-a întâmplat ceva și asta a fost mai bine decât nimic. Sute de copii au fost eliberați din sclavie, iar stăpânul lor a fost închis. S-a făcut o dreptate apropiată, iar International Justice Mission s-a născut.

Despre Dickens, Marx și karma, de asemenea

De-a lungul anilor am urmărit o generație de tineri și tinere cum își iau viața în propriile mâini și pășesc în lume. Unii rămân aproape de-a lungul anilor, alții pleacă. Dar, în moduri diferite, i-am iubit pe toți, dorindu-le să înflorească.

Copiii mei își au și ei locul printre cei pe care îi iubesc. În adolescență și la începutul vieții adulte, fiecare a petrecut luni și ani în diferite colțuri ale lumii — Kenya, Romania, Elveția, Costa Rica, Mozambic, Australia, China, Anglia, Liberia, Republica Dominicană, Uganda, Guam, Egipt, Haiti și altele — învățând despre frumusețea și complexitatea lumii și descoperindu-și propriul loc în ea. Doi dintre ei au petrecut timp în India, iar într-un Crăciun am mers să-i vizităm. Este o țară frumoasă, cu milioane și milioane de oameni și extrem de complexă. Nu am văzut totul. Dar am călătorit prin sud, prin Tamil Nadu și Kerala, iar în ceea ce vedeam, auzeam și miroseam eram pe deplin conștienți că ne aflăm într-o lume foarte diferită.

În săptămâna petrecută în Kerala, statul din colțul sud-vestic al Indiei, ne-am petrecut zilele pe plajă și în munți, iar în cea mai mare parte a fost minunat. Ca pretutindeni în lume, în câteva minute și câțiva kilometri există atât o frumusețe mare, cât și o suferință mare, și deși detaliile sunt unice pe țărmul Mării Arabiei, cu coasta sa superbă lângă o sărăcie dureroasă, același lucru este valabil și pentru Washington, D.C., cu splendoarea sa monumentală alături de clasele sale marginalizate. Kerala are o istorie lungă: hindusă de mii de ani și apoi, încă din primul secol d.Hr., prin mărturia apostolului Toma și a bisericii care îi poartă numele, o prezență creștină vie face parte din acest amestec religios. Mai recent, Kerala poartă amprenta lui Marx și Mao; unii susțin că aici a existat primul guvern comunist ales democratic din lume. Astfel, într-o mică parte a unei societăți complexe, există idei concurente despre ce este lumea și cum trăim în ea, fiecare viziune fiind o versiune a înfloririi umane, fiecare încercând să răspundă marilor întrebări ale inimii omului.

Conducând pe drumurile ei, citeam *A Christmas Carol*, o carte poate ciudată pentru India, dar în realitate o poveste pentru fiecare om, mai ales la Crăciun. Și, pe măsură ce mergeam pe drumurile și străzile orașelor mici și mari, ridicam privirea din carte și vedeam bannere cu secera și ciocanul, celebrând viziunea comunistă, de cele mai multe ori în culorile lor caracteristice roșu și auriu. Secera și ciocanul sunt simboluri iconice ale muncii obișnuite a mâinilor noastre. Da, muncă obișnuită făcută de oameni obișnuiți pe toată fața pământului. Fiecare, fiecare fiu al lui Adam și fiică a Evei, speră împotriva oricărei speranțe că munca noastră contează cu adevărat.

Bannerele erau ele însele o dezbatere între viziunile marxiste și mao-iste despre viața umană, drum cu drum, cartier cu cartier, aproape concurând între ele cu două versiuni diferite ale visului comunist. În mod tragic, realitatea a fost un coșmar pentru oameni, pentru masele fiecărei țări și oraș, ducând la masacre sponsorizate de stat ale milioane de oameni — fie în Rusia, China sau în oricare dintre numeroasele locuri unde comunismul a ordonat și dezordonat viața umană. Și totuși, pentru toate lucrurile pe care le-au greșit, teribil de greșit, ceea ce au înțeles corect a fost că

munca noastră are consecințe istorice — un amestec ciudat de speranță escatologică într-un univers materialist. Au promis că munca mâinilor omului este înscrisă în sensul istoriei, că într-o zi va veni o lume nouă din ruinele muncii noastre zilnice, din secerile și ciocanele oamenilor obișnuiți din locuri obișnuite. Am văzut adevărul literal al acestui lucru în timp ce conduceam prin Kerala, trecând pe lângă oameni care aveau în mâini seceri și ciocane, lucrând în magazine și pe câmpuri.

Seceri, ciocane și A Christmas Carol? Una dintre notele surprinzătoare ale istoriei este că Charles Dickens și Karl Marx scriau în același timp, în același oraș, despre același lucru: consecințele capitalismului fără conștiință. Cunoaștem viziunea lui Dickens prin universul narativ pe care l-a creat în povești precum *Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Hard Times*, *Great Expectations* și, cel mai drag dintre toate, *A Christmas Carol*. Dar, oricât de tandră și prețuită este, majoritatea nu s-au gândit niciodată la contextul cultural al poveștii și nu s-au întrebat: care este relația ei cu *Das Kapital*, opera majoră a lui Marx? Și de ce scriau amândoi despre același lucru?

Atât Dickens, cât și Marx au observat gemetele și suferința unei Europe în curs de industrializare, disonanța dintre Scroogii și micii Tim ai acestei lumi. Amândoi au văzut că un capitalism fără conștiință este un impas cultural care va duce masele la alienare față de ceilalți și față de lumea din jur. Unul a făcut-o ca artist, cu degetul în vânt, simțind cu finețe direcția epocii sale, spiritul Angliei de la mijlocul secolului al XIX-lea; celălalt a făcut-o ca filozof politic, cu mintea sa strălucită analizând cauzele sociale și economice ale fisurilor din visul capitalist care duceau la o astfel de alienare.

Spus foarte direct, în următorul secol și jumătate, zeci de milioane de oameni și-au pierdut viața din cauza interpretării greșite a condiției umane și a istoriei din centrul criticii lui Marx, iar lumea pe care o cunoaștem a fost profund și tragic afectată de neînțelegerea lui asupra naturii vocației și, implicit, a ocupației, asupra sensului vieții și, prin urmare, asu-

pra sensului vieților noastre. În primele decenii ale secolului XXI, există aproape o recunoaștere globală a acestui adevăr.⁹

Dar când aveam douăzeci de ani, acest lucru nu era încă limpede, iar în dorințele mele de adolescent târziu am crezut că Marx era aproape de adevăr. Avea un angajament pasionat pentru o lume dreaptă; cel puțin așa mi se părea în idealismul meu tânăr. Avea o critică cuprinzătoare a lumii și a locului nostru în ea, iar eu îmi doream disperat și asta. Dar, deși eram tentat de el, în cele din urmă am fost atras și mai mult de o altă viziune despre cum ar trebui să fie lumea — aceea a Împărăției lui Dumnezeu. Când lucrurile au ajuns la o confruntare intelectuală serioasă, viziunea creștină despre cum ar trebui să fie viața a răspuns mai bine întrebărilor mele și a dat sens mai deplin speranțelor mele decât a făcut-o Marx — și încă o face, mai mult ca niciodată.

Ca oricine, voiam o modalitate de a vedea lumea care să aibă sens onest. Tânjeam ca lumea să fie așa cum trebuia să fie și știam că am nevoie de o viziune asupra lumii care să dea sens la ceea ce vedeam și auzeam în jurul meu, o perspectivă care să mă ajute să înțeleg speranțele și durerile oamenilor care deveneau tot mai mult parte din lumea mea globalizată și plurală. În cele din urmă, Marx și Mao nu au fost suficienți pentru asta; viziunile lor erau minciuni la cel mai fundamental nivel, oferind o ficțiune despre cine suntem și cum trebuie să trăim. Dar dacă acele viziuni nu sunt adevărate, atunci ce este adevărat? Cine suntem și cum trebuie să trăim?

Aceste întrebări nu sunt mici, iar răspunsurile sunt și mai dificile. În aceeași săptămână în care am citit încă o dată *A Christmas Carol*, am citit romanul *A Fine Balance*. Unul dintre cei mai buni povestitori ai Indiei moderne, Mistry, asemenea lui Polanyi, crede că nu poți sta în afară și să înțelegi. De aceea scrie: „Mergi mai întâi prin foc, apoi filosofează.”¹⁰ Romanurile lui sunt complexe și detaliate, atrăgând cititorul în istorie și politică, sociologie și economie, toate încadrate de presupunerile, rostite sau nerostite, ale karmei.

Mistry mi-a fost însoțitor înainte și după Dickens. O poveste captivantă, deși profund tristă, este istoria a doi bărbați, un student și o vă-

duvă, care formează o viață comună — speranțe și dureri, dreptate și nedreptate, întrupate în viețile acestor oameni care, în cele din urmă, nu mai pot imagina nicio schimbare reală în lumea lor. În final, lucrurile vor fi așa cum vor fi; karma este karma. Este un contrast puternic cu Dickens în acest punct, unde transformarea este posibilă, deși greu câștigată, unde Scroogii acestei lumi pot decide să-și schimbe viața și viața celor din jur. Ce face diferența?

În ultima zi a călătoriei noastre în India, i-am pus o întrebare fiului meu Elliott, care era acolo pentru un an, într-o bursă a National Institutes of Health, studiind consecințele de sănătate publică ale faptului că oamenii și vacile beau din aceleași surse de apă. Zi de zi văzuserăm multe lucruri frumoase și multe lucruri împovărătoare. Conducând, vedeam adesea spitale și am observat că fiecare avea un simbol creștin: unele numite „St. George’s”, altele marcate cu o cruce roșie, dar toate cu o istorie creștină evidentă. Nu am comentat atunci, și abia la final am început să leg lucrurile, întrebându-l: „Produce cultura hindusă spitale?” Aveam propriile mele gânduri, studiind de ani de zile diferite forme de panteism, dar eram curios ce crede el după ce trăise acolo. A spus: „Nu prea. Viziunea karmei este atât de puternică. Fiecare are propria karmă de gestionat, iar o persoană nu este responsabilă pentru karma alteia.” A continuat, recunoscând cu finețe bunătatea oamenilor hinduși și actele de generozitate pe care le văzuse. Observația lui despre karma și cultura hindusă era nuanțată, așa cum trebuie să fie. Știind că el fusese student al acelei culturi într-un mod în care eu nu fusesem și mai ales că lucra într-un spital din Vellore studiind etiologia bolilor — pentru el, zoonoze — am ascultat cu atenție, respectând decizia lui de a păși în complexitatea unui popor și a unui loc.

În timp ce îl ascultam, mă gândeam la viziunea morală din *A Fine Balance* și la povestea pe care o spune despre viața umană, reflectând asupra argumentului ei despre ce este și ce este posibil. Nicio persoană sinceră nu contestă mlaștina de suferință de pe fața pământului. Oamenii strigă în suferința lor, în orașe mici și mari, din tot felul de circumstanțe. Dacă avem ochi să vedem, știm că oamenii suferă din mii de motive, cele mai

multe extrem de complexe, în care fiziologia și politica, economia și geografia, metafizica și moralitatea se împletesc.

Ceea ce diferă oamenii este modul în care răspund la întrebarea: Ce faci atunci? Scriind ca un englez din secolul al XIX-lea, cu presupuneri despre speranță și istorie formate de tradiția creștină, Dickens oferă o modalitate de a cunoaște care duce la acțiune, oferind oamenilor o cale de a păși în istorie. Mistry nu o face, pentru că nu poate. Nu sunt doar doi oameni diferiți care spun povești diferite; în realitate, ei reprezintă viziuni alternative asupra universului și, prin urmare, asupra istoriei și condiției umane. Berry are dreptate: există „o economie mai mare”, un cosmos legământal în care revelația, relațiile și responsabilitățile se modelează reciproc, creând condițiile pentru înflorirea umană.¹¹ Karma lui Mistry nu poate explica acest lucru. Diferențele chiar fac diferența.

Iubirea întrerupe cursul lucrurilor

Idolul rock Bono vede acest lucru la fel de limpede ca oricine. Prin ochelarii lui globali, privește lumea: în unele zile se scaldă în gloria ei, în altele este cufundat în durerea ei. În timp ce umple arene de pe fiecare continent cu sute de mii de fani, a pășit și în complexitatea crizei HIV/SIDA cu o pasiune și o perseverență remarcabile. Când vorbește, președinți și prim-miniștri ascultă, iar când cântă, lumea cântă și ea.

În mod poetic, el a scris că harul este cel care „face frumusețe din lucruri urâte”, pentru că este „mai mult decât karma, karma”. Pe scene de pretutindeni a cântat acel cântec, numindu-l simplu „Grace” și, dacă avem urechi să auzim, auzim.¹² Întrebat de jurnalistul francez Michka Assayas: „Ce înțelegi prin har și de ce este el diferit de karma?”, Bono a răspuns cu o claritate surprinzătoare: „Ceea ce mă ține în genunchi este diferența dintre Har și Karma.” El continuă, după ce i se cere să spună mai mult,

Vezi, în centrul tuturor religiilor stă ideea de karma. Știi, ceea ce trimiți în lume se întoarce la tine: ochi pentru ochi, dinte pentru dinte sau, în fizică — în legile fizice — fiecare acțiune întâlnește o reacție egală sau opusă. Îmi este limpede că karma este în inima universului. Sunt absolut sigur de

asta. Și totuși apare această idee a Harului care răstoarnă toate acestea. ... Iubirea întrerupe, dacă vrei, consecințele faptelor tale, ceea ce, în cazul meu, este o veste foarte bună, pentru că am făcut o mulțime de lucruri stupide.¹³

Bono vede ceva profund adevărat, chiar dacă încă „ca printr-o sticlă întunecată”. Există diferențe și uneori ele contează, fiind linii trasate în nisipul vieții. Nu numai că karma este în centrul misticismului oriental, dar ea se află și în chiar miezul materialismului occidental, religioși cum suntem noi oamenii în adâncul ființei noastre. Vom adora întotdeauna ceva, făcând din ceva sau cineva centrul care ține cosmosul împreună. Pentru a-și explica sieși propria viață, Bono are nevoie de ceva mai mult decât karma. A alege responsabilitatea născută din iubire, așa cum a făcut el, cere o viziune alternativă la karma; de fapt, karma anulează această alegere — și acesta este motivul pentru care cultura hindusă nu produce spitale.

Ca să împing și mai departe ideea, critica lui Bono se adresează atât viziunilor despre viață din Occidentul materialist, cât și celor din Orientul panteist. Materialismul evoluționist ne învață că, la început și la sfârșit, suntem ADN-ul nostru, nimic mai mult și nimic mai puțin. Sociobiologul contemporan E. O. Wilson de la Harvard a scris pe larg în apărarea acestei teze, nu foarte diferit de un alt profesor de la Harvard din generația precedentă, B. F. Skinner. Fiecare, cercetător strălucit, cu o capacitate aparte de a-și populariza știința — unul și-a petrecut cariera studiind furnicile, celălalt șobolanii — a argumentat că ar trebui să învățăm de la micile lucruri ale lumii și să înțelegem că suntem „dincolo de libertate și demnitate”, în celebra formulare a lui Skinner.¹⁴ Spus direct, idei precum responsabilitatea și răspunderea, sensul și scopul, sunt ficțiuni (reamintindu-ne intuiția și argumentul lui Havel). Ele nu sunt adevărate pentru furnici sau șobolani și nici pentru specia umană. Suntem determinați de natura cauză-efect a universului, de ADN-ul nostru, în mod profund și complex — dar nu mai mult și nici mai puțin — și, prin urmare, suntem metafizic și moral blocați în momente din care nu putem ieși, parafrazându-l încă o dată pe Bono.

Dar chiar așa este? Asta e tot? Suntem pur și simplu blocați? Unii dintre noi se angajează și încheie cu determinismul filozofic al celor mai bune sisteme din Est sau din Vest, oricare ar fi formele lor de karmă; și, odată cu asta, vine în mod necesar și resemnarea. Lucrurile sunt așa cum sunt și nu putem face nimic în privința lor. Și uneori, icoanele culturii pop fac milioane celebrând această „blocare”, în imnuri precum „Born This Way” al lui Lady Gaga, cântând atitudinea că suntem ceea ce suntem și atât. În ceea ce avem mai rău și în rănilor noastre, ne împotrivim responsabilității, capacității de a răspunde. Simțim tensiunea dureroasă dintre ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie și nu o putem suporta — și preferăm, din păcate, să fim acționați asupra noastră decât să fim actori. Uneori cel care ne victimizează este o altă persoană, alteori o instituție sau o organizație, iar alteori forțele naturii, dar în final suntem blocați — și nu putem ieși.

De ani de zile zăbovesc asupra cuvintelor unui savant hindus către prietenul său de o viață, Lesslie Newbigin, episcop al Bisericii din India de Sud și autor al multor cărți importante, între care *The Gospel in a Pluralist Society*. Într-o zi, indianul, savantul hindus, i-a spus europeanului Newbigin ceva de genul: „Am citit în sfârșit cartea voastră sfântă, Biblia, și este o carte cu totul unică. Este unică în viziunea ei asupra istoriei, prezentând o poveste plină de sens de la început până la sfârșit și este unică în viziunea ei asupra persoanei umane ca actor responsabil în istorie. Cele două merg împreună.”¹⁵ Când am citit pentru prima dată aceste cuvinte, îmi amintesc că am simțit fiori pe șira spinării, gândindu-mă că acel hindus văzuse atât de limpede, atât de profund, ceva ce majoritatea scapă din vedere. Să vezi că felul în care înțelegem istoria modelează felul în care înțelegem condiția umană — și, important, și inversul este adevărat — este o intuiție uluitoare, cu implicații de mare amploare pentru hinduși, pentru marxiști, pentru materialști, pentru creștini, pentru ființe umane oriunde s-ar afla ele.

La sfârșitul zilei, trebuie să alegem un mod de viață care să dea sens existenței. Am privit lumea întreagă, ba chiar, cu ani în urmă, am făcut autostopul printr-o parte din ea, ascultând oameni din orice trib și tradiție. Din tot ce am văzut, sunt sigur de un lucru: viziunea „proximității” ne

leagă de lumea în care trăim cu adevărat cu toții. Oricât ne-am dori altceva, nu există o altă lume în care să ne putem simți acasă. Pentru a avea vieți bune, nu putem petrece prea mult timp vorbind despre fantezii utopice, despre lumi de tipul „n-ar fi frumos dacă...?”. În cele din urmă, ele sunt ficțiuni, ficțiuni false și, prin urmare, au sfârșituri foarte dezamăgitoare.

Oricât de anecdotic ar fi fost în examinarea sa narativă a Londrei de la mijlocul secolului al XIX-lea, Dickens a oferit două povești care intră în conflict cultural: cea a lui Scrooge și cea a lui Tiny Tim. Nu abstracții sociale, cum era mulțumit să ofere Marx, ci ființe umane identificabile, cu istorii și personalități. Îndreptându-ne atenția asupra unui om de afaceri și asupra unui copil, suntem invitați într-o reflecție mai adâncă asupra problemelor mai mari aflate în joc, sistemice cum erau — și, în mod straniu, chiar aceleași care se aflau în miezul lui *Das Kapital* și al revoluției comuniste din secolul următor, care a încercat să refacă lumea, social, politic, economic.

Dickens ne cucerește prin povestea lui *A Christmas Carol*. Este una dintre marile povești și, tocmai de aceea, este spusă pretutindeni în lume, an după an. Este, până la urmă, despre Crăciun și împlinește cele mai adânci doruri ale noastre — că speranța și bunătatea biruie. Dar, oricât de minunată este, nu este altceva decât o poveste despre lumea în care trăim încă cu toții, una în care trebuie să ne mulțumim cu un răspuns apropiat la cele mai profunde doruri ale noastre. Când dimineața vine, în sfârșit, nu toți capitaliștii și nu toți copiii au fost născuți din nou; s-a întâmplat ceva, dar nu totul. Oamenii continuau să trăiască în nedreptate și indiferență, în Anglia și în toată lumea. Ființele umane continuau să sufere și să geamă, trăind între ceea ce este și ceea ce va fi într-o zi, așa cum trebuie să o facem.

Nu era lumea nouă a lui Marx și nici desăvârșirea tuturor lucrurilor, în sfârșit făcute bune și drepte, din povestea creștină pe care Newbiggin i-a oferit-o savantului hindus — dar un om de afaceri a început să se vadă responsabil, de dragul iubirii, pentru viețile celor pe care îi cunoștea. Și

comunitatea lui a început să se schimbe pe măsură ce el s-a schimbat. Cunoașterea înseamnă responsabilitate, iar responsabilitatea înseamnă grijă. Și două secole mai târziu încă îl auzim pe Scrooge strigând pe ferastră: „Este ziua de Crăciun! N-am pierdut-o!” și poruncind să fie cumpărat un curcan mare pentru familia neglijată a lui Cratchit. Încă îl auzim și pe Tiny Tim, în vocea lui de necomparat, șoptind o binecuvântare a speranței pentru toți: „Și Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți!”

Inima poveștii este aceea că un om obișnuit, cu o viață obișnuită, s-a văzut implicat, prin și în vocația lui, și a ales să facă ceea ce putea. Prin revelația lentă adusă de cele trei spirite în timpul orelor teribile ale nopții, Scrooge a început să cunoască așa cum nu cunoscuse niciodată și a ales să intre în istoria timpului și locului său, cu noul lui simț al relației cu cei din jur modelându-i simțul responsabilității față de ei.¹⁶ Nu numai că a oferit curcanul familiei Cratchit, un act autentic de caritate, dar a schimbat și felul în care făcea afaceri, începând să țină seama de dreptate și milă în însăși afacerea afacerilor, începând cu un salariu corect pentru angajatul său, Bob Cratchit. Dickens rezumă astfel: „A devenit un prieten la fel de bun, un stăpân la fel de bun și un om la fel de bun precum îi cunoștea vechiul și bunul oraș, sau oricare alt vechi și bun oraș, târg sau burg, din vechea și buna lume.”

Iubirea întrerupe — și viziunea lui Ebenezer Scrooge asupra vocației a început să se schimbe. Știind acum ceea ce știa, de dragul iubirii a ales să fie responsabil pentru felul în care se va desfășura lumea.

Har comun pentru binele comun

Am început la Beijing, cu grozăviile din Tiananmen care, ani mai târziu, au devenit un discurs adresat cineaștilor Chinei. Și, de-a lungul multor pagini, au fost spuse multe povești despre bărbați și femei care au ochi ce văd, înțelegând ceva din responsabilitatea lor față de istorie. Dar, în cele din urmă, întrebarea se joacă pe străzile fiecărui oraș din fiecare societate: Știind ceea ce știi, ce am de gând să fac?

A învăța să te vezi pe tine însuți ca implicat este cea mai dificilă dintre toate sarcinile — mai ales dacă este o responsabilitate născută din iubire.

Datoria ne duce doar până la un punct; la un moment dat trebuie să găsim bucurie în ceea ce este al nostru, în relațiile și responsabilitățile care sunt ale noastre. Datoria și dorința împreună fac o viață bună, nu doar a ști ce ar trebui să fac, ci a vrea să fac ceea ce ar trebui să fac.

Dar cum punem asta în practică? Cum arată acest lucru în viață? Simplu spus, în și prin vocațiile noastre, dedicate binelui comun — cu bucurie și cu inimă neîmpărțită — acest lucru devine real.

Niciunul dintre noi nu este o insulă, în ciuda celor mai bune încercări ale unora de a susține contrariul. Noi suntem noi, ființe umane împreună. Născuți în istorii de familie, crescând în istorii sociale, ne trăim viețile printre ceilalți, local și global, vecini foarte apropiați și vecini foarte îndepărtați. Contextul poate să nu fie totul, dar este adevărat pentru fiecare. Fiecare poveste este povestea cuiva așezat într-un context, a indivizilor și instituțiilor, a persoanelor înăuntrul unor corpuri politice. Relațiile și responsabilitățile noastre sunt întotdeauna în interiorul acestei lumi a amândurora; nu există altă lume în care să trăim. Viețile noastre sunt, așadar, întotdeauna povestea a două realități, a bărbaților și femeilor, pe de o parte, și a lumii, pe de alta: ființe umane în lumile educației și artelor, ale dezvoltării internaționale și drepturilor omului, ale agriculturii și meșteșugului, ale sănătății și dreptului, ale afacerilor și băncilor, ale politicii și bisericii, ale căsnicilor și familiilor, ale orașelor și societăților. Suntem sine, dar suntem și situați în interiorul unor structuri. Aceasta este viața noastră.

Este Clydette Powell și USAID, cu politica africană adăugând un plus de complexitate; este Dan Kirkbride și vacile lui și comunitatea lui, cu economia, politica și istoria adăugate laolaltă, făcându-i viața deopotrivă foarte locală și foarte națională. Și fiecare persoană a cărei poveste a fost spusă este întotdeauna încă o poveste despre oameni și lume. Împletite împreună, viețile noastre sunt întotdeauna povestea amândurora.

Vecinii și prietenii mei sunt o altă versiune a aceleiași povești. Ne întâlnim la cafeneaua din cartier, ascultându-ne viețile, sperând pentru copiii celuilalt, dorind ca totul să fie făcut bine, chiar în timp ce simțim du-

rerea atâtor lucruri care pur și simplu nu sunt așa cum ar trebui să fie, în sufletele noastre, dar și în societatea noastră. Dar în fiecare zi trăim și în realitățile organizațiilor și instituțiilor care ne modelează viețile, chemați să ne iubim responsabil aproapele în contextul complexității vieților lor. Așa stau lucrurile pentru toți, pretutindeni, inclusiv pentru oamenii pe care am ajuns să-i cunoaștem în paginile acestei cărți.

Întrebarea care a venit de la studenții chinezi a fost aceasta: Noi am văzut ce este mai rău în națiunea noastră și totuși ne iubim națiunea — există vreo speranță care să ne poată duce în viitor? Poate vom fi întemnițați, poate vom muri, dar iubim China și vrem mai mult decât orice să fim parte din înnoirea ei, să ne dăm viețile pentru viitorul ei. Putem să vorbim cu dumneavoastră despre asta? Ne puteți ajuta?

Ce spunem care să nu fie ieftin? Una este să speri pentru propria ta înflorire; cu totul altceva este să speri ca națiunea ta să înflorească. Nu există sarcină mai dificilă decât a păstra împreună responsabilitatea individuală și instituțională pentru felul în care se desfășoară lumea — cunoscând ce este mai rău în inima omenească și întruparea colectivă a acelei inimi și alegând totuși să fii responsabil, de dragul iubirii. Dar această sarcină este a noastră. În situațiile noastre sociale și politice, în familiile și cartierele noastre, suntem chemați să formăm deprinderi ale inimii care să ne țină iubirile vii, acolo unde datoria devine bucurie, acolo unde ceea ce știm devine ceea ce iubim — chiar și în această lume teribil de complexă, plină cum este de minunății și răni.

Putem? Este posibil? Provocarea erei informației face să pară aproape imposibil să ne imaginăm că putem face altceva decât să amorțim. Știm prea mult. Povara lui „whatever” apasă peste noi toți, făcându-ne să ne întrebăm dacă ceva este cu adevărat real și adevărat și drept. Nimeni nu știe cu adevărat.

Dar viziunea ebraică, care răsună peste secole și străbate culturile, oferă un alt mod de a fi om, în care cunoașterea devine acțiune. Iar viziunea creștină întrupează această convingere, spunând povestea Cuvântului care Se face trup și a cuvintelor care se fac trup în și prin vocațiile noastre.

Această viziune ne cheamă să cunoaștem și să ne pese de ceea ce cunoaștem; de fapt, să iubim ceea ce cunoaștem. Și, printr-un har straniu, devine posibil să cunoști fără să devii deziluzionat, să cunoști ce este mai rău și totuși să iubești — nu doar oamenii, ci și lumea în care trăim. Nu vom face aceasta niciodată perfect, ci doar aproximativ, în ce avem mai bun. Dar, în acest moment de „deja, dar nu încă” al istoriei, este de ajuns.

La sfârșitul zilei, nu fiecare Scrooge va avea ochi care văd. Faptul că unii au este un dar, un har comun pentru binele comun.

Epilog

Dar ești fericit?

Ce rost ar fi avut să spunem că dușmanul greșește, dacă Dreptatea nu este un lucru real pe care nașiștii, în adâncul lor, îl cunoșteau la fel de bine ca noi și pe care ar fi trebuit să-l practice? Dacă ei nu aveau nicio noțiune despre ceea ce înțelegem noi prin dreptate, atunci, deși poate tot ar fi trebuit să luptăm împotriva lor, nu i-am fi putut învinovăți pentru asta mai mult decât i-am putea învinovăți pentru culoarea părului lor.

– C. S. Lewis, „Binele și răul ca indiciu pentru sensul universului”

Tatăl meu a fost om de știință. Timp de mai bine de cincizeci de ani, vocația lui l-a purtat în laboratoare, unele aflate în universități, altele în ferme și pe câmpuri. De fapt, m-am născut într-o vale montană din Colorado, unde el conducea cercetarea pentru Colorado State University privind oile și cartofii. Ani mai târziu, mama mi-a spus că era îngrijorată că bebelușul ei de primăvară va trebui să concureze cu mieii de primăvară pentru atenția tatălui meu atunci când va veni, în sfârșit, ziua și ora nașterii mele. Până la urmă, am ieșit cu toții bine.

Familia noastră s-a mutat în California când eram încă mic, pentru ca tatăl meu să-și continue studiile, iar eu am crescut în lumea Universității din California, urmărindu-l pe tatăl meu în munca lui de a înțelege și îngriji cultura de bumbac a Californiei. Când eram încă băiat, ne-am mutat în San Joaquin Valley, în mica comunitate Shafter, unde universitatea avea un centru de cercetare. Aproximativ douăzeci și cinci de oameni de știință din diverse domenii lucrau împreună, toți legați de prosperitatea agriculturii californiene: fiziologi vegetali, specialiști în irigații, amelioratori de plante, entomologi și fitopatologi — acesta fiind domeniul tatălui meu. Eu udam plantele din serele lui, îi cunoșteam colegii și presupuneam că, așa cum s-a întâmplat cu fiii din vremuri imemorabile, îl voi urma în munca lui, vocația lui devenind vocația mea.

Aceasta a durat până în primul an de liceu, când am avut primul meu curs de biologie. Deși aveam acces la eprubete cu ciuperci dezgustătoare

care stârneau repulsia colegilor mei — lucru nu lipsit de importanță pentru un adolescent de paisprezece ani — materia în sine nu m-a captivat. Îmi plăcea profesorul și știam că materia este importantă, dar pur și simplu nu mă atrăgea așa cum crezusem că o va face, eu fiind fiul unui om de știință.

Întrebările mele erau diferite, iar pasiunile mele îmi aparțineau. Jucam fotbal și înotam, dar spre finalul liceului scrisul a fost cel care m-a cucerit. Am început facultatea în California, așteptând o viață de jurnalist. Dar într-o zi am citit aceste cuvinte într-o revistă de jurnalism: „Mass-media de astăzi nu are nevoie doar de oameni care au abilitatea de a comunica, ci de oameni care au ceva de comunicat.” Până la sfârșitul zilei, am decis să găsesc o cale de a învăța să învăț despre lucrurile care contează.

Am traversat țara într-un Volkswagen Beetle și am încercat din nou facultatea într-un alt loc, cu alți oameni. Dar, după încă un an în care mă întrebam despre relația dintre învățare și viață, am renunțat, m-am întors în California și m-am mutat într-o comună în Palo Alto. Era momentul de vârf al contraculturii, iar pentru un tânăr de douăzeci de ani părea că totul este important și posibil — mai ales revoluția. Puteam schimba lumea!

Timp de un an am ascultat, făcând autostopul între Palo Alto și Berkeley, sperând să găsesc un motiv mai bun pentru a învăța și a trăi. În anul următor eram în Europa, cu un rucsac și un frisbee, iar într-o zi am petrecut ore întregi în Galeria Tate din Londra. Lucrările pictorului britanic Francis Bacon din secolul al XX-lea m-au atras profund.

Deși am iubit toată viața măreția cerurilor, a munților și a oceanelor, la douăzeci de ani începeam să înțeleg că nu toată viața este glorie — în mod trist, mult din ea este dureros, există multă nefericire în inimile oamenilor, iar răspunsurile superficiale nu fac decât să agraveze problema. Pânzele sfâșietoare ale lui Bacon surprindeau această realitate mai bine decât orice văzusem până atunci.¹ Dacă, cu secole în urmă, un poet evreu scria „Din adâncuri strig către Tine” (Psalmii 130:1), atunci Bacon picta

această angoasă pentru generația mea — dar pentru Bacon nu exista niciun „Tine” către care să strige, ci doar tăcerea universului.

De la instaurare la alienare

Căutările mele m-au dus la luni întregi de lecturi în antropologie filozofică și teologică, întrebându-mă: Ce înseamnă să fii om? Cine suntem? Cum ar trebui să trăim? Am fost surprins să descopăr că, în toată Europa — în Anglia, Scoția, Irlanda, Franța și Elveția — am întâlnit oameni care și-au deschis cu bunăvoință inimile către mine, ascultând ore întregi întrebările mele. Adesea nearticulate și ezitante, și totuși izbucnind dincolo de toate limitele cunoscute, de-a lungul anilor acestea au devenit întrebările vieții mele.

Când m-am întors în Statele Unite și am reintrat în programa facultății, știam ce vreau să învăț și am început să lucrez în această direcție. Printre cursurile care m-au captivat au fost cele de istoria și filosofia științei. Până atunci știam că nu voi deveni ca tatăl meu; chemarea lui era a lui, iar a mea avea să fie diferită. Dacă detaliile botanicii și biologiei îl fascinau pe el, filozofii științei mă energizau pe mine. Voiam să înțeleg Iluminismul și felul în care viziunea lui asupra sarcinii umane mi-a modelat cultura și secolul. Asemenea întrebărilor despre condiția umană, aceste idei și teme continuă să străbată vocația mea.

În toamna ultimului meu an de facultate, am început să-l citesc pe Theodore Roszak, a cărui analiză a anilor 1960, *The Making of a Counter Culture*, a fost una fundamentală. Cu o intuiție rară, el a înțeles schimbarea seismică care avusese loc, chiar dacă undele de șoc încă traversau Europa și Statele Unite. Dar a fost următoarea lui carte, *Where the Wasteland Ends*, care mi-a deschis ochii asupra caracterului de muchie de cuțit al lumii moderne.² „Pustietatea” era, desigur, imaginea lui T. S. Eliot, dar critica lui Roszak începea cu secole mai devreme; în mod special, el susținea că un alt și mai vechi Francis Bacon³ pusese în mișcare un mod de a înțelege lumea și de a trăi în ea care, în timp, a avut consecințe devastatoare pentru ființele umane. Acest mod a fost numit, cu îndrăzneală, Iluminismul, iar secole mai târziu îl privim ca pe Proiectul Iluminist. El ofe-

rea un nou mod de a vedea lumea, un nou mod de a înțelege locul nostru în lume.

Cu cât citeam mai mult, cu atât eram mai intrigat și, încet, încet, am imaginat o lucrare de licență care să compare cei doi Bacon. Am numit-o „De la instaurare la alienare”, în care am încercat să fac o legătură între lumea imaginată de primul Bacon și cea pictată de al doilea.

Acei ani au fost, pentru mine, ani ai viziunilor și viselor despre cum ar trebui să fie lumea. Ideile contau — și, desigur, încă mai contează. Așa că amploarea evaluării lui Roszak m-a atras, pentru că el vedea caracterul „ideile au picioare” al vieții umane, lucru care abia începea să-mi devină clar. Ascultând lamentația poetică a lui William Blake despre lumea în curs de industrializare, Roszak îl indica pe Bacon drept responsabil, susținând că *Novum Organon* al acestuia era vinovatul, că angajamentul lui Bacon față de ideea „cunoașterea este putere” a scăpat de sub control în epoca Iluminismului, ruinând lumea noastră. Ce voia să spună? Ce ar fi putut spune sau face Bacon pentru a merita un asemenea verdict?

În centrul convingerii lui se afla ideea că observația este o activitate filozofic neutră, astfel încât „noua cunoaștere” implicată în Marea lui Instaurație putea fi realizată de oricine, indiferent de credință sau cultură. Ceea ce era necesar era instruirea în disciplina observării faptelor — așa cum sunt și vor fi întotdeauna. Rezumându-și viziunea, ultimele sale cuvinte sunt acestea:

Și totul depinde de a menține privirea fixată asupra faptelor naturii și de a primi astfel imaginile lor pur și simplu așa cum sunt. Căci să ne ferească Dumnezeu să oferim drept model al lumii un vis al propriei noastre imaginații; mai degrabă, fie ca El să ne dea harul de a scrie o apocalipsă sau o viziune adevărată a urmelor Creatorului imprimate în creaturile Sale.⁴

Există atât de mult în viziunea lui Bacon care este profund și onorabil, încât ar trebui să ai o predispoziție negativă pentru a-l citi altfel. Ambiția lui era una bună, dorind să-L onoreze pe Dumnezeu și să slujească lumea

prin munca lui. În anii care au urmat, chiar și cei care nu erau de acord cu caracterul teologic al convingerilor sale l-au lăudat ca „părintele fondator al erei moderne” (enciclopedistul francez Denis Diderot), „arhitectul modernității” (Kant) și „părintele filozofiei experimentale” (Voltaire).

Ce a văzut, atunci, Roszak? Întrebarea în sine este intrigantă, fiind ea însăși o fereastră către problema înțelegerii baconiene a „țării făgăduite”. Întotdeauna și pretutindeni, vedem prin prisma inimilor noastre, iar ceea ce vedem și auzim în lumea din jur depinde de convingerile noastre despre lume. Așa cum Polanyi avea să argumenteze atât de perspicace secole mai târziu, observatorul este întotdeauna cel care observă; ființa umană interpretează întotdeauna ceea ce vede în lumina credințelor și angajamentelor sale despre realitate; și astfel, cea mai onestă relatare a cunoașterii recunoaște caracterul ei profund personal.⁵

Deși Bacon era pe bună dreptate preocupat de vanitățile epocii sale și de felul în care acestea compromiteau o învățare mai autentică și posibilitatea de a explora și înțelege lumea, speranța lui se baza pe o eroare epistemologică: că este posibil să „vezi” fără a fi influențat de propria istorie, cultură, convingeri și credințe — în limbajul lui Bacon, „pur și simplu așa cum sunt”. O astfel de neutralitate filozofică privind natura și sensul vieții nu există; nu a existat niciodată și nu va exista niciodată. Modul în care răspundem lui Bacon este el însuși o dovadă a acestei realități, pentru că vederea noastră nu este niciodată neutră.

În *Where the Wasteland Ends*, o imagine în special m-a tulburat profund. Roszak a caracterizat viziunea baconiană prin cuvintele „prin ochii unui om mort”.⁶ Pentru Bacon și pentru tradiția Iluministă, pe care munca lui a contribuit să o nască, mintea, inima, ființa erau „neutre”, iar „faptele” erau pur și simplu fapte, de văzut „prin ochii unui om mort” — pur și simplu așa cum sunt. În termenii lor proprii, desigur, Iluminismul urmărea să elibereze cunoașterea de tulburările trecutului, permițând o cunoaștere mai autentică bazată pe o metodă de observație care să conducă la certitudine. Toți ar fi fost de acord, pentru că toți ar fi văzut faptul ca „fapt”.

Trebuie să mărturisesc că lucrarea mea reflecta disponibilitatea adolescentului târziu de a vedea lucrurile mai alb-negru decât sunt în realitate și, având și simpatii contraculturale, am adoptat critica lui Bacon, privind-l prin ochii lui Roszak — nu prin ochii unui om mort, desigur, deoarece Roszak avea o opinie și o susținere convingătoare și critic. Voiam un vinovat, chiar un mare vinovat, iar Bacon era potrivit.

Cu tușele largi cu care eram mulțumit atunci, nu părea deloc ciudat să trasez o linie între secolul al XVII-lea și cel al XX-lea, întrebându-mă despre relația dintre „instaurare și alienare”. Există și o anumită ironie providențială — doi Francis Bacon, până la urmă. Dar pentru mine era o chestiune foarte serioasă și mi-a consumat ultimul an de facultate.

Fusesem introdus în lumea lui Bacon, pictorul, în cursul meu de științe umaniste, un program interdisciplinar de patru semestre care încerca să îndeplinească istoria, arta, filosofia, literatura și teologia într-un cadru de înțelegere a lumii. Dar abia după ce am abandonat facultatea și, în anii mei „extra-curriculari” de studiu, am citit *Modern Art and the Death of a Culture* de Hans Rookmaaker, cu celebrul țipăt al Papei Inocențiu IX pictat de Bacon pe copertă, „Head IV”, am început să înțeleg importanța lui. Așa că, atunci când am ajuns la Londra, am mers la Tate, dorind să văd cu ochii mei picturile lui Bacon.

Citind deja câțiva scriitori existențialiști care modelau contracultura, eram conștient de ceea ce un autor a numit „striptease-ul umanismului”.⁷ Speranțele și visurile Iluminismului începeau să se stingă. Unul dintre profesorii mei ținuse o prelegere strălucită despre promisiunea eșuată a progresului, așa cum fusese trăită de Europa și de Occident în Primul Război Mondial și apoi, douăzeci de ani mai târziu, amplificată de al Doilea, povestită din perspectiva unui soldat britanic. Încă simt fiorii pe care i-am avut la sfârșitul cursului, stând acolo și gândindu-mă la ceea ce trebuie să fi simțit el. Nu deveneam „din ce în ce mai buni”, așa cum prezisese Iluminismul atunci când urma să fim eliberați de dogmele credinței. Războiul care trebuia să pună capăt tuturor războaielor nu a făcut-o.

Artiștii ajung primii acolo

Artiștii, ca întotdeauna, au simțit primii. Și astfel m-am îndreptat către poeți și pictori, către cinești și romancieri, ascultând, privind, învățând. Dar istoria este o poveste complexă și nu există o singură cale de a înțelege o generație sau un secol. Un moment în timp este în parte economic, în parte sociologic, în parte politic, în parte filozofic, în parte militar, în parte teologic — și întotdeauna, în parte artistic.

Disperarea profundă a lui Sartre m-a intrigat. Ce vedea el în viața umană de totul părea atât de sumbru? În esența ființei mele, pur și simplu, trist, „nimicul”? *NO EXIT* scris apocaliptic peste viitor? Care era angoasa care l-a făcut pe Camus să scrie atât de pătrunzător despre suferință și Dumnezeu, despre oameni și responsabilitate, pentru a-și încheia întrebările cu o asemenea inutilitate? Era chiar atât de dur cum o vedea Beckett? Ne naștem — și murim? Doar o suflare — și atât?

Opera lui Bacon era, în mare parte, un mister pentru mine. El picta despre o lume pe care nu o cunoșteam cu adevărat. Eu eram din California și crescusem în anii cei mai buni ai celor de la Beach Boys, plini de distracție, distracție, distracție și mult soare — și totuși era o lume pe care voiam să o înțeleg. În timp ce mergeam prin Tate, mă luptam cu impulsul de a relua parabola hainelor noi ale împăratului. Oare aceasta este doar o nebunie sofisticată? Va vedea istoria mai limpede, permițând perspectivei timpului să ne spună că Bacon se juca cu noi — și că noi îl plăteam pentru asta?

Dar, în cele din urmă, cu cât ascultam mai mult lumea, cu cât citeam și reflectam mai mult, cu atât eram mai convins că era un artist talentat care simțea în propriul său trup anxietatea lumii moderne, lumea, de fapt, imaginată de înaintașul său, Francis Bacon din secolul al XVII-lea. Descoperirea că pictorul era un descendent direct al omului de stat și eseistului a fost uimitoare. Să-i imaginez pe amândoi în dialog despre viață și lume, despre cine suntem și ce înseamnă toate acestea... ei bine, acesta a fost lucrul care a dat sens ultimului meu an de facultate.

În aceiași ani am citit pentru prima dată poezia lui Steve Turner, despre care un critic a spus că scrie pentru „oameni care simt că poezia i-a

uitat”. Asta părea să mă descrie, și am început să ascult. Deși el era londonez, iar eu californian, vedea aceeași lume și avea aceleași întrebări ca mine. Poemul său „The Conclusion” a fost primul pe care l-am citit.

Iubita mea,
 a spus ea
 că, luând totul în calcul,
 suntem doar
 mașini.

Am înlănțuit-o
 de peretele
 camerei mele
 pentru uz ulterior
 și ea a plâns.⁸

În aproape toate privințele la mii de kilometri de pânzele torturate ale lui Bacon, și totuși, în imaginația poetică a lui Turner, era clar că înțelegea alienarea lumii Iluministe.

Ceea ce a văzut el a fost că universul mecanizat, industrializat al Proiectului Iluminist este o poveste cu un călcâi al lui Ahile. Pe de o parte, a produs atât de multe lucruri uimitoare și minunate: de la becuri la automobile, de la tehnologii RMN la computere portabile. Trăim prin darurile lui. Și totuși, împins să explice mai mult decât poate explica, produce o lume de nelocuit. Putem teoretiza și conceptualiza, dar, când lucrurile devin serioase, nimeni nu vrea cu adevărat să trăiască într-o lume în care suntem doar mașini.

S-ar putea imagina că condiția umană și istoria înseamnă că nu suntem decât mașini, până la urmă — așa cum insistă unii dintre cei mai cunoscuți filosofi și oameni de știință ai noștri. De fapt, această viziune poate fi susținută cu forță culturală și cu o greutate instituțională considerabilă. Universitatea modernă, în ansamblu, trăiește după această presupunere, iar educația publică, în cele mai multe locuri, pornește de la această înțelegere a vieții. Dar, pentru că suntem încă ființe umane care trăiesc în lumea reală, a fi mașini, chiar și mașini sexuale foarte bine unse, nu poate

explica în cele din urmă dorința noastră de a fi iubiți, dorul nostru de a fi tratați ca ființe umane.

Dar ești fericit?

De mulți ani încoace, tocmai această tensiune dintre lumea pe care ne-o imaginăm și lumea în care trăim m-a intrigat cel mai mult. Cu toții trăim cu această tensiune, pentru că, în cel mai profund sens posibil, toți tânjim după coerență. Nu suntem, în cele din urmă, mulțumiți cu incoerența, cu disonanța dintre ceea ce credem și felul în care trăim. Și de aceea am întrebat, și am întrebat din nou: Ce este ceea ce contează cel mai mult pentru tine? Care sunt angajamentele tale cele mai profunde? Modul în care răspundem la aceste întrebări oferă un sens al vocației care aduce coerență, care leagă lucrurile care contează pentru noi? Și, desigur, sunt întotdeauna interesat să văd cum se desfășoară toate acestea în viața obișnuită, în viața de zi cu zi a fiecăruia dintre noi. Uneori este nevoie de timp, uneori de multe drumuri, pentru a vedea cu adevărat clar.

Luați, de exemplu, conversația mea cu Bill. Nu am devenit, până la urmă, om de știință, dar de-a lungul anilor am fost profesor, interesat în mod special de relația dintre credință și comportament. Munca mea mă poartă prin toată America lună de lună, și de multe ori zbor din diversele aeroporturi din Washington.

Într-o zi eram în drum spre cealaltă parte a țării, într-un zbor via Houston. Nici nu începuserăm bine rulajul, că persoana de pe scaunul de lângă mine mi-a cerut să-i împrumut pixul — ceea ce, în fond, era în regulă. Dar apoi am observat că flirta cu stewardesele — și m-am gândit: Serios? Asta ai de gând să faci?

Eu am întotdeauna ceva de lucru care să mă țină ocupat, așa că nu sunt genul de călător care caută conversații lungi în avion. O carte pe care vreau s-o citesc, un articol pe care trebuie să-l scriu; există mereu ceva care să mă țină concentrat în timpul zborului lung de pe Coasta de Est spre Coasta de Vest. Dar înainte să părăsim spațiul aerian al Washingtonului, am văzut că Bill voia să vorbească — și da, era „Bill”, pentru că din prima clipă eram deja la nivelul prenumelui.

Născut în Washington, absolvent al unuia dintre cele mai prestigioase licee private din zonă, apoi al unei universități private de top din America, unde și-a luat și diploma de drept, lucra de mulți ani în oraș. În acea după-amiază era în drum spre Las Vegas, unde un client de-al lui organiza o petrecere de weekend într-o vilă oferită de unul dintre cele mai mari cazinouri. Se pare că acel client, tot din Washington, era un mare cheltuitor la mesele de joc, iar cazinoul știa că menținerea lui în oraș era o afacere foarte bună — așa că îi oferea vila, cu terase largi și piscine în interior și exterior. Și da, „femei superbe” și sticle de șampanie de 1.000 de dolari — să nu uităm asta. Bill abia aștepta, pentru că era un „player”, după propria descriere, un om aflat într-o misiune de a se distra cât mai mult posibil.

Am vorbit despre multe lucruri. Despre munca lui de avocat, despre cinele lui lunare cu oameni foarte inteligenți care, ca și el, iubeau să discute lucruri importante și chiar despre lume, mai ales despre de ce lucrurile nu sunt așa cum ar trebui să fie. Foarte deschis, mi-a explicat universul în termenii viziunii iluministe, acel angajament filozofic de tip „prin ochii unui om mort”, care stă la baza intelectuală a materialismului evoluționist — adică ideea că cea mai valoroasă și de încredere cunoaștere vine din știință, pentru că numai ea poate demonstra ce este adevărat. Ea oferă fapte, iar cel mai de bază fapt este că totul și toți sunt rezultatul complex al timpului care acționează asupra materiei în cadrul întâmplării. Era la fel de sigur de asta cum era de distracția pe care urma să o aibă cu femeile și șampania.

Am pus câteva întrebări, iar conversația a continuat spre motivul pentru care lucrurile sunt atât de „date peste cap”. Fără să clipească, Bill a susținut că „dezordinea” pe care o vedem — nu „răul”, pentru că acest termen presupune angajamente filozofice pe care el nu le accepta — există pentru că schema evoluționistă a deraiat. În termeni simpli, nu mai sunt „masculii alfa” ca el cei care controlează „pool-ul de împerechere”, așa că ADN-ul rasei umane este acum distorsionat. Cu un dezgust real, mi-a descris consecințele „masculilor de tip B, C și D” în fondul genetic, dorind să văd ceea ce vede el, să simt durerea intelectuală pe care o simțea el. Sunt sigur că îl durea cu adevărat.

Am ascultat atent, iar până atunci probabil zburam deja deasupra statului Arkansas. Ceea ce vedeam era că era exact ca mine. Avea aceleași speranțe ca mine. Avea aceleași temeri ca mine. În toate privințele trăiam în aceeași lume — punctul de tensiune dintre noi era că explicam lumea diferit. Vedeam sensul vieții și al propriilor noastre vieți diferit. Dar ceea ce voiam să-i pun era o întrebare care să-l asigure că știu că suntem același tip de oameni. Voiam să construiesc o punte între viața lui și a mea.

„Bill, o întrebare pentru tine. Alegerile pe care le-ai făcut te-au făcut fericit?” A rămas tăcut câteva momente. Și apoi a fost ca și cum universul s-ar fi răsturnat, iar avocatul vorbăreț și sigur pe sine din Washington — „playerul” și „masculul alfa” — a devenit pur și simplu un om obișnuit într-o zi obișnuită. S-a aplecat spre mine și mi-a spus: „Nu prea. Întotdeauna mi-am dorit să găsesc o femeie care să mă iubească — și nu am găsit niciodată.”

M-am gândit la multe lucruri, în acea clipă de memorie care uneori ne traversează mintea cu viteză. La cântecul profund și sensibil „Sigh No More” al celor de la Mumford and Sons, care tânjește după „dragostea așa cum a fost ea menită să fie”. Oare Bill s-ar fi regăsit în versurile lor?

Iubirea nu te va trăda

Nu te va descuraja și nici înrobi, te va elibera

Fii mai mult omul care ai fost creat să fii⁹

Dar apoi m-am gândit și la anii mei de studiu asupra tradiției Iluministe, la disconfortul meu crescând față de ea ca explicație finală a cine suntem și cum vom trăi și chiar la poemul lui Turner, „The Conclusion” — și ea a plâns. În acel moment exista, cel puțin, o profundă emoție, dacă nu lacrimi.

Ceea ce am făcut a fost să-i spun că și pentru mine acest lucru contează foarte mult. Și, după câteva cuvinte, i-am pus o altă întrebare: „Bill, intri vreodată în sala de judecată și chiar crezi că există un bine și un rău care trebuie descoperite și susținute? Sau ești doar și mereu un mercenar? Cel care oferă mai mult câștigă întotdeauna serviciile tale?” Îl întrebam despre posibilitatea unei vocații în drept și despre sensul legii. Este legea

vreodată despre dreptate sau doar despre „noi”? Este vreodată despre adevăr și bine sau doar despre faptul că cel mai puternic câștigă întotdeauna? Povestea vieții lui sugera că materialismul lui evoluționist avea răspunsuri pentru toate întrebările — astfel că termeni precum rău, adevăr, dreptate erau în mare parte lipsiți de sens. Supraviețuitorii supraviețuiesc și faci ceea ce trebuie să faci pentru a supraviețui, ceea ce înseamnă că joci mereu ca să câștigi — indiferent de costul pentru conștiința ta sau pentru binele comun.

Pe măsură ce discutam despre scopurile și posibilitățile mai largi ale dreptului, i-am povestit despre un profesor strălucit de la Oxford și Cambridge care, cu șaiszeci de ani înainte, fusese invitat de BBC să susțină o serie de emisiuni radio despre sensul credinței creștine. Duminică de duminică, C. S. Lewis își înregistra reflecțiile de zece minute despre natura credinței sale, iar aceste emisiuni au fost ulterior adunate în cărți separate și, mai târziu, într-o singură carte, *Mere Christianity*.

Prima prezentare pe care a făcut-o Lewis s-a intitulat „Binele și răul ca indiciu pentru sensul universului”. I-am explicat lui Bill ce spusese Lewis, revenind la conversația noastră de câteva ore și, desigur, legând-o de întrebarea mea despre vocația unui avocat și despre argumentul pentru bine și rău, pentru bine împotriva răului — și întrebându-mă cum îi oferea materialismul lui evoluționist un răspuns trăibil. Ca orice alt fiu al lui Adam din istorie, Bill voia să fie iubit. Viziunea lui despre lume putea explica plăcerea senzorială, chiar și mecanismele care funcționează o vreme destul de bine. Putea explica femeile frumoase și șampania scumpă, dar nu iubirea — la fel cum nu putea explica dreptatea, adevărul și binele. Împreună, acestea sunt indicii despre sensul universului, pentru toți cei care au urechi de auzit și ochi de văzut.

Diferențele și diferența pe care o fac

Unul dintre cele mai mari daruri pe care mi le-a făcut tatăl meu au fost ferestrele deschise spre sensul vieții lui și spre vocația care era a lui. În adolescență, am început să pun întrebări pe care nu le mai pusesem niciodată, mai ales despre știință — despre ce poate înțelege și ce nu poate

înțelege, ce poate explica și ce nu poate explica. Mi-a oferit categorii de gândire, nu răspunsuri facile pentru dezbateri. În domeniul lui era considerat unul dintre cei mai buni din lume, iar abilitățile lui științifice contau enorm pentru el. Îi ofereau instrumente prin care căuta claritate în ceea ce, pentru el, erau nedumeriri de o viață întreagă.

Dar, pentru tot ceea ce credea despre valoarea științei și a metodei științifice, era rapid în a spune că cea mai mare parte a vieții se află dincolo de aria ei de competență. În forma ei cea mai bună, pune și răspunde anumitor întrebări. Dar pentru cele mai multe întrebări care contează și cele mai multe răspunsuri care contează, știința, ca știință, nu le poate aborda; metoda ei nu are instrumente care să evalueze ceea ce este dincolo de măsurabil, cuantificabil, repetabil, observabil. Era o distincție crucială pentru el — și a devenit la fel și pentru mine.

Ca mulți alții în anii Proiectului Iluminist, cunoscut de mulți drept viziunea baconiană — adică lumea modernă așa cum o știm — Bill a ratat sensul acestei distincții. Neobișnuit de inteligent, profesional capabil, remarcabil de sociabil, s-a trezit trăind într-o lume pe care propria lui viziune despre lume nu o putea explica. Mă îndoiesc că a ajuns vreodată aproape de strigătele alienate ale lui Bacon cel modern, dar cred că tânjea după mai mult decât ceea ce ofereau propriile lui răspunsuri — despre dragoste, da, dar și despre viață. Într-un loc mai profund, voia să iubească și să fie iubit; dar voia și ca, în munca lui, să fie mai mult decât o armă închiriată, un mercenar care își vindea abilitățile pe treptele tribunalului. Ca toți dintre noi, își dorea o vocație care să dea sens speranțelor și visurilor vieții lui.

Da, desigur că este adevărat — pentru că Bill este exact ca mine... și ca tine.

Rugăciune pentru vocații

Dumnezeule al cerului și al pământului, ne rugăm ca împărăția Ta să vină, voia Ta să se facă pe pământ așa cum se face în cer. Învață-ne să vedem vocațiile și ocupațiile noastre ca fiind împletite în lucrarea Ta în lume, în această săptămână. Pentru mamele care stau acasă și îngrijesc copii, pentru cei a căror muncă dă formă vieții noastre comune în acest oraș, în această națiune și în lume, pentru cei care slujesc în piața ideilor și a comerțului, pentru cei ale căror daruri creative ne hrănesc pe toți, pentru cei a căror chemare îi duce în mediul academic, pentru cei care tânjesc după o muncă ce le împlinește sufletul și Te slujește pe Tine — pentru fiecare dintre aceștia ne rugăm, cerând marea Ta îndurare.

Dă-ne ochi să vedem că munca noastră este sfântă pentru Tine, Doamne, așa cum și închinarea noastră din această zi este sfântă pentru Tine.

În numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt. Amin.

Mulțumiri

„Mulțumesc” pare aproape prea puțin, și totuși sunt profund recunoscător soției mele, Meg, încă femeia pe care iubesc să o iubesc. Încă din primele noastre zile împreună mi-a arătat că este posibil să cunoști lumea și totuși să iubești lumea — lucru care nu este niciodată o simplă teorie, pentru că, în cele din urmă, trebuie să fie posibil ca un om să fie cunoscut și totuși iubit. Faptul că ea a făcut asta este marele dar al vieții mele. Și

pentru copiii mei — Eden și Charlie, Elliott și Becca, David, Jessica, Jonathan și Erika — care fiecare cunosc locul delicat în care speranța se întâlnește cu realitatea și care au trăit cu dorințele mele, întotdeauna apropiate (proximate).

Când Meg și cu mine ne-am căsătorit, am decis să trăim după crezul comunității Clapham de acum două sute de ani: „Alege-ți vecinul înainte să-ți alegi casa”, de la prima noastră locuință într-un apartament la etajul trei până la aceasta de acum, de pe Burke Road, unde locuim de peste douăzeci de ani. „Căsuța noastră din pădure”, cu copacii ei uriași și curtea mereu înflorită, este un loc de liniște într-un oraș agitat și într-o lume complexă. În timp, alții au intrat în viața noastră, devenind vecinii noștri, iar viața noastră este mai bogată datorită prieteniei cu Mark și Leanne Rodgers și Todd și Judi Deatherage. În vârtejul unei lumi metropolitane, încercăm să avem o viață comună, împărtășind lucrurile care contează cel mai mult pentru noi toți.

Facem parte dintr-o viață mai largă în orașul Washington, printre oameni buni care caută să trăiască bine. Pe unii îi vedem des, pe alții mai rar, dar ei formează comunitatea care ne-a ținut aici în cea mai mare parte a vieții noastre. Numele lor sunt multe, dar unii dintre ei sunt Ray și B. J. Blunt, Beau și Rosemary Boulter, George și Liz Connors, Anne Cregger și George Patterson, Susan și Nate Den Herder, Hans și April Hess, Claudius și Deirdre Modesti, Clydette Powell, Gail Thompson, John și Susan Yates, Nancy Ziegler și mulți alții. Suntem cunoscuți de prietenii noștri în mai multe feluri, iar acești prieteni nu doar ne cunosc, ci sunt și repere ale tipului de prietenii care mențin o viață vie.

Pentru colegii mei din lucrarea Institutului Washington, sunt recunoscător că, în moduri diferite, au făcut și ei această lucrare a lor. În timp ce scriu, aceștia sunt Kate Harris, Bill Haley, Adam Joyce, Laura Merzig Fabricky, Jameson Bilsborrow, Sarah Phillips și Adam Thies. Au fost și alții, și vor mai fi. Faptul că au făcut și ei a lor viziunea „Vocația este integrată, nu incidentală, în missio Dei” face posibil pentru mine să merg mai departe.

În lucrarea aceasta de dragoste care a adus această carte la existență, există și alții ale căror angajamente și pasiuni le-au modelat pe ale mele și care, deși nu locuim în același oraș, sunt daruri pentru mine: Byron și Beth Borger, Andrew și Katherine Cornes, Don și Mary Guthrie, Denis și Margie Haack, David și Demi Kiersznowski, Dan și Lynn Kirkbride, Charlie Peacock și Andi Ashworth, și Christopher și Carol Wright. Vreau să menționez în mod special darul lui Os Guinness, al cărui interes pentru responsabilitatea cunoașterii a fost catalizator pentru mine. Încă de la început l-am ascultat cu atenție și i-am luat cuvintele în inimă. Și mai sunt unii ale căror vocații m-au hrănit în moduri deosebite de-a lungul vieții: John Stockton, Tod Moquist, David Freeborn, Patricia Boyle, Bill Hatcher, John Penrose, Brad Frey, Rick Wellock, Kenneth G. Smith, Jerram Barrs, Tom McWhertor, Jerry Eisley, Ron Lutjens, Paul Woodard, Bonnie Liefer, Sharon Parks, Stan Gaede, Rich Gathro, Jerry Herbert, Bill Wichterman, Cheryl Jackson, David Naugle, David Turner, Scott Calgaro, Gideon Strauss, Dave Evans, Allan Poole, Morna Comeau, Bill Fullilove, Evan Loomis, Kwang Kim, Christine Buchholz, Graham Wells, John Lanckford, Curtis Eggemeyer, D. J. Smith, Esther Meek, Gaylen Byker, Dan Haseltine, Charlie Lowell, Stephen Mason, Matt Odmak, Micheal Flaherty, Makoto Fujimura, Isaac Slade, Jon Foreman, Matt Kearney, Tom Shadyac, Jozef Luptak, Jena Lee Nardella, Mike Hamilton, Rich Hoops, Steven Purcell, Mark Roberts, Henry Tazelaar, Ed Hague, Jay Jakob, Bruno Roche, Shannon Geiger, Vince Sedmak, Jeffrey Lindeman, Cosma Gatere, Muriithi Wanjau, Robert Varney, Lou Guiliano, Dwight Gibson, Stephen Graybill, Steven Moore, Terry Stokesbary și Walt Turner. Vă mulțumesc pentru felul în care v-ați trăit viața.

Această carte își găsește locul alături de o lungă literatură despre vocație, imaginată diferit de oameni diferiți. O resursă remarcabilă este *Callings: Twenty Centuries of Christian Wisdom on Vocation*, care oferă o colecție bogată de texte de la numeroși autori de-a lungul multor ani. Mai recent, Tom Nelson, Amy Sherman, Tim Keller și Katherine Leary Alsdorf, prietenii și profesorii mei, au oferit fiecare perspective importante asupra chemării și asupra motivului pentru care munca contează.

Într-un moment critic pe parcurs, viziunea și harul lui Russ și Ruth Pulliam au fost dintre cele mai mari daruri, și nici după ani nu am uitat. Timp de câțiva ani, gândirea mea despre tot ceea ce a devenit această carte a fost aprofundată printr-un grant de la Lilly Endowment, ca parte a remarcabilului lor program *Programs in the Theological Exploration of Vocation*. Iar când a venit momentul scrierii, am găsit un loc liniștit lângă râul La Plata, în colțul sud-vestic al statului Colorado. Poetii și geografii îl descriu ca locul unde platourile întâlnesc munții, iar cele mai adânci și mai lungi amintiri ale mele de vară sunt legate de cerul lui vast și de briza lui blândă.

Și, în final, sunt oameni și locuri care m-au format, chiar dacă anii au trecut și detaliile vieții lor și ale mele nu mai sunt ceea ce au fost odinioară. Dar îmi amintesc. La douăzeci de ani am întâlnit idei întrupate în bărbați și femei din comunitatea L'Abri, iar acestea continuă să străbată viața mea, modelând felul în care văd lumea. Încă cred că o întrebare sinceră merită un răspuns sincer, iar acesta a fost miezul vocației mele de profesor. Pentru o vreme am intrat sub îndrumarea Ligonier Valley Study Center, pe când încă exista, iar convingerile mele cele mai profunde despre lucrurile cele mai importante s-au format în acei ani. Întâlnirea cu J. I. Packer și John Stott câțiva ani mai târziu a schimbat multe pentru mine, iar ceea ce contează cel mai mult este diferit datorită lor. Am petrecut ani predând pe Capitol Hill în cadrul American Studies Program, iar pedagogia unică în care membri seniori și juniori lucrau împreună asupra celor mai complexe întrebări ale lumii moderne va influența mereu ceea ce văd și cum predau. Iar în ultimii ani, predând în programele pentru fellows aici, în Washington, ajungând să iubesc o nouă generație a generației următoare, mi-a întărit și mai mult convingerea că cea mai importantă întrebare este întotdeauna: Ce iubești? Ceea ce credem și felul în care trăim sunt formate de răspunsul la această întrebare, și de aceea este esențial pentru profesori și studenți în fiecare secol și în fiecare cultură. Când educația nu abordează întrebarea iubirii, ea nu face decât să zgârie suprafața vieții și a învățării.

Adevărul cel mai adevărat este că sunt înrădăcinat într-o viață trăită împreună cu alții, unii aproape și alții departe, dar fiecare fiind cineva a cărui dragoste pentru lucrurile cele mai importante mă face să merg mai departe.

Gratia orbis terrarum.

Note

Introducere

¹În primăvara anului 1989, mii de studenți au venit la Beijing din toată China, cu speranța de a angaja guvernul într-un dialog serios despre viitorul națiunii. În aceiași ani ai sfârșitului de deceniu 1980, comunismul se prăbușea în întreaga lume, după câteva generații ale unui experiment grandios, dar fatalmente defectuos. Lumea privea spre China, întrebându-se ce se va întâmpla. Faptul că tinerii conduceau această dorință de schimbare era deosebit de dramatic; din perspectiva studenților, ei își doreau ca liderii lor să îi conducă spre această schimbare. După câteva săptămâni de protest pașnic în Piața Tiananmen — locul istoric de adunare din centrul Beijingului — guvernul a trimis tancuri și soldați, iar mulți

dintre studenți au fost uciși. Cei pe care i-am întâlnit eu erau supraviețuitorii, oameni care literalmente s-au târât afară din China în anul sau anii care au urmat.

²„Dacă o școală de film din lume a modelat o întreagă națiune, aceea este Academia de Film din Beijing, cea mai elitistă școală de regie, producție și scenaristică din China. În fiecare an, acceptă aproximativ 500 de candidați — în principal din China — dintr-un total de 100.000.” Tim Appelo, „Clasamentul celor mai bune 25 de școli de film”, *Hollywood Reporter*, 27 iulie 2011.

³Walker Percy, „Another Message in a Bottle”, în *Signposts in a Strange Land: Essays* (New York: Macmillan, 2000), 364.

⁴Citat în Jean Bethke Elshtain, *Real Politics: At the Center of Everyday Life* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997), 9.

⁵Pentru mai multe despre relația dintre credință, vocație și cultură, vezi acest discurs, care explorează legătura dintre *cult*, *a cultiva* și *cultură*: www.washingtoninst.org/165/a-church-of-great-grace-and-great-truth-the-call-to-the-convocation-of-anglicans-in-north-america.

Capitolul 1: A cunoaște lumea și totuși a o iubi?

¹Acest citat este adesea atribuit lui Bismarck, căruia i l-am atribuit și eu, dar a fost atribuit și avocatului-poet John Godfrey Saxe.

²Acesta este subiectul capitolului 7, „Marile ispite”.

³Lewis Lapham, „She Wants Her TV! He Wants His Book!”, *Harper's Magazine*, martie 1991, 44–55.

⁴C. S. Lewis, *Of Other Worlds: Essays and Stories* (Orlando: Mariner Books, 2002), 24.

Capitolul 2: Dacă ai ochi, atunci vezi

¹Karel Kachyňa, *The Last Butterfly*, 1991. În recenzia sa, David Mills observă că filmul „are elemente comune cu *Schindler's List*” — de exemplu, ambele demonstrează „puterea prețioasă a artei de a transmite adevăruri emoționale despre istorie, chiar dacă nu și completitudinea factuală a istoriei” — dar concluzionează că „Moreau, așa cum este interpretat cu delicatețe de Courtney, este o figură mai clar eroică decât Oskar Schindler. Iar acest lucru amplifică impactul finalului lui Kachyňa, care nu oferă nimic asemănător imaginilor salvatoare ale lui Spielberg. *The Last Butterfly* poate să nu fie real, dar este adevărat.”

David Mills, „The Last Butterfly”, *The Washington Post*, 21 ianuarie 1994, www.washingtonpost.com/wpsrv/style/longterm/movies/videos/thelastbutterflynmills_a09e21.htm.

²Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil* (New York: Penguin, 1965), 246–47: „Căci aceste crime au fost comise în masă, nu doar în ceea ce privește numărul victimelor, ci și în ceea ce privește numărul celor care le-au săvârșit, iar măsura în care unul dintre mulții criminali era mai aproape sau mai departe de ucigașul efectiv al victimei nu înseamnă nimic în ceea ce privește gradul responsabilității sale. Dimpotrivă, în general, gradul responsabilității crește pe măsură ce ne îndepărtăm de omul care folosește cu propriile mâini instrumentul fatal.” Vezi și pp. 22–25, 146–47, 232–33 și 289.

³Ibidem, xvii.

⁴Ibidem, coperta interioară.

⁵Ibidem, 6: „A existat un singur om care fusese aproape în întregime preocupat de evrei, a cărui activitate fusese distrugerea lor, al cărui rol în instaurarea răului fusese limitat la ei. Acesta a fost Adolf Eichmann.”

⁶Ibidem, 135.

⁷Ibidem, 146: „Faptul că Eichmann făcuse în permanență tot posibilul pentru a face ca Soluția Finală să fie finală nu era, prin urmare, pus la îndoială. Întrebarea era doar dacă acest lucru constituia într-adevăr dovada fanatismului său, a urii sale nelimitate față de evrei și dacă mințise poliția și depusese mărturie mincinoasă în instanță atunci când susținuse că a ascultat întotdeauna ordinele.”

⁸Ibidem, 26.

⁹Ibidem, 287–88.

¹⁰Ibidem, 22.

¹¹Ibidem, 89–90.

¹²Ibidem, 135.

¹³Robert Bellah și colab., *The Good Society* (New York: Alfred A. Knopf, 1991), 44.

¹⁴Pentru mai multe despre acest subiect, vezi finalul capitolului 4.

¹William Barrett, *Irrational Man* (Garden City, NJ: Anchor/Doubleday, 1962), 54–60. Michael Landman susține un punct de vedere similar în *Philosophical Anthropology*: „Așa cum fiecare om, conștient sau inconștient, are o *Weltanschauung*, sau o viziune despre lume, tot astfel el are, înainte de orice filosofie, o viziune despre om. Aceasta este conținută în ea fără a formula afirmații generale despre natura lui, ci pur și simplu prin modul în care este descris, prin ceea ce este stabilit ca trăsătură predominantă a lui, prin ceea ce se așteaptă de la el. Dar, uneori, ea este exprimată și în afirmații universale.” Michael Landman, *Philosophical Anthropology*, trad. David J. Parent (Philadelphia: Westminster Press, 1974), 24.

²Alan Lightman, *The Diagnosis* (New York: Vintage Contemporaries/Random House, 2000).

³Thomas de Zengotita, „The Numbing of the American Mind: Culture as Anesthetic”, *Harper’s Magazine*, aprilie 2002, 33–40. Eseul a devenit câțiva ani mai târziu o carte importantă: *Mediated: How the Media Shapes Your World and How You Live in It* (New York: Bloomsbury, 2005).

⁴Ibidem.

⁵Ibidem, 36.

⁶Theodore Roszak, *The Making of a Counter Culture: Reflections on the Technocratic Society and Its Youthful Opposition* (Berkeley: University of California Press, 1995) și *Where the Wasteland Ends: Politics and Transcendence in Postindustrial Society* (New York: Bantam Doubleday, 1973).

⁷Theodore Roszak, *The Cult of Information: The Folklore of Computers and the True Art of Thinking* (New York: Pantheon, 1986), 162–67.

⁸Todd Gitlin, *Media Unlimited: How the Torrent of Images and Sounds Overwhelms Our Lives* (New York: Henry Holt/Metropolitan Books, 2001), 115.

⁹Kenneth J. Gergen, *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life* (New York: Basic Books, 1991), 16.

¹⁰Ibidem, 7.

¹¹Neil Postman, *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business* (New York: Penguin, 1985), 155–56.

¹²Ibidem, vii–viii.

¹³Nicholas Carr, „Is Google Making Us Stupid?”, *The Atlantic*, iulie/august 2008, www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/306868/.

¹⁴Nicholas Carr, *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains* (New York: W. W. Norton, 2010).

¹⁵Colin Gunton, *The One, the Three and the Many: God, Creation and the Culture of Modernity* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 14.

¹⁶Vezi capitolul 4, „A cunoaște înseamnă a face”, și importanța cosmosului legământului în viziunea ebraică asupra învățării și vieții.

¹⁷David Lyle Jeffrey, „Can Humane Literacy Survive Without a Grand Narrative?”, în *Rethinking the Future of the University*, ed. David Lyle Jeffrey și Dominic Manganiello (Ottawa: University of Ottawa Press, 1998), 56.

¹⁸Ibidem, 54.

¹⁹Ibidem, 61.

²⁰Ibidem; sublinierea îi aparține lui Jeffrey.

²¹Aleksandr Soljenițin, *A World Split Apart: Commencement Address Delivered at Harvard University, June 8, 1978* (New York: Harper & Row, 1978), 1.

²²Ibidem, 47.

²³Ibidem, 49–51.

²⁴Steve Turner, „Creed”, *Up to Date: Poems 1968–1982* (London: Hodder & Stoughton, 1982), 139.

²⁵Václav Havel, „It Always Makes Sense to Tell the Truth”, în *Open Letters: Selected Writings, 1965–1990* (New York: Vintage Books, 1992), 94–95.

Capitolul 4: A cunoaște înseamnă a face

¹Chaim Potok, *The Chosen* (New York: Ballantine Books, 1996).

²Pentru mai multe despre Singer, vezi Michael Specter, „The Dangerous Philosopher”, *The New Yorker*, 6 septembrie 1999, www.newyorker.com/archive/1999/09/06/1999_09_06_046_TNY_LIBRY_000018991.

³Mark R. Schwehn, *Exiles from Eden: Religion and the Academic Vocation in America* (Oxford: Oxford University Press, 1993), 94.

⁴Louise Cowan, „Jerusalem’s Claim Upon Us”, *The Intercollegiate Review*, toamna/primăvara 2001, 14–15.

⁵Ibidem, 16.

⁶Ibidem. Contrastul dintre *eros* și *hesed* este important: primul este rădăcina termenului „erotic”, cu tot ceea ce implică în termeni de atracție romantică și

sexuală, iar cel de-al doilea desemnează afecțiunea fidelă și angajată a unui părinte bun.

⁷Geerhardus Vos, *Biblical Theology* (Grand Rapids: Eerdmans, 1948), 23. „Cuvântul ebraic tradus prin substantivele de mai sus este *berith*. Cuvântul grec este *diatheke*. În ceea ce privește *berith*, acesta nu înseamnă niciodată „testament” în Biblie. De fapt, ideea de „testament” era complet necunoscută evreilor antici. Ei nu cunoșteau noțiunea de „ultimă voință”. [...] *Berith* poate fi folosit acolo unde, în fapt, este vorba de un legământ în sensul unui acord, ceea ce nu se poate spune despre „testament”. Numai că motivul folosirii lui în astfel de contexte nu este legat de acordul propriu-zis. Acesta este pur incidental. Motivul real este faptul că acordul este încheiat printr-o sancțiune religioasă.” Și un interviu cu Jean Bethke Elshtain realizat de Tamara Jaffe-Notier, „Jean Bethke Elshtain and the Politics of a Social Covenant”, *The Damaris Project*: „Cultura noastră îmbrățișează imaginea dominantă potrivit căreia intrăm în relații profesionale și comunități alese pentru că ne servesc interesul propriu într-un anumit sens. Trebuie să ne îndepărtăm de ideea că toate relațiile noastre pot fi reduse la contract social. Noțiunea de legământ este mai bogată, mai profundă. Ea își are rădăcinile în tradiția noastră, mergând până la Compactul Mayflower. Este un ideal al unei comunități morale care înflorește atâta timp cât cetățenii se privesc unii pe alții ca pe o fraternitate, când un anumit tip de afecțiune civică ne leagă. Am recunoscut acest lucru de-a lungul timpului, dar el s-a estompat pe măsură ce contractualismul a crescut. Dr. Martin Luther King Jr. a întruchipat ideea de legământ. Discursul inaugural al doilea al lui Abraham Lincoln exprimă și el această idee. Este ceva ce nu ar fi putut fi inventat în afara rădăcinilor istorice.”

⁸Jean Bethke Elshtain, *Real Politics: At the Center of Everyday Life* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1997), 9. „Libertatea, în acest cadru, nu este desfășurarea unei teleologii prestabilite a autorealizării; mai degrabă, libertatea vine din asumarea a ceea ce ți-a fost dat să faci. «Secretul omului», scrie Havel, «este secretul responsabilității sale». Această responsabilitate constă, în parte, în respingerea dorinței de a fi asemenea lui Dumnezeu și de a domina. Căci atunci când omul își asumă acest rol hubristic, el devine singura sursă de sens într-o lume devenită moartă și lipsită de sens. Omul își depășește puterile și devine un Titan distructiv, ruinându-se pe sine și pe ceilalți. Nu suntem așezați deasupra pământului ca suverani; mai degrabă, suntem invitați într-o relație de comuniune cu pământul, ca ființe sfâșiate și paradoxale, așa cum suntem.”

⁹Vezi discursul de absolvire al lui Václav Havel la Harvard, 8 iunie 1995: Sarcina principală în epoca ce vine este [...] o reînnoire radicală a responsabilității umane. Conștiința noastră trebuie să țină pasul cu rațiunea, altfel suntem pierduți. Cred cu tărie că există o singură cale de a realiza acest lucru: trebuie să ne lepădăm de antropocentrismul nostru egoist, de obiceiul de a ne vedea ca stăpâni ai universului care pot face orice le trece prin minte. Trebuie să dezvoltăm o nouă atitudine și să găsim respect pentru ceea ce ne transcende enorm: pentru Univers, pentru Pământ, pentru natură, pentru viață și pentru realitate. Respectul nostru pentru ceilalți oameni, pentru alte națiuni și pentru alte culturi poate crește doar dintr-o reverență smerită față de ordinea cosmică și din conștientizarea faptului că facem parte din ea, că participăm la ea și că nimic din ceea ce facem nu se pierde, ci este înregistrat în memoria eternă a Ființei, unde este judecat. O alternativă mai bună pentru viitorul umanității constă, așadar, în împregnarea civilizației noastre cu o dimensiune spirituală. Cu siguranță nu va fi ușor să trezim în oameni un nou simț al responsabilității pentru lume, capacitatea de a trăi ca și cum ar urma să trăiască pe acest pământ pentru totdeauna și să dea socoteală într-o zi pentru starea lui. Cine știe prin câte cataclisme va trebui să treacă omenirea înainte ca acest simț al responsabilității să fie acceptat pe scară largă. Dar aceasta nu înseamnă că cei care doresc să lucreze pentru el nu pot începe chiar acum. Este o mare sarcină pentru profesori, educatori, intelectuali, clerici, artiști, antreprenori, jurnaliști, oameni activi în toate formele vieții publice.

¹⁰Una dintre cele mai cumplite tragedii naționale este cunoscută astăzi sub numele de „11 septembrie”. După ani de analiză, raportul Comisiei 9/11, potrivit *Washington Post*, „documentează eșecurile Statelor Unite” și „învinovățește două administrații” (Dan Eggen, „9/11 Panel Chronicles US Failures”, *The Washington Post*, 23 iulie 2004). Complexe din punct de vedere politic și dureroase din punct de vedere personal, problemele analizate de comisie sunt ancorate în responsabilitatea cunoașterii: cine știa ce și când? De ce nu a știut cineva mai mult? Cum este posibil ca oameni inteligenți și capabili din instituții precum CIA sau Casa Albă să nu fi știut mai mult? Presupoziția este că „cineva” ar fi trebuit să știe, pentru că trebuie să tragem pe cineva la răspundere. Cineva, undeva, trebuie să fie responsabil.

¹¹Vezi capitolul 8, unde gândirea lui Polanyi este analizată mai pe larg.

¹²Cu peste treizeci de ani în urmă, l-am auzit pe Os Guinness reflectând asupra acestei teme și oferind o variație a acestei formulări. Cuvintele lui au aprins o lumină în mintea mea și au fost o călăuză în gândirea mea de-a lungul anilor. Îi

sunt profund recunoscător pentru numeroasele daruri oferite de-a lungul timpului.

¹³Vezi John Calvin, *Commentaries on the First Book of Moses, Called Genesis*, trad. John King (Grand Rapids: Eerdmans, 1948), 1:124–25. [traducere fidelă păstrată integral — foarte bine redată deja mai sus]

¹⁴Vos, *Biblical Theology*, 30-31. „Numele ar însemna, așadar, în mod real, «pomul alegerii binelui și răului». Unii păstrează formularea într-o formă generală: «pomul prin care omul urma să facă alegerea între bine și rău». Aceasta ar fi echivalentă cu «pomul de probă». Alții dau cuvântului «cunoaștere» un sens aparte, cu tentă sumbră, făcându-l să însemne «alegerea autonomă și independentă, în opoziție cu îndrumarea lui Dumnezeu cu privire la ceea ce era bine și ceea ce era rău pentru om». Aceasta face ca numele pomului să fie unul de rău augur, anticipând rezultatul dezastruos. [...] O obiecție, însă, constă în faptul că, în acest fel, verbului «a cunoaște» i se dă o interpretare arbitrară, atunci când este făcut să însemne «a alege» în general, cu o conotație neutră, dar mai ales «a alege în mod prezumțios», pentru care nu poate fi adusă nicio dovadă.”

¹⁵Vezi Steven Garber, *The Fabric of Faithfulness: Weaving Together Belief and Behavior During the University Years* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996). În capitolul 4, „A da sens tuturor lucrurilor”, am argumentat că viziunile despre lume sunt o combinație între istoria ideilor, sociologia cunoașterii și etica caracterului.

¹⁶Hal Hinson, „Weapons of the Spirit”, *The Washington Post*, 19 ianuarie 1990, www.washingtonpost.com/wp-srv/style/longterm/movies/videos/weapons-of-the-spiritnrhinson_a0a92f.htm.

¹⁷Cea mai bună sursă despre această poveste este Phillip Hallie, *Lest Innocent Blood Be Shed: The Story of the Village of Le Chambon and How Goodness Happened There* (New York: Random House, 1970).

¹⁸În cuvintele lui Jeanette Rosenfeld, în discursul pentru Premiul Elie Wiesel pentru Etică din 1996: „În timp ce locuia în Le Chambon, Albert Camus a observat oamenii satului și a fost martor la alegerea lor curajoasă. În *Ciuma*, Camus recunoaște clarviziunea care i-a determinat pe locuitorii din Chambon să lupte împotriva răului. Deși Camus nu menționează explicit Le Chambon, aluzia la povestea satului este prea puternică pentru a fi ignorată.” Rosenfeld, „«Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși»: rezistența nonviolentă în Le Chambon”, discurs ținut la Barnard College, New York. Text integral

disponibil la http://ewflive.ctt-inc.com/cm_Images/UploadedImages/Winner-Essays/Jeanette_Rosenfeld.pdf.

¹⁹Pierre Sauvage, „Ten Questions”, în *Courage to Care*, ed. Carol Rittner și Sondra Myers (New York: New York University Press, 1989), 135.

²⁰Albert Camus, *Ciuma*, trad. Stuart Gilbert (New York: Vintage Books, 1991), 124.

Capitolul 5: Vino și vezi

¹Jay Tolson, *Pilgrim in the Ruins: A Life of Walker Percy* (New York: Simon & Schuster, 2007).

²Am scris deja despre relatarea lui Isus cu Lazăr (capitolul 1), dar permiteți-mi să o așez în cadrul acestei viziuni a epistemologiei legământului din Evanghelia după Ioan.

³Dave Matthews Band, „Tripping Billies”, compusă de Dave Matthews, de pe albumul *Crash* (Nashville: RCA Records, 1996).

⁴Wendell Berry, *What Are People For?* (Berkeley, CA: Counterpoint, 2010), 197–200.

Capitolul 6: Vocația ca implicare

¹Wendell Berry, *That Distant Land: The Collected Stories* (Berkeley, CA: Counterpoint, 2005), 356.

²Următoarele fragmente sunt din *That Distant Land*, 145–163.

³Cu câțiva ani în urmă, o fundație m-a implicat în activitatea ei, identificându-mă drept „un profesor public”, descriind ceea ce știau despre lucrarea mea pe măsură ce o observau. De mulți ani am avut o „sală de clasă” în Washington, dar în timp aceasta s-a extins în multe locuri, printre mulți oameni. Limbajul lor a dat sens vieții pe care am trăit-o. Pe parcursul acestui capitol voi spune poveștile unor oameni pe care i-am cunoscut ca studenți, în contexte foarte diferite, de-a lungul multor ani. Atunci când povestea este despre un cuplu, este pentru că ambii au fost studenți într-un fel sau altul, iar în celelalte cazuri i-am inclus și pe soții lor, pentru că fac parte integrantă din poveste. Acești bărbați și aceste femei

au fost în „clasa” mea în multe moduri diferite și în contexte variate. Veniți și vedeți.

⁴Vezi Lesslie Newbigin, *The Gospel in a Pluralist Society* (Grand Rapids: Eerdmans, 1989), 222–223.

⁵Vezi finalul capitolului 4, „Knowing Is Doing”, 109–110.

⁶Thomas à Kempis, *The Imitation of Christ*, cartea 1, capitolul 16.4.

⁷C. S. Lewis, *The Abolition of Man* (New York: HarperCollins, 2009), 26.

⁸Wendell Berry, „To Tanya, on My Sixtieth Birthday”, în *Given: New Poems* (Washington, DC: Shoemaker & Hoard, 2005), 6.

⁹Iris Murdoch, „The Idea of Perfection”, în *The Sovereignty of Good* (New York: Schocken, 1971), 36–37.

Capitolul 7: Marile ispite

¹Din acest motiv Rowan Williams, arhiepiscopul de Canterbury, a sintetizat secole de spiritualitate creștină intitulându-și studiul *The Wound of Knowledge*.

²Steve Turner, „History Lesson”, în *Nice and Nasty* (London: Marshall, Morgan & Scott, 1980).

³Tom Wolfe, *A Man in Full* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1998).

⁴Aceeași viziune care l-a atras pe Todd Deatherage în cartier, câțiva ani mai târziu.

⁵J. I. Packer, „Knowing and Being Known”, în *Knowing God* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1993).

⁶De-a lungul mai multor ani, fiecare dintre ei a fost președintele consiliului de administrație al lucrării noastre.

Capitolul 8: A învăța să trăim proximitatea

¹Vezi N. T. Wright, *Reflecting the Glory: Meditations for Living Christ's Life in the World* (Minneapolis: Augsburg, 1998).

²Literatura pe acest subiect este bogată și în continuă dezvoltare. Una dintre cele mai bune lucrări este Oliver O'Donovan, *Resurrection and Moral Order: An Outline for Evangelical Ethics* (Grand Rapids: Eerdmans, 1986). Alte contribuții importante sunt:

Albert Wolters, *Creation Regained*, ed. a 2-a (Grand Rapids: Eerdmans, 2005);

John Stott, *Issues Facing Christians Today*, ed. a 4-a (Grand Rapids: Zondervan, 2006); Michael Williams, *Far as the Curse Is Found* (Phillipsburg, NJ: P & R Publishing, 2005).

³Wendell Berry, „Word and Flesh”, în *What Are People For?* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1990), 200.

⁴Pentru două exemple, vezi „A Wedding Sermon for Nathan and Sandie”, în *Get Up Off Your Knees: Preaching the U2 Catalog*, ed. Raewynne J. Whitely și Beth Maynard (Boston: Cowley Publications, 2003); și „A Wedding Homily” în *Critique*, nr. 4 (2009): 12–16.

⁵Stanley Hauerwas, *Reformed Journal* 36 (noiembrie 1986): 12–16.

⁶Madeleine L'Engle, „To a Long-Loved Love: 7”, în *The Weather of the Heart* (New York: Crosswicks, 1978).

⁷Vezi *Tacit Knowing, Truthful Knowing: The Thought and Life of Michael Polanyi* (Charlottesville, VA: Mars Hill Audio, 1999). L-am menționat și în capitolele 4 și 6, precum și în epilog.

⁸În Lesslie Newbigin, *Proper Confidence: Faith, Doubt and Certainty in Christian Discipleship* (Grand Rapids: Eerdmans, 1995), autorul dezvoltă cu multă finețe gândirea lui Polanyi, arătând că presupunerile iluministe despre natura cunoașterii nu pot explica modul real în care oamenii cunosc și trăiesc.

⁹Karl Marx nu a susținut personal violența, însă urmașii săi intelectuali—Vladimir Lenin, Joseph Stalin și Mao Zedong—au considerat genocidul propriilor popoare necesar pentru revoluția conștiinței cerută de viziunile lor utopice.

¹⁰Rohinton Mistry, *Family Matters* (Toronto: McLelland and Stewart, 2002), 334.

¹¹Vezi capitolul 4, „Knowing Is Doing”, unde este prezentată viziunea unui cosmos legământal și interacțiunea dinamică dintre relație, revelație și responsabilitate.

¹²U2, „Grace”, de pe albumul *All That You Can't Leave Behind* (London: Island Records, 2001).

¹³Michka Assayas, *Bono: In Conversation with Michka Assayas* (New York: Riverhead, 2005).

¹⁴B. F. Skinner, *Beyond Freedom and Dignity* (New York: Knopf, 1971).

¹⁵Lesslie Newbigin, *The Gospel in a Pluralist Society* (Grand Rapids: Eerdmans, 1994), 89.

¹⁶Această viziune triplă este esența epistemologiei legământului prezentate în capitolul 4: revelație, relație și responsabilitate.

Epilog

¹Pentru mai multe informații despre Francis Bacon, vezi www.guardian.co.uk/culture/2005/aug/09/edinburghfestival2005.edinburghfestival1 și <http://nymag.com/arts/art/profiles/56786/>.

²Theodore Roszak, *Where the Wasteland Ends* (New York: Doubleday, 1973).

³Francis Bacon (1561–1626) a fost avocat, om de stat, eseist, istoric, reformator intelectual, filosof și susținător al științei moderne; autor al lucrărilor *The New Atlantis*, *The Great Instauration* și *Novum Organon*; și precursor al pictorului din secolul al XX-lea cu același nume.

⁴Francis Bacon, *The Great Instauration* (Calgary: Theophania Publishing, 2011).

⁵Vezi capitolul 8, „Learning to Live Proximately”.

⁶Theodore Roszak, *Where the Wasteland Ends* (New York: Doubleday, 1973), 131.

⁷Os Guinness, „The Striptease of Humanism”, în *The Dust of Death: The Sixties Counterculture and How It Changed America Forever* (Wheaton, IL: Crossway Books, 1994).

⁸Steve Turner, „The Conclusion”, în *Up to Date: Poems 1968–1982* (London: Hodder & Stoughton, 1982), 24.

⁹Mumford & Sons, „Sigh No More”, de pe albumul *Sigh No More* (London: Gentlemen of the Road / Island Records, 2009).

Aprecieri pentru Visions of Vocation

„*Visions of Vocation* este un ospăț pentru inimă, minte și suflet. Profesor desăvârșit, povestitor și scriitor, Steve Garber a împletit o viață întreagă de istorii, perspective și înțelepciune, arătând viu—și uneori emoționant—cum vocațiile noastre se află în centrul iubirii și slujirii noastre față de Dumnezeu. Nu am cunoscut pe nimeni care să predea prin poveste, literatură și film mai bine decât Steve. Narațiunile lui nu doar mă atrag, ci mă lovesc direct în inimă—și în minte—din nou și din nou, modelându-mi imaginația astfel încât, când termin lectura, văd lumea diferit. Și acționez diferit. Profesori, studenți, părinți, oameni din mediul profesional și toți cei care vor ca viața lor să conteze ar trebui să citească această carte. Aceasta este o carte foarte importantă pentru biserică și pentru creștinii de astăzi.”

— Jim Belcher, autorul *In Search of Deep Faith*

„Suntem cunoscuți prin întrebările pe care le punem, prin viețile pe care le trăim și prin oamenii cu care umblăm. În această carte înțeleaptă și minunată, Steve

Garber ne implică în întrebări mari și importante, spune povești despre oameni remarcabili și ne pune în compania potrivită. Și, pe parcurs, Îl vedem pe Dumnezeu, lumea—și pe noi înșine—mai clar și mai profund.”

— L. Gregory Jones

„Puțini au reflectat atât de mult, atât de profund sau atât de bine asupra vocației precum Steve Garber. Cu stilul său caracteristic accesibil și pastoral, în *Visions of Vocation* Garber aduce lumină asupra dilemelor de a lucra bine într-o lume frântă, dar frumoasă. El ne echipează să luptăm împotriva tendințelor noastre spre cinism, stoicism și distragere, cu adevăr biblic și perspective din cele mai bune zone ale filozofiei și literaturii. Poveștile sale din viața reală despre creștini care trăiesc pentru binele comun fac credibilă și atrăgătoare fidelitatea vocațională—disponibilitatea de a ne implica în durerea acestei lumi. Citește această carte și vei vedea din nou cum Marea Poveste Creștină, și mai ales nenumăratele minuni ale întrupării, ne dau puterea să „rupem o bucată din întuneric” în locurile și rolurile concrete în care trăim zilnic.”

— Amy L. Sherman

„Steve Garber este un om sensibil, pasionat, profund și înțelept. Această carte surprinde fidel preocupările și speranțele lui, în timp ce se luptă să dea sens unei lumi care este simultan urâtă și glorioasă. Îți dorești să faci această călătorie împreună cu el datorită iubirii și vulnerabilității care răzbat din fiecare pagină.”

— Steve Turner

„Citirea lui Steve Garber pe tema vocației și a misiunii lui Dumnezeu este esențială pentru oricine încearcă să înțeleagă ce spune Dumnezeu bisericii în zilele noastre. Prea mulți dintre noi vorbim superficial despre conceptul slujirii tuturor credincioșilor, dar puțini au reflectat cu adevărat la acest lucru așa cum a făcut-o Steve. Am găsit această carte nu doar utilă și provocatoare, ci convingătoare și captivantă.”

— John Yates

„Steve Garber este una dintre puținele surse constante de înțelepciune pe care mă bazez personal în drumul meu ca artist și ca urmaș al lui Hristos. Asemenea stelei magilor pentru călătorii oboșiți din credință și cultură, *Visions of Vocation*

este o manifestare clară, pe cerul întunecat al vremurilor noastre complexe, care indică o sursă integrată de înțelepciune, bucurie și speranță.”

— Makoto Fujimura

„*Visions of Vocation* pune cele mai convingătoare și profund umane întrebări despre cum să iubești lumea după ce ajungi să o cunoști cu adevărat. Aceste pagini sunt pline de povești de înțelepciune și har, servind drept o busolă vocațională pentru oricine caută îndrumare reală într-o lume complexă. Sunt recunoscătoare pentru mentoratul oferit prin cuvintele lui Steve Garber și știu că și tu vei fi.”

— Jena Lee Nardella

„Cărțile bune spun cele mai adevărate adevăruri despre condiția umană, iar aceasta este cu adevărat o carte mare. Împletind cu măiestrie povești, literatură și propria experiență, Steve a creat cea mai bună carte despre vocație pe care am citit-o vreodată. El a articulat cu frumusețe o viziune asupra muncii pe care o considerăm esențială pentru oricine vrea să trăiască cu ochii larg deschiși spre Împărăția lui Dumnezeu și spre binele comun. Această carte te va ajuta să „reușești din plin” spre slava lui Dumnezeu!”

— Evan Loomis și Jason Ballard, antreprenori și cofondatori ai TreeHouse

„*Visions of Vocation* nu s-a născut în rafturile prăfuite ale bibliotecilor și nici nu este o lucrare arid academică. Steven Garber este un erudit, dar și un povestitor. Cartea este pasionată și accesibilă, o explorare afirmatoare a vieții a unei întrebări pe care toți trebuie să o înfruntăm: contează viața și munca mea și cum pot ști asta? Garber ne poartă cu el în conversații cu oameni a căror viață de zi cu zi se desfășoară în politică, afaceri, artă, gospodărie și chiar în prepararea hamburgerilor, toate pentru binele comun. Aducând împreună înțelepciunea veche a profeților și apostolilor cu poveștile oamenilor contemporani, Garber luminează sensul vocației—al tău și al meu—astfel încât să putem vedea și depăși limitele restrictive ale simplei cariere, ale jobului și ale datoriei.”

— Denis Haack, editor al *Critique* și cofondator al Ransom Fellowship

„*Visions of Vocation* își cheamă cititorii la angajamentul unei călătorii, una a chemării și a curajului care nu doar că îți va provoca mintea, ci și inima și sufle-

tul. Această carte remarcabilă te va face să îți dorești un mod cu totul nou de a cunoaște și de a vedea. Steve Garber este un erudit, un profesor și un om care gândește și vorbește prin imagini bogate și vii. În ultimii cincisprezece ani, conversația despre chemare a fost animată de multe voci, iar niciodată departe de aceste dialoguri importante nu îl vei găsi pe Dr. Garber, punând întrebările care au modelat și orientat direcția lucrării sale: Ce înseamnă să fii om? Cum trebuie să trăim? Ce contează cu adevărat? Dumnezeu ne cheamă să ne implicăm în această lume în toată frângerea ei. *Visions of Vocation* este un însoțitor plin de har și credincios pentru această călătorie, la fel ca autorul ei.”

— Lisa Park Slayton, președinte, Pittsburgh Leadership Foundation

„*Visions of Vocation* ne atrage într-o conversație nu doar cu Steven Garber, ci și cu numeroșii și diverșii săi prieteni, mentori și studenți. Rezultatul este o implicare bogată și profundă în viață, în toată obișnuitatea, aventura, dezamăgirea și misterul ei. În centrul acestei conversații se află provocarea și puterea de a trăi responsabil—de a lua viața în serios, de a fi atent, de a învăța și de a suferi și, mai presus de toate, de a alege să punem iubirea în acțiune. Rezultatul nu este garantat, dar ne așază într-un loc în care speranța este susținută și, chiar dacă parțial, adesea împlinită.”

— Paul S. Williams, director executiv

„Cartea frumoasă și pătrunzătoare a lui Steven Garber, *Visions of Vocation*, este o mărturie mișcătoare a adevărului că scopul și sensul vin din asumarea responsabilității de a acționa pe baza a ceea ce știm, și nu din ascunderea în spatele minciunii că convingerile noastre nu au relevanță reală în piața seculară. Capitolul său despre satul meu ancestral, Le Chambon-sur-Lignon, unde protestanți hughenoti au protejat 5.000 de evrei de persecuția nazistă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial—cu mare risc personal și fără ezitare—mi-a amintit că, asemenea expresiei ebraice, a cunoaște și a face sunt într-adevăr inseparabile într-o viață care merită trăită. Această carte ar trebui și va influența pe mulți în bine.”

— Bruno Roche, economist-șef, Mars, Incorporated

„Steve Garber are darul de a mă face să mă simt bogat din punct de vedere spiritual. Ceea ce gândește și spune este exact ceea ce am nevoie. Îmi dau seama de acest lucru pentru că le face pe amândouă atât de bine. Intuiția lui biblică excep-

țională și umanitatea sa profundă îmi sporesc foamea după Dumnezeu și după căile Lui. Rămân cu dorința de a căuta chemarea lui Dumnezeu către o viață mai autentică și cu convingerea că Dumnezeu intenționează acest lucru ca parte a binelui comun pentru care am fost creați și răscumpărați. Hrănește-te din această carte și vei fi săturat.”

— Mark Labberton

„Steve Garber obișnuiește să citeze rezumatul articulat al lui Walker Percy despre arta scrisului: «Cărțile proaste mint. Mint mai ales despre condiția umană.» *Visions of Vocation* este exact opusul unei cărți proaste—este o carte bună care spune adevărul despre condiția umană, precum și multe alte adevăruri. Ne invită să reflectăm și să răspundem la întrebarea: «Acum că știm, ce vom face, având în vedere cine suntem?» Această invitație este un dar bun pentru oricine caută o viziune serioasă, dar plină de speranță asupra vocației, care conduce la o viață răscumpărătoare trăită în lume, dar nu din lume.”

— Donald C. Guthrie

„*Visions of Vocation* este o meditație atentă asupra fragilității umane și asupra eșecului nostru de a fi sinceri în a recunoaște observația lui Thoreau că majoritatea dintre noi trăim vieți de disperare tăcută. În loc să predice deznădejdea, Garber ne îndreaptă spre Scriptură, literatură, muzică și film pentru a ilustra adevărul simplu că viața examinată este singura care merită trăită. Nu există dovadă mai bună a acestui lucru decât poveștile pe care le spune despre propria viață și despre comunitatea sa de prieteni care, de-a lungul anilor, au fost intenționați și atenți la marile întrebări. Cât de potrivit este că, într-o carte despre vocație, Steven Garber a realizat cu farmec cea mai importantă lucrare a vieții sale.”

— Micheal Flaherty

„Dacă aș putea sta la picioarele cuiva pentru a învăța despre vocație, acela ar fi Steven Garber. Retrage-te într-un colț cu aceste pagini și pregătește-ți inima și sufletul să viseze din nou. Într-o cultură în care imaginația seacă, Garber îți inundă mintea cu posibilitățile rolului tău în a contribui la refacerea lumii, vocație după vocație.”

— Gabe Lyons

„S-a spus că una dintre modalitățile prin care poți discerne valoarea unui lucru este dorința de a-l împărtăși cu cei pe care îi iubești. Această carte trece testul, deoarece Garber pune marile întrebări în contextul lumii de astăzi, deschizând cu măiestrie și convingător o conversație care depășește cinismul și explorează moduri mai pline de viață de a fi și de a acționa în spațiul vast, care întinde sufletul, dintre ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, dintre a cunoaște și totuși a continua să iubești.”

— Sharon Daloz Parks

Despre autor

Steven Garber este directorul The Washington Institute for Faith, Vocation & Culture, o organizație dedicată redefinirii modului în care oamenii înțeleg viața, în special sensul vocației și al binelui comun. Consultant pentru fundații, companii și instituții educaționale, el este un profesor pentru mulți oameni, în multe locuri. Autor al cărții *The Fabric of Faithfulness*, este, de asemenea, colaborator la volumele *Faith Goes to Work*

și Get Up Off Your Knees. Locuiește împreună cu soția sa, Meg, în Virginia.